İNANCIN GÖLGESİNDE

M. Fethullah Gülen

1

İNANCIN GÖLGESİNDE 1

M. Fethullah Gülen

ISBN
978-975-7292-30-2

Yayın Numarası
50

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

İman ve İslâm'a ait meseleleri anlatmada, "nasıl"dan ziyade "neden" ve "niçin"lerin izahının yapılması gereken bir devirde yaşamakta olduğumuz, anlatılmak istenen hakikatler seviyesinde bir gerçek ve realitedir. Hâdiseleri sadece tasnif değil, ama terkip yapma liyakatinde de olan hiçbir selim akıl ve duru vicdan bu gerçeği inkâr edemez. Zira günümüzde, fen ve felsefe, baş döndürücü teknik gelişmelerden aldığı gücü de kullanarak, kökü beyinde, dal ve meyvesi gönülde olması gereken tubâ-misal imanı, Cehennem iştahlı bir saldırıyla kökten tahrip faaliyetlerinin en amansız günlerini yaşamaktadır.

Kökü kurumuş bir ağaçtan meyve almak mümkün olmadığı gibi, "neden" ve "niçin"lerin kuruttuğu bir "iman"dan da "nasıl" denen keyfiyet meyvesi devşirmek mümkün olamaz.

Tahribe maruz kalan mevzi, önce tamir sonra tahkim daha sonra da gerekiyorsa tezyin edilmelidir. Tamir ve tahkimden önce yapılan tezyin faydasız; tamirin önüne geçirilen tahkim lüzumsuz ve kendisini tahkim ve tezyin takip etmeyen tamir de çok kere göz tırmalayıcıdır. Dolayısıyla, her meselede olduğu gibi burada da ifrat ve tefrit isabetsizliğinden kurtulup orta yolu takip, doğruyu bulmanın vazgeçilmez düsturu olacaktır.

Aklî delilleri gaye ve hedef hâline getirip diyalektik ve demagoji saplantısına düşmek ne derece yanlış bir düşünce inhirafı ise; onu tamamen nefyedip hafife alma da aynı oranda düşüncede bir sığlaşmadır. Esasen bu iki saplantı da bir hakikatin iki ayrı yüzüdür. Teşhisteki yanlışlık, aynı hakikatin bu iki ayrı yüzünü teker teker ve müstakil birer hakikat kabul etmekte yatmaktadır. Ve hele bu iki ayrı düşünce tarzı sadece kendini hakikatlerin sabit aynası görmekle arada kapanması çok güç uçurumlar meydana getirmiş ve getirmektedir. Hâlbuki hissîlikten uzak az bir düşünce ve teemmül bu iki ucu birleştirip kopmaz hâle getirebilir.

İmam Gazzâlî ve Mevlâna gibi İslâm büyükleri, hakikate varmada aklî delillerle meşguliyetin vakti boşa zayi etmek olduğunu ve himmetini sadece aklî deliller toplamaya harcayan insanın hakikate ulaşmada güç ve kuvvetten kesilerek yorgun düşeceğini, eserlerinin birçok yerinde, teşhisin telkine verdiği tesiri de kullanarak ispat ettikleri hepimizce bilinmektedir. İmam Gazzâlî, aklî delillerle hakikate ulaşmak isteyen insanı, "Hacca niyet ettiği hâlde atının tımarıyla uğraşıp bir türlü yola çıkamayan yolda kalmışa" benzetir. Ona göre

bu meşguliyet insanı hakikate götürmez, aksine hakikatten mahrum bırakır. Mevlâna ise, hakikati delillerle bulmaya çalışan insanı “Kâbe karşısında kıble arayan zavallıya” benzetmektedir.

Gazzâlî ve Mevlâna’yı aklî delillere karşı soğuk davrandıran hususların neler olabileceği başlı başına bir inceleme mevzuudur. Zira bu kavram ve tabirin o devreye ait etimolojisini tahlil etmeden söylenecek her söz sathîlikten kurtulamaz. Böyle bir etimolojik tahlil ise, o devre kadar tekevvün etmiş kelâm ilminin mevzuu ile alâkalı meselelerini yeniden gözden geçirmek ve yeni bir incelemeye tâbi tutmakla mümkün olabilecektir. Meselenin bu yönünü o sahanın salâhiyetli kalemlerine bırakarak biz bir iki küçük analizle, konuyu takdime çalışacağız:

1. Söz konusu ettiğimiz İslâm büyüklerinin yaşadığı devirlerde aklî deliller meşguliyet, zaruretten ziyade paradoksal bir fantezidir. Zira iman kavidir. Delillerle tamir ve tahkime ihtiyaç yoktur. Aynı zamanda zaruret olmadan ve ihtiyaç yokken yapılmak istenen tamir tahripten farksızdır. Dolayısıyla onlar böyle bir tahribe sebep olma ihtimali bulunan aklî delillere karşı tavır almışlardır.
2. Yapılan tercümelerle, Yunan felsefesinin istilâsına uğrayan bir devirde aklî delillerle uğraşmak öyle bir iptilâ hâline gelmiştir ki, böyle bir hava ve atmosfer içinde aklî delillerin faziletinden bahsetmek, Mecnun’u sevmeye teşvik etmek kadar mânâsız olurdu. Aynı zamanda hiçbir tenkide tâbi tutulmadan kabul edilen felsefî düşüncelere bir parola soran olmalıydı ve onlar da bunu yapıyorlardı.
3. Aklî deliller hakikate giden yolda sadece birer vesile ve vasıta olması gerekirken gaye ve hedef hâline getirilmişti. Ve işte hem İmam Gazzâlî hem de Mevlâna ve bu ikisi gibi düşünen bütün büyükler böyle bir inhirafa istikamet vermek istiyorlardı.
4. Onların bulundukları hâl ve makamın edebi, bu tavrı gerektirmektedir. Hem onların devirlerinde baş gösteren mânevî hastalıkların tedavisi onların kullandığı tedavi metodunu iktiza etmektedir.
5. Büyükler, pak ve berrak suya benzerler. Bulundukları devrin kabına göre şekillenirler. Bu tekevvün ise tamamen içinde bulundukları şartlarla irtibatlı olarak teşekkül etmektedir. O devirde yazılan bütün eserler bunun en çarpıcı örnekleridir.

Günümüz insanı, nakille kendisine anlatılan bütün meselelerin imkân ölçüsünde aklî delillerle pekiştirilmesine her zaman ve devirden daha çok muhtaçtır. Fakat bu, öze inebilmek için kabuğu kırma ameliyesi mesabesinde tutulmalıdır. Yani, özü tadabilmede kabuğu kırma bir şarttır, fakat tek şart değildir. Büyüklerin bu ameliyeyi tekrarları ise, kendi tadıp doyduklarını, müstaid olanlara da tattırabilmek içindir.

Zira onlar, hakka'l-yakîni temâşâ eden nazar ve bakışlarıyla her türlü delil ve burhan ihtiyacından müstağnîdirler. Ayaklarının biriyle yüceler yücesi makamlarda dolaşan bu kutlular, diğer ayaklarını yerden kesmezler ki, daha nicelerini ellerinden tutup o yerlere çekebilsinler. Cismaniyet çeperine sıkışıp kalmış zavallıları ruh ve kalbin hayat derecesine yükseltebilmek için onlarca buna zaruret vardır. Fakat onların bu gaye için delil ve burhana dönüş yapmalarını sadece bir fedakârlık kabul etmek lâzımdır.

Nitekim onlar, bu ahlâkı, hiç kimsenin varamadığı, Cibril'in nazarının dahi ulaşamadığı noktalara kadem basan İki Cihan Serveri'nden (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle öğrenmişlerdir. O'nun miraçtan geri dönüşü en büyük hikmet dersidir. Gaye, Ballar Balı'nı bulmak ve başkalarına da buldurabilmektir...

"İnancın Gölgesinde" böyle bir gayeye hizmet için hazırlandı. Muhterem Müellifin çeşitli zaman ve zeminlerde irticalî olarak yaptığı sohbet ve konuşmalardan mevzu ile alâkalı olanlar azamî ölçüde gayret sarf edilerek özün özü hâline getirilmeye çalışıldı. Hazırlayanlar cidden zorlandılar. Zira zaten anlatılanlar, mevzuların çapına kıyasla özün özüydü. Hulâsa etmek muhtevanın aleyhine işleyebilir endişesi uzun süren bir çalışma gerektirdi. "İnancın Gölgesinde" böyle bir endişe ve böyle bir çalışmayla vücuda geldi.

Elinizdeki eser bu serinin birinci cildi. Onu bir ikinci cilt daha takip edecek. Birinci ciltte "Tevhid Delilleri", "Ruh-Melek-Cin-Şeytan", "Kader" ve "Metafizik Gerilim" gibi konular üzerinde duruluyor. Meselelerdeki hassasiyet ve anlatıştaki maharet bizce her türlü izahtan vârestedir. Yalnız, gönül isterdi ki, bu ve benzeri eserler Müellifin usta kaleminin üslûbunu taşısın. Fakat ne yazık ki, yüklenilen diğer misyonlar zaman bakımından buna mâni olmaktadır. Şu kadar var ki, muhtevadaki bereket ve zenginlik, bu eksikliği unutturmaktadır.

Yayınevimiz, "İnancın Gölgesinde" geçireceğiniz huzur ve bereket dolu dakikalardan emin olmanın mutluluğunu daha şimdiden yaşamaktadır. Hamd Sancağı'nın gölgesinde gölgelenmek ise en büyük arzu ve isteğimizdir. Elinizdeki eserin hepimize böyle bir neticeye vesile olması ümidiyle...

BAŞLARKEN

İman, İslâm'ı dil ile ikrar kalb ile tasdikten ibarettir. O, sonsuz bir güç ve kuvvet kaynağıdır. Ancak istenen semereyi ve arzu edilen neticeyi elde edebilmek için, imanın amel ile takviye ve desteklenmesi şarttır.

Amelin, Allah'ı görüyor gibi yapılmasına ise "ihsan" denir.

İman ve ihsan, gözde ziya ve cesette can gibidir. Bu iki temel esasa bağlı olarak farz ve nafilelerin yerine getirilmesi ise, sonsuzluğun semalarına açılmada iki nuranî kanat durumundadır.

Evet, insanı Allah'a yaklaştırma yollarının en emini, en kestirmesi ve en makbulü farzları eda yoludur. Ve gerçek mahbubiyet ve dolayısıyla da "Kurbet/Allah'a yakın olma" ise, sınırlı ve kayıtlı olmayan nafilelerin nâmütenâhî, engin ve vefa tüten ikliminde tahakkuk eder.

Hak yolcusu, her an ayrı bir nafilenin kanatları altında sonsuza uzanan yeni bir koridorda kendini bulur, yeni bir mazhariyete ulaştığını hisseder; farzları edaya daha bir iştihalı ve nafilelere karşı da daha bir iştiyaklı hâle gelir. Bu nokta ve bu mânâya uyanan her ruh, Allah tarafından sevildiğini de duyar.. ve bir kudsî hadiste ifade buyrulduğu gibi, artık onun işitmesi, görmesi, tutması, yürümesi doğrudan doğruya "meşîet-i hâssa" dairesinde cereyan etmeye başlar. Bir bakıma "Mârifetullah" da budur. O, bilmenin bilenle bütünleşip onun tabiatı hâline gelmesi ve (bilenin her hâlinin bilinene) tercüman olması mertebesidir. Mârifeti, vicdanî bilginin zuhur ve inkişafı şeklinde tarif edenler de olmuştur ki, bu zuhur ve inkişaf aynı zamanda insanın kendine has değerlerle zuhur ve inkişafı da sayılır. "Nefsini bilen Rabbi'ni bilir." sözünün bir mahmili de bu olsa gerek.

Mârifetin ilk mertebesi, dört bir yanımızda çakıp duran isimlerin tecellîlerini görüp sezmek ve bu tecellîlerle aralanan sır kapısının arkasında sıfatların hayret verici ikliminde seyahat etmektir. Bu seyahat esnasında sürekli Hak yolcusunun gözünden, kulağından lisanına nurlar akar; kalbi, davranışlarına hükmetmeye başlar; davranışları Hakk'ı tasdik ve ilân eden birer lisan kesilir ve bu lisan da âdeta bir "kelime-i tayyibe" disketi hâline gelir.. derken her an vicdan ekranına

إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ

"*O'na ancak güzel kelimeler yükselir. Onu da amel-i salih yükseltir.*"[1]

pür-envâr hakikatinden ayrı ayrı ışıklar aksetmeye başlar. Artık böyle bir ruh bütün kötü duygu ve tutkulara karşı kapanır ve böyle bir gönül, öteden esintilerle sarılır; sarılır da, ruhuna açılan bir sırlı menfezden, kalblerde kenzen Bilinene, –"Sığmam dedi Hak arz u semaya/Kenzen bilindi dil mâdeninden." mealiyle anlatılmak istenen

مَا وَسِعَنِي سَمَائِي وَلَا أَرْضِي وَلٰكِنْ وَسِعَنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ

bir müteşâbih beyanda ifade edildiği gibi– ışıktan koridorlar açılır ve insan bir daha da ayrılıp geriye dönmeyi düşünmeyeceği bir temâşâ zevkine erer.

Hak yolcusunun bütün bütün ağyâra kapandığı, tamamıyla nefsanîliğe karşı gerilime geçtiği ve kendini huzurun gel-gitlerine saldığı bu nokta mârifet noktasıdır. Bu nokta etrafında dönüp durana irfan yolcusu, başı bu noktaya ulaşana da "ârif" denir.

Mârifet ikliminde hayat, Cennet bahçelerinde olduğu gibi dupduru ve âsûde; ruh, sonsuza ulaşma duygusuyla hep kanatlı; gönül itminana ermişliğin hazlarıyla bir çocuk gibi pür-neş'e, fakat tedbirli ve temkinlidir.. لَا يَعْصُونَ اللّٰهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ *"Allah'a emrettiği şeylerde isyan bilmez ve emrolundukları şeyleri yerine getirirler."*[2] ikliminde sabahlar-akşamlar ve hep meleklerle atbaşı olurlar. Duyguları tomurcuk tomurcuk mârifete uyanmış bu ruhlar, günde birkaç defa Cennetlerin cuma yamaçlarında seyahat ediyor gibi yaprak yaprak açılır ve her an ayrı bir buudda Dost'la yüz yüze gelir, onunla hemhâl olmanın hazlarına ererler. Gözleri Hak kapısının aralığında olduğu sürece, her gün, belki her saat birkaç defa visalle mest ü mahmur hâle gelir ve her an ayrı bir tecellî ile köpürürler.

Âlim geçinenler, ilimleriyle emekleye dursun, felsefeden dem vuranlar hikmet hecelemeye devam etsin! Ârif nurdan bir menşur içinde hep huzur yudumlar ve huzur mırıldanır. Hatta mehâfet ve mehâbetle sarsıldığı anlarda bile o, sonsuz bir haz duyar ve âdeta gözleri ağlarken kalbi sürekli güler.

Bu müşterek hususiyetlerin yanında, mizaç ve meşrep farklılığıyla bir kısım ayrılıklar da göze çarpar ârifler arasında. Bazıları sessizlik ve derinlikleriyle girdapları andırırken; bazıları çağlayanlar gibi gürül gürüldür. Bazıları bir ömür boyu günahına-sevabına ağlar, ağlar da ne âh u vâhdan ne de Rabbi'ni senâ etmekten doymaz. Ve doymadan göçer-gider bu dünyadan. Bazıları da hep, heybet-hayâ-üns atmosferinde seyahat eder-durur ve bu deryadan ayrılıp sahile ulaşmayı asla düşünmez. Bazıları tıpkı toprak gibidir; gelip geçen herkes

basar-geçer başlarına. Bazıları bulut gibidir; salih-talih alır herkesi şemsiyesi altına ve ona damla damla rahmet sunar. Bazıları da hava gibidir; her zaman duygularımız üzerinde bin bir rayiha ile eser-durur.

Mârifet ehlinin kendine göre emareleri de vardır; ârif, Mâruf'tan başkasının teveccüh ve iltifatını beklemez.. O'ndan gayrısıyla halvet olmaz.. göz kapakları ve kalb kapılarını O'ndan başkasına açmaz. Gerçek ârifin, başkasına teveccühü, başkasıyla halvet arzusu ve gözlerinin içine başka hayalin girmesi onun için en büyük azaptır. Bu ölçüde mârifete eremeyen yârı-ağyârı tefrik edemez; Yâr'la hemdem olmayan hicrandaki azabı bilemez…

"Yakîn" bir bakıma, mârifetten sonra gelir. O, insanın hayatının her dakikasında, her saniyesinde, salisesinde ve âşiresinde yeni bir ufka açılması, yeni bir deryaya yelken açması demektir. Yakîn bir arayıştır; mütenâhî insanın Nâmütenâhî'yi arayışı... Böyle bir insanın hayatı bütünüyle nuranîdir. Vicdanına durmadan vâridât yağar. Ve o hayatını hep aydınlıklar içinde yaşar. Onun hatırına semavî sofraların biri kalkar biri iner. Sanki, Efendimiz vefat etmemiş, vahiy dinmemiş ve Cibril'in ayağı yerden kesilmemiş gibidir. Ötelerden gelen esintilere o, sinesinin coşkunluğu ile mukabele eder.

Yakîn, inanılması gereken hususlara, aksine zerre kadar ihtimal vermeyecek şekilde inanmak demektir. İki kere iki matematikçilere göre dört eder. Fakat bunun her zaman kemmiyet plânında, teker teker sayıların aynı seviye, aynı derece ve aynı kıymette olmamaları yönünden tenkidi yapılabilir. İşte yakîn, bu açıdan, her türlü riyazî ölçülerin üstünde bir kesinlik ve netlikle imandır. Zaten, varlığın hemen her yanında tecellî eden güzelliklerde Cemal ve Kemal-i Mutlak sahibi Hz. Allah'ın cemalî ve kemalî tecellîlerine ait çizgileri seyredip "zevk-i ruhanî" noktasına ulaşmak da ancak böyle bir imanla mümkün olur. Yakîni elde eden insan, hep onun Cennet yamaçlarında dolaşır durur. Kalbi, gönlü ve sinesi her an ayrı bir vâridâtla dolar boşalır. O da her an kendini bir başka hisseder ve Rabbini bir başka tanır. Arş bahçesinden demet demet çiçek dermek ve meyve devşirmek işte budur.

Yakîn, mebdei itibarıyla hayra uyanma, müntehası itibarıyla ise itminana ulaşma ve doyma mânâsına gelir. İnsan O'ndan gayri her şeye doyunca, O'na iştahı kalmaz. O'nunla doyunca da başka şeye iştahı kalmaz. Hırsla dünyayı takip edenler O'ndan nasibini alamamış insanlardır. Kalbi Allah'a karşı itminan ile gerilmiş bir insan her şeye karşı fermuarını çekmiş, kapamıştır. Böyle bir kalb tıpkı bir kıblenüma gibi sürekli Hak hoşnutluğunu gösterir ve

vicdan ibresinde de en küçük bir sapma olmaz. Bu öyle yüksek bir "Yakîn" mertebesidir ki, bu mertebede seyahat eden ruh, her konakta ayrı bir وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي *"İsterim ki kalbim itminana ulaşsın."*[3] gerçeğine şahit olur ve her menzilde ayrı bir vâridâtla taltif edilir. Dolaştığı her yerde لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ *(Hak dostları için) ne bir korku vardır ne de onlar tasalanırlar."*[4] nefehâtını duyar. أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ "*(Onların üzerine melekler iner ve derler ki:) Korkmayın! Tasalanmayın, size vaad olunan Cennet'le sevinin!*"[5] bişaretini hisseder, أَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ *"Biliniz ki, kalbler ancak Allah'ın zikriyle huzura erer.."*[6] kevserini zevk eder, tabiat ve cismaniyet üstü yaşar.

İtminan, insanın sebepler üstü ve vasıtalar ötesi bulunmasının unvanıdır. Akıl, tabiatüstü seyahatini bu mertebede noktalar.. ruh, bu noktaya ulaşınca dünya kaygılarından kurtulur.. his, bu sihirli konakta bütün aradıklarını bulur ve damla iken derya olur.

İnsanı bu noktaya götüren belli başlı yollar vardır. Bunların en başında da ilim ve tefekkür gelir.

İlim, eşya ve hâdiselerin bize anlattığı, tekvinî emirlerin, önümüze açıp döktüğü şeylerin hissedilmesi, kavranması ve Yaradan'ın yüce maksatlarının sezilmesinden ibarettir. Eşyaya hükmetme mevkiinde yaratılan insan; görecek, okuyacak, sezecek ve öğrenecektir. Öğrendikten sonra da, hâdiselere sözünü geçirme ve onları teshîr etme yolunu araştıracaktır. İşte bu nokta, Yüce Yaratıcı'nın emriyle, eşyanın insana, insanın da kendi Yaradan'ına teslim ve mahkûm olduğu noktadır.

İlim; fizik, kimya, astronomi, tababet ve daha çeşitli dallarıyla insanlığın hizmetinde ve her gün ona yeni yeni armağanlar vermektedir.

Evet, ilim ve teknik insanın hizmetindedir ve ondan korkmak için, ciddî hiçbir sebep de mevcut değildir. Tehlike ilmîlikte ve ilme göre bir dünya kurmada değil; tehlike, cehalette, şuursuzlukta ve mesuliyet yüklenmekten kaçınmaktadır.

Bununla beraber ilim tek başına kaldığında, yani düşünce-tecrübe ve vicdan üçlüsünden tecrid edildiğinde, sapma ve saptırmalara vesile olacağı da kat'iyen göz ardı edilmemelidir.

Evet, zihinler sonsuzluk düşüncesinden mahrum bırakıldığı, ruh teknolojinin

esiri hâline getirildiği, kalbî hayat bütün bütün ihmale uğradığı bir yerde ilimden de ilmin yararlı olacağından da bahsedilemez. Aksine, böyle bir iklimde ilim, vahşetlerin buudlaşıp devam etmesine, boğuşmaların kıran kırana sürüp gitmesine, aldatma ve istismarların “dev” birer âfet hâlini almasına yardımcı olacak ve “hak” karşısında “kuvvet”e omuz verip ona yan çıkacaktır.

Doğrusu şu ki; ilim, insanın maddî-mânevî mutluluğunu hedef alıp, onun bedenî-ruhî problemlerini çözmeye çalıştığı ve insanı gönül-zihin birliğine ulaştırabileceği ölçüde faydalı ise de, bunları yapmadığı veya yapamadığı zamanlarda faydasız, hatta bir ölçüde zararlıdır ve ondan insanlık yararına bir şeyler beklemek de abestir.

Bugünün bütün bütün maddîleşen insanı, ilim ve tekniğe sadece şahsî hazları, maddî refah ve rahatı itibarıyla alâka duymaktadır. Böyle bir anlayış ise onu, her gün biraz daha ahlâkî çöküntü, ruhî bunalım ve düşüncede sığlaşmaya götürmektedir. İşte bu insan tipidir ki, büyük bir kısmı itibarıyla gerçeği araştırmaya ve o yolda tefekküre yanaşmamakta, hatta bunları sevmemektedir. Şüphesiz bunda, topluma avam kültürünün hâkim olmasının, ilim adamlarındaki beleşçilik düşüncesinin ve hasbî ruh kıtlığının tesiri çok büyük olmuştur. Ne var ki, ruh insanı, ilham insanı, gönül insanı yetiştirememenin tesiri bundan daha büyüktür. Ortalığı, her şeyi maddede arayan aklı gözüne inmiş karakuraların sardığı bir dönemde, gerçeğin ilminden, ilimde derinleşip buudlaşmaktan bahsetmek mümkün değildir. Aksine, böyle bir atmosferde muhakeme ve tefekkür her gün biraz daha kısırlaşacak, insanlar biraz daha aptallaşacak ve dünyanın her yanı makinelerin komutlarıyla iş yapan insanlarla dolup taşacaktır.

Onun içindir ki, yarınları yeniden inşa etmeyi plânlayanlar, öncelikle ilmin ne olup ne olmadığını, ondan neler beklenebileceğini, onun hedef ve gayelerini çok iyi belirleme mecburiyetindedirler. Yoksa aksaklıklar sürüp gidecek ve ilim de kendinden beklenenleri kat’iyen veremeyecektir.

Tefekkür, istidlâl yoluyla kâinat kitabını didik didik etme demektir. O, karadeliklerin içinden, bir tünelden geçiyor gibi geçip Cennet yamaçlarına ulaşmanın adıdır. Böylece ilmin her yamacı aydınlıklar mesiresi hâline gelir.

Zira eşya ve hâdiselerin mebdeinde Allah vardır ve bütün varlık O’na dayandırılmaktadır.

İnsan belli bir yere kadar bu delil ve istidlâllerle yürür. Onlar insanın

elinden tutar ve saray kapısına kadar getirirler. Bir halâyık gibi insana teşrifatçılık yaparlar. Ama saraya gelindiğinde artık onlar kapının ardında kalırlar, içeriye alınmazlar. Zira artık ihsan sırrı zuhur etmiştir. Aranan Gayb bulunmuştur ve vicdan O'ndan gelen sesi duymaktadır. Medlul ile konuşurken delilin orada ne işi var? Ballar Balını bulan kovanın yağmalanmasına aldırış eder mi hiç? Allah (celle celâluhu) cisimden, ârazdan münezzeh ve müberradır. Ancak bu noktada insan sanki bir adım daha atsa kendini O'nun kucağında bulacak gibi olur. Tabiî O, bütün bunlardan münezzehtir. Zaten O, insana şah damarından daha yakın değil mi? Bu sırrın zuhur ettiği yerde, hiç delil veya istidlâlden bahsedilir mi?

Asl'ı bulan vesileyi, hazineyi bulan yolu-izi ne etsin? Yeter ki bu yol inancın zirvesinde ve son kemal noktasında bitsin...

1 Fâtır sûresi, 35/10.

2 Tahrim sûresi, 66/6.

3 Bakara sûresi, 2/260.

4 Bkz.: Bakara sûresi, 2/62, 112, 262, 274, 277.

5 Fussılet sûresi, 41/30.

6 Ra'd sûresi, 13/28.

TEVHİD DELİLLERİ
ve
YARATILIŞ GAYELERİ

A LLAH'IN VARLIĞINA İCMÂLÎ BİRKAÇ DELİL

Varın ispatı yokun ispatından her zaman daha kolaydır. Bir elma cinsinin yeryüzünde bulunduğunu, bir tek elmayı göstermekle ispat edebiliriz. Hâlbuki yokluğunu iddia eden kimse bütün yeryüzünü, hatta kâinatı dolaşıp, ancak ondan sonra onun yokluğunu ispat edebilir. Bu ise, imkânsızlık çapında bir zorluk demektir. Öyleyse diyebiliriz ki, yok hiçbir zaman ispat edilemez...

İki ispat edici, binlerce nefy ve inkâr ediciye tercih edilir. İki kişi aynı hakikatte ittifak etmişse, binlerce insanın kendi dar pencerelerinden şahsî bakışlarıyla onu inkârları hiçbir değer ifade etmez.

Bir sarayın kapılarından 999'u açık, biri kapalı olsa, kimse o saraya girilemeyeceğini iddia edemez. İşte inkârcı, devamlı surette kapalı olan o bir tek kapıyı nazara verip onu göstermek ister. Aslında o kapı da, onun ve onun gibi olanların gözlerine çekilmiş perde sebebiyle onların ruh dünyalarına kapalıdır. Mü'min için kapalı kapı yoktur. Yeter ki gözlerini yummasın!.. Zaten 999'u herkese açıktır. Hem de ardına kadar... İşte o kapı ve o delillerden birkaçı:

1. İmkân Delili

Âlem, mümkinât nev'indendir. Yani varlık ve yokluğu müsavidir. Var olduğu gibi, olmayabilir de. Var olurken de, hadsiz oluş keyfiyetlerinden herhangi birinin olması imkân dahilindedir. Yani en az var olan kadar olmayan da var olma şansına sahiptir. Her mümkin ise, kendi dışındaki bir sebebe bağlıdır. Öyleyse önce var olmayı, sonra da var olma şekil ve keyfiyetini, olmamaya ve olması mümkün diğer şekil ve keyfiyetlere tercih eden birisi vardır. O da

Allah’tır (celle celâluhu).

2. Hudûs Delili

Âlem mütegayyirdir, durmadan değişiyor. Değişen her şey sonradan olmuştur. Bu bakımdan madde ezelî olamaz. Evet, maddenin termodinamik kanununa göre sürekli yokluğa doğru kayması, kâinatın durmadan genişlemesi, güneşin süratle tükenişe doğru yol alması gibi vak’alar, varlığın bir başlangıcı olduğunu gösteriyor. Sonradan olan her varlığın bir yaratıcısı vardır; illetsiz malûl, sebepsiz netice ve sanatkârsız sanat mümkün değildir. Sebepler ise zincirleme devam edip sonsuza kadar gidemez. Öyleyse durmadan değişen, ezelî olmayıp sonradan meydana gelen ve bir ilk sebebe muhtaç olan şu madde âleminin de bir muhdisi vardır. O da Allah’tır (celle celâluhu).

3. Hayat Delili

Hayat şeffaf bir muamma!.. Evet o, zâhirî sebeplerle izah edilemeyecek kadar düşündürücü ve Yaratıcı Güç’e delâlet etmesi bakımından da şeffaftır. Evet o, doğrudan doğruya Yaratıcı’sını gösterir ve ilân eder. O, muamma oluşuyla ilim adamlarını, şeffafiyetiyle de avamdan insanları büyüleyen sihirli bir vak’adır. Ve hayat âdeta hâl diliyle: “Beni var edip yaratan ancak Allah’tır (celle celâluhu).” der..

4. İntizam Delili

Her varlık kendi parçalarıyla bir âhenk ve bütünlük içinde olduğu gibi, bütün kâinat da kendisini meydana getiren varlık parçalarıyla bir âhenk ve bütünlük içindedir. Bu ise bir nizam ve intizamın varlığını haber veren yanıltmaz bir delildir ve bir Nâzım’a delâlet eder ki, O da ancak Allah’tır (celle celâluhu).

5. Sanat Delili

Atomdan insana, hücreden galaksilere kadar bütün kâinatta ince ve baş döndürücü bir sanat göze çarpmaktadır. Evet, bir baştan bir başa kâinattaki her eser:

Çok büyük sanat değerine sahiptir;

Çok kıymetlidir;

Çok kısa zamanda ve çok kolay yapılmaktadır;

Çok sayıda olmaktadır;

Karışık ve çeşit çeşittir;

Devamlıdır.

Hâlbuki zâhire göre kısa zamanda, çok sayıda, kolay ve karışık yapılan işlerde sanat ve kıymet olmaması gerekir. Ancak yapan Allah (celle celâluhu) olursa, o zaman her şey değişir ve zıtlar bir araya gelir!.

6. Hikmet ve Gaye Delili

Her varlıkta kendine mahsus bir gaye, bir maksat, bir fayda ve bir netice takip edildiği göze çarpmakta ve bir zerrede dahi abes, gayesizlik, mânâsızlık ve israf sayılacak herhangi bir durum müşâhede edilmemektedir. Hâlbuki, ne madde âleminde, ne bitki ve hayvanat dünyasında, ne de eşya ve hâdiselerde şuur ve idrak mevcut değildir ki, bu gayeler silsilesi takip edilebilsin.. öyle ise, kâinattaki bu şuurlu işleyişi ve bu hikmet ve gayeleri ancak Allah'a (celle celâluhu) isnat etmekle mâkul bir yol tutmuş olabiliriz.

7. Şefkat-Merhamet ve Rızık Delili

Bütün yaratıkların ve bilhassa insanın ihtiyacı sonsuz, ihtiyarı ise bir hiç hükmündedir. Öyleyken, bütün ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları hiç ümit edilmeyen yerden ve hiç ümit edilmeyen bir tarzda, kimin neye ne kadar ihtiyacı varsa, o keyfiyet ve miktarda karşılanmaktadır. Yardım gönderilmesi, gönderilen bu yardımın ihtiyaca tam cevap vermesi açıkça ispat ediyor ki, bütün bu ihtiyaçlara, her şeye kendisinden daha yakın bir şefkat eli cevap vermektedir. Kâinat çapında işleyen ve sonsuza kadar da işleyecek olan bu sistemli şefkat, merhamet ve rızıklandırma, bütün bu işleri yapabilme sıfatlarıyla muttasıf ve noksan sıfatlardan da münezzeh bir Zât-ı Akdes'i anlatmakta ve ispat etmektedir.

8. Yardımlaşma Delili

Birbirine en yakın olandan en uzak olana kadar, bütün mahlûkat birbirlerinin yardımına koşuyor. Aralarında hiç münasebet bulunmayan iki ayrı varlık cins ve nev'i, böyle bir yardımlaşmada âdeta aynı bütünün parçaları hâline gelip birbirini tekmil edip tamamlıyor. Düşünmeli ki, bakteriler, solucanlar ve toprak el birliği içinde ve aynı gaye etrafında toplanıp bitkilerin imdadına koşuyor ve bu imdada koşuş tekerrür edip duruyor. Akıl ve şuurdan mahrum bu varlıkların, aklı hayret ve şuuru hayranlık içinde bırakan bu faaliyetleri, perde arkasında Vacibü'l-Vücud bir Zât'ın hikmet dolu faaliyetini gözler önüne sermektedir. Yani bütün kâinat, bu yardımlaşma diliyle "Allah" demektedir...

9. Temizlik Delili

İnsandan arza, arzdan semanın derinliklerine kadar bütün kâinattaki nezafet ve temizlik, başlı başına bir delil olarak, bize Kuddûs ismiyle müsemma bir Zât'ı (celle celâluhu) anlatmaktadır.

Evet, toprağı temizleyen bakteriler, böcekler, karıncalar ve nice yırtıcı kuşlar.. rüzgâr, yağmur ve kar.. denizlerde aysbergler ve balıklar; fezamızda atmosfer, semada karadelikler; bünyemizde kanımızı temizleyen oksijen ve ruhumuzu sıkıntılardan kurtaran mânevî esintiler, hep Kuddûs isminden haber vermekte ve o ismin verâsındaki Zât-ı Mukaddes'i göstermektedir.

10. Simalar Delili

Esasen bütün mahlûkata teşmili mümkün iken, meseleyi müşahhaslaştırmak açısından, sadece insanı ve her insan ferdini diğerlerinden farklı kılan onun en bariz ayırıcı vasfı durumundaki simasını ele alarak mevzua yaklaşmış olalım:

Herhangi bir insanın siması, en ince teferruatına kadar kendisinden evvel geçmiş milyarlarca insandan hiçbirisine kat'iyen benzememektedir. Bu kaide, kendisinden sonra gelecekler için de aynen geçerlidir. Bir cihette birbirinin aynı, diğer cihette birbirinden ayrı milyarlarca resmi küçücük bir alanda çizip, sonra da kendileri gibi olması mümkün milyarlarca resimden ayırmak ve her şeyi sonsuz ihtimal yolları içinde bir yola ve bir şekle sokmak, elbette ve elbette yarattığı her varlığı, hem de hiç kapalı bir yanı kalmamak üzere bilen ve o varlığa istediği şekli vermeye gücü ve ilmi yeten Cenâb-ı Hakk'ı en sağır kulaklara dahi duyuracak kuvvette bir ilândır. Evet, simada yer alan uzuvları başka simalardaki uzuvlardan ayrı yaratmak ve her gözü, mutlak surette diğer gözlerden tefrik ettirici bir özellikle teçhiz etmek, gözünde fer olmasa bile, sinesinde kalb bulunan her vicdan sahibine, bütün bunları yaratıp sonsuz hikmetlerle donatan Zât'ı (celle celâluhu) gösterir ve tanıttırır…

11. Sevk-i İlâhî Delili

Yavru ördek, yumurtadan çıktığı anda yüzmesini becerebiliyor. Kozadan çıkan karıncalar, hemen dehliz kazmaya başlıyorlar. Arı, çok kısa zamanda sanat harikası olan peteği; örümcek ise, gergef inceliğindeki ağını örebiliyor. Bütün bunlardan anlıyoruz ki, bunlar ve bunlar gibi olanlar başka bir âlemde kendilerine öğretilen malumatla ve yaratılıştan gelen bir kabiliyetle iş görüyorlar. Hâlbuki insan, her şeyi bu dünyada öğrenmek mecburiyetindedir; hem de varlıklar arasında istidatça en mükemmel yaratık olduğu hâlde. Demek oluyor ki, diğerlerine bu hususiyetleri veren bizzat kendileri değil, her yaptığını

hikmetle yapan bir Zât'tır ki, onlara böyle ihsanda bulunmuş...

Kilometrelerce ötede yumurtalarını bırakıp dönen yılan balıklarının yavruları, yumurtadan çıkar çıkmaz yola koyulur ve annelerini sanki elleriyle koymuş gibi bulurlar. Bunu ilâhî bir sevkten başka ne ile izah edebiliriz? Hayvanlarda gördüğümüz bu harikulâdelik, ancak ve ancak Allah'ın (celle celâluhu) bir vergisi olarak açıklanırsa, işte o zaman buna aklî ve mantıkî bir açıklama nazarıyla bakılabilir. Yoksa, başka her yorum, sadece bir safsatadan ibaret kalır…

12. Ruh ve Vicdan Delili

Mahiyetini bilmemekle beraber, varlığından kimsenin şüphe etmediği ruhumuzun ve ona ait fonksiyonların cesedimize hükmediş keyfiyeti de, yine Cenâb-ı Hakk'ı bildiren delillerdendir. Dünyada emir âlemini temsil eden cevher ruhtur ve ruh, bu âleme ancak terakki ve tekâmül için gelmiştir. Hikmetin neticeye tesiri mevzuumuzun haricinde olduğu için, biz burada yalnızca onun delâlet ettiği noktaya temasla iktifa ediyoruz. Evet, madde âlemiyle mahiyeti noktasında hiçbir münasebeti olmayan ruhun kendine mahsus bir âlemden buraya gönderilişi, olgunlaştırılmaya tâbi tutuluşu ve bunun da belli bir programla yürütülüşü, şüphesiz Cenâb-ı Hakk'ı ilân eden en mühim delillerden biridir.

Diğer taraftan, insandaki iç sezişler ve zâhirî hiçbir sebep yokken Rabb'e dönüşler ve O'na yönelişler ve bu hâdiselerin milyonlara ulaşan adette tekrar edilişi açık bir delildir ki, insanda yaratılıştan var olan ve Hakk'ı bulmanın en mühim vesilelerinden biri durumunda bulunan vicdan, kendi Yaratıcısı'na, O'na perestiş etme derecesinde meftundur ve bütün varlığıyla O'nunla irtibat hâlindedir. Zaten "Elest Bezmi"nin yanıltmaz şahitlerinden biri de, vicdan değil midir? İşte vicdan, bu şahitliğin hakkına riayet zaruret ve mecburiyetinin sevkiyle "Allah" demektedir...

13. Fıtrat ve Tarih Delili

Her insanda iyi ve güzele karşı bir sevgi, buna mukabil kötü ve çirkine karşı da bir nefret hissinin varlığı, aksi hiç kimsenin hatırından bile geçmeyecek vuzuh ve açıklıkta bir realitedir. Demek oluyor ki, bu duygular, ahlâklı davranma ve iyi işler yapma yönündeki meyilleri ve ahlâksızlıktan ve çirkin davranışlardan da nefret verip kaçınmayı temin eden yapıları itibarıyla delâlet etmektedir ki, insana iyiyi, güzeli emreden ve onu kötülük ve çirkin

davranışlardan men eden sistemin sahibi kim ise, kendisine bu duyguları veren de, O Zât'tır. Bu Zât da, hiç şüphesiz Allah'tır (celle celâluhu).

Dinler tarihi şahittir ki, beşeriyet hiçbir devrini dinsiz geçirmemiştir. Bâtıl, hatta gülünç dahi olsa hemen her devirde bir dine inanmış ve bir mânevî sistemi takip etmiştir. Ayrıca, inanmak bir zarurettir; zira o fıtratta vardır. İnsan fıtratına bu ihtiyacı yerleştiren Zât'la, bize inanmayı emreden Zât, aynı Zât'tır. Ve O da Allah'tır (celle celâluhu).

14. Duygular Delili

İnsan, binlerce duyguyla teçhiz edilip donatılmıştır. Her duygu, madde dışı bir âlemden mesaj mahiyeti taşır. Ancak insanda bir duygu daha vardır ki o, doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'ı tanıtır. Bu duygu, insanda var olan ebed ve sonsuzluk duygusudur. Bu duygu sebebiyle insan, daima ebed için didinir ve ebed için çırpınır. Sonlu olan hiçbir şey, onu hakikî mânâda tatmin edemez. Ve bu duygu, insana başka bir sonlunun tesiriyle tevdi edilmiş olamaz. Sonlu olan sebeplerin hiçbiri, bu sonsuzluk bâdesini sunamaz. Hâlbuki, bunun varlığı bir vâkıadır, inkârı da kabil değildir. Öyleyse bu duygu bize, bizi bu duygu ile yaratan Zât tarafından verilmiştir.. ve ebedî hayatı da yine O verecektir.

15. İttifak Delili

On tane yalancı, arka arkaya gelip bize evimizin yandığını söylese, bu adamların hayatta bir defa dahi doğru söylediklerini duymamış olmamıza rağmen, "ihtimal" der onlara inanırız. Zira ortada bir ittifak hâdisesi var. Hâlbuki bahsini ettiğimiz ittifak, binlerce peygamber, yüz binlerce evliyâ ve milyonlarca da inanan insan arasında meydana gelmiş bir ittifaktır. Muhtelif zamanlarda ve ayrı ayrı mekânlarda yaşamış bu insanların ittifak ettiği en birinci nokta, "Allah vardır." hakikatidir. On yalancının bir yalan üzerindeki ittifakına ehemmiyet verildiği hâlde, milyonlarca, hem de hayatlarında bir kere dahi yalan söyledikleri duyulmamış nebiler ve velilerin bu çaptaki ittifakına inanmayan insan nasıl insan olabilir? Ve ona nasıl akıllı denebilir..?

16. Kur'ân Delili

Kur'ân-ı Kerim'in kelâmullah olduğunu ispat eden bütün deliller, aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'ın varlığının da bürhanları durumundadır. Kur'ân'ın Allah kelâmı olduğuna dair yüzlerce delil vardır ve bunlar, o mevzu ile alâkalı İslâm kaynaklarında en ince teferruatına kadar tafsil edilmiştir. Biz, meselenin ispat yönünü o eserlere havale ile iktifa ediyoruz. Evet, bütün bu deliller,

kendilerine mahsus dilleriyle “Allah vardır.” derler.

17. Peygamberler Delili

Peygamberlerin ve bilhassa Peygamberler Efendisi İki Cihan Serveri’nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğini ispat eden bütün deliller de, yine Cenâb-ı Hakk’ı anlatan bürhanlara dahil edilmelidir. Zira peygamberlerin varlıklarının gayesi, tevhid, yani Allah’ın varlık ve birliğini ilân etmektir. Öyleyse, her peygamberin kendi peygamberliğini ispat eden bütün delilleri, aynı zamanda bütünüyle Cenâb-ı Hakk’ın varlığına da delil olmaktadır. Ne var ki, onların peygamberliğini ispat eden delillerin serdi, şu andaki mevzumuz dışında kaldığından, teker teker üzerlerinde durmayacağız. Şimdilik sadece şunu arz edelim ki, bir peygamberin hak nebi olduğunu ifade eden bütün deliller, aynı kuvvetle, hatta daha da öte bir kuvvetle “Allah vardır ve birdir.” demektedir.

S EBEPLER, TABİAT ve KENDİ KENDİNE VAR OLMA

1. Sebepler ve Tesadüfler Kâinatı Meydana Getiremez

Tesadüf, kanunla zıtlaşmak demektir. Kanun, belirli ve devamlı bir münasebeti ifade eder. Onda bir plân, program, nizam ve intizam vardır. Hâlbuki tesadüf, gelişigüzelliğin ve başıboşluğun adıdır. İlimler ise, daima kanunlarla meşgul olur; tesadüfleri meşguliyet sahalarına almaz ve onlarla uzaktan-yakından ilgilenmezler. İlimler ve kanunları tesadüflerle bir arada mütalâa etmek, büyük bir yanlışlıktır.

Kelimeler üzerinde bu kadarcık durduktan sonra, hükmümüzü teyid için birkaç misal verip, bu mevzuu geçelim:

Bir insanda yüz trilyon hücre ve bir hücrede bir milyona yakın protein vardır. Bir proteinin tesadüfen meydana gelebilmesi için, 10 rakamının arkasında 160 sıfır ile ifade edilen ihtimal gereklidir. Ortada tercih ettirecek bir sebep olmadan bu ihtimallerden birinin tesadüfen vukû bulması ise, yine o rakamlar adedince muhaldir ve mümkün değildir!..

2. Kâinat Kendi Kendine Meydana Gelemez

Varlığı zarurî olma, olmaması mümkün olmama demektir. Burada zarurî kelimesinden maksat, vücubdur. Vücudu vacip olanın dışında her varlık, imkân dairesine dahildir. İmkân ise, olup olmaması müsavî mânâsına gelir. Vücudun vacip olması, aynı zamanda sonsuzluğu gerektirir. Hâlbuki kâinatta müşâhede edilen her varlık, süratle bir sona doğru kaymaktadır. Öyleyse, kâinatta sonradan varlık sahasına çıkmış hiçbir mevcudun vücudu vacip değildir. Vücudun vacip olmayışı, mümkün olmasıyla eşdeğerdir. Mümkün ise, bir yaratıcıya muhtaçtır. Muhtaç olunan yaratıcı ile muhtaç olan eşyanın aynı olması ise, sadece bir hezeyan ifadesidir. Öyleyse, yaratıcıya muhtaç olanı yaratan, hiçbir zaman madde ve madde cinsinden olamaz. Onu yaratan, vücudu vacip olan bir Zât olabilir ki, O da Allah'tır (celle celâluhu).

Diğer taraftan, –muhalfarz– eğer madde aynı zamanda kendini yaratan güçse, şimdi o güç ve kuvvet nereye gitmiştir?. Ebedî olmayan bu gücün ezelî olamayacağı da gayet açıktır!. Öyleyse, varlığın ötesinde bütün varlığa hükmeden ezelî ve ebedî bir Zât vardır ki, O da, Allah'tır (celle celâluhu).

3. Tabiat ve Tabiat Kanunları da Yaratıcı Olamaz

Kanunla, o kanunu vaz'eden aynı değildir. Tabiat kanunlarını yine tabiat kanunları koymuş olamaz. Diğer taraftan, tabiatın kendinde olmayanı başkasına vermesi de muhaldir. Sonra, insanda mevcut binlerce duygunun hiçbiri tabiatta yoktur. Öyleyse tabiat, kendinde olmayanı insana nasıl verebilmiştir? Bu muhali hangi akıl kabul edebilir?

Kendinden daha mükemmeli yaratamayan taş, toprak, hava, ısı ve ışıktan mürekkep olan tabiat, insanı nasıl yaratabilir?

4. Tevhid'de Sühûlet Vardır

Bütün eşyayı bir tek şeye vermek, bir tek şeyi bütün eşyaya taksim etmekten daha kolaydır. Bir zerrenin yaratılması için bütün bir kâinat gereklidir. Bütün kâinatı yaratamayan, bir tek zerreyi yaratamaz. Zira eşya arasında böyle bir telâzum (birbirini gerektirme, birbiriyle sıkı alâka içinde bulunma) vardır.

İdare açısından bir orduyu bir kumandanın emrine vermek, gayet kolaydır. Buna karşılık, bir tek neferi ordunun neferleri adedince kumandanların emrine vermek ise, iş ve idareyi zorlaştırmak demektir.

Bütün kâinatı Cenâb-ı Hakk'a isnat etmekle, bir zerrenin yaratılmasını O'na nispet etmek arasında fark yoktur. Meselenin aksinde de netice aynı olacaktır. Yani bir zerreyi kim yaratmışsa, bütün kâinatı da o yaratmıştır. Daha açık bir ifadeyle, yaratılışın zerresiyle küresi, mikrobuyla gergedanı, damlasıyla deryası, parçasıyla bütünü arasında fark yoktur. Küreyi yaratamayan zerreye, gergedanı yaratamayan mikroba, deryayı yaratamayan damlaya, bütünü yaratamayan da parçaya sahip olamaz ve hükmedemez...

TABİAT, TABİAT KANUNLARI ve SEBEPLER NİÇİN YARATILMIŞTIR?

1. Kanunlar ve sebepler, birer vasıta ve perde olup, yukarıdan gelen emir ve talimat, bu vasıtaların perdedarlığı arkasında taalluk noktalarına ulaşır

Cenâb-ı Hak, madde âlemini yaratırken, tabiatın ayrılmaz zatî bir vasfı ve özelliği olarak, tabiat kanunlarıyla sebepleri de beraber yaratmıştır. İlk yaratılışa verilen "Ol" emriyle varlık sahasına girenler, aynı zamanda bu hususiyetle de mücehhez olarak bu sahaya girerler. *"Ve ona her şeyden bir sebep verdik."*[1] âyeti de, bu hakikati ifade etmektedir.

Ancak bütün bu sebep ve kanunlar, Cenâb-ı Hakk'ın izzet ve azametine birer perde olup, onların ardında hakikî icraatta bulunan ve varlığı –sebepler dahil– yaratan, yine Allah'tır (celle celâluhu). Kanun ve sebepler, o Kudret'ten gelen hakikî tasarruf ve tesirleri neşr ve ilân etmekle vazifeli, O'nun izzetini aklın zâhirî değerlendirmelerine karşı muhafaza eden tenteneli birer perde hükmündedir.

İnsanlar arasında bulunan makam sahiplerinin bile bir izzet, azamet ve haysiyetleri vardır ve bundan dolayıdır ki, birtakım vasıtalarla ve perde arkasından icraatta bulunurlar. Her dairede yapılan işlere bizzat müdahale edip, ortada görünmezler ve izzet ve azametleri adına işleri başkalarına gördürüp, başkalarını kullanırlar. Sözgelimi, bir devlet başkanı, belediye zabıtası gibi elinde makbuz çarşı-pazarı bizzat denetlemez; zira makam ve mevkii, buna müsaade etmez. Bir general, koğuşların temizliği, karavana taşınması ve silah bakımı gibi vazifeleri erlere gördürür ve kendisi, rütbe ve makamı adına o vazifelerde bizzat görünmez. –Teşbihte hata olmasın– aynen bunun gibi, kâinatın ve bütün mevcudatın tek sahip ve hâkimi olan Allah (celle celâluhu) da, kâinatta cereyan eden bütün hâdiseleri, kanun ve sebepleri perde yaparak sevk ve idare etmektedir. Zira izzet ve azamet, bunu gerektirir. Bir farkla ki, Allah'ın (celle celâluhu) izzet ve azametine perde yaptığı şeyler için hakikî tesir bahis mevzuu değildir.

Demek oluyor ki, kanun ve sebepler, hükümetin bir kalem dairesi hükmünde olup, yukarıdan gelen emir ve talimatın tatbiki o daireden, o vasıta ve sebeplerle irtibatlandırılmaktadır. Gerçekte bütün işleri gören ve gördüren ise,

Allah'tır (celle celâluhu).

2. Tabiat kanunları ve sebepler, haksız şikâyetlere ilk hedef olsunlar diye yaratılmıştır

Eşya ve hâdiselerin iki yönü vardır: Mülk ve melekût. Diğer bir ifadeyle, iç ve dış.. tıpkı ayna gibi. Onun bir yüzü şeffaf, berrak, kirsiz, temiz, güzel ve kusursuz; diğer yüzü ise kesif, kirli, çirkin ve kusurludur. Bunun gibi, eşya ve hâdiselerin de melekût yönü dediğimiz iç yüzünde kanun ve sebepler bulunmadığı için, o yüzde kir, çirkinlik ve kusur yoktur. Burada her şey berrak, pırıl-pırıl ve tertemizdir. Hayat, nur ve rahmet, bu yüze sadece üç misaldir.. mülk yönü dediğimiz dış yüzünde ise, Cenâb-ı Hakk'ın izzet ve azametine, kemal ve cemaline muhalif, göze, kulağa ve buruna, hatta hayal ve düşünceye hoş gelmeyen birtakım hâller bulunur ki, işte kanun ve sebepler, bu gibi durumlarda perde, bazen de hedef olsunlar diye yaratılmışlardır. Cenâb-ı Hak, icraatını bu sebep ve perdelerin verâsında sürdürmektedir. Ayrıca, haksız ve yersiz şikâyetlerin doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk'a karşı yapılmamasını temin hikmeti de, sebep ve kanunların yaratılmasını iktiza etmiştir. Zira, gafil ve cahil kimseler, çok defa eşya ve hâdiselerdeki ince ve derin hikmetleri, neticede saklı nice güzellikleri göremediklerinden, şikâyetlerini bizzat Cenâb-ı Hakk'a tevcih eder ve O'ndan şikâyette bulunurlar. Hâlbuki böyle bir şikâyet, şikâyet edilen husustan daha büyük bir felâkettir. Evet, çok defa şikâyete sebep olan felâket, kendinden daha büyük yeni bir felâket getirir. İşte, Rahmân ve Rahîm olan Yüce Zât (celle celâluhu), sonsuz bir rahmet eseri olarak, icraatını esbap ve perdelere sarıp sarmalamakla kullarının hakikî felâketten kurtulmalarını dilemiş ve onlara mazeretler bahşetmiştir.

Bunun içindir ki, gönül meyvesini kaybetmiş bağrı yanık ananın feryadında gizli olan şikâyet, hastalık ve musibet perdesine sarılmış ve böylece o ana, evlâdını kaybetmekten daha büyük bir felâket olan Cenâb-ı Hakk'a karşı küstahlıktan kurtarılmıştır. Kullarına karşı bu kadar şefkatli davranan Rabbimiz ne büyük ve büyüklük ifadesi, O'nun gerçek büyüklüğü yanında ne kadar küçüktür!..

3. Tabiat kanunları ve sebepler, sonsuz ilâhî sanatı nazara vermek için yaratılmıştır

Sanatkârın büyüklüğü, eserinin kıymetiyle takdir edilir. Cıvıl cıvıl kuşlar, rengârenk çiçekler ve en küçük varlıkta müşâhede edilen harika sanat

incelikleri ve daha neler neler!. Evet, bütün bunlarda Allah (celle celâluhu), tabiat diliyle isim ve sıfatlarını terennüm ettiriyor ve bu isim ve sıfatların tecellîlerini sebepler adı altında teşhir ederek, şuurlu varlıklarına seyrettiriyor.. Kendisi de, onların hayret ve hayranlıklarını seyrediyor.

Her cemal ve kemal sahibi, kendi cemal ve kemalini görmek ve göstermek ister. Dünyada, beşerin pür-kusur sanatkârlarında dahi görülen böyle bir hazza meftuniyet, galeri ve sergiler adı altında teşhir ediliyor ve bu galeri ve sergilerden her gün biri kapanıp, diğeri açılıyor. Hâlbuki beşerdeki cemal ve kemal, Mutlak Cemal ve Kemal Sahibi'ni anlamada bir ölçü birimi olarak, hem de en asgari seviyede bulunmaktadır. Bununla beraber, böyle bir ölçü adesesiyle dahi olsa, Mutlak Cemal ve Kemal sahibi olan Cenâb-ı Hakk'ın kendi cemal ve kemalini görme ve gösterme isteğiyle tabiatı bir teşhir salonu hâline getirmesindeki yüce irade ve meşîetini idrak edip anlamak, her zaman mümkündür. Bu idrak ve anlayıştır ki, insanı O'nun tesbih ve takdisine sevk eder. Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve takdis etmek, ibadet ve kulluk şuurundan kaynaklanır. Böyle bir kulluk ise, insanın, hatta bütün varlığın yaratılış gayesidir. İşte sebepler merdiveni, bizi böyle bir gayeye doğru yol aldırıp ufka yaklaştırması bakımından da önemlidir…

4. Tabiat kanunu ve sebeplerde tedrîcîlik

Tabiat kanunu ve sebeplerde tedrîcîlik esastır. Bu da, ilâhî sanatın büyüklüğünü ispat eden en sırlı delillerdendir. Çünkü, her kademe ve her safhada ayrı ayrı isimlerin tecellîlerini göstermesi ve bütünde var olan sanat harikalığının bir organizmanın değişik teşekkül safhalarını meydana getiren bütün bölümlerinde de bulunması, sadece Cenâb-ı Hakk'ın sanatına has ve O yüce sanatkâra mahsus bir özelliktir. Böyle bir hususiyeti başka hiçbir sanat eserinde görmek ve göstermek mümkün değildir.

5. Tabiat kanunları ve sebepler, hikmet yurdunda bulunmamızın muktezası ve neticesidir

Ahiret dârü'l-kudret, dünya ise dârü'l-hikmettir. Yani, ahirette daha çok kudret hâkimken, dünyada ise hikmet hâkimdir. Dolayısıyla, ahirette kanun ve sebepler devre dışı bırakılacaktır; fakat dünyada, hikmetin gereği olarak kanunlar ve sebepler devrede bulunmaktadır.

Cenâb-ı Hakk'ın Hâlık, Rezzak, Şâfî, Mukaddir, Musavvir... gibi isimlerinin yanında bir de Hakîm ismi vardır. Bu mübarek isimle O, hikmetle iş yapar;

hikmetle yaratır, hikmetle sebep ve kanunları icraatına vesile kılar; hikmetle, illet-malûl, sebep-netice arasında kurduğu münasebetler çerçevesinde varlık dantelâsını örer...

Ahirette ise kudret hâkim olduğundan, Cenâb-ı Hak kudretiyle muamele edecek; fâni ve geçici olan dünyayı, içinde cereyan etmekte olan kanun ve sebepleriyle beraber yıkıp, yeni ve tamamen başka mânâların esas olduğu bambaşka bir mesken yapacaktır. Ve o âlemde, dünyaya mahsus ne kadar değer ölçüsü varsa hepsi silinecek ve varlık değişik bir hüviyete bürünerek kudret tezgâhına sevk edilecektir.

Kudretin hâkim olduğu bu ebedî âlemde, Cennet meyvelerini yemek için toprağın sürülmesine, tohumun ekilmesine ihtiyaç yoktur. Cennet elbiseleri de, terzinin iğnesiyle makasına ihtiyaç duyulmadan dikilmiş bir hâlde sahibini bürüyecektir. Orada eskime, pörsüme, ihtiyarlama ve ölme de olmayacağından, bu neticeye götürücü sebepler de bulunmayacaktır. Dünya hizmet yeri, ukbâ ise ücret evidir. Dolayısıyla, oradaki nimetlere nâil olmak için burada çalışmak ve sebeplere sarılmak gerekir. Fakat ahirette bu sebep de diğer sebeplerin maruz kaldığı akıbete uğrayarak ortadan kalkacak, evet, orada çalışma da olmayacaktır…

6. Tabiat kanunu ve sebepler, sırr-ı teklif ve imtihan için yaratılmıştır

Sebepler ve kanunlar birer perdedir. Gayba iman edenlerle etmeyenleri birbirinden tefrik için, gözlerimizle gayb arasına çekilmiş olan bu perdeler, mü'minin kâfirden ayrılmasına yardım eder. Gayba iman, mü'minin en mümeyyiz vasfıdır. Burada şu hususa da dikkat etmek gerekir:

Cenâb-ı Hak, dileseydi kanunları yaratmayabilirdi. Söz gelimi, dünyayı bizim de görebileceğimiz bir meleğin sırtına yükler ve bize yerçekimi kanunundan bahsettirmezdi. Veya çocuğun teşekkülü için sadece bir gece yapılacak duayı şart koşardı da, insan, çocuğu kapısının önünde hazır bulurdu. Yine Allah dileseydi, gökyüzündeki yıldızları birer harf gibi kullanır ve herkesin okuyacağı şekilde bu yıldızdan harflerle adını yazar ve Zât'ını bizlere duyururdu. Veya Cenâb-ı Hak, her insanla bizzat konuşur ve ta baştan insanı o kabiliyetle donatılmış olarak yaratırdı… Bütün bu saydıklarımız ve saymadıklarımızın hepsi mümkündü. Ancak bu takdirde, esas gayeden sapılmış olurdu. Çünkü insanın yaratılış gayesi imtihandır. Eğer bu dediklerimiz olsaydı,

ne aklın varlığının bir hikmeti kalırdı, ne de kulluk teklifinin bir mânâsı olurdu. Bu, aynı zamanda insan iradesinin zorla elinden alınıp, insanların ister istemez inanmaya mecbur edilmesi demek olurdu ki, sorumluluk ve mükellefiyet ruhuyla telif edilmesi mümkün değildir. Evet, eğer öyle olsaydı, elmas ruhlu Ebû Bekir'lerle kömür ruhlu Ebû Cehil'ler birbirinden ayrılmazdı. İmtihan sırrı kalmadığından dolayı da, melekleri geride bırakmaya namzet insanın makamı sabit kalır ve insanın yaratılmasının bir mânâsı olmazdı. Zira insan yaratılmadan önce de, makamı sabit melekler mevcuttu.

7. Tabiat kanunları ve sebepler, fikirlerin gelişmesi, ilim ve medeniyetlerin teşekkülü için yaratılmıştır

İnsanoğlu, var olduğu günden beri merak ve tecessüsünü Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı madde üzerine teksif etmiş ve bunun neticesi olarak da, üstü kapalı yaratılan eşya ve hâdiseleri keşfederek gün yüzüne çıkarmış.. medeniyet ve teknoloji de, onun bu gayretiyle günümüzdeki seviyesine ulaşmıştır. Hâlbuki işin başından beri her şey apaçık vaz'edilmiş olsaydı, merak ve tecessüs kalmayacağından araştırma, inceleme de olmayacak ve insanlar ilk buldukları ortamda sadece her şeyi malum olma zemininde hayret ve hayranlık hislerinden uzak bir şekilde, dünyadan gelip geçme sıralarını savmaya çalışacaklardı. Doğduğu gün öleceği günü beklemekten başka işi olmayan böyle bir zavallının hazin hâli, hepimizin değişmeyen kaderi olurdu ki, herhâlde bunun adı da şimdikinden başka olacaktı. Öyle olmadığı için, olmayana isim de veremiyoruz…

8. Tabiat kanunları ve sebepler, belli bir ülfet, ünsiyet ve alışkanlık hâsıl ederek, hayatı sevimli hâle getirirler

İfrat ve tefritten arınmış ülfet ve alışkanlıklar, hayatı zevkle yaşanır hâle getirmenin ayrılmaz vasıflarıdır. Bu vasıflardan mahrum bir hayatın hiç de istenecek ve sevilecek bir durumu yoktur. Zira yarın nasıl bir gün ile karşılaşacağını bilmeyen bir insanın, hayatını belli bir plân ve programla disipline etmesinden söz edilemez.. ve harikalar cümbüşü ortasında hayatını her an yeni bir harikayla koyun koyuna geçiren insanın şaşkınlığı ve bu şaşkınlığın bitmek bilmemesi de, hiç arzu edilecek bir şey değildir. Bir de, insanın bizzat kendisinin dünyaya geliş keyfiyeti değişseydi.. ve bugünün keyfiyetiyle dün ve yarın arasında hiçbir münasebet olmasaydı, sonra buna ölümün keyfiyeti de katılsaydı, bir düşünün insan ne hâle gelirdi? Evet,

dünyada sebep ve kanunlarla tasarruf yapılmamış olsaydı, denge ve düzen gibi hayatı hayat yapan bütün sabit değerler de ortadan kalkardı ve onlarsız bir hayat da hayat olmaktan çıkardı...

Ülfet ve alışkanlığın orta yolu, düşünerek ve tefekkür ederek yaşamak; ifratı, tefekkürü öldürmek ve tefriti de hayatı zehir etmektir. Mü'min ise, her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da orta yolu seçendir.

1 Kehf sûresi, 18/84.

TABİAT, TABİAT KANUNLARI ve SEBEPLER HAKİKÎ MUTASARRIF ve YARATICI OLAMAZLAR

1. Kanun ve sebepler, madde ile kaimdir

Kanun ve sebepler, madde ile kaim olduklarından maddeden ayrı düşünülemezler. Maddesiz mevcudiyetleri mümkün olmayan kanun ve sebepleri, maddenin menşei, esası ve yaratıcısı görmek, tam bir aldatmaca ve diyalektik hezeyanıdır. Maddeyi ve hareketleri doğuran, kanun ve sebepler değildir. Tam aksine, kanun ve sebepler, var olan maddeden ve onun hareketinden doğarlar.

Yıldızlar ve gezegenler, yörüngelerinde ve belli bir denge içinde dönüp duruyorlar. Fakat bunu Newton bulup keşfetti diye yapmıyorlar. Belki sonradan yaratıldıkları ve o istikamette sevk edildikleri için deveran ediyorlar. Newton ve benzerlerinin yaptığı ise, kâinata madde ile beraber konmuş bir kanunu ortaya çıkarıp, ona bir ad koymaktan ibarettir.

2. Kanunlar ve sebepler, mümkinâttandır

Kanunların ve sebeplerin var olup olmamaları aynı derecede müsavidir. Varlıkları maddeye bağlı olduğu için aynen maddeyi çevreleyen şartlar, onlar için de geçerlidir. Nasıl madde, tercih ettiren bir sebep olmadan vücuda gelemiyorsa, sebep ve kanunlar da tercih ettirici bir sebep olmadan vücuda gelemezler. Bu, mümkün olmanın zarurî neticesidir. Kendisi böyle bir tercihe muhtaç olanın ise, yaratıcı olması kat'iyen söz konusu değildir; çünkü kendisi yaratılmaya muhtaçtır.

3. Kanunlar ve sebepler hâdistir. Dolayısıyla, ebedî olmayan, ezelî de olamaz

Kanun ve sebepler hâdistir. Bu sebeple, "Ebedî olmayan ezelî de olamaz." sözümüz, sebep ve kanunlar için de geçerlidir. Bir hâdisin başka bir hâdis tarafından yaratıldığını düşünmek ise, teselsülü kabul etmek olur. Teselsül ise bâtıldır.

Kanun ve sebepler de, madde gibi yokluğa doğru gitmektedir. İlim adamları, maddenin dağılması, yıldızların saçılması ve kıyametin kopmasını netice verecek pek çok sebep beyan etmektedirler. Sonlu olup, yıkılıp gitmeye mahkûm bulunanlar, yaratıcı olamazlar.

4. Kanunlar ve sebeplerin varlığı, başka sebeplere muhtaçtır

Kendilerinin var olmasına bizzat kendileri sebep olamayan ve bu yüzden de birer netice olan kanun ve sebepler, zincirleme olarak her zaman başka sebeplere muhtaçtır. Sonsuza kadar zincirleme uzanıp gitmesi mümkün olmayan sebeplerin bir noktada durması mecburî ve zarurîdir. Meseleyi müşahhaslaştırmak bakımından şöyle bir misal verebiliriz: Ağaca sebep çekirdektir; ya çekirdeğe sebep nedir? Tavuk, sebep olarak yumurtaya bağlıdır. Ya yumurta hangi sebebe bağlıdır?.. Veya bir elmayı ele alalım: Elma, sebepler plânında diyelim ki çiçeğe ve tomurcuğa; çiçek ve tomurcuk dal, kök ve gövdeye; onlar, çekirdeğe; çekirdek de toprağa, toprağın ihtiva ettiği elementlere, ısı, ışık ve havaya, dünyaya ve dünyanın belli bir ölçüdeki eğilimine... muhtaçtır. Bu şekilde sora sora varıp çekim kanununa dayanırız ama sorular yine bitmez ve hep "Ya o?" diye sormaya devam ederiz. Fakat neticede son bir noktada durma ihtiyacı hissederiz ki, işte bu son nokta, başlangıç itibarıyla ilk sebeptir.. ve o da hiç şüphesiz, artık "Ya o kime?" diye soramayacağımız bir Zât olacaktır. Aksi takdirde, her sebebe bir ilâhlık isnat etmek gerekir ki, bu da, zerreler adedince muhali kabul etmek demektir.

5. Kanunlar ve sebepler, hakikî ve zatî bir vücuda sahip olmayıp itibarî şeylerdir

Bazı kanun ve sebepler, hakikî ve zatî bir vücuda sahip olmayıp, itibarî ve hayalîdirler. Yukarıda bahsi geçen 'yerçekimi kanunu'nu ele alalım. Bu isim, sadece vâki olan bir meseleyi izah için konulmuş bir namdan ibarettir. Yoksa, gözle görülür, elle tutulur, laboratuvarda incelenir bir nesne değildir. Görülen ve duyulan ise sadece neticelerdir. Yani kanunlar, mücerret faraziyelerden ibaret mevhum kuvvelerdir. Çekirdekteki gelişme kanunu, suyun kaldırma kanunu, DNA'daki şifre kanunu ve mıknatıstaki çekme kanunu hep bu türdendir. Öyleyse hemen soralım: Görünür, maddî, hakikî ve zatî bir varlığı olmayan hayalî ve görülmeyen bir kuvvet, yani kanun ve sebepler, nasıl olur da, muazzam kütleleri bulunan milyonlarca ton ağırlığındaki milyarlarca gök cismini son derece ince hesaplarla, muvazeneli ve dengeli bir şekilde, dehşet veren keyfiyetiyle döndürebilir? Görmemeyi inkâra sebep yapanların, varlığa ilk sebep kabul ettikleri bu hayalî kanun ve mevhum sebeplere, görmedikleri hâlde inanmaları ve Yüce Yaratıcı'ya veremedikleri güç ve kuvveti bu hayalî sebeplerde tasavvur etmeleri, bir düşünce ve fikir olarak değil, olsa olsa bir

düşünce küflenmesi olarak değerlendirilebilir.

6. Kanunlar ve sebepler, muhtaç oldukları diğer kanun ve sebeplerle omuz omuza vererek, neticelerin meydana gelmesine sebep olurlar

Kanun ve sebepler, muhtaç oldukları başka kanun ve sebeplerle bir araya gelerek, neticelerin meydana gelmesine sebep teşkil ederler. Yoksa, yoktan var etmek gibi bir fonksiyonları olamaz. Bir hücreyi meydana getiren bütün kanun ve sebepleri bir araya toplamak mümkündür; ancak ondan canlı bir hücre vücuda getirmek asla mümkün değildir.. zaten ısrarla söylediğimiz gibi, bir canlının vücuda gelmesi için binlerce sebebin şuurlu ve ölçülü bir şekilde bir araya toplanması gerekir ki, bu da bizzat bu sebeplerin yapabileceği bir iş değildir.

7. Kanunlar ve sebeplerle neticeleri arasında uygunluk ve tenasüp yoktur

Kanun ve sebeplerin kendileri gayet âciz, zayıf, basit, fakir, ilimsiz ve iradesiz olmalarına karşılık, neticeleri son derece mükemmel, sanatlı, kıymetli ve önemlidir. Demek oluyor ki, sebeplerle neticeler arasında illet-malûl, sebep-netice münasebeti görülse bile, uygunluk ve tenasüp yoktur. Nasıl ki elli kiloluk bir adam, beş yüz kiloyu kaldırsa veya bir çocuğun, parmağına taktığı bir iple bir otobüsü çekip götürdüğü görülse hayrete düşülür ve böyle bir şey şaşkınlıkla karşılanır. Aynen öyle de, çevremizde cereyan eden eşya ve hâdiselere, taşıdıkları sebep-netice tenasübü ve uygunluğu zaviyesinden baktığımız zaman, muazzam bir farklılık ve insanı hayrete gark eden bir dengesizlik müşâhede ederiz. Meselâ, parmağımızı bir kompresör gibi kullanıp taş ve kayaları delmek istesek, parmağımızı parçalamaktan başka bir netice elde edemeyiz. Çünkü taş ve kayayı delmekle elimizin ve parmağımızın sertliği arasında bir münasebet yoktur. Hâlbuki, ipek gibi ince ve nazik damarlarıyla minicik bitkiler, taş ve kayaları şak edip yararlar. Sigara kâğıdından daha ince yapraklar, o şiddetli hararet karşısında dayanır ve yemyeşil kalırlar. Meyve, çiçek ve dallarıyla kocaman bir ağacın programını bünyesinde saklayan bir çekirdeğin basitliğine ve küçüklüğüne bakın! Ve en mükemmel yaratık olan insanı, bütün istidat ve kabiliyetleriyle birlikte çekirdek hâlinde ihtiva eden ve şeriat dilinde necis kabul edildiği için, bulaştığı yerin yıkanması şart olan spermleri düşünün!.. Tatlı ve lezzetli şeker konservesine benzeyen meyvesiyle

incir ağacının çekirdeğini ve bir de bu çekirdeğin o ağaca nisbetle, nerdeyse gözle görülmeyecek kadar küçüklüğünü ibret gözüyle inceleyin!.. Evet, bunlar gibi birçok meseleyi sıralayarak anlıyor ve kabul ediyoruz ki, kanunlar ve sebepler, o müthiş zayıflık ve basitliklerine rağmen daima mükemmel neticeler vermektedir. Bu kadar mükemmel ve muhteşem neticelerin menşei, menbaı, var edeni ve Yaratıcısı, bu âdi, basit, zayıf ve geçici kanun ve sebepler olamaz.

Hele, sebeplerin kendilerinde olmayan bir vasfı başkasına vermeleri hiç mi hiç düşünülemez. Biraz sonra yok olup gittiğini görüp dururken, insandaki ebed duygusunu bir damla hakir ve kerih suya bağlamak, hezeyan değil de nedir?

8. Kanunlar ve sebepler, zıdlarının varlığına muhtaç bulundukları için yaratıcı olamazlar

Kanunlar ve sebepler yaratıcı olamaz, çünkü zıdları vardır. Zaten kâinatta her varlığın bir zıddı vardır. Zira bir bakıma eşya, zıddıyla bilinir. Çekme-itme, eksi-artı kutuplar, sıcak-soğuk, güzel-çirkin, gece-gündüz, madde-mânâ hep birbirinin zıddı oldukları için bilinmektedirler. Bilinmesi için zıddının varlığına muhtaç olan ise, yaratıcı ve ilâh olamaz.

Sanatkâr, sanatı cinsinden değildir. Evi yapan ustayla ev aynı cinsten olamaz. Aksi hâlde, bir şeyin hem kendisi olması hem de olmaması gibi, mantıkla bağdaşması imkânsız bir hezeyana sapılmış olur.

9. Bazen bütün sebepler toplandığı hâlde netice hâsıl olmaz, bazen de sebepler teşekkül etmeden hâsıl olur

Bazen bütün sebepler toplandığı hâlde neticenin hâsıl olmaması da gösteriyor ki, neticeyi meydana getirme gücü, bizzat sebeplerin kendisinden değildir. Bazen de sebepler teşekkül etmeden neticeyi görmek mümkün olmaktadır. Bütün bunlar, yapıp yapmamada ihtiyar ve irade kendi havl ve kuvvetinde olan bir Zât'ı ilân eden hususlardır. O zât ise başka değil, ancak Allah'tır (celle celâluhu).

10. Sebepler arasında en üstünü ve kabiliyetlisi olan insanın ihtiyaçları ebedlere uzanırken, iktidarı ise hiç hükmündedir

Sebepler arasında en üstün ve kabiliyetlisi insandır. Eşya ve hâdiseler ona musahhar kılınmıştır. O, akıl, şuur ve iradesiyle mümtaz bir varlıktır. Bütün bunlara rağmen en âciz, en zayıf ve en muhtaç da yine insandır. Yerinde bir mikroba mağlup olur, yerinde en küçük sebep karşısında pes eder. İhtiyacı

ebedlere uzanmakta, buna karşılık iktidarı ise, hiç hükmündedir. Şimdi, keyfiyeti ve mahiyeti bu olan insan, elini hangi sebebe açıp yalvaracak ve hadsiz ihtiyaçlarını kimden talep edecektir; hele, sebepler arasında en üstünü de o ise..?!

Evet, onun da el açıp müracaat edeceği bir Zât vardır. O Zât ise, sebepleri Kudret Eli'nde tesbih taneleri gibi evirip çeviren Hz. Allah'tır (celle celâluhu).

Allah, insanları neden bir ve eşit yaratmamıştır? Neden insanların bir kısmı zenginken, diğer kısmı fakirdir? Ve yine, bir kısım insanların hiçbir fizyolojik problemi yokken, neden bir kısmı kör, topal ya da daha başka yönleriyle malûldür? Öte yandan, bazı insanlar musibet ve belâlara maruz kalırken, daha başkalarının rahat ve rehavet içinde ömür sürdükleri görülmektedir. Bütün bunlardaki hikmet ve sebep ne olabilir?

Günümüz insanının zihnini her devirden daha çok meşgul eden bu uzun soruya maddeler hâlinde, fakat kısaca cevap vermeye çalışalım:

1. İnsan, sevdiğini onu tanıdığı nispette sever

Evet insan, sevdiğini onu tanıdığı nispette sever; tanımadığının ise hep düşmanı olmuştur o. Esasen, itiraz işmam eden bütün soruların altında da böyle bir tanımamazlık yatmaktadır. Eğer insan, kendi Yaratıcı'sını tanıma mevzuunda herhangi bir şöhreti tanımaya duyduğu iştiyak kadar arzulu olsaydı.. Rabb'ini tanıtıp tarif eden muarrif üstadların tedrisinden nasiplenerek, kâinat kitabını Kitabullah'ın ölçü ve kıstaslarıyla tetkike tâbi tutabilseydi.. Allah Resûlü'nden sudûr ile hayata hayat olan hakikatleri bir nebze dinleyip, neticede vicdanında hâsıl olan nur hüzmelerinin maviliğiyle eşya ve hâdiselerin lâhut âlemine ait yönünü seyredebilseydi, zihnini kurcalayan birçok mesele ve istifhama daha işin başında çare bulmuş olacaktı. Gel gör ki, ilmin ve tefekkürün katledildiği bir devrede bunların hiçbirinin var olduğunu söylememiz mümkün değildir.

2. İnsan dahil bütün varlık ve bütün mükevvenat, Cenâb-ı Hakk'ın mülküdür

İnsanın kendini mâlik zannettiği ve bundan dolayı sahiplendiği nice şeyler vardır ki, az bir düşünce ile onların da hakikî sahip ve mâlikinin Allah olduğu idrak edilir ve mâlikiyet davasından vazgeçilir.

Evet, ağzımıza götürdüğümüz tek lokmanın dahi mâliki biz olamayız. Zira o tek lokmanın hazırlanıp soframıza gelmesi için koca kâinatın vücudu gerekmektedir. Demek oluyor ki, bize o tek lokmayı bahşeden, ancak bütün kâinatı yaratmaya muktedir olan Zât olabilir. Mademki her şeyin sahibi O'dur, öyleyse sahip olduğu mülkte tasarruf etme hakkına da yalnız O sahiptir. Zira,

mülk sahibi mülkünde istediği gibi tasarruf edebilir ve mülkünde yalnız mülk sahibi tasarrufta bulunabilir...

Beşerin zulmüne ve cür'etinin derecesine bakın ki, terzinin, model olarak kullandığı insan üzerinde elbiseyi biçip kesmesine ve uzatıp kısaltmasına hakkı olduğunu kabul eder de, aynı hakkı Cenâb-ı Hakk'a çok görür!..

3. Allah'ın sonsuz isimleri vardır

Her isim, kendi tecellîsine mâkes olacak aynaların vücudunu gerektirir. Meselâ, Rezzak ismi, rızka muhtaç olanların varlığını iktiza ettiği gibi, Şâfî ismi de hastalıkların ve o hastalıklara giriftar olanların mevcudiyetlerini ve var olmalarını ister. Bu tecellî keyfiyetini biz, bize bakan yönüyle tevil ederken, buna "İsimlerin imdada koşması." deriz. Allah (celle celâluhu), Mucîb ismiyle darda kalanların, Kâbız ismiyle gaflete dalanların, Bâsit ismiyle de sıkıntıda boğulanların imdadına koşar. Eğer bütün isimler teker teker ele alınıp, tecellî keyfiyetlerinin gerektirdiği âyinedarlık ve o âyinedarlıkla alâkalı hâl, durum ve zemin tetkik edilebilse, işte o zaman içtimaî hayatta farklılık gibi sanılan manzaraların hikmet yüzü görülmüş olacaktır.

Demek oluyor ki Cenâb-ı Hak, Kendini bize bu sonsuz isimleriyle tanıtmakta ve bizlere Celâlî ve Cemalî tecellîlerini göstermektedir. Bir gülün dikenine Celâlî isimleriyle tecellî edip bize Celâlini tattırdığı gibi, gülün nazik yapraklarına da Cemalî isimleriyle tecellî eder ve bize Cemalini tanıttırır. Nasıl ki bir ressam, tablosunda en az bahar mevsimi kadar kışa da yer verir ve bir güzellik buudu olarak kışın o beyaz örtüsü üzerinde de durur; aynı şekilde, bir orman manzarasında renkli çiçeklerin yanı sıra ağaçlardan birine de bir yılan konduruverir ve ırmakların, yeşilliklerin yanında kayaları da ihmal etmez.. öyle de, Cenâb-ı Hak, içtimâî tabloyu çeşitli isimlerinin tecellî kalemiyle çizmekte ve ona ayrı bir buud ve ayrı bir derinlik kazandırmaktadır. Zaten, bunu O'ndan daha güzel kim yapabilir ki..?

4. Kâinatta zıtlıklar hâkimdir

Biz, partiküllerden galaksilere kadar her şeyde artı ve eksi kutup zıtlığını görmekteyiz. Zaten, kâinattaki mükemmel vahdet ve şaşmaz nizam da bu zıtlıktan doğmaktadır. Bu fıtrat kanununa insan da uymalıdır ki, cemiyette vahdet korunmuş olsun. O hâlde insanlar, birbirine zıt durumları paylaşmalıdır. Bu da, bir kısmının zengin, diğer kısmının fakir; bir bölümünün tok, diğer bölümünün aç; bir grubun hasta ve sakat, diğer grubun ise sağlam ve sıhhatli

olması gibi zıt durumların vücudunu gerektirir. Nasıl kâinatı tamamen aynı kutuplarda toplamak mümkün değilse, aynı şekilde insanları da aynı durum ve seviyede tutmak mümkün değildir. Dıştan yapılacak her müdahale, bu hâkim dengeyi ve vahdetin sağladığı âhengi bozar. Yılanları ve fareleri bile ortadan kaldırmak, tabiat kitabında çıkarılan bir cümleyle değişiklik yapıp mânâyı bozmak olacağından, nizama menfi tesir yapar. Herkesi fakir veya zengin yapmaya kalkışmakla, herkesi erkek veya kadın yapmaya çalışmak arasında neticeye tesir yönüyle pek fark yoktur. Ah zavallı gayret ve boşa giden onca emek!..

5. Arzu edilen neticeye ulaşma yolunda her bir meslek için yapılan imtihan ve test sorularının şekil ve mahiyetlerinin yanı sıra sayıları, zorluk ve kolaylıkları da farklı farklıdır

Cehennem'den kurtulma ve Cennet'e nail olma, netice bakımından az bir mazhariyet midir ki, oraya girmek için belli bir imtihan ve derecesine göre hesaba çekilme mevzuubahis olmasın? Şu dünyada ölmeyecek kadar ve ancak yetecek ölçüde verilen bir maaş için gece gündüz çalışıp didinen, yorulup çile çeken insan, mahrumiyeti ölümden daha beter bir Cennet hayatına erme karşılığında, elbette en azından o maaşa hak kazanma uğrunda maruz kaldığı şeyler kadar olsun bazı mahrumiyetlere maruz kalacaktır. Bundan da anlaşılıyor ki, cemiyet hayatında gördüğümüz birbirine zıt durumlar, herkesin kendi imtihanını verme keyfiyetinin en normal bir tezahürüdür. İmtihan ise, herkesedir ve istisnası da yoktur.

6. Dünya mağrem, ahiret ise mağnemdir

Meşakkat buradadır, nimetlere konmaksa orada. Ahirette hizmet ve talim olmadığı için bütün sıkıntılar burada çekilecek, üç buudlu sabır ile imtihan burada verilecek, emniyet ve saadet orada elde edilecektir. Zira dünya ahiretin, ahiret de dünyanın rağmına işler. Ruh cesedin, ceset de ruhun rağmına gelişir. Dünyada heveslerine göre yaşamaya çalışanlar, ahirette hiç de hoşlarına gitmeyecek bir hayatla karşılaşırlar. Burada çekilen sıkıntılar ve katlanılan mahrumiyetler, orada kazanılacak ganimetlerin katlanarak verilmesine birer sebep teşkil edecektir. Bir kudsî hadiste bu husus şöyle dile getirilir: *"İki emniyeti ve iki korkuyu bir arada vermem."*[1] Allah, sevdiği kullarının ahireti burada tüketmesine razı olmaz ve onlara böyle bir neticeyle karşılaşmayacakları bir yaşama şekli lütfeder.. hatta cebreder.. ve bu cebir, bir

cebr-i lütfî olur.

7. Sıkıntı ve musibetler istisnaî olup, vasatî bir insan ömrüne kıyasla çok kısa bir zaman dilimini işgal eder

İnsan, yirmi dört saatlik ömrünü tetkik etse ve bu tetkikini geçirdiği bütün hayatının zaman dilimlerine tatbik etse, görecektir ki, ömrünün kıyas kabul etmeyecek oranda ekseriyeti rahat, rehavet, bolluk ve nimetler içinde geçmiştir.

Şimdi, bazı nimetlerin umumî oluşu sebebiyle üzerlerinde hiç düşünmediğimizi nazara alarak, şu soruları cevaplamaya çalışalım: "Güneş bizim kendi malımız mıdır? Durmadan verdiği ışığın karşısında bugüne kadar hiç sarfiyat faturası ödedik mi? Ya sıcaklık kaynağı olan ısısına ne demeli? Yağmura, buluta, rüzgâra ve toprağa bizi hiç de tanımadıkları hâlde yaptıkları yardım ve hizmetlerinden dolayı verdiğimiz ücretin faturası acaba kaç kuruştur? Senede kaç saniye hava kesintisine maruz kaldık? Hiç güneşin doğmadığı gün oldu mu? Ve yılın kaç gününü bir hastalığın ızdırabıyla geçirdik?"

Evet, sıhhatli ve neşeli geçirdiğimiz, nimetlerle burun buruna yaşadığımız günlerimizle, hasta ve mahrumiyetler içinde bulunduğumuz günlerimizin yüzde hesabıyla orantısını çıkarıp şöyle bir istatistik yaptığımızda göreceğiz ki, insanoğlunun şikâyet edip durduğu fakirlik, hastalık, sakatlık, belâ ve musibet dönemleri hayatında çok kısa bir süre işgal etmekte ve daima gelip geçici olmaktadır. Ayrıca bu süreler, ahiret hesabına çok şey getirip, dünya hesabına çok az şey götürmektedir. Kaldı ki, bu geçici ve kısa devreli hâllere sebebiyet vermesi bakımından, insanların fert, aile ve millet olarak çeşitli suiistimalleri, ihmal ve kötü alışkanlıkları da söz konusudur. Bunun ötesinde, musibet ve hastalıkların pek çok rahmet yönleri ve pek çok kazandırdıkları da vardır.

Dünya tarihinde, sulh ile geçen asırların yanında savaş yılları çok cüz'î kalır. Aynı şekilde, zelzele dakikaları toplansa, yüzyıllar içinde bir saati bile doldurmaz. Yay eğri bile olsa ok doğrudur ve atış isabetli olur.

Yakın mesafeden bakıldığında bir tabloda göze çarpan mânâsız ve çirkin denebilecek gölgeler ve karanlık renkler, o tablodaki güzelliklerle birlikte ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde, onların fuzulî bir ayıp ve kusur değil, tam aksine mânâlı bir âhenk ve güzellik içinde vazife yapmakta oldukları takdir edilecektir. Elverir ki, göz ve kafa sağlam olsun ve bakış mesafesi iyi ayarlanabilsin!..

8. Adalet, bir denge mânâsını ifade eder

Hayvana yüklenen heybe dengede olduğunda veya terazinin iki kefesi aynı hizada bulunduğunda, lügat mânâsıyla adalet yerine gelmiş demektir.

Allah âdildir ve dengeyi de bu adalet üzerine oturtmuştur. Atomlardan galaksilere, nebatlardan hayvanlara ve ondan insanlara kadar her varlığa lüzumu derecesinde ve yaratılışlarına uygun cihazlar verilmiştir. Bu verilenlerin mukabilinde ise kimsenin bir şey ödediği yoktur. Eğer adalet, almanın karşılığında aynı oranda olmak şartıyla vermek ve dengeli, karşılıklı mukabelede bulunmak ise, buyurun, Allah'ın size verdiklerinin karşılığını verin!

Mülk bütünüyle Allah'a aittir. Bizim payımıza düşen bir şey mi var? Allah'ın meccanen verdiklerine karşı verecek neyimiz var ki? Allah, "Kulum, üzerinde bulunan ve hayatında istifade ettiğin her şeyden kendine ait olan kısmı bir tarafa, Bana ait olanı da bir tarafa ayır." diyecek olsa, herhâlde insanın payına düşen sadece bir "sıfır" olacaktır. Hatta sıfır bile, sahiplik ifade eden "Benim" ifadesine muhatap olmayacaktır. Öyleyse Mülk Sahibi'nin, kendi mülkündeki tasarrufuna karışma hak ve salâhiyetimiz yoktur. Ayrıca, karşılıksız verilenin ölçüsü ne olursa olsun, insana düşen sadece verilen kısma teşekkür borcunu îfa etmekten ibarettir.

Bir misalle meseleyi tavzihte fayda var: Fakir, kimsesiz, atıyyenin en küçüğüne dahi muhtaç üç arkadaş farz edelim. Servet sahibi bir zat geldi ve bunların elinden tutarak, Selimiye'nin minareleri gibi üç ayrı yoldan her birini minareye çıkardı. Çıkış esnasında, her basamakta onlara çeşitli ihsanlarda bulundu. Çıktıkça artan bu ihsanlar, onlardan birincisi için birinci şerefede, ikincisi için ikinci şerefede bitti. Üçüncüsü ise, minarenin en üst şerefesine kadar çıkarıldı ve diğerlerine göre daha çok ihsanlara mazhar oldu. Şimdi bu üç kişiden birincisinin, ikinci ve üçüncü şahıslara bakarak şikâyette bulunmaya, ikincinin de üçüncüye bakıp, adaletsizlikten dem vurmaya hakkı olduğu söylenebilir mi? Hayır, hiçbirinin zerrece şikâyete hakkı yoktur. Hepsinin hakkı, kendilerini basamak basamak minarenin belli bir seviyesine kadar çıkaran zata şükranlarını sunmaktır.

İşte, Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanlarını da aynı ölçü içinde değerlendirmek mümkündür. O, insanı yokluktan alıp varlık basamağına, oradan da insanlık seviyesine çıkarırken, bunu sadece lütuf ve ihsanıyla yapmıştır. İnsana düşen de, ihsanın her mertebesinde O'na karşı teşekkürde bulunmak ve her nimete mukabil sadece şükran hissiyle coşmaktır.

İnsan biraz daha düşününce, Cenâb-ı Hak'tan değil şikâyet etmek, O'ndan herhangi bir şey talep etmekten dahi hicap etmesi gerekir. Zira mazide verdiklerinin şükrünü eda edememiştir ki, istikbali adına O'ndan bir talep ve istekte bulunsun. İstiyorsak, bu sadece O'nun lütuf ve ihsanına olan inancımızdan ve istemeyi de bize Kendisi vermiş bulunmasındandır.

9. Maddî imkânlar yönüyle insanları aynı seviyeye getirmek mümkün olmadığı gibi, faydalı da değildir

Nice zenginler vardır ki, bir fakirin geçirdiği mutlu bir gün karşılığında bütün servetini vermeyi canına minnet bilir. Duyduğu huzursuzluk sebebiyle canına kıyan çok zengin vardır. Ancak bu, fakirlik her zaman huzur getirir mânâsına anlaşılmamalıdır. Öyle fakirler de vardır ki, her günü diken yutar gibi geçirirler. Bundan da anlaşılıyor ki, ne zenginlik saadetin biricik sebebidir, ne de fakirlik. Çünkü insan, yalnızca mideden ibaret bir mahlûk değildir. Onun midesinin yanında bir de ruhu, kalbi, duygusu, hisleri ve vicdanı vardır.. ve esasen, insanı insan yapıp diğer varlıklardan ayıran da bunlardır. Bunlar tatmin edilmedikçe bütün dünya tek bir insana verilse, yine o insan huzurdan nasipsizdir. İşte bütün mesele, fert ve toplumları huzur duyup, mutlulukla dolacakları bir zemine, bir ebedî meskene göre hazırlamaktır. Yoksa bu geçici dünyada ona ne verirseniz verin, onu mutlu edemezsiniz...

10. Eşitlik anlayışı

Zenginden alıp fakire vermek, esasen eşitlik getirmez; aksine kabiliyetlerin körelmesine, çalışma arzusunun sönmesine, üretimin düşmesine ve sevgi, saygı, itaat ve şefkat gibi güzel duyguların ölmesine yol açar. Neticede şahsın eline bir şey geçmeyecek veya geçen miktar da elinden alınacaksa, o zaman sermaye için kim çalışır ve kim ter döker? Bunun içindir ki, komünist blok, ferdî mülkiyeti tanımaya mecbur kalmış ve sistemlerinin temel taşını kendi elleriyle parçalamıştır. O hâlde, zenginin malını zorla elinden almak çare değildir. Belki çare, onun kalbini kazanıp vermeye hazırlamak ve böylece ona insanî bir duygu kazandırmaktır.

Ticaret ahlâkına riayet edip çalışan ve böylece meşrû yoldan servet sahibi olan bir insanın malını elinden alıp, kahvehane köşelerinde çene çalmakla vakit öldüren bir tembele vermek acaba adalet midir? Böyle bir davranış, cemiyetin bir kısmını mağdur ederken, diğer kısmını da sadece başkasının sırtından geçinen asalak bir zümre hâline getirmez mi? Böyle bir adalet teklif edenler,

elinden malı zorla alınıp fakire verilen insanlarla, asalak hâline getirilmiş fakirler arasında meydana gelmesi muhakkak kin ve düşmanlığı acaba ne ile izale edecekler?

Ve işte İslâm, Allah korkusunun nezaretinde hem sermayeye, hem de emeğe gereken önemi vermiş ve serveti zenginlerin elinde dönüp dolaşan bir "devlet"[2] olmaktan çıkarıp, sadaka, zekât ve karz-ı hasen köprüsüyle fakir tabakayı besleyici musluklar ve oluklar tesis ederek, servetin akışını sağlamıştır. Ayrıca İslâm, bir yandan faiz, karaborsa ve spekülâtif kazanç gibi meşrû olmayan yollarla fakirin ezilmesinin önüne geçerken, diğer yandan "Çalıştırdığınız kişinin ücretini daha alnının teri kurumadan verin."[3] diye fermanda bulunmuştur. Evet, İslâm bir taraftan bu tedbirleri alırken, diğer taraftan da hasır üzerinde yaşayarak hayatını sürdüren Nebi'sinin bu örnek davranışıyla fakirliğin ahiret için ne demek olduğu dersini vermiştir. Bu sayede yukarıdan şefkat ve merhamet, aşağıdan ise hürmet ve itaatin söz konusu olduğu bir cemiyet teşekkül etmiş ve bütün bir toplum huzura kavuşmuştur. İslâm tarihi, bu türlü duygu ve düşüncelerin ve akılları ve kalbleri teshîr eden ilâhî kaidelerin pratiğe dökülüşünün en güzel endam aynasıdır. İnanıyorum ki, onu bu perspektiften okuyup değerlendirme, günümüz insanına pek çok şey kazandıracak ve içtimaî tıkanmaları bertaraf etmenin en müessir yolunu bulmada onun elinden tutacaktır.

Zenginlik veya fakirlikten birini tercih, tamamen ferdin gönül dünyasıyla alâkalıdır. Gözünü yüce ufuklara ve yüce ideallere dikmiş, insanlığı insanlık semasına çıkarmak için çırpınan bir ferdi, ne kadar zorlasanız da ona göre zindan sayılan zenginliğin mahbesine sokamazsınız. Ferdî plânda bu böyle olmakla beraber, cemiyet plânında devletin güçlü olabilmesi için gerekli bütün şartların hazırlanması da, vazgeçilmez bir ehemmiyeti haizdir. İşte İslâm, bu muvazene ile insanlığı kucaklamış.. ve tabiî, getirdiği prensiplere riayet edildiği müddetçe de bu muvazene muhafaza edilmiştir.

Gönüller Sultanı'nın ölçüleri içinde, dünya ahiretin yanında bir gölge, bir ağaç-altı konaklaması, bir eğlence, bir oyun ve ebedî âleme kıyasla, Allah katında sinek kanadı kadar kıymet ve değeri olmayan köhne bir menzildir. Fakat aynı dünya, diğer bir değerlendirme ile, Cenâb-ı Hakk'ın adının bayraklaştırılacağı yüksek ufuklara yükselebilmenin en mühim vasıtasıdır. Bu vasıta iyi kullanılarak mü'minler, dünya devletleri arasında bir muvazene

unsuru olacak ve her türlü diplomatik münasebetlerde parmağının işareti takip edilen bir millet hâline gelecektir.

Hz. Ömer, harbe iştirak edenlerin dışında, değişik yerlerde binlerce at besliyordu. Hz. Osman binlerce deveyi yüküyle beraber bağışlayacak kadar zengin ve cömertti. Zira her ikisini de birleştiren bir nokta vardı ki, o da şuydu: İkisi de sade bir hayat sürüyor, bir parça kuru ekmek yiyor, kum üzerinde yatıyor ve halkla oturup kalkıyorlardı. Zorlama ile elde edilecek neticeler değildi bunlar; bilakis İslâm'ın kazandırdığı ruhtu ki, onları ve onlar gibileri yetiştiriyor ve topluma hâdim kılıyordu.

Eğer insan unsuru, gerçekten en başta gelen bir mesele ise ve bunu bayraklaştırıp köhne fikirlerine payanda yapmak isteyenler de dedikleri ve söylediklerinde yalancı değillerse, o zaman gelin bu meseleye bir çare bulalım. Yani, on dört asır evvel bulunmuş çareyi yeniden gündeme getirelim. Zira insanı bir fazilet âbidesi hâline getirecek tek çare, o ilâhî reçeteyi aynen tatbik edip pratiğe dökmektir... Aksine başka çare aramak, sadece hastalığı müzminleştirecektir.

11. Hulâsa

Sorunun belâ ve musibetlerle alâkalı yönünü, yukarıda anlattıklarımıza ek bir fezleke ile tamamlamaya çalışalım:

Belâ, musibet, hastalık ve sakatlıklarda cüz'î bir kısım zararlar olsa bile, bunların netice itibarıyla fevkalâde yararlı oldukları söylenebilir. Zira, bazen terbiye gayesiyle çocuğumuzun kulağını çekiyor, vücudumuzu kurtarmak için kangren olmuş bir parmağı kesiyor ve icabında yılan zehirinden ilaç yapabiliyoruz ve bütün bunlara itiraz eden olmuyor. Çünkü, gelecek büyük fayda için az bir zararın işlenmesine cevaz verilmiş oluyor.

Devam edelim: Şahin, serçenin kabiliyetini geliştirir; hâlbuki zâhiren onu korkutup tedirgin etmektedir. Bazen yağmur, elektrik ve ateşten zarar görenler olabilir; fakat umumî menfaatin hatırına kimse çıkıp da ateşe, yağmura veya elektriğe lânet okumaz. Oruçta ilk bakışta beden için bir zahmet var olduğu kabul edilebilir. Ancak o, vücuda direnç ve zindelik kazandırır. Asker için de talim ve eğitimi aynı şekilde değerlendirmek mümkündür. Ya ruhumuz; o da hastalık ve musibetlerle saflaşıp berraklaşarak, neticede Cennet'e ehil hâle gelmesin mi? Böyle bir netice, hiç de küçümsenecek bir netice değildir.

Az alıp çok vermek, Allah'ın şanındandır. O, icabında gözümüzü, ayağımızı

alır ama, karşılığında şehitlik verir.. malımızı alır, ahirette çok nimetlerle mükâfatlandırır; sabrettirir, karşılığında hadsiz sevaplar bahşeder.

Hastalıklara, belâ ve musibetlere sabır ve tahammül, ibadetin menfî kısmından sayılır. Evet, bunlarla da insan sevap kazanır; sonra bunlarda riya korkusu da olmaz. Çünkü hiç kimse, gösteriş için hasta olmaz.

Belâ ve musibetler, kişinin derecesini de artırır. Dağlarda yükseklere çıkıldıkça oksijen azlığından dolayı insanın göğsünde sıkışma olur; kar, fırtına ve boralar en fazla yüksek dağların zirvesinde bulunur... Bu yüzdendir ki, en şiddetli belâlara daha çok nebiler, veliler gibi kametleri bâlâ kimseler mâruz kalmış ve yüceliklere açık kimseler de bu yolla zirveleşmişlerdir.

Belâ ve musibetler, insanlara nimetlerin kadrini öğretir ve şükür yolunu açar. Açlık, ekmeği katmer eder; iftar vakti bir bardak su ne kadar tatlıdır. Hasta, sıhhatin kıymetini daha iyi idrak edip şükrettiği gibi, uzuvlarından biri eksik olan da, diğer uzuvlarının değerini anlamada başkalarından daha fazla mesafe kat'eder.

İnsan, nefis ve şeytan gibi hasımlarına karşı sürekli uyarılmaya ve dikkati çekilmeye muhtaçtır. İşte belâ ve musibetler, insan için bu vazifeyi görür, onu günahlara karşı ikaz eder ve korurlar. Başkasının tarlasına girmeye yeltenen koyuna şefkatli çobanın attığı ikaz taşları neyse, mü'min için belâ ve musibetler de odur. Cebi dolu ve sıhhatli insanın günaha girmesi daha kolaydır. Hâlbuki mahrumiyet ve hastalıklar, onu böyle bir düşüşe karşı muhafaza eder. Ayrıca, hasta bir musibetzedenin, aczini anlayıp gurur ve kibir hastalığından kurtulmasına sebep olabilen hastalık ve musibetler de, onun için tiryak ve ilaç hükmündedir. Hatta öyle günahlar vardır ki, onlara ancak musibetler kefaret olabilir. Evet, nice belâ ve musibetler vardır ki, rüzgârın ağaç yapraklarını döktüğü gibi günahları döker ve insanı tertemiz hâle getirir. Zaten, pâk olan Cennet'e de ancak böyle paklananlar girecektir.

Meseleyi biraz daha hususî veçhesiyle ele alacak olursak, bir fikrin temsilcilerinin yetişmesinde başa gelen belâ ve musibetlerin rolü çok büyük ve büyüklüğü nispetinde de mühimdir. Allah, yüce bir hakikati omuzlayacak hasbî ve diğergâm ruhlarla ham ve menfaatperestleri tefrik edip ayırmak hikmetine binaen çeşitli imtihanlarla Hakk'a adanmış ruhları sarsar, eler, elekten geçirir, ta ki saf ve temiz olanlar diğerlerinden ayrılsın. Ve daha yolun yarısında dökülecek zayıf karakterler, işin başında dökülsün ki, sağlam bir karakter gerektiren çok kritik anlarda millet bozgun yaşamasın!...

Belâ ve musibetler, bazen umumîleşir. Böyle gelen belâlar, masumları da aynı kervana katar. Zira imtihan sırrı, bunun böyle olmasını gerektirmektedir. Şu kadar var ki, masumlar ahirette niyetlerine göre haşrolurlar, diğerleri de kendi niyetlerine göre. Her şeye rağmen belâ ve musibet istenilmez, ancak geldiği zaman sabredilip sineye çekilir. "Lütfun da hoş, kahrın da hoş!" diyebilmek ise, ayrı bir merhale meselesidir.

İşlenen günah ve isyanlar, belâ ve musibetlere davetiye çıkarmak gibidir. Geçmişte birçok milletlerin mahvına sebep olan da, işte irtikâp ettikleri bu cürümleridir. Bu türlü belâ ve musibetlere karşı paratoner ve koruyucu durumunda olanlar ise, kendi günahları için ağladığı kadar başkalarının günahları için de gözyaşı dökebilen ve hakikî ruh inceliğine sahip gönül erleridir.

1 İbn Hibbân, *es-Sahîh* 2/406; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 1/483

2 Bkz.: Haşir sûresi, 59/7.

3 el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 4/97.

RUH, MELEK , CİN ve ŞEYTAN

RUH, MELEK, CİN ve ŞEYTANLARIN VARLIĞI

1. Bu mahlûkların varlığı, Kur'ân-ı Kerim'in ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanlarıyla sabittir

Kur'ân-ı Kerim'in Allah kelâmı olduğunu ispat eden bütün deliller ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) peygamberliğini tasdik eden bütün hüccetler, aynı zamanda ruh, cin, melek ve şeytanın varlığı hakkında da delil ve burhandırlar. Onları inkâr edemeyen, bunları da inkâr edemez. Zira bu mevzular, hem Kur'ân-ı Kerim'de, hem de Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) mübarek sözlerinde çeşitli vesilelerle ele alınıp incelenmiş ve varlıkları bizzat onlar tarafından tasdik edilmiştir. Evet ruh, melek ve cin meselesi, işte böyle muhkem ve sağlam delillerle teyid edilmektedir.

Melek ve cinlerle, cinlerin başı şeytanın varlığıyla alâkalı başka hiçbir delil olmasa bile, çok mevzuda olduğu gibi bu meselede de Kâinatın Efendisi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve Kur'ân, delil olarak yeter. Zira on dört asırdır, ne Kur'ân'ın, ne Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) tek bir sözü yalanlanmadığı gibi, aksi de ortaya konamamıştır. İlim adına sabit ve değişmez kabul edilen ne kadar kanun bulunmuş, ne kadar keşif yapılmışsa, hemen hepsinin fezleke ve aslının Kur'ân'da bulunup, on dört asır önce haber verildiğini görüyoruz. O hâlde, melek ve cinin varlığı, bizim varlığımız gibi kesin, Kur'ân ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) doğruluğunun kat'iyeti kadar da kat'îdir. İnanmayıp inkâra sapanlar, ancak kibir, gurur, inat, peşin fikir ve Kur'ân'a, İslâm'a düşmanlıklarından dolayı bu garip ve anlaşılmaz duruma düşmektedirler.

2. Bu varlıkları görmememiz, yokluklarına delâlet etmez

İnsanın görmesi, umum varlığa nispetle çok sınırlıdır. Dolayısıyla insan, görmediğine "yoktur" deyip geçemez. Nice şeyler var ki, varlığını bildiğimiz hâlde onları göremiyoruz. Görmemek, yokluğa sebep teşkil etmez. Dün meçhulümüz olan birçok mesele, bugün artık malumumuz olmuştur. Fakat

bildiklerimiz, birçok bilmediğimize kapı açmış olduğundan, biz yine bilinmeyenlere yelken açmak mecburiyetindeyiz. Mevzuumuzla alâkalı varlık için de aynı şeyleri düşünmemizde hiçbir mâni yoktur...

3. Bu varlıklar, bizim görgü, bilgi ve müşâhede buudlarımızda değildir

Ruh, melek, cin ve şeytan, bizim buudlarımızda değildir ki görebilelim. Biz, bizde mevcut organlarla ancak kendi buudumuza girenleri görür ve duyarız. Nitekim, ölçü birimleri dahi varlığın husussî durumuna göre değişmektedir. Mesafe, ağırlık ve yoğunluğun ölçü birimleri hep farklı farklıdır. Ateşin hararet derecesini, onun içine elini sokmadan ya da hararet ölçme aleti kullanmadan öğrenmeye çalışanın durumuyla, fizik ötesi ve maddî olmayan varlıkları maddî vasıtalarla görüp tutmaya, tutup tespit etmeye çalışmak birbirine benzetilebilir. İkisi de, hedefe varmada yanlış yol takip etmektedir.

4. Küçük kâinat olan insanda ruh, büyük kâinatta melek gibidir

Kâinatta hâkim olan mânâ ve ruhtur, madde değil.. ve yine, ilk yaratılan da madde değil, anti-maddedir. Evvelâ nur, ruh ve madde için kalıp olabilecek mahiyetler var edilmiştir. Bu, en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün varlık için böyledir.. ve varlık, daha sonra belli bir zaman içinde o kalıplara göre şekillenmiştir.

Varlıkta bir kader, matematik(î) ölçü, plân ve program hâkimdir. Kanunlar ve değişmeden devam edegelen prensipler sayesinde ve bu prensiplerin hükmü altında, her şey görülüp-gözetilerek, muhafaza edilerek cereyan etmektedir. Bu arada, görünen şeyin arkasında bir kısım görünmeyen kuvvetler sezilmektedir.

Meselâ, eğer dilinden anlasaydık ve dilimizden anlasaydı –belki de anlıyordur– bir çekirdeğe: “Sen ne olmak istiyorsun?” diye sorduğumuzda, “ağaç” diyecek ve neticede ağaç olacaktır. Ne mevsimlerin değişmesi, ne üzerinden çeşitli devrelerin geçmesi, ne de bulunduğu yerden başka bir yere nakledilmesi, onu bu sözünde yalancı çıkarmayacaktır. Çünkü onun ağaç olması, bir kanundur. Şimdi bizler, bu çekirdekteki ağaç olma kanununu izah edebiliyor muyuz? Hayır. Öyleyse, inkâr mı edeceğiz? Elbette ki hayır.

Gözle görülmeyecek letafette bir yapıya sahip olan rüzgâr ve kasırga, ağaçları kökleyip savuracak ve çatıları uçuracak güç ve kuvvete sahiptir. Şimdi bizler, her yıl yüzlercesine şahit olduğumuz bu vak’alardan sonra, rüzgârdaki

güç ve kuvveti, sırf görmediğimizden ötürü inkâr mı edeceğiz?

Elektrik, belli bir sisteme bağlandıktan sonra, düğmeye basan kim olursa olsun, koca bir fabrikayı, dev gibi makineleri çalıştırır da, biz ondaki bu potansiyel gücü ancak eserinden anlarız. Oysaki, ondaki bu gücü, şimdiye kadar kimse görmüş değildir. Fakat, görmediğini inkâr eden safderunlardan başka, ondaki bu gücü inkâr eden de çıkmamıştır.

Zerrelerden kürelere kadar mevcudiyeti herkesçe kabul edilen itme-çekme kanunu da böyledir. Bu kanun sayesindedir ki, kâinattaki nizam ve âhenk devam etmektedir. Şimdi, neticesini gördüğümüz, fakat bir türlü kendisini müşâhede edemediğimiz bu kanunu inkâr mı edeceğiz?

Misalleri çoğaltmak mümkündür. Fakat neticede varlık ve hâdiselerin bize diyecekleri şudur:

"Arkadaş! Sen bize takıldın kaldın. Biz sadece tenteneli bir perdeyiz.. ve bize verilen emirleri yerine getiririz. Bizim üstümüzde de bir kısım nezaretçiler var; onların adları da, ruh ve melektir. Siz, kendi âleminize sarkmış dallar olarak bizi görüyorsunuz; ancak, esas vücud ve kuvvet, ruha ve meleğe aittir, onlarda görülen de Hakk'a. Evet, unutmayın ki, küçük bir kâinat olan insana ruh nezaret eder, büyük bir insan olan kâinata da melekler!.."

5. Bütün kâinat, hayat ve şuur sahibi varlıklar için hazırlanmıştır

Hayat maddeye değil, madde hayata hizmet etmektedir. Topraktan havaya, ondan güneşe ve rüzgâra, derken kâinatta cari bütün kanunlara ve bu kanun ve nizamlarla temin edilen âhenk ve düzene kadar ne varsa hepsini teker teker ve topluca tetkik ettiğimizde görürüz ki, bütün bunlar, yeryüzünde canlıların, bilhassa şuur sahibi varlıkların yaşamasına zemin hazırlamak içindir. Kâinatta israf yoktur. Eğer hayatla neticelenmeseydi, bütün bu masrafların abes ve israf kabul edilmesi gerekirdi. Çünkü, hayat olmayınca hiçbir varlık ve varlığa ait hususiyetin de mânâsı kalmayacaktır. Hayat olup, şuur bulunmasa, o zaman da her şey renksiz ve karanlık olacaktır. Öyleyse bütün kâinat, hem hayat, hem de şuur sahibi varlıklar için hazırlanmıştır. Ve yine madem şu dünya, bu kadar küçüklüğüyle beraber, bunca şuur ve hayat sahipleriyle doludur; dünyamızdan binlerce defa daha büyük olan şu yıldızlar da, elbette kendi şartları içinde şuurlu hayat sahibi varlıklarla dolu olacaklardır. İşte o varlıklar da melekler, cinler ve ruhanîlerdir.

6. Hayat, maddeye bağlı değildir

Eğer hayat maddeye bağlı olsaydı, bir fil ve gergedanın pireden daha hızlı ve seri, daha hassas ve daha duyarlı olması icap ederdi. Hatta, en ince hislerle en keskin duyguların sinekte değil de, bir dağda bulunması gerekirdi. Everestler yerinde dururken, bir kuş, dünyayı küçük bir bahçesi hâline getiremezdi. Demek madde, sabit ve pasif; buna karşılık, mânâ, ruh ve hayat ise faal ve aktiftir. Hayat, iç ve öz; madde ise kışır ve kabuktur. Başka değil, madde, ancak hayata hizmetkârdır. O hâlde esas olan, görülenler değil, aksine görülmeyenlerdir...

7. Kâinatta cereyan eden hâdiseleri hayalî kanunlara veremeyiz

Farazî ve itibarî bir çekim kanunu, dev gibi mücessem küreleri sırtına alamaz. Binlerce şey üzerinde imzası bulunan dimağa ait vazifeler, beynin o müthiş fonksiyonları göz ardı edilerek, görünürdeki sebep olan kimyevî reaksiyonlara verilemez. Öyleyse, kanunları ellerinde tutan meleklerin ve beyne kumanda eden ruhun varlığını kabule mecburuz. Melek ve ruh dururken, bütün bunları hayalî kanunlara ve çözülüp giden maddeye vermek, makul bir izah değildir.

8. Melek, cin ve ruhî meselelere izah getiren pek çok hâdise vardır

Dünya canlılarla dolu, her canlı ise, kendi hayat şartlarına münasip cihazlarla donatılmış durumdadır. Karada yaşayanlar, denizde yaşayanlar, kısaca bütün canlılar, kendi âlemlerine uygun organizmalara sahiptirler. Bu canlıların, içlerinde bulundukları şartların dışına sıçrayıp da başka bir âleme intikalleri mümkün değildir. İnsan ne kadar üstün cihazlarla bezenmiş olursa olsun, iğne kadar bir balığın hayatını yaşayamaz. Ancak belli cihazları taklit edip kullanmak suretiyle, geçici olarak onların âlemini ziyaret edebilir.

Etrafımız, binler çeşitte yaratıklarla sarılı.. buzullarda yaşayanlar, çölde hayat sürenler, oksijenini havadan alanlar, sudan temin edenler, topraktan biten şeyleri yiyenler, bizzat toprağı yiyerek geçinenler, sürünerek yürüyenler, gök kubbede kanat çırpıp pervaz edenler veya suda yüzenler; daha neler ve neler!..

Evet, şu küçücük dünyada, diğer sistemlere nispetle nokta bile olamayacak kadar şu küçük yerkürede binlerce çeşit hayat ve yaşama şekilleri mevcuttur. Yeryüzünde vaziyet böyle iken, acaba dünyadan çok daha büyük yıldızların, sistemlerin, güneş ve gezegenlerin, oralardaki şartlara uygun canlı ve şuurlu

sakinleri yok mudur? Bir çırpıda verilecek "hayır" cevabı elbette ki yanıltıcı olur. Çünkü henüz insanlık, oralara ait şartların içine girip de araştırmada bulunmuş değildir. Okyanusların içine girip de, oradaki canlıları görmemekten gelen bir inkârla, başka dünyalarda olabilecek canlıları inkâr etmek arasında fark yoktur. Denizde boğulmadan yaşayan canlılar olduğu gibi, ateşte yanmayan canlılar da olabilir. Ve öyle bir canlı için en güzel mesken de, herhâlde dünya değil, güneş ve güneş gibi yıldızlar olacaktır. Kaldı ki, dünyada bile ruhî güç ve istidatlarından dolayı ateşin yakamadığı nice insanlar vardır. Dolayısıyla, hayat şartlarını sadece kendi dünyamıza kıyas edip, diğer yıldızları şuur sahibi canlılardan hâlî ve boş kabul etmek, hiç de doğru değildir.

Bir kimyacı ile konuşsanız, bir fizikçi, astrofizikçi ile sohbet etseniz, bir biyolog, zoolog, jeolog ve arkeologla fikir alış verişinde bulunsanız ve tıp sahasında biraz derinleşseniz veya böyle biriyle görüşseniz, karşınıza ne inanılmaz âlemler, ne inanılmaz hayat şartları ve ne maceralı seyahatler çıkacaktır.

Bilmediğiniz veya en azından "ayne'l-yakîn"ine eremediğiniz bu gibi mevzularda size anlatılanları kabul etmeseniz bile, hemen inkâra da sapmamak, tutulacak en mâkul yoldur. Çünkü konuşanlar, kendi sahalarında ihtisas yapmış kimselerdir. Meseleyi mevzuumuzla irtibatlandıracak olursak; bizzat yaşamış, görmüş veya görenlerden dinlemiş olarak melekleri anlatan, cinlerin hayat hikâyelerini nakleden ve ruhî meselelere izah getiren binlerce ve yüz binlerce o sahanın mütehassısı vardır ve onlardan nakledilen yüzlerce hâdise biliyoruz. Anlatılanlar o kadar çoktur ki, meseleye kat'iyet kesbetmiş nazarıyla bakılabilir. O hâlde, bu mevzuda anlatılanlara da inanmak veya en azından inkâr etmemek icap etmez mi?

9. Dünyamızda hayat vardır; diğer yıldızlarda da başka türden bir hayatın olması, her zaman mümkündür

Meseleye bir kıyas-ı temsilî ile yaklaşmaya çalışalım: Emsalsiz ve sayısız hazineleri ve eşsiz sanat harikaları bulunan bir sultan düşünün. Bu sultan, saraylardan bir şehir kurmuş ve o muhteşem şehrin bir köşesinde de kulübecik şeklinde küçük bir hane yaptırmıştır. Bu küçücük binada büyük bir faaliyet olduğunu, muhtelif hayat şartlarının mevcudiyetini ve çeşit çeşit yiyeceklerle kapların dolup dolup boşaldığını müşâhede ediyoruz. Bir de gözümüzü o muhteşem saraylara çeviriyoruz; fakat ortada kimseyi göremiyoruz. Şimdi bizim

bu göremeyişimizi hangi sebebe bağlamak daha uygundur: Göz zaafımıza mı? Sekenelerinin bizden saklanışına mı? Yoksa kimsenin olmayışına mı?

Şu muhteşem şehirde binlerce sarayın boş ve hâlî olup, sadece şu haneciğin binlerce canlıyla dolu oluşunu kabul mânâsına gelen bu son görüş, elbette aklı başında birinin kabul edebileceği bir görüş değildir. O hâlde, ya göz zaafımız o sarayların sekenesini görmeğe mânidir ya da o sekene, bilemediğimiz hikmetlerle bizden gizlenmektedir.

Dünya, misalimizdeki bu hane, kâinat ise o muhteşem şehir; yıldızlar da, o şehirdeki debdebeli saraylar. Şu dünya haneciğinde bunca ışık, renk ve ses cümbüşünü seyreden adam, nasıl olur da o muhteşem ve debdebeli yıldız saraylarını boş ve hâlî kabul edebilir. Hayır, oralarda da hayat vardır ve oraların da şuurlu sekenesi mevcuttur! Bizim onları görmeyişimiz, onların olmamasını gerektirmez. Bu, ya bizim gözümüzdeki zaaftan ya da onların başka bir buudda saklanışlarındandır.

Esasen biz, yerkürenin kendine de canlı nazarıyla bakıyoruz. Evet, insanın cesedini bir ruh idare ettiği gibi, dünyamızı da nezaret mânâsıyla melekler sevk ve idare etmektedir. Bu kaide, bütün gökyüzü cisimleri için de geçerlidir...

10. Dünya bahçesinin bülbülleri gibi kâinattaki bütün güzellikleri terennüm eden bülbüller vardır

Kâinattaki güzellikleri terennüm eden bülbüller vardır. Bu bülbüller, dünya bahçemizin bülbülleri gibi, sema bahçesinin yıldızdan çiçekleri üzerinde şükür ve hamd mânâsına gelen terennümlerle şakır dururlar. Bazen cismanî bir varlığı kendilerine mesken yapar ve kudretin cisimlerde cilvelenişini seyredip kendilerinden geçerler. Bazen de koca bir galaksinin zikirlerini Cenâb-ı Hakk'a takdim ederler. Onlar ebedî kulluktadırlar ve onlar ancak kullukla ayakta durur ve yaşarlar!.. İşte onlar ruhanîlerdir, meleklerdir.. ve onlar, şekillerini kulluktan seçmişlerdir

11. Melek, cin ve ruhanîlerin mevcudiyetini peygamberler ve veliler haber vermiş, filozof ve ilim adamları ispat etmiştir

Ruh, melek ve cin gibi varlıkların bir ferdinin ispatı, bütün nev'in ispatı demektir. Bu hususta cüz', küllü gösterir. Evet, bir veya birkaç insanda böbrek gördükten sonra diğerlerinde görmediğimiz hâlde, her insanda böbrek olacağı kanaatine varırız.. ve gösterilen bir hayvanla, o cinsin yeryüzünde mevcut olduğuna kanaat getiririz...

Hâlbuki konumuzu teşkil eden melek, ruh ve cin gibi varlıkların binlercesi, yine binlerce insan tarafından nakledilmiştir. Hayatlarında hiç yalan söylememiş yüz yirmi dört bin peygamber ve milyonlarca evliyâ, aynı adetlere bâliğ başka kimseler, binlerce defa melek ve ruhanî görmüş, onlarla görüşmüş.. aralarında geçen muhavereleri, görüşmeleri başkalarına nakletmiş ve bu nakledilen şeyler kayda geçirilerek bize kadar intikal ettirilmiştir. Şimdi, haklarında yalan muhal olan ve yalan üzerine ittifakları mümkün bulunmayan yüz binlerce, hatta milyonlarca insanın, muhtelif zaman ve mekânlarda herhangi bir mesele hakkındaki ittifaklarında şüphe ve tereddüte yer kalır mı? Ve böyle bir meselede tereddüt eden insana acaba insan denilir mi?

Ayrıca, hemen her zaman akıl ayağıyla yürümeyi şiar edinmiş yüzlerce filozof ve ilim adamının bilerek veya duyarak bu meseleyi kabullenmiş bulunmaları da, aynı meseleyi teyid etmesi bakımından üzerinde durulmaya değer...

12. İnsanın mahiyetindeki iyilik ve kötülük kuvvelerini temsil eden iki kutup vardır: Melek ve şeytan

Kâinatta her şeyin kendini zıddıyla gösterip, yine zıddıyla hissettirdiğini belirtmiştik. O hâlde diyebiliriz ki, kâinatta hayırların teşvikçisi ve alkışçısı meleklerin karşısında, bir de şerlerin ve kötülüklerin süsleyicisi ve üfleyicisi şeytanlar vardır ve gereklidir de.

Allah (celle celâluhu) iyiyi, güzeli, hayrı ve salih amelleri seven Mutlak Kemal ve Cemal Sahibi'dir. Buna karşılık, yine yaratanı kendisi olmakla birlikte, şerre, kötülüğe asla muhabbet ve rızası yoktur. Kötülüklerin kaynağı, özü, teşvikçisi, süsleyicisi, hayale vesvese şeklinde sokanı ve iradesiyle insanı baştan çıkarıp, Allah'ın (celle celâluhu) şerleri yaratmasına sebebiyet veren zakkum ruhlu bir varlık vardır ki, o da şeytandır. Şeytan, hiçbir şey yaratmaz, yaratamaz. Hayrın da, şerrin de yaratanı Allah'tır (celle celâluhu). Ancak Allah (celle celâluhu), şerre ve kötülüğe razı olmadığı gibi, kullarına zulmedici de değildir; yani, kulunun elini kolunu bağlayıp, ona cebrî olarak günah işlettirmez. Allah'ın (celle celâluhu) selim ve salim fıtratta yarattığı insan, şeytanın hile ve süslemelerine kapılıp, iradesiyle fıtratını bozar ve kötülük işler; Allah'ın (celle celâluhu) yarattığı şer de, işte insanın işlediği ve bizzat faili olduğu bu şerdir.

Nasıl bütün iyilikler, ahlâkî güzellikler ve faziletlerle serfiraz insana "Melek

gibi" deniyor, öyle de yırtıcılıkta sırtlanları utandıran ve her zaman ahlâkın en kötüsüne açık bulunan hain, sinsi fikirli, zulüm ve tahakkümden zevk alan ve bütün kötülüklerde başı çeken insanlara da "Şeytan gibi" denir. Bu benzetme neyi ifade etmektedir? Hayalî bir yakıştırma mıdır sadece? İnsanlar, kendileriyle hayvanlar arasında bile ortak birçok yönler bulmuşlar ve bunlar, deyimler ve mefhumlar hâlinde halkın terminolojisine girmiştir. Alexis Carrel'in Avrupa insanı için yaptığı "insan..!" formülünün ne olduğunu bir araştırınız! Ve Söz Sultanı bir zatın dediği gibi, asrımızda çokları terzinin elbisede yaptığı ters-yüz ameliyesine tâbi tutulsalar, karşımıza çok değişik şekiller çıkacaktır: Tilkiler, tavşanlar, ...lar! Öyleyse Kur'ân'ın, behâim sınıfını dahi geride bırakacak, altların altı ve dört ayaklılardan da aşağı sözüm ona insanlardan bahis açmasından[1] hareketle, derecesine göre her insanda dış âleme ait mâkes bulmuş bir mahiyet çizgisi, bir değişim noktası bulunabileceğini söyleyebiliriz. Evet insan, mahiyetinde hayvanî karakterlerden çekirdekler taşır. Veya tersinden söylersek, her bir hayvan nev'i, mahiyet ve mânâsıyla, insanın gelişmiş veya gelişmekte olan bir duygu ve kabiliyetinin temsilciliğini ve teşhirciliğini yapmaktadır. Aslan, insanın cesaretini temsil ediyor; cesur insanlara bu sebeple "Aslan gibi" deriz. Kurt, sırtlan ve benzerleri, insanın saldırgan tarafını tutmuş gidiyor; "Canavar ruhlu insan" diyoruz. Uysal ve mütevazi olanlar, koyun ve kuzuya teşbih olunurlar. Yılan denince, akla hemen zehir ve ağır dilliler gelir. Bülbül için kafiyeler düşmede kalemler dilsiz kalır.. ve insanlık âleminin bülbülü ise, Hz. Muhammed Mustafa'dır (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Atı çok severiz. Atın yurdu, yuvası, evi barkı ve istirahat edeceği bir döşeği yoktur. Dur durak bilmez, yorulmaz ve hedefine varıncaya kadar koşar da koşar.. nihayet "çatladım" der, durur ve kalır orada, meçhul asker gibi. Maddeten uçak ve füzeye binmek, hiçbir nebiye nasip olmamış ama ne gam; küheylanımız, Burak misillü rüzgâr olup, Yaratıcı'sının ismini, sırtında taşıdığı Nebi, sahabi, sultan, komutan ve erlerle denizler ötesi dünyalara ulaştırmıştır. Halid'i, Sa'd'ı, Eyyub'u, Tarık'ı, Ukbe'yi ve nice nice Mehmed'leri (radıyallâhu anhüm) sırtına almış, zemin ve zamana nal vurup, tarih yüklü asumana şeref çakmıştır... Süvarisinde o ruh, küheylanında da o ruh bulunup, iki yüce nev'in temsil ettikleri mânâda kontak hâsıl olunca denizler kara, ülkeler de köy ve kasaba oluvermiştir.

At, ruhuyla beraber gitti.. şimdi, sirklerde ve hipodromlarda o. Ya süvarisi?

Kim bilir, hangi semerler altında! Tekevvünde olanlar var gerçi; zaten bütün ümidimiz de onlar.

Devam edersek, kinde deveyi, inatta keçiyi, kıskanmamakta eti haram kılınan hayvanı, ithal kalıplı kalp bir kalb ve içiyle dışıyla garplılaşmış kafalar için yarasaları düşünün!. Veya megafon tipe bakıp, yabancı ağızlardan çıkacak her soluğa kulak veren mukallitliğiyle maymunu hatırlayın! Evet, insan ruhunda dalgalanan, kalb ve kafa dünyasında boğuşan, oynaşıp duran binlerce âlî ve denî duygu ve düşüncelerle, aynı tür his ve karakterlerin yanında, bunları temsil eden et-kemik giymiş, iyi ve kötü ruhların ortaya koyduğu ahlâkî davranışlar, daima birbiriyle çarpışan iki ana kuvveti karşımıza çıkarmaktadır: İyilik ve kötülük. Ve daima besleyen, süsleyen, teşvik eden ve temsil ettikleri mânâları insanda aksettiren iki kutup: Melek ve şeytan.

İnsan, kâinatın küçük bir fihristidir. Biri ağaç, diğeri çekirdek; birinde olan, diğerinde de var. Kalb, Arş-ı A'zam; beyin, Kürsî; hafıza, Levh-i Mahfuz; sevme-nefret, dâfia-câzibe; öfkelenme, fırtınalar ve dalgalar; neşe ve sevinç, Güneş ve bahar; iç canlanma ve yıkımlar, Kuasar ve karadelikleri, atom ve güneş sistemi; kan damarları, nehir ve ırmaklar.... Öyle de, ilhamlar, ulvî duygular ve iyiliklerle melekler; vesveseler, çirkin hisler ve kötülüklerle şeytan! Yani bunlar, insandaki bu duygu, düşünce ve vesveseleri temsil etmektedirler. Umuma mal olmuş bir teşbih vardır: Melek gibi insan, şeytan gibi adam...

1 Bkz.: A'râf sûresi, 7/179; Furkan sûresi, 25/44.

R UH: VARLIĞI, MAHİYETİ ve HUSUSÎ DELİLLERİ

1. Ruh, âlem-i emirden gelen şuurlu bir varlıktır

Ruh, âlem-i emirden gelen şuurlu bir varlık olup, âlem-i maddîden değildir. Şimdi, bu iki âlemi bir parça izah etmeye çalışalım:

Âlem-i maddî veya âlem-i şehadet, gördüğümüz ve şahit olduğumuz şu âlemdir. Bazen "Mülk ve şehadet âlemi" de denir. Allah (celle celâluhu) bu âlemde öldürür, diriltir; yeni yeni vücutlar yaratır, ibda' ve inşâ eder. Yaratılan bu vücutlar, belli bir şekle bürünür, süslenip tezyin edilirler. Bitkiler, hayvanlar ve insanlar, bu âlemi teşkil eden canlılardır. Zerreden küreye ve bütün gökyüzü sistemlerine kadar gözle görülüp, elle tutulan ve boşlukta bir yer işgal eden bütün maddî varlıklar, madde âlemi dediğimiz bu âleme dahildirler...

Âlem-i emir, maddî ölçülere girmeyen ve daha ziyade kanunların hâkim olduğu bir âlemdir. Bu âlemde esas olan, madde değil, mânâdır. Mânâyı kavrama ve yakalama mümkün olmadığı için biz, sadece bu âlemin mülk ve halk âlemine uzanan fonksiyonlarını görür ve ancak bunlarla âlem-i emiri anlamaya çalışırız. Konuyu akla yaklaştırmak bakımından müşahhaslaştırmak icap etmektedir:

Meselâ bir tohum veya çekirdeği ele alalım. Maddî âleme ait olan bu tohum, içinde taşıdığı hayat düğümü itibarıyla, emir âlemiyle de alâkalıdır. Zira her tohum ve çekirdekte, onun hayatının tespit edildiği merkezi ve canlandırma, nemalandırma ve gelişmeye tâbi tutma kanunu vardır. Tohumdaki bu hayat düğümü çatlar, açılır, rüşeym başını çıkarır; derken filiz haline gelir ve nihayet ağaç olup meyve verir. Bu, ondaki nümüvv kanunu sebebiyledir. Fakat bu kanun, gözle görülüp elle tutulmaz.. sesi de duyulmaz. Sadece biz, bu kanunun hükmettiği vücuda ait o maddî varlığı fizikî gelişmesi içinde safha safha takip ederiz. Yani âlem-i halk'a bakan yönünü görüp müşâhede eder, âlem-i emire ait yönünü ise görmeyiz, fakat kabul ederiz; çünkü, maddî sebeplerin böyle bir netice vermesi mümkün değildir. Yoksa, bir toprak zerresinin ve bir parça hava unsurunun, yeryüzündeki bütün bitki çeşitlerini bilip tanıması ve milyonlara bâliğ bu çeşitleri ayrı ayrı şekillendirecek makine ve tezgâhlara sahip olması gerekir ki, bu da, bitkiler adedince muhalleri kabul etmek demektir.

Ve yine ana rahmindeki sperm de, tıpkı toprağın bağrındaki tohum gibi

yumurtada bulunan “nümüvv kanunu” ile gelişir.

Annenin döl yatağı her ay boşalır; bu bir kanundur. Sonra duvarları, muhtemel misafir sperm için vitamin depoları olarak hazırlanır ki, bu da bir kanundur. Anne rahmine doğru harekete geçen milyonlarca spermden sadece biri, yarışı kazanıp yumurtanın zarından içeri girer ve ardından hemen kapılar sürmelenir. İşte bir kanun daha! Sonra, Kur’ân’da ifade edildiği gibi, sperm, devreler hâlinde üç karanlık odada hücre, doku ve organ safhalarını geçirir[1] –bu da bir kanun– ve daha nice rahmet harikalarıyla beslenir. Bütün bunlara embriyolojik kanunlar diyoruz. Ceninin geçirdiği bu safhaları bugün cihazlarla tespit edip izleyebiliyor, fakat bu gelişmelere hükmeden kanunları göremiyoruz.

Aynı şekilde, itme-çekme ve yerçekimi gibi kanunların mevcudiyeti de herkesçe kabul edilen bir mesele olmakla birlikte, kendilerini görmemiz mümkün değildir. Bizim gördüğümüz, ancak bu kanunların madde âlemine akseden fonksiyonlarıdır.

Ruh da bir kanundur.. ve verdiğimiz misallerde açıklamaya çalıştığımız kanunlar cinsindendir. Şu kadar var ki, diğer kanunlarda şuur ve idrak bulunmamasına karşılık, insan ruhu, şuur ve idrak sahibidir.

Allah (celle celâluhu), ruhu “Kün” emrine ait âlemden göndermiştir. Kur’ân’da, Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) ruh anlatılırken, *“Ruh Rabbimin emrindendir, de.”*[2] ifadesi içinde “Rabbî” denilip, “Rabbülâlemîn” denilmemiş olması, onun halk âlemine ait olmayıp, emir âlemine ait olduğunun delillerindendir.

2. Ruh bütünüyle tarif edilemediği gibi, onu beşerî malumatla da anlamak mümkün değildir

Ruh, basittir, terkip edilmiş değildir. Madde, atomlardan, atomlar da çeşitli parçalardan meydana geldiği için dağılıp çözülmeleri mukadderdir. Ancak ruhta durum böyle değildir. Onun varlığı sabittir, iyonlaşmaz ve dağılmaz. Mahiyeti böyle olduğu için de biz, onu bir maddeyi gördüğümüz gibi göremez ve laboratuvara götürüp deney altına alamayız. Ancak, hariçte ve maddî âlemde müşâhede edip durduğumuz tezahürleriyle ruhun varlığını kabul ederiz; ederiz ama, yine de mahiyetini bilemeyiz... Zaten bir şeyin varlığını kabul etmekle, mahiyetini bilmek tamamen birbirinden farklı şeylerdir.

Bir şeyi görmek için göze ihtiyacımız vardır ama sadece maddesiyle gözün

mevcudiyeti, görmemiz için kâfi ve yeterli değildir. Zira beyin, faaliyetini aralıksız ve arızasız devam ettirmedikçe göz, görme fonksiyonu eda edemez. Çünkü göz bir menfez, görme de beyne ait bir ameliyedir. Beyin için de durum bundan farklı değildir. O da, bünyesindeki bütün fakülteleri çalıştırabilmek için, merkezî bir sevk ü idare kuvvetine ve devamlı surette kumandayı elinde tutan bir kumandana muhtaçtır.

Evet beyin, hiçbir zaman kendini aşıp da, üstünde hükmünü sürdüren ruha, "Senin mahiyetini bilemiyorum, öyleyse sen yoksun." gibi bir hezeyanla karşılık verip küstahlaşamaz. Zira beynin kendi üstündeki mükemmel gücü kavrayabilmesi için, elindeki o geçmez akçeleri, kifayetsiz sermayeyi, kıt, yetersiz materyali ve madde ile sınırlı duyularını aşarak, bilkuvve kendinde mevcut olan bütün cihazlarını kullanması gerekecektir ki, ancak bu suretle, iç içe girift binlerce çember içinden ve gittikçe büyüyen daireler arasından geçip, ruh gibi sahilsiz bir denizin mahiyetini kavrama sınırına yanaşabilsin. Bu ise, halk âlemi dediğimiz şu madde âlemi itibarıyla mümkün değildir.

Ruh, mahiyeti anlaşılamadığından dolayı tarif de edilemez. Bu meselenin ifratı, ruhu inkâr, tefriti de, tıpkı bir madde gibi onu tarif etmeye kalkışmaktır.

Ruh tarif edilemez, çünkü onu tarif etmek isteyecek olan insan, çoğu zaman kendi dünyasına ait eşya ve hâdiseleri dahi tarif etmekten âcizdir. Söz gelimi, hayatında hiç bal yememiş bir insana, ne kadar usta bir edip de olsanız balı tarif edemez ve mücerret sözlerle ona balın verdiği hazzı veremezsiniz. Hayatında hiç gül veya karanfil koklamamış bir insana da bu iki çiçeğin kokusunu sırf tarifler çerçevesinde duyurmanız mümkün değildir.

Konuştuğunuz dili anlamayan bir insana bütün bir kitabı okusanız, o bundan bir tek harf dahi anlamayacaktır.

Bu durumda karşımıza çıkan hakikat şudur: Hakkında söylenenler ne olursa olsun, ruha sıhhatli bir tarif getirmek mümkün olmadığı gibi, beşerî malumatla onu anlamak da mümkün değildir.

3. Bizde maddemizin sustuğu anda konuşan cevher, ruhtur

Halk âleminde dahi konuşmaların farklı farklı olduğu hepimizin malumudur. Burada konuşmadan maksadımız, insan dilinde açan hitap çiçeği değil, konuşma dahil her türden anlaşma ve haberleşme çeşididir. Çünkü her türlü anlatma tarzı, bir çeşit konuşmadır.

Sadece bizim duyma sahamıza giren o kadar çok ses türü var ki.. evet, iki

taşı birbirine vurduğumuzda çıkan sesle, iki ağaç parçasından veya iki demir çubuktan çıkan sesler birbirlerinden ne kadar da farklıdır! Yerin altından kaynayarak gelen suyun sesiyle, yatağında sessiz sessiz akan suyun sesi bile değişiktir. Fırtına ve kasırganın o korkutucu sesinin yanında bir saba rüzgârının, bir meltemin sesi ne kadar munis gelir insana. Gök gürültüsü de bir sestir, içe ürperti veren bir ses; yağmurun büyüleyici sesinde ise bir sekine gizlidir.

Ormanların sakinleri de kendilerine has sesler çıkarırlar. Kimi kulak tırmalayıcıdır, kimi huzur verici. Gök mavisinin çocukları kuşlar, onlar da ayrı ayrı sesler çıkarırlar. Bülbül şakır, karga ciyaklar.

Nasıl ki, şu madde âleminin kendine has ve çeşit çeşit konuşma şekli var.. ve böyle olması hikmet açısından bütün varlığın tekdüze bir ses çıkararak konuşmasından daha muvafıksa, Cenâb-ı Hakk'ın da her âlemle konuşması farklı farklıdır. Melekle ayrı, nebiyle ayrı, ilham yüklü veliyle daha bir ayrı konuşan Allah (celle celâluhu), insanlara kitabıyla hitap ederken, dağa, taşa ve semaya başka türlü hitap eder. Arı ve emsaline olan vahy u ilhamı ise bütün bütün başkadır.

Berzah âleminin kendine mahsus bir konuşma dili olduğu gibi, mahşerle Cennet ve Cehennem'deki konuşmaların da, yine o âleme göre olacağı anlaşılmaktadır.

Şimdi biraz da kendi âlemimize dönelim: İnsanların kendi aralarındaki konuşma ve anlaşma tarzları da çok çeşitlidir. Yeryüzünde binlerce farklı dil vardır. Hatta, harekete dökülerek ifade edilen his ve duygu dünyamızın mânâlarını jest ve mimiklerimizle çok farklı olarak ifadelendiririz. Her milletin veya aynı millet içindeki çeşitli kavim ve kabilelerin, sevinç ve sürur ifadelerini gösteren hareketlerinin bu kadar değişik olmasını başka neyle ifade edebiliriz! Zaten örf ve âdetlerin çeşitliliği de, bize bu mânâda bir fikir vermekte değil midir?

İnsan, kompüterler vasıtasıyla konuşurken de ayrı bir dil kullanır ve bu, onun normal konuştuğu dilden çok farklıdır. Belki o, ileride robotlarla daha farklı konuşacaktır. Ve hele, insanların telepati yoluyla konuşmaları, bize daha başka âlemlerde daha başka konuşma şekillerinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca medyumların, hipnotizmacıların ve ruh çağıranların dilleri de başka başkadır.

Bir de, insanın dilini kullanmaksızın kendisiyle içten içe konuşması vardır. Buna "nefsî konuşma" denir. Aslında konuşma deyince ilk akla gelen lâfzî konuşmadır ki bu, irade ve beynin fonksiyonlarıyla, ses telleri, boğaz, dil... vs.

yardımıyla dışarıya döktüğümüz mânâ alfabesi, kulakların duyduğu, muhatabımızın dinlediği, dilde açan bir hitap çiçeğidir ve ölüme kadar giden bir konuşma tarzıdır. Fakat, nefsî konuşmada dil ve dudaklar hareket etmez... Muhatabımız, kendimiz olabileceğimiz gibi, bir başkası da olabilir. Muhayyilemizin kanat çırpışları oranında tamamen başka dünyalarda, başka âlemlerde yaşar ve belki de bizim dünyamıza hiç uğramamış varlıklarla oturur sohbet ederiz, hem de birbirimizin dilinden anlamak suretiyle...

Rüyaların da kendine has bir dili vardır. Bedene ait uzuvların âdeta yarı ölü olduğu uykuda biz, ne hâdiseler yaşar, ne günler geçirir.. kimlerle ve neleri konuşuruz. Bazen kahkahalarımız dağları sarsar, bazen hıçkırıklarımız yürekleri dağlar... Biz bu hengâmeleri yaşayaduralım, başka bir buudun adamı olan ve o anda yanı başımızda oturan insanların bundan zerre kadar haberi bile olmaz. Ne kahkahalarımız onları kızdırmış, ne de hıçkırıklarımız yüreklerini sızlatmıştır!..

Evet, maddemizin sustuğu anda bizde konuşan bir cevher vardır ki, biz ona ruh diyoruz. Bir başkasının ona başka isim vermesi, işin mahiyetini değiştirmez. Ayrıca his, duygu ve latîfelerin de kendilerine has birer dilleri ve kendilerine mahsus birer konuşma şekilleri vardır.

4. Ruhun kendine has bir kılıfı, misalî bir bedeni vardır

Ruhun kendisine has bir kılıfı vardır. Biz, ona misalî beden diyorsak da, daha başka birçok isimle de anılmaktadır o. 'Gılâf-ı nurânî', 'latîfe-i seyyale', 'esîrî beden', 'enerji beden,' 'ikinci beden', 'perispiri', 'duble', 'fantom', 'astral vücud' ... vs.

Her şey çift yaratıldığına göre, fizikî bedenimizin de bir ikizi olması gerekir ki, işte bu, misalî bedendir. Latîf ve akıcı olan bu beden, aynı zamanda ruha kılıflık ve elbiselik vazifesi görür; vefattan sonra da ruhu çıplak bırakmaz ve bedeni terk etmekle beraber, ruhla arkadaşlığını devam ettirir. Ruh maddî kılıfı atar ama, misalî bedeni çıkarıp atmaz.

İslâmî kaynaklarda bahsedildiği ve medyumlar tarafından da tasdik olunduğu üzere, bazı uzuvları kesilmiş insanlarda kesilen uzvun ruhun misalî bedenine ait varlığı hissedilmektedir.

"Rusya'da Tanrıya Dönüş" adlı kitapta bu meselelerle alâkalı uzun açıklamalar vardır. Meselâ bir grup doktor, aynen şöyle diyor: "Bütün canlıların atom ve moleküllerden yapılmış fizikî bedenlerinin yanı sıra, bir de bunun kopyası enerji bedenleri vardır..."

5. Kirliyan metodu ile ruhun misalî bedeninin fotoğraflarının çekildiği de söylenmektedir

Kirliyan fotoğrafçılığı, yüksek frekansta çekilen resimlerle misalî bedenleri tespit etmektedir. Kolları kesik birinin kirliyan fotoğrafçılığı ile çekilmiş resminde görülen kolları, ruhun üzerine giydirilmiş olan misalî bedenin görüntüsü olsa gerektir. Kazakistan'da, Alma Ata Kirov Üniversitesinde yüksek frekans deşarjı altında bir organizmanın yaşayan hareketli dublesi görülmüştür.

1968'lerde *"Kirliyan Metodunun Biyolojik Esasları"* ismiyle bir kitap yayınlandı. Fotoğraflarda, kesilmiş uzuvların yerlerinde ikinci beden (biyoplazmik beden) görülüyordu.

Amerikalı Doktor Watters da, inbisat odasında su buharının iyonlar üzerinde birikmesinden hareketle ikinci bedeni tespit etti. Elli kadar çekirgeyi eterli pamuklara sarıp, öleceklerini tahmin ettiği andan itibaren odaya su buharı salarak fotoğraflarını çekti. Ve neticede öldükleri anlaşılan on üç çekirgenin hayallerinin plâkalarda fotoğrafla tespit edildiği görüldü...

6. Misalî beden, cesetten ayrılıp seyahat edebilir ve aynı anda birkaç değişik yerde temessül edip görünebilir mi?

Fransızca *Le Monde la Vie* adlı derginin Mart 1963 sayısında, –eğer Hıristiyanlık propagandası maksadı taşımıyorsa– bir rahibin başından geçen şöyle bir hâdise anlatılmaktadır: Bu rahip, bir grup çocukla gezmek için İsviçre dağlarına gittiğinde yolda uyur. Kendine geldiğinde, şuurlu bir şekilde vücudundan uzaklaştığını ve kollarını oynatamadığını fark eder. Kısa zamanda duruma alışınca dağların üzerinden uçmaya başlar. Çocuklar aklına gelince, yanlarına gitmek ister ve gider; sonra eşini hatırlar ve kendini şehirde eşinin yanında bulur. Kendisi hareketlerini bizzat izlerken, onu kimse görmez. Ardından ani bir rahatsızlık hisseder ve kendisini vücudunun içinde bulur; artık geri dönmüştür. Sonra, gördüklerini bir bir anlatınca herkes hayrete düşer. Bu olay, İngiltere'de araştırılıp, doğruluğu kabul ve teslim edilmiştir.

Yine, Sovyetler Birliği'nde beden dışı seyahat yapabilen yogiler üzerinde çalışılmaktadır. İnsanlar kriz, koma veya trans hâlinde ve anestezik tesir altında enerji bedenlerini kendiliklerinden dışarı atabilmektedirler.

Esasen temessül, herhangi bir keyfiyette görünme demektir. Melekler de, cinler de temessül edebilir. Rüyalarda hakikatler, kabirde amellerimiz

temessül eder. Ruh da, kılıfı olan misalî bedeniyle temessül edince, onun da aynen kendisine benzediğini görürüz. Bundan dolayıdır ki, rüyalarda tanıdığımız kişiler ruhlarıyla temessül ettiği ve görünen de ruh olduğu için, onları sanki maddî şekilleriyle görür ve bilir gibi oluruz.

Ruh, kendi zatında maddî kılıfı olan ceset gibidir. Mânevî kılıfı da, âdeta misalî bedendir. Ehlullah temessül ettiği zaman, bu ikinci bedeniyle aynı anda beş on yerde görülebilir. Meselâ onları hapishanedeyken, sabah namazında camide ve aynı zamanda Kâbe'de tavafta görebiliriz. Abdülhamid Cennetmekân Hazretleri hiç hacca gitmediği hâlde, onu hacda gördüklerini yeminle söyleyenler vardır. Hatta, "Geldi ve şu evde kaldı." diyenleri dinlemiştik. Halkımız arasında, "Falan muharebede, falan veli gelip yardımda bulundu." şeklinde çok hâdiseler de anlatılmaktadır. Uzağa gitmeye gerek yok; Kıbrıs çıkartmasında falan veli zatın, pilotun yanına oturup, "Evlâdım, bombaları şuraya, şuraya bırak." diye rehberlik ettiği söylenir. Fakat, hakikî vücutları nerede ise, nerede kendinden geçip vücud-u mevhibe-i Rabbaniyeyi kazanmış, latîfeleşmiş ve incelmiş ise, kendileri gerçekten oradadır. Bunun dışında misalî bedenleriyle, aynalar içinde görülen misalî şekiller gibi değişik yerlerde görülebilirler. Ehlullahtan *'abdal'* sınıfı içinde bulunanlar, şu anda diyelim camidedirler; ama aynı anda, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzurunda bulunurlar. Kâbe'dedirler, ya da bir yerde irşadla meşguldürler. Farkına varılsa, el atılsa, eliniz bellerinden öbür tarafa geçiverir. Çünkü elinizin değdiği, ne onların asıl vücududur, ne de ruhlarıdır; belki, akıcı ve ruha kılıf olmuş misalî bedenleridir ve onlar temessül hâlindedirler.

Güneş bile bir yönüyle maddî olduğu hâlde, bir iken binlerce yerde temessül etmekte ve görünmektedir...

1 Hac sûresi, 22/5.

2 İsrâ sûresi, 17/85.

RUH GELECEĞİ GÖREBİLİR Mİ?

VELİNİN GELECEKLE İLGİLİ HABERİ, RUH ÇAĞIRMA, HİSS-İ KABLE'L-VUKÛ, TELEPATİ, MEDYUMLUK ve YOGİ

1. Gelecekte olacağı söylenen şeyler, Allah'ın (celle celâluhu) bildirmesiyle söylenmiştir

Geleceğe ait dersi her şeyden önce yine gelecek verebilir. Zaman, gelecekte gösterecekleri ve getirecekleri ile en mevsuk ve sağlam bir habercidir. Bir insan yaşamadan yaşayacağını yaşayamaz ve yaşayamadığı şeye bihakkın vâkıf olamaz. Bu yüzden, geçmişin belgesi çoktur da, geleceğe ait herhangi bir belge yoktur. Gelecek adına, ancak isabet şansı çok zayıf olan tahmin ve zanlarda bulunabiliriz. Fakat, çok tabiî olarak ilm-i ilâhî noktasında durum hiç de böyle değildir. İlm-i ilâhînin yanında geçmiş, hâl ve gelecek olmadığı gibi, bütün bunlar iç içe bir nokta olarak kalır. Bu sebeple, gelecek adına zan ve tahminle değil de, kesin ve kat'î ifadelerle "Olacak, göreceksiniz..." deniyor ve söylenenler de aynen çıkmış ve çıkıyorsa, o zaman bunu ancak Allah'ın (celle celâluhu) bildirmesiyle açıklayabiliriz.

2. Zaman ve mekânı aşmak, kalb ve ruhun derece-i hayatına girmekle mümkündür

Zaman ve mekânı aşmak, ancak zaman ve mekânla kayıtlı bulunmayan ruhla mümkün olabilir. Çünkü ruh, zaman ve mekânlar âleminden değil, emirler ve kanunlar âleminden olduğu için, bizzat kendisi gittiği gibi, kılıfı ve elbisesini bile çok yerlere gönderip, temessül ettirebilir. Ayrıca, zamanın zaptına, mekânın hapsine ve maddenin kesafetine bağlı bulunmayıp, serbest, âzâde ve aynı zamanda şeffaf ve latîf bir varlık olduğundan, ileride meydana gelecek hâdiselerin onun ekranına aksedişi de başka türlü olacaktır. Elverir ki, kişi bedeninin baskısından sıyrılıp, kalb ve ruhun hayatına girerek ruhunu geliştirsin, inbisat ettirsin ve başka âlemlerle münasebet kurmaya biraz gayret

sarf etsin.

3. Peygamberler ve evliyâullah, ilmini Allah'a (celle celâluhu) havale etmek suretiyle gelecekten haber vermişlerdir

Evliyâullah, ilmini Allah'a (celle celâluhu) havale etmek suretiyle gelecekten haber vermişlerdir. En başta Üstad-ı Küll, Kâinatın Fahri Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu türden haberleri çoktur. Evet O, kıyamete kadar zuhur edecek hâdiseleri bir televizyon ekranında seyrediyor gibi ümmetine bir bir takdim buyurmuştur. Hz. Ali-Hz. Zübeyr Vak'ası (Cemel Savaşı), Hz. Osman'ın şehadeti ve Hz. Fatıma'nın vefatı, haber verdiği hâdiselerden sadece birkaçıdır.

Bu tür haberlerin bazıları açık ve tevile ihtiyaç duyulmayacak kadar vâzıhdır. Bir kısmının hakikatine ise, ancak Kur'ân'ın müteşabihatı nev'inden tevil ve tefsirlerle yükselmek mümkün olabilir. Bir diğer kısmı da, ancak ehl-i tahkikin anlayabileceği türdendir. Daha sonra, ehlullahın bunlardan yaptıkları istihraçlar ve bunlara dayanarak vardıkları hüküm ve haberler ise, ya doğrudan Kur'ân'a ve Aleyhissalâtu vesselâm'ın sünneti ve ifadelerine ya da mişkât-ı nübüvvetin vesâyâsı altında kendi gönüllerine ve ruh dünyalarına esip gelen ilhamlara dayanmaktadır. Bunların her biri, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ilm-i ledünnîsinden, gönül kabının hacmine göre bir şeyler doldurur ve bu suretle bazı hakikatlere nigehbân olurlar.

Evliyâullah, gelecekle ilgili hakikatleri görürken bazen mesafeyi tam ayarlayamadıklarından, neticede tespiti tam yapamazlar. Bazen de hâdiseleri semboller hâlinde görürler.. Allah, (celle celâluhu) kendilerini bu türlü hâdiselerin yorumuna muttali kılmadığı için tevil ve tefsirde hataya düşerler. Onlar tefsirle alâkalı bir şey söyler; hâlbuki murad-ı ilâhî başkadır. Aynen rüya tabirlerinde olduğu gibidir bu. Meselâ, rüyanızda bir elma görür ve "Allah bize lütufta bulunacak, maddî-mânevî tatlılık göreceğiz." der ve öyle tabir edersiniz. Oysaki, elmanın misal âleminde sembolize ettiği hakikat, heva ve hevesin kuvvetlenmesi de olabilir. Yine, rüyada bir eve Cebrail'in (aleyhisselâm) girdiği görülür, ilâhî esintiler, yümün ve bereket gelecek diye beklenir; hâlbuki o, yüce bir ruhun öbür âleme çağrılmasını temsil ve ifade ediyor da olabilir… Bu mevzuda verilebilecek misaller pek çoktur.

Veliler için de durum böyledir. Gelecek adına aldıkları sembolleri tevil ederler, fakat tevilleri aynen çıkmayabilir. Meseleyi bir çekirdek hâlinde görür,

tevilini çekirdeğin ağaç hâline göre yapar ve yanılırlar. Bu yanılma, peygamberler dışında herkes için vâkidir. Peygamberlerde de benzer bir yanılma vukû bulacaksa, onu daha önceden Allah (celle celâluhu) düzeltir. Çünkü peygamberler, ümmetleri için mutlak taklit edilmesi gereken önderlerdir. Eğer hataları hemen düzeltilmezse, bu hatalar bütün bir ümmete sirayet eder.

Gözü yaratıp –sınırlı da olsa– tenezzühü için uzanabileceği dünyaları var eden Allah (celle celâluhu), elbette gözün kumanda edicisi ruha da kendi âlemine has seyahatler yaptıracak ve ona madde ötesine has misalleri, sembolleri, levhaları ve geleceğe ait sayfaları gösterecektir.

Muhyiddin b. Arabî, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bir asır önce yaşamış olmasına rağmen, Edirne Kütüphanesinde bulunan ve Efranî tarafından tercümesi yapılmış olan *"eş-Şeceretü'n-Nu'mâniyye"* adlı eserinde, Osmanlılar devrinde zuhur edecek pek çok hâdiseyi aynen haber vermiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan ve Şam'la Mısır'ın fethinden, Yavuz Selim'in Şam'a girmesiyle kendi kabrinin ortaya çıkarılacağına kadar bir düzine hâdiseden rumuzlu bir şekilde bahseder. Yine aynı eserde, Hafiz Paşa'nın dokuz ay muhasara etmesine rağmen Bağdat'ı alamayacağı ve fethin 40 gün içinde Dördüncü Murad'a müyesser olacağı anlatılır. Dünyaya gelmesinden asırlar önce, Sultan Abdülaziz'in katledileceğini haber verir. Muhyiddin b. Arabî, bu eserinde Rus-Japon savaşından söz ettiği gibi, Müslümanların düşmanlarıyla muharebe edeceklerinden ve neticede galip geleceklerinden de bahseder. Türkler hakkında da "Türkler için muzafferiyet ve saadet var." der.

Bitlisli Mustafa Müştak Dede, Divan'ında Ankara'nın başşehir olacağını 70 sene evvelinden haber vermişti. Şiirinin mısra sonlarına düşürdüğü harfler, Osmanlıca olarak yan yana dizildiğinde "elif, nun, kaf, ra, he – انقره " Ankara'yı gösterdiği gibi, bu hâdisenin savaşlar neticesi gerçekleşeceğini ve Hacı Bayram'dan bahisle de, Ankara'nın başşehir olacağını gayet açık bir şekilde ifade etmektedir.

Mevlâna, yedi yüz yıl evvel, "Çok küçük canlılar görüyorum; ağızları var ve yiyiyorlar." diyerek mikrop veya bakterilere işaret ediyordu.

Yine asrımızda bir tefsirci, seneler evvelinden, 1971'de bir muhtırayla ordunun Türk siyasî hayatına vaziyet edeceğini haber verir. Kendisine "Ne

zaman?" diye soranlara da cevabı, "12 Mart" olur. Aynı şahsın 1980 hareketini haber verdiği de söylenmektedir.

Velilerin bu ve benzeri gelecekle ilgili ihbarlarını hangi fizikî gerçeklikle ve hangi atom kanunuyla veya nasıl bir göz, ya da beyinle izah edebiliriz? Hayır.! Bu tür hâdiseleri, geleceğe uzanan ruhun –Allah'ın (celle celâluhu) inayet ve izniyle– önceden haber alması dışında başka bir şeyle izah etmek mümkün değildir.

Telestezinin bir kolu olarak gelecekten haber verme meselesi, kâhinlerde, medyumlarda ve falla uğraşan kâfir kişilerde dahi görülebilir. Bu mevzuda, dünya matbuatında anlatılan sayılamayacak kadar çok hâdise vardır. Meselâ, Amerikan mecmuaları, Madam Gibson adlı bir kadının yıllarca dünya mukadderatına dair pek çok şeyleri önceden haber verdiğini neşrettiler. Bu kadın, Kennedy'nin öldürüleceğini, Hindistan ve Pakistan'ın 1947 yılında ikiye ayrılacağını ve Albayın Pakistan'da kalacağını daha bu hâdiseler olmadan evvel haber vermişti. Hatta Ankara'daki zelzeleden bile bahsetmişti. Kadın veli değil, fakat Hakk'ın izni ölçüsünde gayba ittılaı var. Bazı ruhlar, bu duruma müsaittir. Bunlar trans hâline geçip, kendilerine has şeyler yapar ve söylerler. İster cin, ister şeytanla ve ister habis, ister tayyib bir ruhla olsun, fizik ve madde ötesiyle temas kurar ve haber verirler. Her hakikati maddede arayan ve hep "tabiat, doğa" deyip duranlar, bugün dedikleriyle beraber çatırdıyor ve maddeleriyle beraber yıkılıp gidiyorlar. Ruh ise, her yerde varlığını koruyor.

4. Hiss-i kable'l-vukû meydana gelmeden önce bir hâdiseyi hissetme; telepati (telestezi)

Her insanda, yakın veya uzak gelecekte olabilecek hâdiseleri şimdiden hissetme duygusu az çok vardır. Birisini içinizden geçirirsiniz; bir de bakarsınız ki, birkaç dakika sonra o kişi kapınızı çalıyor. Yine, aklınızdan bir şey geçer, bir başkası onu hemen yapıverir. Aranızda belli mesafe olan bir insanla nasıl, neyle, hangi telsiz ve telefonla irtibat kurdunuz da bu hâdiseler oluverdi? İşte yukarıda temas edildiği üzere, kişinin kendisiyle konuşmasını, yani nefsî konuşmayı yapan nasıl ruh ise, bu bağlantıyı kuran da ruhtan başkası değildir. Bunu madde ile izah etmek mümkün olamaz.

5. Cenâb-ı Hak, kurbiyetine mazhar kıldığı kişinin gören gözü, işiten kulağı, tutan eli olur

Rusya bile telepatilerle uğraşmaktadır. İlk defa, “Mânâyı madde ile idam ettim.” diye ilânatta bulunmuş olmasına rağmen, bugün Rusya, belki kapitalist dünyadan da önce, telepatik yollarla haberleşme imkânlarını değerlendirme çalışmaları yapmaktadır. 20-50 kişilik bir biyofizik doktorlar heyeti, bu mevzuda birçok deneme gerçekleştirmiş bulunuyor. Bunlar, 300 kilometre mesafede elektrik ve ışıktan tecrit edilmiş bir odada bulunan bir adamla muhabere yapma yolunu denemektedirler. Yabancı dinleme istasyonlarının tespit sahasına girme tehlikesi bulunmaksızın, denizaltılarında da aynı usulle haberleşme ve madde ötesi, beden ötesi kuvvetlerle muhabere imkânlarını araştırmaktadırlar. Ve hedefledikleri nokta, 3000 kilometre ötedeki kimse ile konuşup 30-40 sayfalık mesajlar almak, birinin orada dikte ettiklerini buradaki medyum vasıtasıyla aynı anda tespit etmek ve neticede yakalanma ve takip edilme tehlikesi bulunmadan, masrafsız bir casusluk şebekesi kurmaktır.

Evet mesele, pozitif hüviyette bile, en maddeci insanların elinde bu kadar hüsnü kabul ve itibar görmektedir. Bu demektir ki, nebinin mucizesini, velinin kerametini ve ruhun hissetme ve sezmesini inkâra yol yoktur. Bu demektir ki, bu harikulâde şeylerden bir tanesi olsun devrimizde alâka ve kabul görüyorsa, o hâlde, artık mucizeye sırt çevirmek imkânsızdır. Üniversite mehâfil ve kürsülerinde ve entelektüel çevrelerde her nasılsa kendine yer bulan birinin velinin kerametini ve hiss-i kable’l-vukûunu halüsinasyon deyip reddetmesi, bundan böyle söz konusu olamayacaktır. Asrımızda mekanik fiziğin duvarları çatırdamakta ve fizik eski kaideleri itibarıyla âdeta yıkılmaktadır.

Kim bilir, belki de yakın bir gelecekte fizik ve tabiatın aslen kendi ötelerinde bir kısım kuvvetlerin hâkimiyeti altında bulunduklarını göreceğiz. Tabiat, mânâ ve kuvvetler karşısında mahkûm olup, bir oyuncak gibi kullanılacak ve madde kendi kalıpları içine sıkıştırılarak, kendisine kabiliyet alanına girmeyen bazı şeyler de yaptırılabilecektir. Evet, madde üzerinde ruh, melâike ve madde ötesi kuvvetler hâkimdir. Ruh asıl, madde ise ona tâbidir. Ve bu tenteneli perde, maddenin verâsı, mekânla kayıtlı olmayan ruh tarafından müşâhede edilmekte ve ruh, her şeyin özünü, yani içten geçenleri okumaktadır.

Bugün, bütün dünyada ele alınır hâle gelmiş bulunan telepati, uzaklarla haberleşme ve gelecekten haber verme gibi vâkıalar, esasen kadimden beri Müslümanlar arasında bilinen şeylerdi. Fakat belli bir devrede biz, bunlara “Velinin kerametidir, yüksek ruhların keşifleridir.” derken ezilip, büzülüyorduk. “Bu, velinin insanın içini okuması, aklından geçeni

söylemesidir.” diye konuştuğumuzda, “Aman alaya alınmayalım!” diye korkuyorduk. Ve “Bu, bir velinin başka bir velinin dublesiyle ittisal peyda etmesidir; ruhlarının kontak kurup, birbiriyle haberleşmesidir.” dediğimizde, hafife alınıyorduk. Şimdi ise, çok şey değişmiş ve inanmayan insanlar bile, bu ve benzeri meselelerden bahseder olmuşlar.. kitaplar, mecmualar bu kabîl şeyleri neşreder duruma gelmişlerdir. Evet, tekke ve zaviyelerde turuk-u âliyenin içinde inkişaf eden velilerin, daha vilâyet yolundaki ilk mertebeleri, kabirlerin keşfidir. Mezarın başına gelir, icabında oradaki insanın durumunu söyler veya dünyanın bir başka yerinde cereyan eden bir hâdiseyi, söz gelimi bir vapurun batmakta olduğunu haber verir ve çevresini uyarır. Velilerin söylediklerinin, telepatiyle alâkası yoktur.

Misal olarak, çocukluğumda şahit olduğum, belki yüz vak’adan bir ikisini nakledeyim. Bir defasında, o muhterem Muhammed Lütfî Hazretlerinin yanına gitmiştim. Gözlerinde katarakt olduğundan, hiç görmezdi.. yanımda daha başka kimseler de bulunuyordu. Tekkenin önüne vardık ve kapılardan birinin aralığından içeri baktığımızda karpuzlar gördük; hâliyle içimizde bir karpuz yeme arzusu uyandı. Kendisi bizi ne gördü, ne de geldiğimizi duydu. Zaten görmesine de imkân yoktu; çünkü, yukarıda söylediğim gibi, gözleri görmüyordu. Hemen kapıyı açtı, iltifat ederek, “İçeriye gelin; ben falanı çağırayım da, size karpuz getirip kessin.” deyiverdi.

Maddî sıkıntı içinde olduğum bir başka gün, üç-beş arkadaşla yine yanına gittik ve elini öpüp oturduk; tabiî hâlimi arz edemedim. Yanında ağniyadan bazı kimseler vardı. Ve şöyle dedi: “Ben şimdi bu talebeme, okuduğu Arapça kitaplardan bazı sorular soracağım; eğer bilirse, hepiniz ona 10’ar lira para vereceksiniz.” Hâdise 1953’te oluyor. O gün, okumakta olduğum Molla Câmi’nin baş tarafından hep en iyi bildiğim yerleri sordu. Maddî sıkıntı içinde bulunduğum bir sırada en iyi bildiğim yerleri sorması, bende kanaat-i kat’iye hâsıl etti ki, nasıl biz bir kâğıt üzerindeki yazıları okuyorsak, veliler de kalbde mânâ olarak tütüp duran şeyleri öyle okuyorlar. Şimdi bunları madde ile izah etmenin imkânı var mı?

Bazen olur, bir kese kâğıdıyla incir getirilir.. ne incirlerin sayısını bilir, ne de yanında oturanların. “Herkese üçer tane dağıtın.” denir ve dağıttığınızda bakarsınız ki, tam denk gelmiş. Dörder tane dağıtsanız olmaz. Yine, “Şurada bulunan bardakları getir, herkese birer bardak çay ver.” der; bardakları getirir, çayı dağıtırsınız; bir de görürsünüz ki, herkese bir bardak çay düşmüştür.

Bu tür hâdiseler bir tane olsa, “rastlantıdır” dersiniz ama bir mecliste belki elli defa cereyan ediyorsa, artık ona “tevafuk – Hak tarafından rast getirilmiş.” demek icap eder. Kurbiyet-i ilâhiyeye mazhar olan kişilerin –kudsî hadisin ifadesiyle– “Cenâb-ı Hak gören gözü, işiten kulağı ve tutan eli olur.”[1] Bu bir mazhariyet meselesi ve bir ihsan-ı ilâhîdir.

6. Medyumluk ve yogilik, madde ötesi ruhî tecrübelerdir

Bilhassa inanmamış dünyada görülen madde ötesi ruhî tecrübeler, daha çok medyumluk, yogi veya ruh çağırma şeklinde kendini göstermektedir. Ruh infisalleri ve trans hâlleriyle başka ruhlarla temasa geçme, geleceğe ait haberler verme, eşya ve hâdiselerle oynama ve iddialarına göre, ruh çağırma, ateşte yürüme, vücuda şiş geçirme, dili kesip tekrar yerine yapıştırma ve altı ay bir şey yemeden-içmeden yaşama gibi tecrübeler, bu türden ve çok duyulan hâdiselerdendir.

Ruh, cismaniyetten ve madde dünyasından alâkasını kestiği nispette güç kazanır. Bu sahada kaydedilen tecrübeler, yalnızca medyumlara ve yogilere mahsus olmayıp, öteden beri Hıristiyan mistiklerde, Yahudi ruhanîlerde ve hatta Budizm, Brahmanizm ve Konfüçyanizm gibi dinlere tâbi olanlarla, dünyanın pek çok yerinde hâlâ varlığını sürdüren çeşitli mezhep ve tarikat sâliklerinde de müşâhede edilegelmiştir. Hepimiz, bazı mecmualarda bu kabîl şeyleri görüp, okumuşuzdur. Bu türden hâdiselerin İslâm tasavvufunda da cereyan ettiği vâkidir. Meselâ, Rifaiye tarikatında, yogilerin yaptığı türden eza, cefa ve acı çekme.. vücuda şiş sokulduğu hâlde kan akmaması ve hiçbir yara izinin kalmaması.. avuca, hatta ağza konan kor ateşin yakmaması gibi tecrübelerin yaşandığı vâkidir. Tabiî ki ateşin yaktığı, şişin acı verdiği ve kanın aktığı durumlar da olabilir.

Bütün bunlar, insanın belli âlemlerle bütünleşmiş olmasına ve o sahada gelişmesine bağlıdır. İnsan, ruhla münasebeti, bir başka ifadeyle, mukaddes ve ulvî bildiği güç ve kuvvetle temas kurabildiği ölçüde maddesine tesir edecek buudların üstüne çıkar. Ruh, o buudlarda maddeyi tesir ve hâkimiyeti altına alır ve artık ruhun kendi alfabesini kullandığı bu konuşma şeklinde ateş yakmaz, şiş kanatmaz, acı duyulmaz; altı ay yemek yenmese de açlık hissedilmez. Çünkü onun üzerinde mekân kaydıyla birlikte zaman kaydı da kalmamıştır.

Ruh, bedenden infisali ve trans hâliyle üç buudlu mekâna tâbi olmadığı gibi, dördüncü-beşinci buudları da aşabilir. Bu durumda zaman ve mekân seli onu

fazla müteessir edemez. Çağın fizikçisi meseleyi izah ederken, “Ben kendimi senin üç buudlu mekânının dışında da hissediyorum.” der.

Madde kabuğunu kırarak sivrilen böyle ruhlara, kendi âlemlerine has ve kendi makamlarına yaraşır manevralar sayesinde, âdeta şeffaflaşmalarına yakışır bir ton ve edada tabiî hâdiseler harikulâde ve olağanüstü yanlarıyla inkişaf eder. Günümüzde çok yaygın misallerinden birkaç tane arz edelim:

Mesaj de La' mecmuasında anlatıldığına göre, bir medyum, altı yedi kişilik bir ilmî heyetin yanında ellerini önündeki masaya koyunca, karşıdaki masa hareket edip gezinmeye başlıyor.

Bornova’da, çadırda biri, masanın üzerindeki buğdayları yukarıya doğru çıkarmaya başlıyor. Orada bulunanlardan bazıları okumaya geçince “Dümen bozuldu.. aranızda kötü niyetliler var.” diyor.

Bir zamanlar Ankara’da doktorların dikkatini çeken Dr. Watson, hipnoz yapıp herkesi uyutuyor ve artık onlara istediğini yaptırıyor; “Kollarınızı kaldırın!” diyor, kaldırıyorlar.. “İndirin!” diyor, indiriyorlar..

Ruh ve Kâinat adlı kitapta Bedri Ruhselman yazıyor: “Bir doktor şöyle bir şey anlatıyor: Eşim hastaydı; ağırlaşınca üç bulutsu şey eve inip onun başında dikildi. O esnada kendinden ayrı bir vücut belirdi; bu vücut, eşimin ense köküne bir kordonla bağlıydı ve çırpınıp duruyordu. Bu vizyonu tam beş saat seyrettim. Nihayet kordon koptu ve bir an şaşalayan ruh, daha sonra yukarılara doğru yükseldi. O anda eşim dünyaya gözlerini yummuş bulunuyordu.”[2]

Medine cephesinde çarpışan Ordulu Fenni Bey anlatıyor: “Medine’de muhasara altında idik. Beşiktaş’taki evimle haberleşmek mümkün değildi. Bir gece rüyamda evimizde ateş ve duman gördüm. Uyanınca, ara sıra gayb âlemini müşâhede eden medyum bir erim vardı, onu çağırdım. “Trans hâline gir, Beşiktaş’taki falan eve git ve müşâhedeni anlat.” dedim. Dediğimi yaptı. Gözleri kapalı “Şimdi şuraya geldim, şimdi buradayım; evin kapısını çaldım, içerden yaşlı, başı örtülü, kucağında çocuk bir kadın çıktı.” diye anlatmaya başladı. O kadının annem olduğunu anlamıştım. Ere “O kadına, evde ne var ne yok diye, sor.” dedim. Cevap olarak, “Dün hanımının vefat etmiş olduğunu.” söyledi.

Cennetim taht-ı kademinde olan validem nakletmişti: “Allah (celle celâluhu) deyince yemekten iştahı kesilen, Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) deyince 24 saat gözyaşı döken bir kadının vefat hastalığında tam bir sene

boyunca başında kaldım. Vefatına birkaç dakika kala, “Su hazırlayın” dedi. İstediğini yaptık, abdest aldı. Kocası da evdeydi ve sapasağlamdı. Kadın, gençliğindeki gibi bir kahkaha attı ve “Dünyadan daha nasibimizi almamışız. Bu perşembe akşamı ikimizin cenazesi de evde kalacak.” dedi. Sonra, bir tüy gibi başı yastığa düştü ve biz onu uzatırken, öbür odadan bir feryat yükseldi. Beyi de vefat etmişti…

Yogilerin, yani bir kısım Hint fakirlerinin icra edip gösterdikleri seremoniler hakkında okuyucu en az bizim kadar malumat sahibidir. Bu mevzu, televizyon programlarından mecmua ve gazetelere, oradan da halk arasındaki söylentilere kadar öylesine intişar etmiş ve her kesimin malı olmuştur ki, 8-10 yaşındaki çocuklar bile bunları birbirlerine nakledip durmaktadırlar. Burada sadece, Alman televizyonu ZDF-İkinci kanalında neşredilen ve daha sonra kitap hâline getirilip, satışa sunulan *“Terra X”* isimli belgeselden bir gösteriyi nakletmek isterim. Spikerin “En ileri derecede acı denemesi, acıya tahammül alıştırması…” diye anons yaptığı gösteri, şu şekilde cereyan ediyor: Ağızdan çıkarılan dile, yukardan aşağıya uzunca bir şiş sokulur. Keskin bir kılıçla dil ağzın içinden kesilip bu şişe takılır ve ne ağızdan, ne de dilden kan akmadığı gözlenir. Dil, bir müddet bu hâlde kaldıktan sonra yerine yapıştırılır ve şiş dilden çıkartılır: Sonra da spiker hayret içinde ilân eder: “İlim, henüz bunu çözemedi.”

Biz Müslümanlar ise, on dört asır evvelinden bu ve benzeri pek çok hâdiseye vâkıf ve âşina bulunuyoruz. Hz. Muavviz’in (radıyallâhu anh) Bedir’de kopan kolu, eczahane hükmündeki o nurlu elin Sahibi (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından yerine yapıştırılıyor ve hiçbir iz kalmıyordu.[3] Uhud’da Katâde b. Numan’ın (radıyallâhu anh) çıkan gözü, yine aynı el tarafından yerine konup şifa buluyordu.[4] Ve tabiî bunlar, harikalar kuşağının son sınırında cereyan eden mucizelerdi...

7. Ruh çağırma seansları, madde ötesi bilinmeyen, görülmeyen kuvvetler ile irtibat kurmaya çalışma ameliyesidir

Günümüzde ruh çağırma seansları, hızla çoğalmaya başlamıştır. Hatta o kadar ki, sokaktaki halk bile ruhla uğraşmakta ve masa üstü fincan oyunları, mahalle gençlerinin evlerine kadar girmiş bulunmaktadır. Bunların neticesinde materyalizm çökmeye yüz tutmuş ve materyalistler, fizik ötesinde fizik kanunlarına hükmeden daha başka kanunların varlığına inanmaya

başlamışlardır...

Entelektüel seviyede, bilhassa ruhî açlıklarının ve ibadetten mahrum oluşun getirdiği mânâ susamışlığını gidermeye çalışan sosyete çevrelerinde vakit geçirmek için tertiplenen poker partilerinin yerini şimdi ruh çağırma seansları almaktadır. Bugün Avrupa, Amerika ve hatta Rusya'da bu mevzuda kaydedilen gelişmelerin dile getirdiği bir hakikat var. Bu insanlar ne istiyor ve nelerle uğraşıyorlar? Madde ile mi? Hayır! Tamamen madde ötesi, bilinmeyen, görülmeyen kuvvetler ve ruhanî varlıklarla irtibat kurmaya çalışıyorlar. Bu yolla, bugüne kadar izah edemedikleri pek çok hâdisenin izahını bulabileceklerini ümit ediyorlar. Eğlenmenin, heyecanlı seanslarla vakit geçirmenin ötesinde, maddenin ve fiziğin çözemediği, tabiat ötesi pek çok problemin hallinin yine tabiat ötesinde bulunabileceği düşüncesiyle inadı bırakıp, ruh çağırma seanslarını evlerden laboratuvarlara ve üniversite kürsülerine taşıyorlar. Rusya'daki telepati çalışmalarının yanı sıra, İngiltere'de doktorların ülser tedavisiyle alâkalı ilaçları bir yana atıp, hipnoterapi usulüyle ruhî mekanizmayı harekete geçirebilecek telkin yoluna müracaat etmeye başlamaları, bu sahada kayda değer gelişmelerden sayılabilir.

Bir mü'min anlatıyor: "Ankara'da bir savcı arkadaşımla Mevlâna'nın ruhunu çağırdık. Yeşil kisvesi ve Mevlevî külâhıyla karşımıza dikilen şahsı ikimiz de gördük. Fakat, yüzünü kaçırıyordu. İhtimal ki, gelen şeytandı ve bize yüzünü göstermek istemiyordu."

Bir psikiyatrist de, bu mevzuda şahit olduğu bir hâdiseyi şöyle anlatmıştı: "Samsun'da bir eve ruh çağırma (cin veya şeytan çağırma) celsesine davet edildim. Bu işi yapan, evin küçük kızıydı. Bir masanın üzerine fincanlar ve harfler dizdi; ısrarlı çağırmalardan sonra birinin geldiğini öğrendik.. ve gelen, ismini fincanın hareketleriyle yazıyordu: Belma! Küçük kızın eli fincanla beraber hareket ediyordu. Biz gelene, "Müslüman mısın?" diye sorduk, "hayır" dedi. "Nerelisin?" sorumuza ise, "Mersinliyim" cevabını verdi. "Bir Müslüman yok mu, gelsin konuşalım!" dedik; gitti, çağırdı ve bu defa masanın üzerinde bir başka isim yazıldı: "Ayşe" Ona yaşını sorduğumuzda "7-8" cevabını verdi. "Nerelisin?" dediğimizde ise, güneyden bir şehir ismi söyledi. Hangi kitabı okuduğunu sorduğumuzda, *"Hanımlar Rehberi"* diye cevap verdi.

Sonra, orada bulunan arkadaşlardan biri dedesinin ruhunu çağırdı, fakat gelmedi.. ısrarlı çağrılardan sonra "geldim" dedi. Adını sorduğumuzda söylemedi; fakat usulünce ısrar edilip sorulduğunda "şeytan" diye cevap verdi.

Hepimiz donakaldık. Doğrusu, Hz. Âdem'den (aleyhisselâm) beri insanlığın bu en büyük düşmanı karşısında irkildik ve ne yapacağımızı şaşırdık. Bir aralık aklıma geldi ve "Seni çağırmadık, niye geldin?" dedim. Fincanlarla "İşte geldim" diye yazdı. "Allah'a inanır mısın?" dedim; "Hayır!" dedi. "Peygambere inanır mısın?" diye sordum; "İnanmam!" diye cevap verdi. Aklıma geldi; "Sana Meyvenin Altıncı Meselesini okusam dinler misin?" dedim; "Evet!" yazdı. Okumaya başladım:

"Nasıl bir fabrika şöyle işler, böyle çalışır, lambaları vardır vb... Öyleyse, bu bir mühendisi gösterir." diye okuduğumda "Evet" diyor; "Öyle de, şu kâinat eczahanesindeki nebatat, otlar, meyveler Allah'ı (celle celâluhu) gösterir!" dediğimde, "Hayır!" diyordu. Böyle "Evet" ve "Hayır"larla bizi çok uğraştırdı. Sonunda, "Sana Cevşen okuyayım mı?" dedim; "Oku!" dedi. Ben okumaya başlayınca, fincan kızın parmağı altında fıkır fıkır oynamaya durdu.. elimi üzerine koydum, parmağımın altından kaçıyordu. Bir aralık şöyle yazdı: "Bırak şu gırgırı!" Ben devam ettim; sonra dayanamadı, sükut etti ve canı sıkılıp, çekti gitti."

Evet, pek çok kimsenin duyduğu veya şahit olduğu, ya da yayın organlarından takip ettiği bu kabîl o kadar çok hâdise var ki... Esasen maddenin iflas edip rafa kaldırıldığını ve ruhun maddeye hâkim olduğunu ilân etmemiz için, bize bu misallerden bir teki dahi yeter. Zira cüz', külle, parça bütüne delâlet etmektedir.

Şimdiye kadar ele almaya çalıştığımız ruhu geliştirmek suretiyle gelecek adına ruhla kontak olma.. keşif ve keramet.. hiss-i kable'l-vukû.. telepati.. içten geçenleri okuma.. medyumluk ve yoga.. ruh ve cin çağırma gibi hâdiselere her mü'min, ruhunun gücü ve kuvvetiyle Allah'ın (celle celâluhu) izin verdiği ölçüde muttalî olabilir. Bunlar bazıları için üç aylık bir çalışmayla elde edilebilecek şeylerdir. Fakat, hüner bunları elde etmek, havada uçmak veya cinlerle oynaşmak değildir. Bizim için asıl olan, Allah'ı (celle celâluhu) ve Resûlü'nü (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanıyıp sevmektir. Kur'ân ve ondaki güzellikler bize kâfi ve vâfidir. Dine, imana hizmet etmek, bu yolda nesiller yetiştirmek ve ruhlarımızı, namzet bulunduğu ebed için hazırlamak bizim için en birinci gaye olmalıdır. Diğerleri, çok da üzerinde durulacak ve kendileriyle meşgul olunacak türden meseleler değildir

1 Bkz.: Buhârî, *rikak* 38; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/256.

2 Dr. Bedri Ruhselman, *Ruh ve Kâinat* 1/201-204.

3 Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/324; Aliyyülkârî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/656.

4 el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 6/113; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/295; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 3/87; el-Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* 3/251; Kadı Iyâz, *eş-Şifâ* 1/321, 322.

RÜYALAR

Ceset hareketsizken rüyada gören, gezen ve konuşan kimdir? Gece olur, uykuya varırsınız. Gözünüzün kapakları kapanır, kulaklarınız duymaz, diliniz söylemez, eliniz tutmaz ve ayağınız yürümez olur. Yanınıza biri gelip konuşsa, onu ne görür, ne de duyarsınız. Sizin gördüklerinizden, duyup yaşadıklarınızdan da o habersizdir. Sabah kalkar, namazdan sonra kahvaltıyı isteyeceğinize, gece gördüğünüz tatlı rüyanın tesiriyle mahmur bir sevinç ve heyecan içinde dolaşır ve bunu bir sevdiğinize veya bir yakınınıza anlatmak istersiniz. Karnınız açken, bu doymuşluk, bu sevinç nerden geliyor? İşte böyle, günlük hayatta insana açlığını unutturan ve onu birinci derecede tesir altına alan hâdiseler vardır... Evet, bütün bunlar, ruhun sevinci ve ruhun coşkunluğudur.

1. Rüyanın hakikati, çeşitleri ve ruhun rüyada geleceği görmesi

Uykuya dalan bir insan, denize veya uzay boşluğuna dalan bir insan gibidir. Ya gözleri bağlı dalar ve hiçbir şey görmeden geri gelir, ya elinde götürdüğü oyuncaklara kapılır, onların tesiriyle başka bir şey göremez ya da denizdeki tatlı dalgalanmaların tesiriyle yakamozların parıltılı güzelliklerini ve semanın esrarengiz faaliyetlerini seyredip, onları kendi dünyasına taşır. İşte, rüyaları da bu kategoriler içinde ele alabiliriz.

Bazıları vardır, sadece uyuduğunu ve uyandığını bilir; gözü bağlı karanlıklara dalmış gibidir ve dünyasına hiçbir şey görmeden döner.

Bazen olur, şuur altına atılan hâdiseler, yaşanmış heyecanlı vak'alar ve üzerine çok düşülüp, terdat ve tekrar ile şuura mal edilen meseleler, uyku esnasında şuur üstüne çıkar. Savaştan yeni gelmiş bir kimsenin aylarca yatağından heyecanla fırlamaları bu kabîldendir.

Bir de hastalıklar, rahatsızlıklar, marazî ruh hâletleri ve mizaç bozuklukları sebebiyle görülen rüyalar vardır. Tuzlu yiyenin kendini göl başlarında görmesi, öfkeli yatanın kavgayla uğraşması, şehvetle düşüp kalkanın bu kabîl şeyler görmesi gibi. Bir insanın devamlı rüyalara bel bağlaması, rüya görmek için yatması, hülyalara kapılması, kuluçkaya yatar gibi rüyaya yatıp, bunların tabirine göre hareket etmesi, rüya görme hastalığına tutulmuş olmanın işaretidir.

2. Sadık rüyalar

Şuuraltı ve bir hastalık neticesi olmadan, hülyalara da kapılmadan, dupduru

ve tertemiz duygularla beklenmedik anda görülen rüyalardır: Peygamberlerin, evliyânın ve salih kulların rüyaları gibi. Bazen, sıradan inanmış, hatta hiç inanmamış kişiler de bu tür rüyalar görebilirler.

Sadık rüyalar, Allah (celle celâluhu) tarafından lütfedilen bir müjde, bir teşvik, bir ilham ve yol gösterme olabileceği gibi, ikaz ve ibret mânâsında irşada yönelik de olabilir. Burada üzerinde daha çok duracağımız husus, ruhun daha ileri ve âlî bir münasebetini ifade eden gelecekle alâkalı rüyalardır.

Bu rüyalar, gideceğimizde şüphe olmayan kabir ve ahiret âlemlerinden içinde yaşadığımız şu şehadet âlemine dalgalar hâlinde gelen sızıntılardır. Beş duyunun ince bir zar mahiyetinde olan âlem-i şehadete karşı kapanması ve uyanıklığa ait mekanizmanın kendiliğinden devreden çıkmasıyla, âdeta ruhun bu dünyaya ait uzuvlarla irtibatını sağlayan doğru akım fişlerinin çekilip, yerlerine gaybî âlemlerle ittisal ve bağlantıyı temin eden alternatif akım fişlerinin faaliyete geçmesi neticesi, şehadet âlemine kapanan pencereler, bu defa misal âlemine açılmış olur. Ve açılan bu pencerelerden misal âlemiyle ilgili temessülatla birlikte, mânâ ve hakikat sembolleri, berzah âleminden akseden levhalar, basar ve basirete arz edilen tablolar ve geleceğe ait hâdiselerin sayfaları dolar. Bu itibarla rüyalara, insanı bu âlemden başka âlemlere taşıyan bir kısım sırlı kabinler veya zaman tünelleri denebilir.

Meseleyi bir başka açıdan ele alalım: Her şeyin var olmazdan evvel birer sabit aynı bulunur; yani, ilm-i ilâhîde her şeyin sabit bir vücudu vardır. Ve sonra bunlar, kudret ve iradeyle cismaniyet âlemine intikal eder. Bu arada, yani, sabit aynalarla âlem-i ecsam arasında rol oynayan ayrı bir vasıta âlem daha vardır ki, buna âlem-i misal, yani "temessüller âlemi" diyoruz. İşte cismaniyetten sıyrılan, muvakkaten ceset kaydından kurtulan bir ruh, bedenini de tamamen terk etmeksizin misal âlemine doğru pervaz etmeye başlar. O âleme yükselince, cismaniyete ait buudlardan çıkıp, apayrı buudlar içine girmiş olur. Bu buudlar içinde mazi, hâl ve müstakbel birbirine karışır. Ruh, orada bütün geçmiş ve gelecek zamanları görebilir. İki senenin Kadir Gecesini bir anda müşâhede edip, iki Kurban Bayramını birden yaşayabilir. Bir yandan yirminci asırdayken, aynı anda Devr-i Risaletpenâhî'de yaşayıp, kendini sahabi görebilir. Nasıl olur demeyin! Meselâ, mahrûtî (konik) bir dağın eteklerinde veya bir köy evinde bulunan insan, o anda ancak kendi dar çevresini müşâhede eder. Fakat, bir teleferik veya uçakla yükseldiğinde, dağın hem zirvesini, hem de dört bir yanını görebildiği gibi, bir ev değil, pek çok evler, hatta köyler

görebilir. Rüyalarda da böyledir. Trans hâlinde ruhun dublesi kendinden ayrılınca, misal âlemiyle buudlaşıp, aynı şeyleri hissedebilir.

İşte, böyle misal âleminden rüyalar vasıtasıyla ruha intikal eden şeyleri insan, bir sinema perdesinde seyreder gibi seyreder; olmuşu, olanı ve olacağı aynı anda görebilir. Şu kadar ki, bu görüntüler bazen vâzıhtır, sarihtir; dolayısıyla kolay anlaşılır. Bazen, semboller şeklinde olur ve tevil, tabir ister. Meselâ, misal âleminde gördüğünüz bir damla su, hakikatte elmadır. Misal âleminde gördüğünüz pislik, bu âlemde mal demektir.. ve elinize para geçecek demektir. Eğer bu pislik (gaita) başkasına aitse, haram mal, size aitse, helâl maldır. Misal âleminde sizi bir atın üzerine bindirirlerse, bu, muradınıza ereceksiniz demek olur. Bu sebeple, hakkında takdir olabileceğinden, rüyalarınızı hemen kendiniz tevile kalkışmamalısınız. Hâlet-i ruhiyenizi bilen, bakışınızdan mânâ çıkaran ve yüz hatlarınızdan kaderinizi okuyan hikmet ehli kimselere tabir ettirmelisiniz!

3. Sadık rüyalarla ilgili bazı misaller

Prof. Seyyid Kutup, tefsirinde anlatır: "Amerika'da iken, rüyamda Kahire'de bulunan kız kardeşimin kızının gözünde görmesine mâni olacak derecede kan gördüm. Yazdığım mektuba gelen cevapta, hakikaten gözünde iç kanama olduğu ve tedavi edildiği yazıyordu."[1]

Evliyâ Çelebi, Seyahatnamesinde anlatır: "Dördüncü Murad'ın kızı Kaya Sultan, rüyasında dedesi Sultan Ahmed'i Cennet'te görür. Sultan Ahmed, Kaya Sultan'a, "Kızım, Yeni Camii yapılırken eteğimle taş taşımıştım; Rabbim de beni Cennet'e koydu. Sen de gel." der. Bu sırada, orada bulunan amcası Mustafa ise, "Kaya için bu kadar acele etme; bir kızı olsun, ondan sonra gelsin." der. Dedesi, bu niyetle "el-Fâtiha" deyip, ellerini yüzüne sürer. Kaya Sultan, hakikaten doğum esnasında şehit olur."[2]

Rusya'da Tanrı'ya Dönüş isimli kitapta da, bu kabîl hâdiseler ve rüyalar anlatılır.[3] Anne Ostrovsky adlı bir yazarın annesi, Almanların Rusya'ya girmesinden beş sene evvel rüyasında savaşın çıktığını çoğu sahneleriyle görmüş ve bunlar o günkü gazetelerde neşredilmişti.[4]

Çanakkale'de İ'tilâf kuvvetlerine kumanda eden Sir Hamilton, 1911 yılında rüyasında denizin derinliklerine doğru çekildiğini ve iki elin boğazını sıktığını görür. Uyandığında da, "hayalet gibi" dediği bir yaratığın çadırından yavaş

yavaş çıkıp gittiğini fark eder. Hakikaten, Çanakkale onun için pek tekin olmamış ve kaçınılmaz bir tehlike olarak üzerine çökmüştü.

Bir arkadaşımızın hanımı gece yarısından sonra vefat eder; henüz kimsenin haberi yoktur. Sabah olunca, Kur'ân talimi için çocuklar camide toplanırlar. Ders esnasında 12-13 yaşlarında bir çocuk, "Ben gece şu arkadaşımın annesinin öldüğünü gördüm, doğru mu?" der.

Bir kadın, bir başka arkadaşı gibi anne olmayı beklemektedir. Bunlardan biri, diğerine "Önce sen anne olacaksın" der. "Nereden bildin?" diye sorulunca da, "Rüyamda bir aradaydık. Yere bir hırka düştü, sen gidip aldın." cevabını verir.

Aynı kadın, rüyasında dedesinin bir duvara dayalı merdivenden düşüp ayağını kırdığını görür. Aradan bir ay kadar bir zaman geçtikten sonra gelen mektupta, "Hacı dede, cami duvarını tamir ederken merdiven kaydı ve düştü; ayağı kırıldı, hastahanede yatıyor." denmektedir.

Yine aynı kadın, dayısının bir masa başında tabanca ile vurulup öldürüldüğünü görür. Aradan dört sene geçer ve dayısının masada otururken kurşunlandığı haberi gelir.

Bu asrın başlarında Niels Bohr, rüyasında Güneş ve Güneş'e ipliklerle bağlı dönen gezegenler görür. Uyanınca, bunlarla atomların yapısı arasında benzerlik olacağını düşünür.

Kimyacı Kekule, rüyasında atomları ve yılan gibi bir şeklin belirip, kuyruğunu ağzına aldığını görür. Uyanınca, benzen'in kimyada halka şeklindeki (altıgen) formülünü bulur.

Elias Howe, bütün denemelerine rağmen dikiş makinesinin iğnesini keşfedemiyordu. Bir gece rüyasında, esir düştüğü vahşi kabilelerin elinde terler dökerken, birden muhafızların ellerindeki mızrakların uçlarında göz şeklinde delik gördü. Uyandı ve bir ucu delik, minik bir 'mızrak' yaptı.

Bunlar ve bunlar gibi yüzlerce misal var ki, her biri, ruhun sırlı âleminden gelen ışıktan birer mesaj gibidir.

1 Seyyid Kutup, *Fî Zılâli'l-Kur'ân* 4/1972.

2 Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi 8/112.

3 Bkz.: Ostrander, Shelia; Schroneder, *Lynn: Rusya'da Tanrıya Dönüş*, Altın Yayın, İstanbul, tsz.

4 Ostrander, Shelia; Schroneder, *Lynn: Rusya'da Tanrıya Dönüş* s.172-173.

BEYNİN ve CESEDİN KUMANDANI RUHTUR

İnsanda teker teker her biri bir devlet gibi çalışan yüz trilyon hücrenin bütününe hükmeden, sözünü dinleten ve hepsini bir elden sevk ve idare makamında bulunan bir kumandan vardır ki, o da ruhtur.

1. Bedene hâkim olan veya bedende mahkûm olan ruhtur

Ruhun içine girdiği cisimde canlılık emareleri belirir; ruh gidince de, adem-i merkeziyet olur ve mekanizmada bozulma ve kokuşma başlar; hücreler dağılır ve çürür, her şey darmadağın olur gider. Demek ki, ruh bir cevherdir; beyin, uzuv, duygular ve bütün bedenin faaliyetleri de, o cevherin fonksiyonlarından ibarettir. Ruh, insan vücudundaki bütün fakültelere, beynin bütün merkezlerine, ayrı ayrı bütün bölümlerine ve tüm organlara hâkim olup, onlara hayatiyet kazandırır.. akıl, kalb, zihin ve duyguları faaliyete geçirir; çünkü o, tıpkı fişleri kendisine sokulduğunda bütün sistemleri, bütün fakülteleri çalıştırıp onlara fonksiyonlarını eda ettiren, bünyesinde binlerce delik ve kontak prizi bulunan bir santral gibidir. Fişlerden birinde bir arıza ve fizyolojik bir kusur olduğunda, o fiş ve bağlı olduğu organ devreden çıkar, çalışmaz hâle gelir. Sözgelimi, sinir sistemi fişlerinin ruh santraliyle irtibatının kopması neticesinde, felç ve kötürüm kalma gibi rahatsızlıklar meydana gelir. Ruh santraline uzanan kablolarda ve fişlerde, cinlerin ve sair faktörlerin sebep olduğu cinnet hâli gibi, kısa devrelerin meydana geldiği de olur. Rabbinden gelen belâ ve musibetler, hastalık ve fizyolojik bozukluklar karşısında, bedene hâkim durumda bulunan ruh, bu defa bir mahkûm ve mefluç vaziyetine düşer. Zaten aslında o, kendini var edip ayakta durduran Kudreti Sonsuz'a dayanmadığı zaman, eli-kolu bağlı bir esirdir.

2. Beynin fonksiyonları, sinir hücrelerindeki reaksiyonlarla olur

Beynin fonksiyonları, sinir hücrelerindeki biyokimyevî reaksiyonlardır. Bu fonksiyonlar hakkında bildiğimiz, onların elektrokimyevî karakterde oluşudur. Verdiğimiz bir karar, elektrik akımlarıyla çeşitli kaslara iletilir; yani, beyinde dopa, dopamin ACTH uyarıcısı vb. maddeler reaksiyona girer; bunun neticesinde parçalanma veya birleşmeler olur. Kimi moleküller 'yükseltgenirken', kimileri de 'indirgenir'. Elektronlar alınır verilir; neticede uzuvlara elektrik akımı intikal eder ve davranışlar husule gelir.

Canlı vücutlarda her altı ayda bir bütün hücreler tamamen değişir. Kanda saniyede on bin alyuvar ölüp, onların yerlerine yenileri yaratılır. Bir hücrede saniyede on iki terkip meydana gelir ve bu, saatte yaklaşık kırk beş bin terkip eder. Yani biz, bu yönümüzle hep aynı olarak kalmamaktayız. Eskiyen gömleğimizi, ceketimizi değiştirdiğimiz gibi, sürekli etimizi-bedenimizi de değiştirmekteyiz.

Beyinde reaksiyon öncesi bazı maddeler vardır. Bu maddelerin reaksiyona girmesiyle uzuvlara intikal eden elektrik akımı sayesinde kararlar kaslara iletilir; sürekli değişen maddî eller de, bu kararları icra eder. Meseleyi dışa akseden bu yönüyle değerlendirir ve icraatı yürütenin gerçekte cesedimize ait uzuvlar olduğunu kabul edersek, o zaman bugünkü hukuk düzenini allak bullak etmiş oluruz. Çünkü, böyle bir durumda, bugün tatbik edilen hukuk sisteminin yürürlükten kaldırılıp, yerine tamamen farklı bir sistemin getirilmesi zaruridir. İsterseniz, herhangi bir mahkeme salonuna hayalen hep beraber gidelim. Orada geçtiğini farz ettiğimiz şu konuşmayı ve neticede verilen kararı dinleyelim:

Hâkim, suçluya sorar:

– Bu cinayeti ne zaman işledin? Suçlu cevap verir:

– Bir sene önce, efendim.

Karar bellidir: Suçlu affedilecektir ve hâkim, kararı okur:

– İşlenen cinayetin üzerinden bir sene geçmiş ve şimdi o tetiği çeken parmaktaki bütün hücreler, hatta maznuna ait bütün hücreler de esasen değişmiş bulunduğundan, cinayeti işleyen asıl kâtilin cezalandırılması mümkün görülmediği için, maznunun beraatine oy birliği ile karar verilmiştir."

Tabiî ki yeryüzünde böyle bir ceza hukuku olmadığından, verilen kararın hangi maddelere istinaden verildiğini de söyleyemiyoruz.

Veya yine hayalî bir mahkemede yine bir cinayet suçlusunun şöyle bir müdafaa ile mahkeme heyetinin karşısına çıktığını görüyoruz:

"Saygıdeğer mahkeme heyeti,

Evet, ortada bir cinayet vardır. Fakat bu cinayetin faili ne benim, ne de bir başkasıdır. Çünkü bir defa, bana suçu işleten, beynimdeki birtakım elektriklenme ve reaksiyonları meydana getiren molekül ve maddeciklerdir. Sonra, bu cinayet işleneli tam sekiz ay oluyor. Hücrelerimin tamamen değiştiği, sayın mahkeme heyeti üyelerinin malumudur. Dolayısıyla, sekiz ay evvelki benden şimdi eser bile kalmamıştır. Bu itibarla, başka hücrelerin işlediği bir

cinayetten şu masum hücrelerim herhâlde sorumlu tutulamaz.*“Kimse bir başkasının suçundan mesul değildir.”*[1] hakikati gereğince, suçsuzluğum sabit olduğundan beraatimi ve adaletin bu yönde tecellî edeceği hakkındaki kanaat ve ümidimi saygı ve hürmetlerimle belirtmeme müsaadelerinizi arz ve talep ederim.”

Şimdi, cezaya lâyık ve müstahak olanın ruh olduğu kabul edilmeyecekse, benzeri bir yargılama ve müdafaa uygun değil midir? Kâtil hücreler çoktan sırra kadem basmış, yeni gelen masumlarınsa hiçbir şeyden haberi yok.. öyleyse suçları da yok. Haydi bir hata oldu ve onlar cezalandırıldı diyelim.. bu defa, cezayı altı aydan fazla çekmemeleri gerekir; zira, altı ay içinde ölecekler ve yerlerine yeni masumlar gelecek.

Evet, insanı sadece madde olarak düşünürseniz, o zaman işin iç yüzü ve hakikî yönü bu olur; ama, insan maddeden ibaret değildir ve hâdiselerde asıl fail, bütün beden ve duygularla alâkalı sistem ve bedenî merkezleri sevk ü idare eden, onları kumandası altında tutan ruhtur. Beden, sadece ruhun bir aletidir; dolayısıyla, ceza da ruha verilmektedir.

İnsanı, her şeyiyle maddeden ibaret görüp; onun duygu, düşünce gibi bütün mânevî yönlerini beynin fonksiyonlarından ibaret saydığımızda, emekliliğe de hakkımız olmaz.

Her şeyden önce, bir sene çalışmakla veya altı ay emek sarf etmekle emekli olmak mümkün değildir. 25 yıl çalışan bir kimse, 25 hatta 50 vücut değiştirmişse, herhâlde 50 çarpı emeklilik maaşına da kimse yanaşmaz. Sonra, haydi emekli oldunuz diyelim; o zaman da emekliliğinizin üzerinden bir yıl geçtikten sonra daha fazla emekli maaşı almamanız gerekir; çünkü, çalışarak emeklilik hakkını elde etmiş olan siz, bir sene sonraki siz değilsiniz.

Gelin, en iyisi mi, bu çıkmazları bir yana bırakalım ve verilen emekli maaşı, değişip duran bedenin üstünde değişmeyen ruha, ceset elbisesinin yıpranma payı olarak veriliyor deyip kurtulalım!

3. İnsan sadece maddeden ibaret olsaydı, o zaman kendisine her yıl başka bir anne-baba gerekirdi

İnsan, sadece değişip duran hücrelerden ve maddeden ibaret kabul edildiği takdirde, her sene başka bir anne değiştirmek zorunda kalmayacak mıyız? Annemiz, bizi dünyaya getirdikten altı ay sonra annemiz olma vasfını kaybetmeyecek midir? Ama bizim için annemiz, her zaman aynı annemizdir;

çünkü o, hücreleri altı ayda bir değişse de, değişmeyen yanıyla, evet, o muallâ ruhuyla hep, “Cennet, ayaklarının altında”[2] olan annemizdir. Anne-babalık, evlâtlık ve kardeşlik, değişen madde ve hücrelere değil, değişmeyen ruhlara istinat eder.

4. İnsan sadece maddî bir varlık olsaydı, o zaman ahlâkı, karakteri ve kabiliyetleri, değişen hücrelerle birlikte değişirdi

Hücrelerimiz değişirken, ahlâkımız, karakterimiz, kabiliyetlerimiz, huylarımız, prensip ve alışkanlıklarımız, fikir ve düşüncelerimiz, his ve duygularımız, bilgimiz ve kazandığımız vasıflarımız, makam, meslek ve şöhretimiz değişen yanlarımızla değişip başkalaşmıyor.. şayet bütün bunlar, maddeye bağlı olsaydı, değişen maddî yanımız ve hücrelerimizle birlikte onların da başkalaşma mânâsına, değişmeleri gerekmez miydi?

Yıllar sonra gördüğünüz bir arkadaşınıza “Hiç değişmemişsin” diyorsunuz.. hâlbuki, o altı ayda bir değişti. O hâlde, değişmeyen neresi? Belki ahlâken değişmemiştir. Değişse bile bu, tedricen yukarıya veya aşağıya doğru olmuştur. Umumiyet itibarıyla, kazanılan iyi veya kötü ahlâk, hele meleke hâline gelmişse zor terk edilir. Alışkanlıklar da böyledir. Oysa, insan maddeye bağlı olunca, bu takdirde yılda bir ahlâk değişimine uğramalı değil midir?

Yıllar süren el alışkanlığı ve geliştirilen bir kabiliyet, hücrelerle birlikte her sene neden değişmiyor? Bir kabiliyeti inkişaf ettirmek için neden yılların meşakkati gerekiyor? Ve neden kazanılan bir sanatkârlık, bir ustalık, bir hattatlık, bir marangozluk vb. unutulmuyor?

Şahsî fikir ve düşüncelerde, tabiatıyla hücrelerin değişimine bağlı olmaksızın, zamanla değişme ve gelişmeler olabilir; fakat, vahiy ve sünnetten kaynaklananlar, kıyamete kadar değişmez. Bunun gibi, her insanın, kendine göre sabit ve değişmez kabul ettiği prensipleri de kolay kolay değişmez; hücreler değişirken onlar aynen kalır. Peki, prensipleri belirleyen ve düşünceleri akort eden hangi kuvvettir?

İlim edinmede elde edilen bilgilerden bazıları zamanla unutulsa bile, her yıl periyodik bir değişme ve yenilenme olmaz. Bir unvan kazanmış, doktor ya da profesör olmuş birine, “Hücrelerin değişti, öyleyse ilmin ve unvanın da kalmadı, cübbeni çıkar ve makamını terk et.” diyebilir misiniz?

Yoksa, insanın kazandığı bilgileri, edindiği ahlâk ve alışkanlıkları, yeni hücrelere eskileri mi öğretmektedir? Eski hücreler ölüp giderken,

"vasiyetlerim" diyerek, kimyanın girift denklemleriyle formüllerini, uzayın esrarlı trafiğini, tıbbın akıl almaz âlemlerini ve fıkhın binler fetvalarını.. yeni yaratılan hücrelerin beyinlerine zerk mi etmektedirler?

5. İnsanlardaki benzer hücreler ve beyin fonksiyonlarına rağmen akıl, irade, şuur, düşünce ve fikir farklılıkları, onun durmadan değişen hücrelerine verilemez

Bütün insanlarda, belki aynı hücrelere ve aynı beyin fonksiyonlarına rağmen, her bir insanın akıl, irade ve şuurunun değişik tarzda olması, insanlar arasında derin fikir ve düşünce ayrılıklarının bulunması, ilim, irfan ve kabiliyetlerin büyük farklılıklar göstermesi, beyindeki moleküllere ve durmadan değişen hücrelere verilebilir mi? Aynı şartlarda çalışan ve aynı hammaddeyi dokuyan tezgâhlardan aynı mallar çıkar. Kumaş fabrikası, çimento imal etmez; kimya laboratuvarında ekmek pişirilmez. Öyleyse, beyin imalathanesinde de farklı ve değişik neticelerin hâsıl olmaması gerekir. Ama, işte insanlar ve işte aralarındaki bunca farklılıklar! Demek ki, her insanı kendi nev'ine münhasır kılan, sadece ruhun hususiyetidir. Beyin ve onun işleyişi aynıdır ama, kumandanlar farklıdır. Ve bütün insanlarda umumî kanun olarak hücreler değişip yenilenmesine rağmen, insandan insana değişen fikir ve kabiliyetler, her bir insanda hücrelere bağlı olarak değil, ancak ruhtan kaynaklanan faktörlerden dolayı değişiklik göstermektedir.

6. İnsanın, his ve idraki ile engin hakikatlere doğru pervaz ve enfüsî ve âfâkî tefekkürle tekâmül etmesi, esmâ-i ilâhiyeyi idrak gayreti ve irfan ve iz'an hüzmeleriyle iman peteğini örmeye çalışması da, yapısındaki moleküller ve madde ile izah edilemez

İnsanın, eşya ve hâdiselerin o sonsuz derecedeki muhteşem güzelliklerini anında hissetmesi, onları mânâ imbiklerine atıp yeni terkipler içinde değerlendirmesi, bazen bir kelime veya bir cümle ile, kitaplara sığmaz hakikatlerin engin ufuklarına doğru kanatlanıp pervaz etmesi, âfâkî tefekkürle yeni yeni terkiplere ulaşması, enfüsî mânâda alabildiğine derinleşip yeni yeni ufuklar keşfetmesi, sadece yazıp okuyanın değil, aynı zamanda yaşayan ve duyanın hallenebileceği bir eda ve hava içinde esmâ, sıfât, Zât demesi, bir âlemden yola çıkıp binlerce âlemde seyr ü seyahatte bulunması ve seyahatiyle elde ettiği irfan ve iz'an hüzmeleriyle iman peteğini örmesi.. evet, bütün bunlar,

hangi moleküllerle izah edilebilir?

Duyup işittiğimiz bin bir çeşit sesleri, tattığımız bunca lezzetleri, seyrettiğimiz güzellikleri, tatlı, acı, güzel, çirkin, bed, hoş diye saydığımız vasıfları, sevme, beğenme, hoşlanma, tiksinme, korkma, ürkme, şevke gelme, pişman olma, coşma ve heyecanlanma gibi duygu ve mânevî faaliyetlerimizi nasıl o ölü moleküllere verebiliriz?

Bazen insan öyle bir ruh hâletine sahip olur ki, genişliğine rağmen koca dünya kendisine dar, sıkıcı gelir ve herkes, hatta bütün kâinat onun gözünde mâteme bürünmüş görünür.. bazen de o, öyle bir hâlet-i ruhiye elde eder ki, evin dört duvarı arasında kendini Cennet'te sanır ve çocuklarını, ailesini, komşularını, hatta her şeyi unutabilir. Öyle zaman olur ki o, dünyaya bir top gibi tekmeyi vurur, yıldızları, galaksileri merdiven yapıp semalara urûc eder.. ve öyle zaman da olur ki, masa başında bir kadeh veya sokakta bir bakışın tesiriyle aşağıların aşağısına iner, iner de, inişine çukurlar, derinlikler yetmez olur. İnsan üzülür, ağlar, sıkılır, dert ve ızdıraplar içinde kıvranır, ya da sevinir, güler, huzur duyar ve dünyalara sığmaz. Yalnız kalır, kabz kabuğunda boğulur.. bir mescit veya gül bahçesi gibi arkadaşlar meclisine girer, bu defa da, üzerindeki bulutların sıyrılmasıyla, yeni açmış bir gül olur. Ne ile izah edeceğiz bütün bu hâletleri; yine moleküllerle mi?

7. Yorulan ruh mudur, yoksa ceset midir?

Kendi âlemine has faaliyetleri, seferleri, ulvî âlemlerde kanat çırpmaları, kalb ile beraber bütün latîfelerini çalıştırıp Allah (celle celâluhu) karşısında hâlden hâle geçmesiyle ruh, yorgun düşer; ardından tekrar âlem-i şehadete dönerek, meşrû dairede latîf münasebetlerle sıklet ve tazyikini hafifletebilir. Bu, meselenin bir yönü; aynı meselenin bir de diğer yönü daha vardır ki, o da şudur:

Diyelim ki, gün boyu 8-10 saat çalışıp, yoruldunuz. Son anda birisi telaşlı telaşlı gelip, ya çok sevindirici ya da –Allah (celle celâluhu) uzak eylesin– çok üzücü bir hâdiseyi haber verdi. Bu durumda ne yaparsınız? "Dur, önce biraz dinleneyim, çünkü yorgunum." mu der; yoksa, o müthiş ve bir anda ön plâna geçen vak'anın tesiriyle bedenî yorgunluğunuzu bir kenara bırakıp, hâdise mahalline mi koşarsınız? Tabiî ki, ikincisini yaparsınız. Şimdi, burada bedenî yorgunluğa rağmen dinç olan nedir ve kimdir? Evet, bazen ciddî bir hâdise karşısında insanın iki-üç gece uyumadığı olur. Meselâ, size Sultan Fatih'in

veya Hz. Hamza'nın (radıyallâhu anh) geldiğini haber verseler, yorgunluk veya uykusuzluk ayağınıza kement olabilir mi? Şimdi, yürüyemeyecek derecede yorgun ve ağırlaşmış bulunan bu vücudu birden ayağa kaldırıp şevkle yürüten ve yorgun beyni harekete geçiren nedir?

O dehşetli muharebelerde Mehmetçiğin aylarca gözünü kırpmadığı olurdu. İki-üç kişinin kaldıramadığı gülleleri omzuna alır ve düşmana fırlatırdı. Ceset yorgun-argındı ama ruh, bütün zindeliğiyle ayaktaydı.

8. Hücrelerimiz durmadan değişirken simamızın değişmeden kalması, herkesin kendisine has bir ruhu olduğunu gösterir

Duvarların tuğlalarının değişmesi misali hücrelerimiz durmadan değişip yenilendiği hâlde, simamız neden değişmiyor ve kaşımız, gözümüz, burnumuz, ağzımız, ten yapımız hangi plân ve programa göre sabit ve değişmez kalıyor? Sonra, bir darbe veya yara neticesi derisi düştüğünde bile parmak iziniz, nasıl oluyor da kendine has modeli koruyabiliyor? Artık ilim adamları, kişileri tanımada parmak izlerinin yanı sıra, "Her insanın göz yapısı da kendine hastır." diyerek, gözleri de kullanmaya başlamış bulunmaktadırlar. Bütün bunlar, her insanın kendine has bir ruhu olduğunu ve Allah'ın (celle celâluhu) kudretiyle bu ruhun, o insanın simasını ve parmak ve göz yapısını aynen muhafaza ettiğini göstermez mi?

9. Sima, ruhun değişmeyen aynasıdır

Sima, değişmeyen ruhun aynası olduğu içindir ki, kendisi de değişmez. Evet sima, insanın ledünniyatına, ruh âlemine açılan bir menfez, bir penceredir. Yüz hatlarınız ve yüz çizgileriniz, az firaseti olan bir insana, sizin ne kıymette bir ruha sahip ve hangi değerde bir insan olduğunuzu gösterir. İnsanın fizyolojik yapısı, siması, onun ruh ayarının ve ruh kıyafetinin bir kılıfı gibidir.

Siz, bir tarrakayı ifade etmek için 'tarraka' gibi, 'gürül gürül' gibi kelimeler kullanırsınız; –"Lâfız, mânânın kalıbıdır." gerçeğine dikkatlerinizi çekmek istiyorum– aynı şekilde, vücudunuza, simanıza yerleştirilen çizgiler ve hatlar da, cesedinizin içinde yer alan ruhunuzun ve karakterinizin kalıbıdır. Firaset erbabı yüzünüze bakıp, kıymet-i kametinizi anlar. Evet sima, âyât-ı tekvîniyeye ait yazılarla yazılmış bir kitap gibidir.

Vâkıa psikologlar, kişinin yazmasının, hatta öksürüp, sümkürmesinin bile onun karakterini ele verdiğini söylerler. Bu mevzuda o kadar sağlam kanunlar vaz'edilmiştir ki, bir adamın yüzüne baktığımızda, tam olmasa bile büyük

mikyasta onun kaç dirhem geldiğini anlar gibi oluruz.

Estetik ameliyat yaptıranlar, hem fıtrata müdahale cürmünü işlemiş, hem de ruhları ile olan mutabakatlarını bozmuş ve ayrıca karşılarındaki kimseleri de aldatmış olurlar. Bu bakımdan bu mesele, üzerinde durulmaya değer bir meseledir.

10. Âlem-i emirden gelen ruhun madde âlemiyle temas kurması, şehadet âlemine uzanan el, kol, dil ve göz gibi maddî vasıtalarla mümkündür

Her makam, belli bir tezahür ister. Âlem-i emirden gelen ruhun madde âlemiyle temas kurabilmesi için maddî vasıtalara ihtiyaç vardır; çünkü, eşya ve hâdiselerle temas kurmada sadece ruh kâfi değildir. Bedenin tek başına misal âlemiyle temas kurması mümkün olmadığı gibi, içinde yaşadığımız sebepler âleminde de ruh el, kol, kulak, dil, göz, ayak gibi maddî sebeplere muhtaçtır.. ve şehadet âlemine uzanan bu uzuvlar vasıtasıyla eşya ve hâdiselerle münasebete geçer.

Ruh, merkezî bir santral görevi yaptığından, bu uzuvlardan herhangi birinde meydana gelen bir arıza sonucu, o uzva ait fiş, ruhun ilgili prizine sokulamadığı takdirde, arada temas mümkün olmayacağından ruh, dışa uzanan o uzvunu çalıştıramaz. Meselâ, kendisiyle beynin sağ tarafına kumanda ettiği fiş çıkmışsa, o noktada ruhun teması kopmuş olacağı için felç hâdisesi meydana gelir ve artık ruh, o bölgeye hükmedemez. Hâliyle, beynin yapacağı hiçbir şey yoktur.

Beynin üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde birtakım bölgelerin uyarılmasıyla parmak ve ellerde bazı kaba hareketler hâsıl edilmişse de bunlar, bir düğmeyi bile ilikleyemeyecek kadar kaba ve şuursuz hareketler olmaktan öteye geçmemektedir. Bu, aynen piyanonun düğmelerine dokunup, notasız, mânâsız ve karışık sesler çıkarmak gibidir. Bu sebeple beyin, piyano misali kendisini mânâlı ve bir gayeye yönelik olarak harekete geçirecek iradeli ve şuurlu bir varlığa, yani ruha muhtaçtır.

Esasen, gözleri gördüren de beyin değil, ruhtur; beyin sadece bir vasıtadır. Gözler kapalıyken rüyada nasıl gördüğümüzü anlattık. Rüya dışında kapalı gözlerle nasıl görülebildiğine de birkaç misal verelim:

Misalimiz yine metafizikle alâkalı her şeyi inkâr eden kaba bir dünyadan olsun. *'Rusya'da Tanrı'ya Dönüş'* adlı kitapta anlatıldığına göre, 1962 yılında,

Nizhni Tagil şehrinde doktorlar Rosa isminde bir kızın gözlerini bağlayarak deneyler yapmışlar ve kızın, parmak uçlarıyla görüp, renkleri ayırdığını ve yazıları okuduğunu müşâhede etmişlerdir.[3]

İtalya'da Pesavo Hastahanesi müdürü Prof. Lambrozo, kendi yazdığı kitapta naklediyor: "14 yaşında bir kız hastam vardı; sinir nöbetleri geldiği zaman ne gözü görüyor, ne de burnu koku alıyordu. Bunların yerine, burnunun ucu ve sol kulak memesiyle görüyor, mektupları okuyor, ayak topuklarıyla da kokuları rahatça alabiliyordu."

Bir arkadaşımız, "29.01.1989 günü Alman televizyonu ARD'nin birinci kanalında neşredilen bir medyumun gösterisine şahit oldum." diyor ve şunları anlatıyor: "Son derece büyük bir salon ve müzeyyen masalarda sosyeteden insanlar. Sahnede, gözü siyah bir bant ile bağlanmış bir kadın ve yardımcısı bir erkek; ikisinin elinde de mikrofon var. Medyum bir sandalyeye oturmuş; yardımcısı ise salonda masalar arasında dolaşıp herkesin yanına varıyor ve üzerlerinde bulunan eşyayı, masadaki yiyecekleri ve daha başka şeyleri mikrofonla onlara soruyor; medyum da, uzakta bulunmasına ve gözleri bağlı olmasına rağmen, sorulanların cevaplarını en ince teferruatına kadar tarif ediyordu. Meselâ adam, salonun öbür ucunda bir masanın başına geçip, "Bu masada ne var?" diyor ve kadın, başlıyor saymaya: "Kırmızı, burmalı kristal bir tabak içinde bir mum... Yanında şöyle şöyle bir tabak ve içinde şu yiyecek; sonra şu, sonra şu.." Yardımcısı, bir izleyicinin elindeki anahtarı alıp "Bu ne?" diye soruyor; medyum, belirttiğimiz gibi gözleri bağlı ve arada en az 100-150 metre var; "Bir Wolkswagen anahtarı" diyor. Hayret, bu kadar mesafeden hem de küçük bir anahtarı, ne anahtarı olduğunu bilecek kadar görebiliyor. Adam, eline küçük bir el çantası alıyor, arkası da kadına dönük ve uzakta. Soruyor, "Bu ne?" "Üzerinde dört pırlanta bulunan, siyah renkli ve içinde şu şu malzemeler olan bir çanta." diye cevap alıyor; çantayı açtıklarında, gerçekten aynı şeyler görülüyor."

Evet, göz kapalıyken gören ne? Ruh, beyin sistemiyle birlikte diğer bütün organların baş idarecisidir. Ancak idareciliğini yürütebilmesi için, bu âlemde geçerli olan sebeplere ve uzuvlara ihtiyacı var; ancak bu ihtiyaç da sebepler dairesi içinde ve belli ölçüdedir. Diyelim ki göz, ona bu şehadet âlemini seyrettiren bir pencere vazifesi görüyor; o kapansa bile insan, yine aynı vazifeyi görebilecek başka pencereler bulabilir. Bu, medyum ve yogilerdeki gibi, ya çalışmak ve cesede rağmen ruhun inkişafıyla kesbî olur; ya da Allah'ın

(celle celâluhu) dilediği, istediği ruha bu kabiliyeti lütfetmesiyle...

1 Bkz.: En'âm sûresi, 6/164; İsrâ sûresi, 17/15; Fâtır sûresi, 35/18; Zümer sûresi, 39/7; Necm sûresi, 53/38.

2 el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/102. Aynı manaya gelen bir başka hadis için bkz.: Nesâî, *cihâd* 6; İbn Mâce, *cihâd* 12

3 Ostrander, Shelia; Schroneder, *Lynn: Rusya'da Tanrıya Dönüş* s.211-217.

MUHTELİF MESELELER

1. Vicdan ve fıtrat asla yalan söylemez. Fıtratı bozulmamış bir kimsenin vicdanı Rabbini bulur ve bilir

Evet, fıtrat kanunları yalan söylemez. Eşyanın tab'ında bulunan vasıf ve hususiyetler, insanı aldatmaz. Meselâ, dünya "Dönüyorum." diyorsa, dönüyordur. Tohum, "Beni toprağa atın; şartlar yerine gelince filiz çıkarıp, ağaç olacak ve meyve vereceğim." diyorsa, dediğini yapar. Su, "Soğuk bana vurursa donar, buz olurum." derse, dediği gibi olur. Ateş, "Yakarım"; yerçekimi, "Boşlukta kalma, çeker ve yere çarparım."; bülbül, "Şakırım"; yılan "Sokarım ha!" diyorsa, dediklerini yaparlar. Evet, hiçbir fıtrat, hilâf-ı vâki beyanda bulunmaz.

Teklif altına giren bir ruh ve vicdanları olmadığı hâlde cansız maddeler, nebat ve hayvanat fıtratlarıyla yalan söylemezken, vicdan, dolayısıyla da idrak ve şuur sahibi insan fıtratı yalan söyleyebilir mi? Şuur, bir tanzim edici olarak devredeyse, o zaman vicdan da, fıtratına uygun şekilde fonksiyonunu eda eder. Zihne, şuura, duygulara, latîfelere yön ve mânâ kazandıran meknî bir hazine, bir potansiyel olan vicdanın mühim bir unsuru kalb ve kendinden güç aldığı kumandanı da ruhtur. Evet bir kimse, eğer fıtratı bozulmamışsa ve şuur da vazifesini eda ediyorsa, bu takdirde o insan, kitapları ve kâinat sayfalarına yazılmış delilleri okumasa bile –pek çok düşünürün söylediği gibi– yine yalan bilmeyen sızlanışlarıyla vicdan, Rabbini bulacak ve bilecektir. Şu kadar ki, ruhu hesaba katmadan vicdanı meçhul bir mekanizma içinde kabul etmek, vicdansızlık ve ruhsuzluk olur.

2. İnsanın hayvanlardan ayrıldığı noktalardan biri de, ruhun zamanı kavramasıdır

İnsanın, hayvanlar âleminden ayrıldığı çok noktalardan bir tanesi de, geçmiş ve gelecekle olan bağlantı ve alâkasıdır. Hayvan, sadece bulunduğu ânın lezzetiyle yaşar ve keyiflenir. O, geçmişe ait hâdiselerden etkilenmediği gibi, gelecek için de üzülme, endişe duyma, sevinme, emeller besleme ve plân yapma hususiyetlerine sahip değildir. Bir insanı tokatlamak için bile, kendisini kandırmadan bir kenara çekemezsiniz. Hayvanlar ise, burunlarının dibindeki ölümün bile farkına varamazlar. Eğer, kesileceğinin şuuruna varsaydı, hiç mezbahanede hayvan bulabilir miydiniz? Hayvan, mükellef olmadığı içindir ki,

ahirette toprak olup gidecektir. Demek ki insan, maddî hücreler yönünden hayvana benzese bile, bu iki varlık arasında vicdan, akıl, şuur ve idrak gibi önemli farklılıklar vardır. Bunlar gibi, sonsuzluk düşüncesi, ebed arzusu, yok olma endişesi ve zamanın kavranması, geçmişten etkilenip, geleceğe ait sevinç ve kuşkuların yaşanması da, insana ait hayvanlarda bulunmayan hususiyetlerdendir.

3. Ebed duygusu ve ebed arzusu, ebede namzet ruha aittir

Ebed duygusu ve ebed arzusu, ancak ebede namzet ruha ait olabilir. Sonlu ve fâni madde, hiçbir zaman sonsuzluk düşüncesinin menbaı ve kaynağı olamaz. İnce elektrik telleri, yüksek gerilimli akımı taşıyabilir mi? Maddî âlemde, insanın iç aynasına ve düşüncesine ebedî yaşama arzusunu aksettirecek ve onda böyle bir duyguyu mayalayacak bir örnek yoktur ki, "Ondan alındı" denebilsin. Öyleyse, sonlu beden hücrelerinin ve kâinat atomlarının ötesinde, başka âlemleri isteyen, "Fâniyim, fâni olanı istemem; âcizim, âciz olanı istemem; isterim, bir Yâr-ı Bâkî isterim, ebedî bir âlem isterim."[1] diyen, sonsuza dilbeste ve ebed âşığı ruhtur.

4. Öldükten sonra bedenî fonksiyonlarımızın devam etmemesi, ruhun bedenimizi terk etmiş olmasındandır

Ölünün gözleri açık da olabilir; böyleyken, neden görmez? Yaptıklarınızın neden farkına varmaz ve size neden cevap vermez? Beden kışlasının hücre askerleri neden dağılıp gitti ve neden işlemez hale geldi? Cevap gayet basit: Kumandan bırakıp gittiği, ruh güneşi battığı ve o kuş, ten kafesinden kurtulup sonsuz âlemlere uçtuğu, et-kemik evinin o geçici misafiri, eşyalarını toplayarak kordonunu kesip öteler yolculuğuna devam ettiği için!.. Ruh, yine ruh! Hayret! Bedene bakın! 60 yıl yaşasın da, sonra 60 gün dayanamayıp bakterilere mağlup olsun ve çürüyüp gitsin! Söyleyin, yıllarca başımda taşıdığım baş gözdelerim gözlerim! Birkaç dakikalığına olsun, bana dostlarımı, kitaplarımı ve çiçeklerimi neden gösteremiyorsunuz?

5. Ölüme çare bulunamayacaktır

Ölüme geçici bir hayat rengi verilebilir; yani hücreleri, kalb atışları ve beyin fonksiyonlarıyla öldü kabul ettiğiniz bir insan, kalb masajlarıyla, elektrik şoku vermekle, ölüme mahkûm denilen uzuv ve vücutları dondurup ilerisi için saklamakla, gelişen cihaz ve keşiflerle, en keskin ve tesirli ilaçlarla hayata döndürülmüş gibi olabilir. Fakat bu, asla ölen insanın hayata döndürülmesi

demek değildir. Böyle durumlarda beden, fonksiyonlarıyla ölmüş görünse de ruh, bedenle münasebetini devam ettirdiği ve beden santraline takılı bazı fişleri henüz çıkarmamış olduğu içindir ki bu, bir ölüm ve hayat berzahı sayılabilir. Diyelim ki, teyp kasetinizi vaaz veya Kur'ân dinlemek için cihazınıza koydunuz; cihaz çalıştığı hâlde, ses yükseltici düğme tamamen kısılı kaldığından hiç ses alamıyorsunuz. Bu durumda, siz cihazınızı çalışmıyor zannedeceksiniz; oysa o, çalışmakta, fakat ses vermemektedir. Aynen bunun gibi, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sarih ve kesin beyanı içinde, "Her hastalığa çare bulunacak"[2] fakat, ruhun beden elbisesinden bütün bütün soyunması, santralına takılı fişleri tamamen çıkarması ve cesede bağlı kordonunu tamamen koparıp ayırması mânâsında "Ölüme çare bulunamayacaktır."[3] Bu bakımdan, bazılarının ölmüş görülen veya zannedilen bir vücudun hayata döndürüldüğünü söylemeleri, esasen çalıştığı hâlde sesi duyulmayan cihazın ses düğmesine dokunmaktan öte bir mânâ ifade etmemektedir.

6. Ölüye arkasından yapılan ihtimam, çürüyüp gidecek bir cesede değildir

Meseleyi fıkhî açıdan ele alacak olursak, ruhun terk-i mekân ettiği andan itibaren safha safha yapılan teçhiz, tekfin ve defin ameliyeleri.. cesedin yıkanması, taşınması ve namazının kılınması.. uykusuz kalma, koşuşturma, ağlama, ilânatta bulunma.. komşu ve akrabanın belki ilk defa bu şekilde bir araya gelmesi.. sarsmadan tabutun taşınması ve geçerken ayağa kalkılması.. evet, bütün bunlar çürüyüp toprak olacak bir ceset için mi? Kabir ziyaretleri, Kur'ân okumalar, dua etmeler, mevlid okutmalar, geride kalan bazı eşyanın hâtıra olarak saklanması, duvara asılan resimler ve hatırladıkça "ah" çekmeler, bütün bunlar çoktan toprak kesilmiş hücreler için mi? İnançsızların dünyalarında bile ölenlerin mumyalanması, anıtlara çelenkler konulup temenna çekilmesi, bel kırıp diz çökülmesi, devrim şehidi(?) tavsifleri, o kokuşup gitmiş, çözülüp dağılmış pislik kalıntıları için mi?... Her canlıyı tüm ayrıntılarıyla temsil eden genetik şifrelerin faaliyet emri nereden geliyor? DNA'sı, RNA'sı ile hücrelerin hayatiyetini ve atomların faaliyetini sağlayıp, düzenleyen ne? Maddî bütün sebepler hazırken, neden onca araştırmadan sonra, "Hücreye hayat-ruh verilemez." diye itirafta bulunuluyor? Allah'ın (celle celâluhu) varlığı, öldükten sonraki hayat ve onu yaşatacak olan ruh, hep birbirine bağlı hakikatler değil mi? Ruh hakikati, dirilme ve hesap verme

düşüncesi, zalimle mazlumun ceza ve mükâfat göreceği inancı, içtimaî hayatta çocuklara, gençlere, yaşlılara, hastalara ve sağlamlara, kısaca iman eden her insana bir fren, bir disiplin, bir denge ve saadet sebebi değil midir?

İnkârcıya –muhalfarz– "Ruh ve hesap günü yoksa, inanmakla bizim kaybımız ne, inkârla senin kazancın ne? Daha dünyada iken, inanan insanın elde ettiği faziletler, insanlık ve mutluluk onun peşin kazancıyken, ya senin o yürekler acısı hâline ne demeli? Bir de hesap günü varsa, o zaman düşün, bizim durumumuzu, senin akıbetini!.." demek hakkımız değil midir?

7. Ruh, neden bilinmez ve görülmez kılınmıştır?

a. Allah'ın (celle celâluhu) Hayy ismine dayanan ve dolayısıyla hayat ve hayatın esası olan ruh, hiçbir sebebe bağlı değildir. O, "Kün!" emri ve ilâhî nefha ile âlem-i emirden, sebeplerin hâkim göründüğü şehadet âlemine intikal eder. Ruhun melekût cihetiyle varlığının temelinde ve öncesinde maddî bir sebep yoktur ki, insanlarca bilinebilsin.

b. Sebepler ve şu maddî âlem, öncesi ve sonrasındaki sonsuzluk sahilleri arasında, hem de buharlaşmaya mahkûm bir damla su hükmündedir. Hele zaman açısından bu âlemin mahiyeti sadece bir gölge, akıp duran nehirde bir parıltı ve çöller üstünde bir halkadır. Bilinebilecek olan cesettir; bilinmeyeni ise, ancak bilinmeyen temsil eder...

c. Görülmeyen ve bilinmeyen âlemlerden gelen şu maddî âlemde daima bir incelme, akıcılık, letafet kazanma ve yine bilinmeyene –meçhule– doğru bir seyr ü sefer hâli hâkimdir.. meçhul ama, malum olan bir meçhule. Demir yüksek derecede eritildiği zaman akıcılık kazanır ve latîfleşir. Odun parçaları, yakılınca alev ve karbon olur. Su, akıcıdır ve cüz'î olarak donup katılaşmasının dışında, görülmeyene doğru yükselip buharlaşır. Atomlara indiğinizde, maddî parçacıkların ötesinde karşınıza yine görülmek istemeyen enerji çıkar. Siz de, yükselmek isterseniz yükselir ve kütle ve maddî hacimleriyle insana bakan yüzleri kara olduğundan 'karadelik' denilen mahallerde bir perdeleniş müşâhede edersiniz. Hissedilip görülmeyen, fakat "varım" diyen elektrik akımının istifadeye sunulması için barajlar kurulur, santraller inşa edilir ve direkler dikilip, teller çekilir. Yaşanmış ve görünen kocaman bir tarihçe-i hayatınız olur da, gider küçücük bir hafıza merkezinde sırlar bohçasına dürülüverir. Ve görülmeyen ruh, ölüm rampasından son ve en çalımlı atlayışıyla, ebediyen görünüp var olacağı görünmeyen âleme gider.

İki ucu olmayan bir sırlar telinin, insanlar görsün diye bir sahneden geçirildiğini ve üzerine birkaç ampul asıldığını tahayyül edin. Görülmeyen ve mahiyeti bilinmeyen elektrik ve benzeri bir varlığı, ancak ampulde akseden tezahürleriyle tanıyacak ve bilebileceksiniz! Tanıyıp bileceksiniz ama, "yok" diyemediğiniz gibi, "işte şudur" da diyemeyeceksiniz!

8. Ruh, kendisini ispat eden delilleri ile Yaratıcısına da delâlet edip, O'nun varlığını haykırmaktadır

Ruha delâlet eden ve görülmeyeni gösteren, henüz arz edemediğimiz daha nice şeyler vardır. Evet ruh, bütün delilleriyle Yaratıcısına delâlet eder; onu ilân ve ifade eder. Şöyle ki (H. Cisrî'den):

a.Beden, kendindeki mekanizmaları sevk ve idare edecek bir ruha muhtaç olduğu gibi, kâinattaki her şey de, bütün varlık âlemini ve ruhu yaratıp idare edecek olan Allah'a (celle celâluhu) muhtaçtır. İnsanda olan her şey, kâinatta da vardır.

b.Bedende nasıl iki tane değil de bir ruh varsa, Rabbimiz de "Bir" olup, şeriki ve ortağı yoktur.

c. Ruhun bedende "şurası" deyebileceğimiz bir yeri yoktur; fakat o, bedenin her yanında hâkimiyetini hissettirir.. et-kemik ve zaman buudlarıyla kayıtlı olmadığından, bedeni terk edip, istediği yerde de bulunabilir. Teşbihte hata olmasın, Cenâb-ı Hak da her yerde hâzır ve nâzır, fakat zamandan ve mekândan münezzehtir.

d. İrade ve kudret açısından bir ile bin, uzak ile yakın müsavidir. Güneş nasıl bir cam parçasında da, bin cam parçasında da kendini gösterir.. cam parçaları kendisinden çok uzak olduğu hâlde, o her birine kendinden daha yakındır; aynı şekilde ruhun da, bir hücre ile trilyonlarca hücreye, bir uzuvla bütün uzuvlara nispeti aynıdır. Aynen bu kaba temsilde olduğu gibi, Rabbimiz de, her şeyi bir şey gibi idare eder; biz ondan sonsuz mesafelerde uzak bulunmamıza rağmen, o bize şah damarımızdan daha yakındır. Ayrıca, bizi bizden çok daha iyi bilir ve çok daha iyi tanır.

e. Nasıl ruh, bedende olan her şeyden haberdardır ve hiçbir şey ondan gizli değildir, bunun gibi, –iyi bir benzetme olmamakla birlikte– her şey de, Allah'ın (celle celâluhu) ilminde sabittir.

f.İyilik ve kötülükte bulunma, adam öldürme ve kalbleri imanla ihya etme, hayır ve şer işlemede vasıta olan beyin ve uzuvların kumandanı ruh olduğu gibi,

hayır ve şerrin yaratıcısı da, Allah'tır (celle celâluhu).

Ruh, ceset öncesi ve ceset sonrası âlemlerin ezelî ve ebedî olduklarını göstermekle, varlığının başlangıcı ve sonu olmayan Bâkî-i Hakikî Cenâb-ı Hakk'a delâlet eder.

h. Ruh, gözle görülmez ve mahiyeti de bilinmez; aynı şekilde Allah (celle celâluhu) da, akla gelen her şeyin verâsının verâsının verâsının verâsındadır.

ı.Ruha ait kabiliyetlerin mükemmeliyeti ve şehadet âlemindeki tezahürleri, Cenâb-ı Hakk'ın isim, sıfat, şe'n ve tezahür-ü Rubûbiyetini akla getirir.

k. Görülme ve mahiyetinin anlaşılması mümkün olmadığından, ruhun varlığ eseriyle tanır ve mevcudiyetini kabul ederiz.

9. Ölümden sonra ruhun geçireceği safhalar

a. İnsan ve hayvanın yaratılışları, mahiyet ve hususiyet itibarıyla farklı olduğundan, ölümleri de farklıdır. İnsanların ruhunu ya bizzat Hz. Azrail (aleyhisselâm) ya da yardımcıları kabzederken, hayvanların ruhlarını vazifeli melekler değil, bizzat Cenâb-ı Hak alır. İnsanlar içinde peygamberlere bizzat Azrail'in (aleyhisselâm) kendisi gelir ve çoğu zaman da geldiğini haber verir; meselâ, Hz. Âdem (aleyhisselâm), Musa (aleyhisselâm) ve Efendimiz'de (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle olmuş, hatta sahih bir hadiste ifade edildiği üzere, huzura girip ruhunu kabzetmesi için Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) izin istemiştir.[4] Azrail'in (aleyhisselâm) bizzat gelmediği durumlarda ise, vefat edenin derecesine göre ruh, ya Azrail'in (aleyhisselâm) bir yardımcısı tarafından ya da bizzat kendi nezaretinde kabzedilir.

Her insana ayrı bir meleğin gönderilmesi, tekrim ve teşrif içindir. Her bir insanın ruhunu kabzetmek için müekkel bir melek vardır. Çünkü insan, mahlûkatın en şereflisi, en ekremi ve en mükemmelidir. Böyle olması ise, insanın kerametinin muktezasıdır. İnsanın bir ferdi, diğer canlıların bir nev'inin bütün fertlerine muadil ve mukabil görülür; evet, insan bir nev' iken, bütün nev'ler hükmündedir.. ve her insan, kendi kaderiyle yaşar. Onun hususî bir defteri ve 360 müekkel meleği bulunur. İnsan, bütün mazhar olduğu şeylerin yanında, ebede namzet ulvî bir ruh da taşıdığı için, önünde uzayıp giden bir sonsuz hayat adına ölmektedir. Bu hususî mahiyet ve mevkiine terettüp eden bir netice olarak, ruhu da hususan Azrail (aleyhisselâm) ya da müekkel bir melek tarafından kabzedilir.

Hayvanlar hakkında ise, yukarıda ifade edildiği gibi, basit ve umumî bir

hüküm verilir ve onların ruhlarını Allah (celle celâluhu) doğrudan kabzeder. Çünkü hayvanlar, insan gibi mükellef olmamanın dışında akıl, şuur, idrak ve ebedle alâkalı bir ruha da sahip değillerdir. Onlar, ahirette de ebedî bir hayat yaşamayacak ve adalet-i ilâhiyenin muktezası olarak muvakkaten haşrolsalar bile, Cennet ve Cehennem, kendileri için ferden-ferda bahis mevzuu olmayacaktır. Sadece, Eshab-ı Kehf'in Kıtmîr'i, Salih Peygamber'in (aleyhisselâm) devesi, Süleyman'ın (aleyhisselâm) Hüdhüd'ü ve Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) dayandığı hurma direği vs... gibi Cennet'e girecek olanlar, orada kendi nev'lerini temsil edeceklerdir.

İnsanla hayvan arasındaki bu fark, şuna benzer: Bir ülkede emniyeti ihlâl ve ihtilâle teşebbüs edenlerden yüksek makam ve rütbe sahipleri, Divan-ı Harp'te yargılanıp idama mahkûm edilirken, rütbesiz asker kesiminin ise sadece silahları alınır. Hayvanat ve nebatat taifesi için işte böyle basit ve umumî bir hüküm verilirken, insanlar şeref, makam ve mesuliyetlerine binaen tek tek yargılanıp tecziye edileceklerdir.

10. Ruhlar nasıl kabzedilir?

Meleği kendisine kıyas eden insan, kendi sınırlı irade gücüyle meleğin tasarrufunu anlayamaz. Melekler, ruhanî varlıklar olmaları keyfiyetiyle, zaman ve mekân kaydına girmeyip, aynı anda binlerce yerde temessül edebilirler. Bu, yüzlerce aynası olan odaya giren bir insanın, aynı anda yüzlerce aynada birden temessül etmesi gibidir. Azrail'in (aleyhisselâm) aynı anda birden fazla ruhu kabzetmesi de böyledir.

Kişiyi gerçekte vefat ettiren, Cenâb-ı Hakk'ın bizzat kendisidir. Fakat, ölümün yüzündeki zâhirî çirkinlik Allah'a (celle celâluhu) isnad edilip, Zât-ı Akdes hakkında nahoş düşüncelere sebebiyet vermesin diye, Allah (celle celâluhu), icraatına Azrail'i (aleyhisselâm) perde yapmıştır.

Vefat anında herkes Azrail'le (aleyhisselâm) kontak olur. Bir hastalık, musibet, kaza, kısaca herhangi bir sebep baş gösterince, hemen Azrail'le (aleyhisselâm) irtibat kurulmuş olur. Bu yüzden, Azrail'in (aleyhisselâm) onu aramasına lüzum yoktur. Diyelim ki, muhtelif dalga boylarında neşriyat yapan bir cihaz geliştirilse.. ve bu cihaz, bir düğme ile bin frekansta neşriyat yapsa, aynı anda pek çok cihazı durdurur. Aynı frekanstaki belli bir nokta ile hepsi birden kontak olduğundan, yayın kolayca gerçekleşebilir. Allah'ın (celle celâluhu) icraatında da bu vüs'at ve dolayısıyla da böyle bir sühulet ve

kolaylık mevcuttur.. bir emirle binlerce askerin hareket etmesi ve güneşin aynı anda binlerce cam parçası ve su kabarcığında yedi rengi, ışığı ve hararetiyle temessül etmesi misali böyle bir teveccüh ve temasla aynı ölüm frekansında buluşan herkes, Azrail (aleyhisselâm) dokunduğu anda ruhunu teslim eder. Tıpkı, bir elektrik şartelinin düğmesine dokunmakla, aynı anda yüzlerce avize ve lambanın sönmesi gibi...

11. Melek, ölüm anında nasıl görünür?

Her insanın kendine ait bir mertebe ve derecesi vardır. Hasenat ve seyyiatına göre kazandığı mertebe ne ise, Azrail'le (aleyhisselâm) işte o mertebede karşılaşır. İyi bir insanın vefatı hengâmında bir sürü melek beşaşet gamzeden simalarıyla ve ümit veren keyfiyetleriyle kendisini kuşatır. Sonra, bu meleklerin seyyidi Hz. Azrail (aleyhisselâm) belirir, Allah'ın (celle celâluhu) selâmını tebliğ eder ve kendisine ruhunu kabzedeceğini söyler.[5] İyi ruh, iyi kabzedilir. Sahîhayn'da yer alan rivayetlere göre, Azrail (aleyhisselâm), avenesiyle, o kişinin yaşadığı hayata göre hususî bir surette gelir. Meselâ, Kur'ân ehline bir şekilde, cihad yapmış olan ruha ona göre ve daha başkalarına başka surette görünür ve ruhlarını kabzeder... Kısaca, iyi kimselere Azrail (aleyhisselâm) ve avanesi de iyi görünür ve iyi muamele eder.

Habis, denî ve kötü kişilerin ölümü esnasında ise melekler sevimsiz, ürkütücü ve dehşet verici tarzda gelirler. O kişinin, onları görünce ödü kopar. Ardından Azrail (aleyhisselâm), dehşet saçan bir vaziyette gelir başucuna oturur ve ona, onun iç dünyasına göre muamelede bulunur.[6]

12. Ruh, cesetten nasıl çekilip alınır?

Herkes, ölürken başka bir şey hisseder.. ve hiç kimse, hissettiği şeyi ifade etme fırsatı bulamadığı için, kimin ne hissettiğini şimdiye kadar öğrenmek de mümkün olmamıştır. Ne var ki, yine de umumî bazı şeyler söyleyebiliriz:

Güzel yaşamış olanlar, güzel şeyler hissederler; kötü yaşamış olanlar da, kötü şeyler. Güzel yaşayan, tebessüm ederek ve tatlı şeyler müşâhede ederek gider. Perispirisi kendisinden ayrılıp giderken, geride bıraktığı ceset tebessüm eder. Ağzına lokum verilen sünnet çocuğunun, sünnet olurken farkına varmaması misali, nebi ve şehit ruhları kabzolurken Cennet pencereleri açılır ve –Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ifadesiyle– onların ruhları testiden suyun rahatça akması gibi çıkar.. ve ruhları çıkarken, bedenleri de gidecekleri yerin müşâhedesiyle beşaşet içindedir. İyi insan için ölüm, hiç de

korkulduğu gibi değil, aksine çok tatlı ve lezzetlidir.. verâsı da öyle...

Uhud'da şehit olan Abdullah İbn Amr için, oğlu Câbir'e (radıyallâhu anhüma) Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur: "Bilir misin, Allah babanı nasıl karşıladı? Bunu ne göz görmüş, ne kulak duymuş, ne de bir beşer tahattur edebilmiştir. Öyle karşıladı ki tarif edilmez. Baban dedi ki: "Yâ Rabbi, beni dünyaya iade buyur da, şu tatlı ölümün neşvesini arkada kalanlara da anlatayım." Allah, "Artık geriye dönme yok; o bir kereydi ve artık bitti. Fakat Ben, sizin durumunuzu onlara haber veririm." buyurdu.[7] Sonra da, şu âyet nazil oldu: *"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma, hayır (onlar) diridirler, Rableri katında rızıklanmaktadırlar."*[8] Bu, Allah yolunda şehit olan herkes için mutlaka bir bişarettir.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), vefatı hengâmında her kendine gelişinde "Namaz, namaz!..." diyordu; Hz. Ömer (radıyallâhu anh) da, aynen Efendisi gibi "Namaz, namaz! ..." diyerek vefat etmişti. Hz. Halid b. Velid (radıyallâhu anh) da, vefat anında "Atım, kılıcım, getirin onları, son bir kere daha göreyim." diye inliyordu. Hanzala'nın (radıyallâhu anh), Sa'd b. Muaz'ın (radıyallâhu anh) vefatlarına gökler ağlayıp harekete geçiyor, melekler gasl ve definlerine iştirak ediyorlardı. Osman Efendimiz (radıyallâhu anh) Kur'ân okurken, Ali Efendimiz (radıyallâhu anh) camiye giderken şehit ediliyordu. Bunlara karşılık, çokları da içki masasında, kumar başında, fuhuş yuvasında son nefesini veriyordu. Evet, nasıl yaşamışlarsa öyle ölüyorlardı...

Firavunlaşmış ruhlar, dikenlere takılmış ipek gibi çekilir. Dubleleri kendilerini bırakıp giderken, geride işmizaz ve ekşi yüzler bırakır. Melekler, böylelerinin canlarını çok çetin alırlar. Onların canları, dikenlere takılmış pamuğun ayıklanması gibi çok zor çıkar.

13. Hayvanlar, ölürken ne hisseder?

Hayvanlar, insanlar gibi mükellef olmadıklarından, ruhları kabzedilirken belki hiç acı duymazlar. Tepinmeleri adalî, asabî ve bilmediğimiz, tatmadığımız daha başka bir durum ve keyfiyetin ifadesidir. Kim bilir, belki o çırpınma içinde kendi âlemlerine has bir lezzet de duyuyorlardır. Yeri gelmişken, Avrupa ülkelerindeki bir uygulama ve anlayışı dile getirelim:

Malum, Batılılar hayvanlarını Müslümanlar gibi kesmezler; ya elektrikle şoklar ya da boğazlarından şişlerler. Böyle bir davranış, kesim işinde bile Müslümanlara benzememe inatlarının bir ifadesi midir bilemeyiz! Kendilerini

de şöyle müdafaa ederler: “Siz keserken hayvan, tepinip acı çekiyor; biz ise, hayvan acı hissetmesin diye böyle yapıyoruz.” Fakat, bir gerçeğin farkında değiller. Her şeyden önce, kan damarları kesilen hayvanın çırpınmasının tesir ve tazyikiyle, ilim adamlarınca da zararlı olduğu teslim edilen kan, vücuttan güzelce boşalır. Şokla öldürülen hayvanın içinde kalan kan, ete de bulaşarak, yiyenin vücuduna geçer; oysa bizde kanın damlasını içmek ve onunla kirlenmiş elbiseyle namaz kılmak yasaktır. 1989 yılı başlarında İngiltere’de böbrek satışlarının yasaklanması gibi, bir gün gelecek, onlar da meseleyi kavrayıp, bizim sistemimize döneceklerdir.

İkincisi, “Kesilmekle hayvanın ölmesi uzuyor, tepiniyor ve dolayısıyla 15-20 dakika ona acı çektiriyorsunuz.” diyorlar. Nereden biliyorsunuz acı çektiğini?

Her tepinenin acı çekmesi gerekmez ki... Önce de geçtiği gibi, kesilen hayvanda müşâhede edilen durumlar, tamamen asabî ve adalî ihtilaçlardan ibaret olabilir... Hem, hayvanın acı çektiğini hayvan olmayan nereden bilebilir? Bir defa, sen hiç hayvan olmadın ki! Her şey gözden ve gözün gördüğünden ibaret midir ki, hayvan hesabına ve onun canı adına karar verilebilsin!

Üçüncüsü, kâinattaki her varlıkta daima bir üst mertebeye çıkma meyil ve şevki vardır. Bitkiler, “hayvanlar ve insanlar bizi yesin de, hayat derecemiz yükselsin” diye âdeta yarışır. Hayvanlar da, insan bedenine geçerek, hayatiyetlerini şuurlu ve ebede namzet bir vücutta devam ettirmek ister gibi bir yarış içindedirler. Evet, hayvanlarda akıl, şuur ve idrak yoktur ama, onlar da, Yüce Kanun Koyucu’nun kanununa uyarlar. Öyleyse bırakın hayvanlar, insana misafirliğe gidiyoruz diye çırpınmaya devam etsin!..

Dördüncüsü, belki de hayvan kendi âlemine has bir lezzetin ifadesi olarak böyle çırpınmaktadır... Burada şu nükteyi de kaydedelim: Müslüman, Hakk’a teslim olmuş insan olarak her şeyini Allah yolunda feda eder ve şehit olur. Şehit olmak da, bir nev’i kurban olmak demektir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi şehitler, kurban olmaktan bambaşka bir lezzet alırlar ama dışardan baktığınızda onları da çırpınıyor görürsünüz. Oysa hakikat, tamamen başkadır. Melek eliyle getirilip, Hz. İsmail (aleyhisselâm) gibi Allah’ın ekrem kulu, nebisi ve halifesi bir insana karşılık kurban olsun diye takdim edilen bir hayvan,[9] –tabir caizse– hayvanlar âleminin şehidi için “Hayır, acı çekmiyor, belki kendine has bir lezzet alıyor.” dersek, herhâlde gerçeğe daha yakın bir yaklaşım ve tespitte bulunmuş oluruz. Kaldı ki, biz bunu ibadet adına yapıyoruz.

14. Vefattan sonra ruh ne olur?

Vefattan sonra ruh, Allah'ın (celle celâluhu) huzuruna kadar yükselir. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanına göre, ruh çıktıktan sonra melekler onu bir atlasa sarar ve Mele-i A'lâ'ya kadar götürürler. Uğradığı her menzil ve tabakada, "Bu ne güzel ruh, bu kimin ruhu?" diye sorarlar. Melekler, onun yeryüzünde anıldığı en güzel isim ve unvanlarıyla tanıtarak, "Bu, namaz kılan, din uğrunda bin bir mehâliki iktiham eden falanın ruhu." derler ve herkes, hüsnü istikbâl eder. Nihayet, semavatın üstünde Huzur-u Rabbilâlemîn'e çıkarılır. Cenâb-ı Hak, hüsnü kabul gösterir ve "Bunu tekrar kabre götürün; Münker-Nekir'in sualine hazır olması için, cenazesinin başına koyuverin." buyurur. Bunun üzerine onu sual-cevap için geriye getirirler. Orada, "Rabbin kim? Peygamberin kim? Dinin ne?" suallerine cevap verir[10]...

Kötü insanın ruhu ise her yerde kötü karşılanır. Seb'a-semâvât'ta nefretle yâd edilir. Huzur-u Kibriyâ'dan da baş aşağı atılır. Münker-Nekir'e cevap verecek hâle gelemez ve cevap veremez. Çünkü, dünyada lüzumsuz şeylerle vakit geçirmiş ve yararlı işlerde bulunmamıştı.. bu şekilde o, kıyamete kadar türlü türlü azap çeker.

Kabirde sual vardır, tazyik vardır, fakat asıl hesap Mahkeme-i Kübrâ'dadır. Hadisin ifadesiyle, kabir sıkar ve tazyik eder. Hesapsa, haşirden sonra görülecektir. Evet, mizan kurulacak, defterler dağıtılacak, Sırat geçilecek, sonra da Cennet ve Cehennem'e sevindiren ve ürperten bir sevkıyat olacaktır. (Bu ve benzeri meselelerin teferruatı hakkında yazılmış pek çok kitap olduğu gibi, hadis kitaplarında da yeterince bilgi mevcuttur.)

Kabir, aynı zamanda dünyada temizlenmemiş bazı günahların hesabının da yapıldığı ve temizlendiği bir yerdir. Asıl Hesap Günü'ne bırakılan büyük cinayetlerin yanında, önemsiz sayılabilen günah ve lekelerin bir kısmı, Allah (celle celâluhu) tarafından ya bu damıtma odalarında giderilir ya da büyük suçların muhakemesi ve cezası ileride kurulacak büyük mahkemelere bırakılarak, –tıpkı dünya hayatında küçük polisiye vak'aların karakollarda, birkaç günlük sıkıntıyla atlatılması gibi– kabirde de 'lemem' denilen küçük günah ve hataların hesabı görülüp, bitirilebilir.. dolayısıyla da çekilecekler çekilmiş ve ileriye bırakılmamış olur.

Ehl-i tahkik, Kur'ân ve Sünnet'e istinaden şöyle der: Büyük günahların yanında küçük günahları da olan kimselerin bir kısım kusurları, dünyada

çekilen sıkıntı, musibet ve hastalıklarla temizlenirken, bazısı da vefat anında silinir ve kalanlar da, Büyük Mahkeme'ye bırakılmasın, orada hizlana maruz kalınmasın diye, kabirde üçüncü bir temizleme ameliyesinden geçer. Kabrin temizleyemeyeceği ölçüde kabarık olan leke ve günahlar ise, ileride Haşir Meydanı'nda, terazinin başında, sıratta ve daha da olmazsa Cehennem'de temizlenecektir. (Allah, bizleri burada temiz yaşatsın ve kirlerimizin oralara kadar temadisine meydan vermesin!)

Bir kısım hadislerden öğrendiğimize göre, Hz. Abbas (radıyallâhu anh), şiddetle arzu etmesine rağmen, Hz. Ömer'i (radıyallâhu anh) ancak vefatından tam altı ay sonra rüyasında görebilir ve sorar: "Neredeydin yâ Ömer?", "Sorma, hesabı henüz verebildim." der. Belki, orada üzerinde en ufak bir iz kalmasın diye Mevlâ, onu böyle bir ameliyeye tâbi tutmuştur. Evet, günah ve zellelerin küçüklerini temizlemede kabrin sıkması ve tazyiki büyük bir rol oynar. Acı bir ilaç ama, arkada Cennet şifası var.

Kabir sıkmasını Sa'd b. Muaz (radıyallâhu anh) gibi seviye insanı bir sahabide de görüyoruz. Sahih hadis kaynaklarına göre, Muaz (radıyallâhu anh) kabre konunca Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Fe sübhânallah, kabir Sa'd b. Muaz'ı da sıkarsa!" buyururlar.[11] Demek ki, kabrin tazyik etmeyeceği insan yok. O Sa'd ki, vefatında Cibril (aleyhisselâm) gelip *"Sa'd'ın ölümüyle Arş ihtizaza geldi Yâ Resûlallah!"* demişti. Cenazesine iştirak eden Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ayaklarının ucuna basarak yürüyünce, sebebi soruldu ve şöyle cevap verdiler: "Cenazesini teşyî' için o kadar melâike geldi ki..."[12] Sa'd (radıyallâhu anh) oydu... Sıkma da bu... Ya biz!..

15. Berzah âleminde ruh ne yapar?

Ruhlar, cesetlerinin bulunduğu kabirlere mânevî vasıta ve kablolarla bağlı bir kulak bırakarak, kendileri için bir nevi kışla ve bekleme salonu olan berzah âlemine giderler. Kabre intikalleriyle beraber ruhlar, birtakım temessül ve menfezlerle karşı karşıya kalırlar. Dünyadaki amelleri, o âlemde belli bir keyfiyet ve hüviyet kazanmış olarak karşılarına çıkar. Namazları, Kur'ân'ları, Allah (celle celâluhu) yolundaki hizmetleri, tesbihleri orada gönüllerine inşirah ve sürur verici birer enîs, birer dost olarak bulurlar. Cennet'e ait pencereler açılır; nazarlarına en latîf sermedî manzaralar, güzel tablolar arz edilir ve Cennet'lerini seyredip dururlar. Dünyada çirkin yaşayanlara, temessüller de çirkin olur ve onlara Cehennemler gösterilir. Biri, kıyametin bir an önce

kopmasını arzularken, diğeri hiç kopmamasını ister. Berzah âleminde kıyamet koptuktan sonra ne kadar kalınacağını ancak Allah (celle celâluhu) bilir.

Berzah âlemine intikal eden ruhlar bizi duyabilirler, fakat biz onları duyamayız. Allah (celle celâluhu) dilemeyince onlar da duyamayacağı gibi, yine Allah (celle celâluhu) dilerse, buradakilere de duyurabilir. Kabirleri keşfeden evliyâ vardır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Bedir'de müşrik cesetlerinin atıldığı kuyunun başına varıp, "Allah'ın size vaad ettiği şeyleri gördünüz mü?"[13] buyurmuşlardı...

Âli ve yüce ruhlar içinde berzah âlemindeki ruhlarla temas kuranlar vardır. Muhyiddin İbn Arabî (rahmetullahi aleyh), ervah-ı âliye ile sık sık temas ettiğinden bahseder. İmam Suyûtî, Efendimiz'le yakazaten yetmiş defa görüştüğünü ve Ahmed Rifaî Hazretleri de, Aleyhissalâtü vesselâm'ın ruhuyla teşerrüf ettiğini anlatır. İmam Buhârî'nin abdest alıp namaz kıldıktan sonra murâkabe ile, rivayetlerinin doğru olup olmadığını Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) arz ettiği nakledilen haberlerdendir... Rüya yoluyla görüşmek ise, zaten mümkündür. Kötü ruhlara gelince; buradaki iyiler onlarla niye görüşsün ki?!

Bir bakıma kıyamete kadar ayaklarında bir nevi zincir bulunduğundan, ruhlar bir daha dünyaya gelemez. Dolayısıyla, ruh çağırma seanslarında "geldi" denenler ruh olmayıp, cin veya şeytandır. Kötü ruhlar, zaten zincirli oldukları için gelemezler; iyi ruhlar da öylelerine gelmez. Şu kadar ki yüce ruhlar, her zaman dünyayı gezebilir, iman adına yeni tekevvünleri takip edebilir ve mezarlarıyla münasebetlerini sürdürebilirler.

Hadis-i şerifler, ümmet-i Muhammed'i mezarlar ve içindekiler hakkında hassasiyete davet etmektedir. Ayrıca, günümüzde parapsikolojinin de ortaya koyup kabul ettiği bir gerçek olarak, her bir ruh, kendi mezarında yatan cesedinin atomlarıyla sonuna kadar münasebettar olup, zaman zaman onları ziyaret kastıyla mezarına girip çıkabilir. Binaenaleyh, kendi kemikleri, atom ve molekülleriyle münasebetini devam ettiren muazzez bir ruhun mezarına yapılan müdahaleler, hele yerine bina yapıp, sonra da o binada günah icra edilmesi, herhâlde o ruhu rahatsız ve taciz edecektir. Günümüzde bunu teyid eden hâdiselere de çeşitli yerlerde çokça şahit olunmaktadır. Meselâ, Ankara'nın göbeğinde bir mezar, dozerlerle yerinden sökülememiştir. Yüzlerce insan, dozerlerin yolun ortasında çakılıp kaldığını ifade etmektedir. Batılı yazarlar da,

bu mevzuda çok şey söylemektedirler. Eskiden benzeri hâdiseleri cami imamlarımız anlattığında "üstûre-hurafe" derlerdi; şimdi ise ilim adamları anlatıyor, hem de ilim adına.

16. Ruh bedenden ayrıldıktan sonra bazı uzuvlar canlı kalabilir mi?

Belli hücrelerin koloniler teşkil etmesiyle kurulmuş bir devlete benzeyen bedene tek tek her hücreyle münasebet içinde hükmedip, emir ve direktiflerde bulunan ruh, bedenden ayrıldıktan sonra da birtakım hücreler, hayatlarını muvakkaten sürdürebilir. Eğer bazı beyin hücreleri 50-150 saat ölmeden, değişmeden kalabiliyorsa, o zaman bu müddet zarfında, beyinden kendi diline mahsus bazı sinyaller, haberler ve mesajlar almak, pekâlâ mümkün olabilir. Senelerdir, bilhassa faili meçhul cinayetleri aydınlatmak için bu mevzuda çalışmalar yapılmaktadır. Hususiyle, beyinde ölmeden kalan hücrelerin dilini anlayıp, şifresini çözebilecek elektronik beyin misali aletler icat edilebildiği ve bu yolla faili meçhul cinayetlerde katiller tespit edilebildiği takdirde, Hz. Musa (aleyhisselâm) zamanında bir maktulün canlanıp, kendi katilini haber verme hâdisesinden bahseden âyetin[14] sırrına yaklaşılmış olacaktır.

17. Ruhlarla beraber ceset de haşrolacak mı?

Önce şu hususu belirtelim ki, cesedin ruh ile münasebetinin keyfiyeti değişik âlemlere göre farklı farklıdır; bu âlemde başka, kabirde başka, berzahta başka ve ahirette daha başkadır. Bu dünyada biz, maddî cismaniyetimizin tesiri altında bir ruh ve ceset münasebetine şahit olmaktayız.

Pek çok ehl-i tahkik, zerrât-ı asliye denilen insandaki asıl ve temel zerrelerden bahseder. İnsanın ilk zerreleri, yani insan bedenine âdeta kaide ve temel olup, hadiste "acbü'z-zeneb"[15], yani kuyruk sokumu kemiğiyle ifade edilen bu zerrât-ı asliyenin tam nerede olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Allah (celle celâluhu), insanı bu temel zerreler üzerine kurmuştur ve ahirette de onlar üzerinde haşredecektir. İnsana ait hususiyetleri camî olan bu zerreler, kim bilir, belki de genlerdir. Eğer böyleyse, bir insandaki genler, bir yüksüğü ya doldurur, ya doldurmaz. Ama bu kadarcık az bir şey, ruhla kontak olduğu zaman cismaniyet adına acı duyuyorsa, elbette lezzet de duyacaktır. İhtimal, haşir esnasında ve daha sonraki âlemlerde insanın bütün zerreleri değil de, kendine ait bu aslî zerreler ruh ile temas kuracak ve çoklarının parmak bastığı üzere, Allah'ın (celle celâluhu) lütfuyla, sağdan soldan alınmış diğer zerreleriyle

birlikte, meyvelerin ve zeminin zerreleri gibi, şu dünyada hizmet eden daha başka zerreler de cismaniyeti teşkil edecektir. Bunun böyle olmasına mâni bir durum olmadığı gibi, zannediyorum aslında mâkul olanı da budur. Diğer zerreler ise, o âleme muvafık şekilde asıl zerrelerin etrafında toplanıp, insan bedenini teşkil edebilirler...

18. Cehennem azabını ruh mu görür, yoksa ceset mi?

Bazı felsefeciler, birtakım mutasavvife ve Hıristiyanlar, sadece ruh azap görür diyorlarsa da, biz Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, cesedin ruhla beraber haşrolacağına inandığımız gibi, vücudun ruhla beraber azap göreceğine de inanırız. Zira ruhla cesedin durumu, topal ile körün durumu gibidir: Kör topalı sırtına alır, topal da köre yolu tarif eder ve böylece ikisi yol almış olur. Ruhla ceset, dünyada olduğu gibi, ahirette de hem azapta, hem de lezzette müşterek olurlar. Kaldı ki, âyet ve hadisler, cesedin ve uzuvların göreceği azaptan da, tadacağı nimetlerden de sarahaten bahsetmektedir. Ahiret hayatına muvafık bir beden düşünmeden, nimetlerden nasıl istifade edilebilir ki? Sonra, ruhla birlikte cesedimizin atomlarını da yaratan Allah (celle celâluhu), ruhla beraber bedeni de diriltecek veya tâzib edecek ya da nimetlerle mükâfatlandıracaktır. Kudret ve ilim O'nundur; dilerse öyle yapar, dilerse böyle. İnsan, her meselenin hakikatini bihakkın öbür âleme gidip, oranın sürprizleriyle yüz yüze geldiği zaman anlayacaktır. Çünkü onları ne göz görmüş, ne kulak duymuş ve ne de onlar hatır ve hayale gelmişlerdir...

19. Vefattan sonra ruhlara gönderebileceğimiz en büyük hediyeler nelerdir?

Her şeyden önce, dünyadan göçen ruh, o âlemlerde kendisine lâzım olacak hediyeleri, erzakı ve istifade edeceği hemen her şeyi, bu dünyadan bizzat kendisi götürecek, ilâhî bir kaide olarak her nefis, burada kazandığını orada hazır bulacaktır. Nasıl bir ülkeden diğerine geçilirken pasaport ve vize isteniyorsa, aynen bunun gibi, kabirde başlayıp ta Cennet'in kapısına kadar uzanan hayatında da insandan şekil ve kalıp değil, kalbde iman ve amel-i salih istenecektir. Ayrıca, şefaat dairesine girebilmek için de, adres bırakmak, alında, yüzde nur, işaret ve alâmet taşımak gerekecektir. Binaenaleyh, giden nasıl ve neyle gitmişse, orada öyle muamele görecektir. Ancak, üç menfez ve pencere vardır ki, bunlardan da istifade mümkündür:[16]

a. Sadaka-i cariye denilen, insanların istifade edebileceği yol, köprü, cami,

çeşme, mescit, vakıf müesseseleri ve bunları en verimli ve hayırlı şekilde kullanacak nesillerin yetişmesi için de yurtlar, yuvalar, mektepler ve müesseseler yapmak gibi salih amellerde bulunmaktır ki, arkada bırakılan bu türden bir müessese ayakta kaldığı müddetçe, –Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) beyanları çerçevesinde– iyi bir çığıra vesile olunduğu için kıyamete kadar orada yetişenlerin kazandıkları sevapların bir misli de, bu müesseseleri kuranların amel defterlerine kaydedilecektir.

b. İlim erbabının bıraktığı eserler de sadaka-i cariyedendir. Âlim, kapasitesine göre bunlardan alacağı mükâfatı alır. Ayrıca ilim erbabına omuz verme, sahip çıkma, hakikî ilim yolunda yürüyen ve ayaklarının altına meleklerin kanatlarını yaydığı nesle kanat germe ve onların kitap, defter, yiyecek ve giyeceğini temin etme şeklinde yapılan çalışmalar da, hayır cihetinde kapanmaz birer menfez ve birer sadaka-i cariye sayılabilir.

c. Giden ruh, ardından hayırlarda bulunacak ve hayırlı nesiller yetiştirecek hayırlı bir evlât ister. Allah, zaten çocuklarınızın dünyasını hazırlamıştır; siz de onlara sahip çıkmış, müesseselerini hazırlamış, hizmet vermiş ve yetişmelerine itina göstermişseniz, bu takdirde arkanızda hayırlı evlâtlar ve nesiller bırakmışsınız demektir. Ancak bıraktığınız böyle bir nesildir ki, ahiret hesabına size yararlı olacaktır. Yoksa giden ruh, ne helva, lokma, yemek; ne yedinci, kırkıncı ve elli ikinci gece, ne mevlid, ne paralı hatim, ne telkin, ne devir, ne de duvara asılacak eski bir resim bekler! Frekans tutarsa onları ziyaret et, selâm ver ve kendi gönlünü hoplat; dilde dua ve istiğfar, gözünde de damla damla yaş olsun.. ve onlara, o âlemde geçer akçe olan hediyeler gönder!

1 Bediüzzaman, *Sözler* s.290, 633.

2 Buhârî, *tıp* 1; Müslim, *selâm* 69; İbn Mâce, *tıp* 1; Ebû Dâvûd, *tıp* 1, 11.

3 Tirmizî, *tıp* 2; İbn Mâce, *tıp* 1; Ebû Dâvûd, *tıp* 1; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/278..

4 el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/35; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/259.

5 Bkz.: Nahl sûresi, 16/32.

6 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/50; Muhammed sûresi, 47/27.

7 İbn Mâce, cihad 16.

8 Âl-i İmrân sûresi, 3/169.

9 Bkz.: Sâffât sûresi, 37/107.

10 Buhârî, *cenâiz* 87.

11 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/55; et-Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 12/232.

12 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 12; Müslim, *fedâilü's-sahabe* 123, 125; Tirmizî, *menâkıb* 50; el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 9/308-310.

13 Buhârî, *cenâiz* 85.

14 Bkz.: Bakara sûresi, 2/72, 73.

15 Buhârî, *tefsîru'l-Kur'ân* (39)4; Müslim, *fiten* 141-143; Ebû Dâvûd, *sünne* 22; Nesâî, *cenâiz* 117; İbn Mâce, *zühd* 32; Muvatta, *cenâiz* 48; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/322.

16 Müslim, *vasiyet* 14; Ebû Dâvûd, *vesâyâ* 14; Tirmizî, *ahkâm* 36.

MELEK, CİN ve ŞEYTANLARIN HUSUSİYETLERİ

1. Meleklerin hususiyetleri

Melekler, nurdan yaratılmış olup, hilkatlerinde nurun esas olduğu görülür. Melekiyet risalet, elçilik, nezaret, vekâlet, icraatı alkışlayıp ona nigehbân olma ve yüksek yerden nüzul etmek gibi mânâlara gelir. Mutlak mânâda melek, büyük âlemle küçük âlem arasında münasebet kuran, elçilik yapan, haber getiren, kalbimizi okşayıp biçime koyan, ondan gelen mesajları alıp, âdeta regüle ederek kabul edilebilir hâle getiren çok mukaddes elçiler güruhuna denir. Yüzleri öbür âleme yönelik ve daha çok öbür âlemin vazifelileri olan melekler, Cenâb-ı Hakk'ın her iki âlemdeki tasarruflarına nezaret eder ve onları alkışlarlar.

Melekler, sadece emirler âleminden olmayıp, nurdan kendilerine has cisimleri de vardır; şu kadar ki bu cisimleri, latîf ve nuranîdir. Bu sebeple, hulûl ve nüfuz keyfiyetleri çok seri ve mükemmeldir. İnsanın gözbebeği içinde yer alır, baktırır ve ona güzel şeyleri gösterirler. Peygamber ve velinin kalbine ayrı mânâ ile, bitkiler ve hayvanlar âlemine ayrı mânâlarla gelirler. Kalbe doğan ilhamlar, ekseriya doğrudan doğruya Cenâb-ı Hak'tandır.. bazen de melekler vasıtasıyla eser gelir.

Melekler, *"Allah'ın kendilerine emrettiği şeylere isyan etmezler ve ne ile emrolunuyorlarsa onu yerine getirirler."*[1] Bu, meleklere has bir keyfiyettir. İnsan ise, asla melek gibi olamaz; sürekli iniş-çıkış ve zikzak çizmeler görülür onda. İnsan, melek-üstü bir mahiyet kazanabileceği gibi, akılsız, şuursuz mahlûkatın altında da yer alabilir. Meleklerin makamı ise sabittir. Nurdan yaratıldıkları için, insan ve cinlerde olduğu gibi, kat'iyen kendilerinde isyan ve başkaldırma görülmez. Meleklerde erkeklik ve dişilik de yoktur. Öfke, kin, gadap, kıskanma, haset gibi kötü duygulardan uzak bulunmalarının yanı sıra, beşere ve cinlere ait arıza ve garîzalardan da mahfuz ve mâsundurlar.

Melekler yemez, içmez, acıkmaz, susamaz ve yorulmak nedir bilmezler. Maaş ve ücretleri yoktur ama, Allah (celle celâluhu) namına işledikleri her emirde latîf bir zevk ve hoş bir lezzetleri vardır. Terakki ve rütbeleri olmamakla beraber, Allah'a karşı ibadetlerinden derecelerine göre feyiz alırlar. Nurdan olduklarından, gıdalarına nur kâfidir. Nasıl insanlar su, hava,

ışık ve değişik gıdalarla gıdalanır ve bunlardan lezzet alırlar; benzer şekilde melekler de zikir, tesbih, hamd, ibadet ve Cenâb-ı Hakk'a ait mârifet ve muhabbet nurlarıyla gıdalanır ve mütelezziz olurlar. Hatta güzel kokular dahi, bir nevi onların gıdalarıdır; güzel kokudan zevk alır ve hoşlanır onlar. Burada, selim fıtratı en üst seviyede temsil eden Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) güzel kokudan hoşlanıp, güzel koku süründüğünü hatırlatıp geçelim...

Melekler, Cenâb-ı Hakk'ın Zât-ı Ulûhiyetini idrak mevzuunda insandan ileri, esmâ ve sıfatlarını bilmede de öndedirler. Fakat Zât-ı Ulûhiyetine esmâ ve sıfatlarına câmi bir ayna olmak bakımından insanı, his ve duyguları, kalb dünyası ve tefekkür hayatı itibarıyla Allah (celle celâluhu) onlardan daha ileri yaratmıştır.

Biz, bazı melekleri isim ve icraatlarıyla bilip tanıyoruz. Zira onlar hakkında hem Kur'ân-ı Kerim'de, hem de İki Cihan Serveri'nin mübarek sözlerinde çeşitli vesilelerle bahisler mevcuttur. Bazı melekleri ise, sadece gördükleri vazifenin nev'i itibarıyla ve hepsine birden verilen unvanla biliyoruz; fakat bu mevzuda herhangi bir rivayet söz konusu olmadığı için, biz de onların isim ve adetleri hakkında malumat sahibi değiliz.

Dört büyük melek olan Cebrail (aleyhisselâm), Mikâil (aleyhisselâm), İsrafil (aleyhisselâm) ve Azrail'i (aleyhisselâm) tanımamıza rağmen, Arş'ın hamelesi sekiz meleği, Mele-i A'lâ'yı, Nediyy-i A'lâ'yı ve Refik-i A'lâ'yı bilemiyor ve tanıyamıyoruz.

Dört büyük meleğin dışında bildiklerimiz de var: Kerûbiyyun melekleri, Müheyyemun melekleri, Cennet'in nâzırı Rıdvan ve Cehennem'in bekçisi Mâlik isimli melekler gibi...

Ayrıca, ana karnındaki ceninin durumuyla ilgilenen meleklerle, her insanın söz ve davranışlarını kaydeden "Kirâmen Kâtibîn" melekleri de bildiklerimiz arasındadır. Diğer taraftan, hadislerde beyan edildiği üzere, her mü'minin kendisini koruyan 360 meleği vardır. Bunlar, hususiyle yaşlıları ve yavruları muhafaza ederler. İnsana hayrı gösteren, mü'min için dua ve istiğfarda bulunan, kâfirlerin ise içine korku salan ve onları endişeye sevk eden melekler olduğu gibi, ibadet, zikir ve ilim meclislerini takip eden, ikindi ve sabah namazlarında vazife değiştiren, Cuma günleri getirilen salâvatları seyre dalan, Kur'ân dinleyen ve böyle yerlere sekine indiren melekler de vardır.

Ve yine, namaz kılan, saflarda saf bağlayan, teşehhüddeki şehadete eşlik eden ve Müslümanlarla musafahada bulunan melekler…

Ölüm anında ve ölüm sonrasında gelen ve kabirde soru soran Münker ve Nekir isimli melekler..

Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) miraç esnasında, yaratıldıkları günden beri Allah'ın (celle celâluhu) azameti karşısında kimini rükuda, kimini secdede ve kimini de kıyamda müşâhede ettiği melekler…

Yine, zerrelerin hareketinden yağmurun katreler hâlinde semadan inişine, meteorların düşüşünden dünya, yıldızlar, sistemler ve galaksilerin hareketine ve ağaçlardan çiçeklere kadar tekvînî faaliyetlere nezaret eden ve onlara nigehban olan belki kâinatın zerreleri adedince melekler vardır!..

Her nefis, her an ölümü tadıp durmaktadır.[2] Her şey fâni; bakî olan sadece O.[3] Bu, her yaratılmışa şamil bir emirdir ve melekler de bu emirden hariç değildir.. hatta, en son Azrail'e (aleyhisselâm) "Kendi ruhunu kabzet!" denecektir. Bununla birlikte, Allah'a (celle celâluhu) intisaplarıyla hayatlarını idame ettirecekler varsa, onları da biz bilemiyoruz.

Melekler, hususiyle de rahmet melekleri heykel, resim, köpek ve çan bulunan evlere girmez;[4] hayız ve cünüp olanlarla yakın münasebette bulunmaz[5] ve soğan, sarımsak ve pırasa gibi kerih kokulu yiyecekleri yiyip mü'minleri iz'aç ve rahatsız eden kimselerin yanlarına sokulmaz[6]; sigara gibi kerih kokan ve insanları rahatsız eden nesneleri de aynı gruba dahil edip, bu gibi çirkin kokulardan da meleklerin kaçacağını söylemek mümkündür. Meleklerin anne, baba ve akraba ile alâkayı kesenlere de gelmeyeceği rivayetler arasındadır.[7] Eğer meleklerin bizimle beraber olmasını istiyorsak, her şeyden önce onlara, onların istedikleri zemini hazırlama mecburiyetinde olduğumuzu unutmamalıyız.

2. Melek ne zaman korur ve zahîr olur?

Allah (celle celâluhu), insanı doğrudan koruduğu gibi, meleklerle de koruyabilir; fakat bunun için insanın, irade ve kalbi ile kontak olması, safvetinin bu mevzua uygun bulunması, melekle münasebete geçmesi; Allah'la alâka ve rabıtasının devam etmesi ve bir mânevî ittisalin gerçekleşmesi şarttır. Melekler âlemiyle münasebet kuran herhangi bir insanla melekler de münasebete geçerler; Bedir'de, Hayber'de zahîr oldukları ve sahabenin gasline ve cenazesine iştirak ettikleri[8] gibi… Meleklerin korumasını çocuklarda, masum sabîlerde ve beli bükülmüş yaşlılarda da görürüz; çünkü, Allah'ın

(celle celâluhu) bunlara hususî bir merhameti vardır. Meleklerin insana yardım edip zahîr olmaları, insanın Hak kapısından ayrılmamasına, ilhah ve ısrarla ciğeri sökülüyor, göbeği çatlıyor ve kalbi fırlıyor gibi yalvarıp yakarmasına ve ruhunun infisale geçerek, O'nunla kontak olup melekût âlemiyle münasebet kurabilmesine bağlıdır. Yoksa, esneyerek ve ne dediğinden habersiz bir kalble değil… Kalıpla ve ucundan tutarak yapılan ibadetlerle bu münasebet kurulamaz; çile ve ızdırap çekmeden, meleğin semavî eli imdada koşmaz.

3. Meleklere inanmanın faydaları

Allah'a (celle celâluhu), haşir ve neşr'e inanma gibi meleğe inanmanın da, insan üzerinde çok müsbet tesirleri vardır. Bir defa bu inanç, ferde huzur verir ve onun vahşetini ünsiyete çevirir.. melek insana enîs ü celîs olur ve onunla arkadaşlık yapar. İlhamlar, insanın kalbinde onunla mevcelenir; mânâ yüklü hüzmeler, onunla gelir. Bu sayede insanın içi huzurla dolar ve bu nurlu varlıklarla onun hayatı da nurlanır. Ayrıca, her an meleklerin kontrol ve murâkabesi altında bulunulduğu düşünülerek günahlardan uzak kalınır ve beşerî hevesata karşı frenleyici bir unsur olması sayesinde, hayatın zapturapt altına alınması kolaylaşmış olur.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), meleklerin havâssından, en faziletlilerinden de faziletlidir. Peygamberlere vahiy getiren melek de sair meleklerden faziletlidir. Beşer arasında Bedir, Uhud ve benzeri gazvelerde bulunanların bulunmayanlara karşı bir üstünlük ve fazileti olduğu gibi, meleklerden o gazvelere iştirak edenlerin de etmeyenlere karşı aynı şekilde üstünlüğü vardır.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Gökte benim iki vezirim vardır: Cebrail ve Mikâil; yerdeki iki vezirim ise, Ebû Bekir ve Ömer."[9] buyururlardı.

4. Cinler, dumansız ve korsuz ateşten yaratılmışlardır

Cinler, hâlis yani dumansız ve korsuz ateşten yaratılmışlardır. [10] Cinlerin mahiyeti ve yapısı mevzuunda Kur'ân'ın verdiği malumat bu kadardır. Yalnız, bir başka yerde *"(Vücudun gözeneklerine) nüfûz eden kavurucu ateş"*[11] tabiri de kullanılır. Şu kadar var ki, mahiyet ve keyfiyetleri bizim için yine meçhuldür. Teleskop ve mikroskop, bize henüz böyle bir âlemden ve bu âlemin mahiyetinden bir şey bahsetmiyor. Cin, örtülü ve perdeli demektir.[12]

Mahiyetleri konusunda “Ateşten bir şuâ, pırıl pırıl yanan, etrafa kıvılcımlar saçan bir ateş.. kor ya da kömür gibi” ifadeleri, onları anlatmaya yeterli midir bilemiyorum. Nasıl insanın morfolojik mahiyeti protein çorbası hâlinde yeryüzünden toplanmışsa, cinler de ateşin özünden alınmış oldukları için ateşin hususiyetini taşırlar. Bu, hava-ateş veya hava ile ateşin alaşımı alaz gibi bir madde midir, yoksa radyasyon mudur, partikül müdür veya güneşin ziyası mıdır bilemiyoruz. Belki de bunların enmuzeci, karışımı bilmediğimiz bir maddedir. Belki de atomun partikülleri, dalgaları veya atomaltı âlemden meydana gelen bir iyon halitası; bir esîrî vücud veya anti-madde varlıklardır. Titreşim süratlerinin saniyede 300.000 km.den fazla olması, görünmelerine ve aletle tespit edilmelerine mâni olduğundan, onları kimse görmemektedir. Görünen maddî varlıkları meydana getiren temel yapı ‘kuant’ denilen enerji zerreleridir; fakat bunlar, 5000 santigrat derecede çözülür ve müstakil atomlara dönüşürler. Hâlbuki, kâinatta binler, milyonlar santigrat derecede gök cisimleri vardır. Demek oluyor ki, oralarda yüksek ısıya dayanıklı enerji gibi varlıklar mevcuttur; bir farkla ki, bunlar şuurlu ve iradelidirler.

Evet cinler, belki de esîrî varlıklardır. Esîr denilen madde hakkında ilim adamlarının muhtelif görüşleri ve mevcut olup olmadığı tartışmaları vardır. Bu mevzuda âyetlerde sarih bir şey olmamakla birlikte, bir hadis-i şerifte “Allah’ın Arş’ı en önce amâ üzerindeydi.”[13]; bir başka hadiste “Su üzerindeydi.”[14] buyrulmaktadır. Buradan, ‘amâ’ sözüyle başka bir mânânın kastedildiği anlaşılabilir. Yani atomların, moleküllerin teşekkülünden önce icraat-ı ilâhî, hükmünü ‘amâ’ gibi, yani esîr gibi bir şey üzerinde yürütüyordu. İtikadî bir mevzu olmadığından üzerinde fazla durmak, vardı-yoktu, öyleydi, değildi böyleydi tartışmalarına girmek lüzumsuz olur. Yokluğu izah edilemediği gibi, henüz varlığı da izah edilemiyor. Var olabilir; en küçük maddeden öte, ışığı geçiren, sezilmeyecek kadar latîf bir şey olabilir; kim bilir, belki de maddenin tükendiği yerde esîr başlamaktadır.

Evet cinler, belki de mekân buudları dahilinde bile eşyayı bize gösteren ışık dalgalarının içinde göremediğimiz varlıklardır. Kelimelerle, ilmî tabirlerle bir şeyler söylenmeye çalışılsa bile, yapılarının nasıl olduğu ve yaratılış maddelerinin hangi keyfiyette bulunduğu mevzularında kat’î hükme varmak yanlış tevil ve tefsirde bulunmak olur ki, bu da vahyi kendi hesabımıza konuşturmak demektir. Zira, Kur’ân’da geçen ‘mâric’ ve ‘nâr’[15] ile, ‘nâr-ı

semum'un[16] ne olduğunu bilemiyoruz. Bakın, aslı toprak olan insan neticede nasıl bir şekil alıyor ve hangi hâli kazanıyor; o hâlde cinlerin yaratıldığı ateş de, kim bilir nasıldır!?

5. Cinler, insanlar gibi iman ve ibadetle mükelleftirler

Maddî âleme ait latîf varlıklar olan cinlerin şuur sahibi ruhları vardır. Maddî yapılarındaki farklılık sebebiyle insan ve meleklerden, şuur sahibi olmakla da nebat ve hayvanlardan ayrılırlar. İnsanlar gibi iman, ibadet ve kullukla mükellef bulunduklarından, mü'min de kâfir de olabilirler. Müslümanların galip veya mağlup olmaları, cinler âleminde de aynı tesiri gösterir; yani, Müslümanların galibiyeti cinnî Müslümanların da galip; mağlubiyetleri cinnî Müslümanların da mağlup olması demektir. Erkeklik ve dişilikleri olduğundan evlenir ve çoğalırlar.. ömürleri hakkında 1000 yıla kadar rakamlar verilmiştir.

6. Melek ve cinlerin hareketleri, zaman ve mekân kaydına bağlı değildir

İçinde yaşadığımız şu pek çok yönleriyle izafî âlemde kudret, kuvvet, konuşma tarzları, ağırlıklar, zaman ve hız gibi şeyler de izafîdir. Meselâ, cisimleri aynı büyüklükte olan bir yumurta ile, yumurta kadar bir odun arasında ve yine aynı büyüklükteki taş, demir ve civa arasında ağırlık yönünden mühim farklılıklar vardır. Bunun gibi, cisimlerin kendilerine has düşme ve hareket hızları mevcuttur. Meselâ ses, belli bir hıza sahiptir. Işık ise, "Ben maddenin hız sınırıyım." der. Madde, çekim gücü ile düşerken hızı devamlı artar; yani, ilk saniyede 5 metre düşüyorsa, ikinci saniyede, düştüğü miktar ile o saniyenin karesinin çarpımına eşit bir mesafeye ulaşır. Böylece, ikinci saniyedeki ulaştığı mesafe, 4x5 olur; üçüncü saniyede 9x5, dördüncüde 16x5, beşincide ise 25x5=125 m.ye varır. Ve hız yükselip de belli bir doruğa ulaştığında zaman yavaşlamaya başlar; neticede, ışık hızına ulaşan madde, maddiyetini kaybedip, madde ötesi bir mahiyet kazanır.

Durum, maddede dahi böyle olduğuna göre, süratleri maddenin süratinin çok fevkinde, hatta ışık hızının da ötesinde olan ruh, melek ve cinleri görmememiz gayet normaldir. Einstein ve Lorenz, maddenin hız sınırını ciddî bir fizik kanunu şeklinde saniyede 300 bin km olarak tespit etmişlerdir. Materyalistler, buradan hareketle, "Evren sınırlı, dolayısıyla evrenin ötesinde yine madde var." şeklinde bir neticeye varmak istemişlerse de, çalışmalar, maddeye has bu

sınırın geçilebileceğini göstermiştir. Bilim adamları, kütle kavramının dışında ışınların var olabileceğini matematik formüllerle ispatladılar ve bunlara '*Tachyon ve Syrnkoff ışınları'* dediler. Sürat sınırı aşıldıktan sonra ortada madde vasfı kalmaz; hız azalınca yine maddîleşme, kütle ve görünürlülük ortaya çıkar.

Madde için yapılan bu tespitlerin verâsında melek, ruh ve cin'in sürat ve mesafe kat'etmesi mevzuu daha iyi anlaşılmış olacaktır. Demek ki, izafiyetler âleminde bir yerde zaman ve mekân kaydı artık söz konusu olmamaktadır.

7. Melekler ve cinler, insanlara nispetle daha büyük ve daha ağır işler yapabilirler

Her şeyden önce, hiçbir iş ve şe'nin Allah'ın (celle celâluhu) kudretine ağır gelmeyeceği malumdur. Elmanın birini de binini de, bir bahçeyi de bütün dünyayı da, atomu da galaksiyi de, balığı da denizi de aynı kolaylıkla yaratan Allah (celle celâluhu), insana, meleğe ve cinlere de istediği ölçüde güç ve kudret verebilir. Esasen insanın yaptığı, meleklerin ve cinlerin yaptığından hiç de aşağı değildir. Dünya küresinin ve gök cisimlerinin hareketlerine nezaret eden melekse, dünyayı evirip çeviren, maddeye şekil veren ve medeniyetler kurup, teknolojiler üreten de insandır; insan, elinde beş parmak yerine bir parmak, kollar yerine kuş kanatları ve kendi ayağı yerine fil ayağı olsaydı, bütün bu yaptıklarını yapabilir miydi acaba? Sonra bütün bu işleri el, ayak ve parmaklara mı vereceğiz? İşte, görünmeyen meleklerin ve cinlerin yaptıkları harika işler ve işte, beyindeki görünmeyen reaksiyon ve elektrik akımlarının yaptıkları!. Elimiz, kolumuz, kaslarımız ağırlıkları ne ile kaldırıyor? Gide gide maddî güç ve kuvveti bulunmayan kemik iliklerine ve beyinden gelen latîf akımlara varmıyor muyuz?

Hava akımı ve rüzgârlar, gözle görülmedikleri hâlde ağaçları söker, evleri yıkar. Bitkilerin ipek gibi incecik kök ve damarları, taş ve kayalarda ne harika tezgâhlar kurup, neler neler dokurlar! İlim adamlarının üzerine düştükleri pek çok enerji kaynakları vardır. Atom santralleri, barajların kabiliyetini de aşıp, ürettikleri enerjiyle maddeyi harekete geçirmekte, hele, tespit edilen lazer ışını ve tespit edilmeyi bekleyen daha pek çok şey, hayatın her sahasında maddeyi evirip çevirmektedir. Demek oluyor ki, görülmeyen kuvvetler, madde üzerinde karşı konulmaz bir hâkimiyete sahiptirler.

Enerji ve ışınlar maddeye böylesine tesir ederken, onların da ötesinde

görülmeyen varlıklar olarak melekler ve cinler de, Allah'ın (celle celâluhu) kendilerine verdiği kumanda aletleriyle maddeyi harekete geçirip, bizim üstesinden gelemeyeceğimiz harika işler yapabilirler. Kaldı ki, insan bile –ruh bahsinde temas edildiği üzere– çok harika işler becerebilmektedir; medyumların eşyayı aletsiz, temassız harekete geçirip, ateşle oynamaları gibi...

8. Meleklerin ve cinlerin sayısı ne kadardır?

Meleklerin ve cinlerin sayısını ancak Allah (celle celâluhu) bilir. Bir damla suda milyonlarca canlıyı var eden, bir milimetre küp kanda 4-5 milyon alyuvarı yaşatan, birkaç damla menide insan olmaya müheyyâ milyonlarca spermi barındıran, denizde balıklara ve toprak altında şu kadar canlıya hayat veren Allah (celle celâluhu), dilerse yağmur damlaları adedince de melek yaratır. Zira O Kudret Eli'nin aza da, çoğa da taalluku birdir.

9. Meleklerin ve cinlerin temessülü, şekil ve mahiyet kazanıp görünmeleri

Daha önce de temas edildiği üzere, suyun buharlaşması, katı maddelerin gaz, sıvı ve buhar hâline dönüşmesi, atomun parçalanıp enerji dalgaları ve kuantlar hâline gelmesi, yıldızların kara delikler hâlinde ortaya çıkmaları gibi, hayatımızda ve kâinatta görülen âlemden görülmeyene doğru bir faaliyet, bir akış ve bir hamle mevcuttur. Bu ilâhî icraatı tersine düşündüğümüzde ise, görülmeyenden görülene ve bilinmezden de madde olarak müşâhede edilir hâle gelmeye doğru bir akışın varlığını gözlemek mümkündür. Gazlar sıvı olur; kristalleşir cisim olur; buharlaşan su zerrecikleri, "Bizi yok zannetmeyin, görülmüyoruz ama, kaybolmadık." der gibi, damlalar hâline gelip başımızı ıslatır; gök tarlasındaki pamuk yığınları, yer aynasına kar örtüsü olarak yansır... Hatta, buhar hâlinden çıkan su, daha da kesafet kazanayım ve şekillenip görüneyim diye buz olur, demirden de olsa kabını parçalar. Beynimizde plânladığımız nice görünmezler, dış âleme intikal edip görünür ve maddî vücut kazanırlar.

İşte, görünmeyen varlıklar olan melek, cin ve ruhanîler de, her ne kadar kendilerine has yapılarıyla bu âlemde görülmeseler bile, bu âleme has vasıtaları kullanıp, kılıf ve elbise giyerek görünebilirler. Meleklerin ve cinlerin bu şekilde görünmelerine 'temessül' diyoruz. Kur'ân, temessülü anlatırken, *"(Melek, Meryem Validemize) tastamam bir insan şeklinde temessül etti."*[17] der. Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) vahiy getiren

melek, bazen kendine has keyfiyetle, bazen bir muharip şeklinde, bazen de daha başka suretlerde geliyordu. Benî Kureyza üzerine yürüneceği zaman Cebrail (aleyhisselâm), tozu toprağı üstünde bir muharip suretinde gelmiş ve "Yâ Resûlallah, siz zırhlarınızı çıkardınız, fakat biz melekler taifesi çıkarmadık." demişti.[18] Yine aynı melek, bazı zaman oluyordu ki, Dıhye (radıyallâhu anh) suretinde geliyor,[19] bazı zaman da, dini talim maksadıyla üzerinde hiç de yolculuk emaresi taşımayan bir misafir kıyafetinde geliyor ve "İman, islâm, ihsan nedir?" şeklinde sualler sorup, verilen cevapları "Doğru" diye tasdikleyip gidiyordu[20]...

Cinler ve şeytanlar da, melek gibi temessül edebilir. Hüseyin Cisrî'ye göre, Allah'ın (celle celâluhu) kendilerine verdiği yaratılış biçimi sayesinde havadan, esîrden veya benzeri bir maddeden istedikleri kadar alıp yoğunlaştırarak istedikleri şekle sokar ve o şekli âdeta bir elbise yapıp, o elbise içinde insanlara görünürler. İmam Şiblî, Ebû Ya'lâ'nın beyanına dayanarak, cinlerin ve şeytanların kendi kendilerine şekil değiştiremeyeceklerini, buna güç ve takatlerinin olmadığını, fakat Allah'ın (celle celâluhu) kendilerine öğrettiği kelime ve isimlerden âdeta şifre vazifesi yapan birini söylediklerinde, Allah'ın (celle celâluhu) onları bir şekilden diğer şekle, bir hâlden başka bir hâle soktuğunu belirtir. Bu, kendi âleminden başka bir âleme, o âleme ait bir vasıta ile geçebilmek için sanki sınırda söylenmesi gereken bir kelime, gösterilmesi şart bir vize ya da askerin geçit için sorduğu parola gibidir. Cinler ve şeytanlar, kendi kabiliyet ve iradeleriyle bu tebdil-i kıyafeti (transformasyon) yapamazlar; yapmaya kalkıştıklarında, bünyeleri parça parça olur ve hayatiyetlerini kaybederler.

Cinlerden olan şeytan da, insan kılığına girebilir. Nitekim, onun Bedir Savaşı öncesi Necidli bir yaşlı suretinde Kureyş'e gelerek, kurdukları tuzak için onlara tahrik edici fikirler verip, çareler tavsiye ettiği rivayet edilir.[21] Aynı şekilde bir başka defa, ganimetlere nöbetçilik yapan bir sahabinin şeytanı ganimete zarar vermek isterken yakaladığı ve onun yalvarıp yakarması karşısında da salıverdiği nakledilir. Hâdise üçüncü defa tekerrür edince şeytan, kendisini Allah'ın Resûlü'ne götürmeye karar veren sahabiye, "Bırak da, sana bizden korunup, emniyette olacağınız şeyi söyleyeyim." der, Sahabi, "O nedir?" diye sorunca da, "Âyetü'l-Kürsî" cevabını verir. Hâdise kendilerine intikal edince Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Habis yalancıdır ama doğru

söylemiş.” buyururlar.[22]

Kur’ân’da, cinlerin Efendimiz’den (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kur’ân dinledikleri ve bu mevzudaki mütalâaları da anlatılır: Cinler, *“Ey kavmimiz, doğrusu biz Musa’dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, Hakk’a ve doğru yola ileten bir kitap dinledik, dediler.”*[23] Hadis kitaplarında da, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) onlara Kur’ân okuduğu ve dini tebliğ ettiği muhtelif rivayetlerle belirtilmektedir. Bu hâdiselerden birinde İbn Mesud (radıyallâhu anh)[24], bir diğerinde ise Hz. Zübeyr (radıyallâhu anh), bir noktaya kadar Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) refakat etmişlerdi.

Cinler, insan kılığında görünebilecekleri gibi, hayvan şeklinde de görünebilirler. Yılan, akrep, sığır, merkep ve kuş kılığına girdikleri de anlatılmaktadır. Nitekim, Nahle Vadisi’nde Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlardan biat kabul ederken, akrep ve kelb gibi herhangi bir hayvan kılığında görünmemeleri veya kendi suretlerinde, ya da daha başka munis bir surette tezahür etmeleri teklifinde bulunmuş, ümmetine de, “Siz evinizde böyle bir haşere gördüğünüzde, ona önce üç defa “Allah rızası için git!” deyin; belki o cin arkadaşlarınızdan olabilir. Eğer gitmezse, o zaman cin değildir; zarar verecekse, öldürebilirsiniz.” buyurmuşlardı.[25] Bu, bir bakıma iki ayrı taifenin, iki ayrı cinsin veya iki ayrı sınıfın mukavelesi gibiydi ki, onun bu teklifine karşı cinler de, “Ümmetin her şeye besmele çeker, her şeyi kapatır ve muhafaza ederse, biz onların yiyecek ve içeceklerinden ne yer, ne de içeriz.” şeklinde söz vermişlerdi. Tabiî ki, cinlerin bizim yediklerimizden nasıl istifade ettiklerini bilemiyoruz. Belki havasından, belki kokusundan, belki de müteaffin keyfiyetinden istifade etmektedirler. Nitekim bir hadis-i şerifte, “Tezek ve kemiklerle taharetlenmeyiniz; çünkü onlar cin kardeşlerinizin yiyecekleridir.”[26] buyurulur.

10. Cinlerle temas kurulabilir mi? Cinler, insanlara hangi hâllerde zarar verir?

Bazı insanların ruhları cinlerle temasa müsaittir; çabuk trans hâline geçebilir, çabuk bizim buudlarımızın dışına çıkabilir ve onların âlemi, onların buudları, onların dilleri ve haberleşmeleriyle mayalanabilirler. Bu bir fıtrat meselesidir.. ancak, bundan bir insanî üstünlük mânâsı da çıkarılmamalıdır. Evet, görülmeyen bu kuvvetlerin tâbi oldukları belli prensipler vardır.

Dolayısıyla insan, her arzu ettiği yerde bunlara iş yaptıramaz… Zira onlar, Allah'ın (celle celâluhu) tayin ettiği buudun dışında iş yapamazlar. Kişi, mazhar olduğu bir kısım esmâ ve kelimeleri sırlı kilitleri açar gibi kullanıp cinlerle temasa geçebilir ama, cinler kendilerine verilmeyen imkânı kullanamazlar. Bu itibarla her insan, cinlerden istifade edemez, eden de, onları her arzusunda kullanamaz. Bununla birlikte, bazı kelimeleri cinlere ait birer kod, birer telefon numarası gibi çevirip, belirli şekillerde ve belirli sayıda tekrarlayarak, onlarla irtibat kuran insanlar da az değildir.

Birtakım yolları ve usulleri olmakla beraber cinlerle irtibat kurma, mürşid ve rehber ister ve o işin ehli olmayı gerektirir. Usul, prensip ve rehber olmazsa, hata ve yanlışlıklar yapıp paçayı kaptırma ihtimali de vardır. Bu tür şeylerle meşgul olanların gözleri mânâ âlemine açık değil ve kendileri ayaklarını basacakları yeri bilemiyorlarsa, o zaman habis ruhların saldırısına uğrar, onların hâkimiyeti altına girer ve onların oyuncakları olurlar: Neticede cinler, böylelerini bazen gurur ve kibre sevk eder, okşayıp şımartır; yeri, zamanı gelince de korkutup tehdit ederek tesirleri altına alır ve kendi hesaplarına konuşturup, iş yaptırırlar. Nitekim, 20. asırda Hindistan'da Gulam Ahmed Kâdıyânî, böylesi habis ruhların kurbanı olmuştur. Hind yogizmine karşı fakirizm yolunda İslâm adına mücadele etmek istemiş, fakat habis ruhların saldırılarına uğrayıp, oyuncakları hâline gelmiş.. habis ruhlar, önce kendisine müceddit olduğunu kabul ettirmişler; sonra da mehdiliğine, ardından da İsa-Mesih olduğuna inandırmışlardır. En sonunda da, –hâşâ– "Allah bana hulûl etti ve bende göründü." demeye kadar gitmiştir. Habis ruhlar, habis olanlarla çabuk kontak kurar ve onları cinnete kadar götürebilirler.

Cinler, ehl-i imana daha çok cünüplük ve hayız-nifas hâllerinde, abdestsiz-namazsız hayat sürenlere de yine bu hâllerde musallat olup, onları değişik şekilde ve değişik seviyede baştan çıkarabilirler. İşlenen her bir günah, şeytan ve habis cinlere açılan bir kapı ve pencere durumundadır. Bilhassa hassas tipler, bozuk ruhlular, duadan ve dualıların atmosferinden uzak lâubali hayat yaşayanlar, çabuk cinlerin tesirine girerler. Tabiî ki, cinlerin hayat sınırlarını ve hukuklarını ihlâl ve besmele çekmeden evlerini ve yurtlarını işgal de, cinlerden zarar görmede mühim faktörlerdir. Bu yüzden Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bize pis yerlere girerken dua etmemizi öğretiyor ve onların bulundukları mezbelelik, çöplük, hamam, otluk, helâ ve hatta kabirlerde namaz kılmamızı yasaklıyor.[27] Bu yerler, şeytanın ve kötü ruhların uğrak yerleridir.

Evet Efendimiz, helâya girerken, *“Allahümme innî eûzü bike mine’l-hubsi ve’l-habâis”*[28] dememizi talim buyuruyor ve ileride geleceği üzere, hayatımızın her safhasında dualı olmamızı, bu kabîl zararlı oklara hedef olmaktan korunmamızı temin edecek bir kale ve kalkan sayılabilecek temiz muhitlerde bulunmamızı, temiz insanlarla düşüp kalkmamızı, dualarla bir atmosfer oluşturmamızı ve ibadetle korunmamızı emrediyor. Öyleyse, cinlerin her türlü kötülüğünden emin olmak isteyen, her şeyden önce günahlardan şiddetle kaçınarak, onların girecekleri delikleri kapamalıdır.

11. Sihir (büyü), gerçek midir ve yapılabilir mi?

“Sihir (büyü) yoktur, inanmam.” diyenler, ya meseleyi dinî menşeli görüp, küfürlerinin muktezası olarak reddeden inkârcılardır ya da hiç okumamış, duymamış ve dünyada yaşayıp yaşamadıkları belli olmayan gafil tiplerdir. Şahsen, camide gördüğüm ellisini aşmış birisi, bana bir zaman şöyle demişti:

“Ben, geçen yıla kadar büyü diye bir şeye inanmıyordum. Derken, akrabamdan biri delirdi; nöbet geldiğinde kaskatı kesiliyor ve gözlerini bir noktaya dikiyordu. Gitmediğimiz doktor, gitmediğimiz cinci kalmadı. En son gittiğimiz yerde, bu işle uğraşan kişi okudu ve daha başka şeyler yaptı. Dönüşte arabaya bindik ve o yakınımız hiç alışmadığımız bir tonla, “Neredeyim ben, ne oldu bana?” dedi. Şaştım kaldım. Ve ondan sonra inandım ki, büyü oluyormuş.”

Evvelâ, Kur’ân, karı ile kocanın arasını açan sihirden bahsetmekte ve Süleyman ve Musa peygamberler zamanındaki sihir hâdiselerini tafsilatıyla mevzu yapmaktadır.[29]

İkincisi, bir Yahudi bizzat Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) sihir yapmış; Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun tesiriyle sıkıntı duymaya başlayınca, sihir malzemesi, meleğin işaretiyle içine atıldığı kuyudan çıkarılmış ve Muavvizeteyn’in okunmasıyla Allah (celle celâluhu), o musibeti Efendimiz’den defetmişti.[30]

Üçüncü olarak, hayata mal olmuş öyle hâdiseler ve misaller vardır ki, sadece şahsî müşâhedelerimi arz etmeye kalksam, 20-30 sayfa tutar. Fakat yukarıda zikredilen misalleri, emsallerine de delâlet etmesi itibarıyla hatırlatıp geçmek istedim.

Evet, hadisin beyanıyla nazar hak[31] olduğu, yani tesiri mümkün olduğu gibi, büyünün de tesiri mümkün ve vâkidir. Ancak, başkasına büyü yapıp kötülük

etmek, karı-kocayı birbirinden ayırmak, bu yolla insanları birbirine düşürmek, tutsun tutmasın bu mevzuda gayret sarf etmek, büyü yapmak ve yaptırmak, yapana yaptırana yardımcı olmak, kat'iyen haram ve günahtır.. helâl itikat ederek yapmak ve yaptırmak da küfürdür. Fakat, birisi gerçekten cinlere veya büyüye maruz kalmış da ızdırap çekiyorsa, okumakla onu bu ızdıraptan kurtarmak herhâlde sevaptır.

Şu kadar ki, bu mesele bir meslek, meşgale ve iş hâline getirilmemelidir. Zira, Kitap ve Sünnet'te bu meseleyle alâkalı bir şey bilmiyoruz. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), cinlerle görüşmüştür ama, bu O'nun nübüvvet vazifesi çerçevesinde cereyan etmiş ve onların da peygamberi olduğundan, kendilerine dini tebliğ etmiş, biatlerini almış ve yapmaları gereken mükellefiyetleri bildirmiştir.. bunun dışında, cinlerle nasıl irtibat kurulur, onlar nasıl çalıştırılır, büyü nasıl yapılır ve bozulur, bu mevzularla hiç mi hiç uğraşmadığı gibi, nurlu beyanlarında da bu mevzu ile ilgili herhangi bir şey görmüyoruz. Fakat, cinlerin yaklaşma noktalarını, zararlarını ve habislerinden kurtulma yollarını talim etmiştir. Şu kadar ki, umumî mânâda ümmetin bu meselelerle uğraşması tasvip edilmese dahi, belli bir kuvvete, ruh gücüne sahip olan ve mânâya gözleri açık bulunan zevatın cinleri hayır istikametinde kullanmasında da herhâlde bir mahzur olmasa gerek. Zira Kur'ân'da, bu istikamette bir kısım peygamberlerin eliyle gösterilen bir ufuk noktası bulunmaktadır..!

12. Cinler, gelecekte çalıştırılabilir mi?

Kur'ân'da, Süleyman Aleyhisselâm'ın kuşlardan ve cinlerden ordularının olduğu, cinlerin kaleler, havuzlar ve kazanlar yaptıkları, içlerinde bina ustalarının ve denizlere dalan dalgıçların bulunduğu, ayrıca birkaç bin kilometre uzaktan Belkıs'ın tahtının anında getirildiği anlatılır.[32]

Âyetler, bizi fizik ötesi âlemlere götürmekte ve metafizik vak'alarla tanıştırıp, cin, şeytan ve ruhanîlerle kalbin ve hissin diliyle konuşabileceğimiz bir âlemde gezdirmektedir. İnsanlık, şu anda bu işin henüz elif-basında ve emekleme devresinde bulunmaktadır. Telepatinin, ruhlarla konuşmanın, cin ve şeytanlarla en geniş sahalarda haberleşme yapmanın ve onları emir altına alıp iş gördürmenin perdesi yeni yeni aralanmaktadır. Maddeyle alâkalı laboratuvarlarda halledilemeyen meseleler olacak, görülmeyen âlemlere ve canlılara müracaat lüzumu duyulacak ve başka âlemlerden gelen şifreleri

çözmek için nezih veya habis ruhlara, cinlere ihtiyaç baş gösterecektir. İrtibat arttıkça, onları kullanma sahalarına temayül de artacaktır.

Yukarıdaki âyetlerde ifade edildiği gibi cinler, Hz. Süleyman'a (aleyhisselâm) hizmet ediyorlardı. Her nebi, Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinden birine mazhardır; aynı zamanda nebiler, kendi isimlerinin de mazharıdırlar. Süleyman ismindeki remiz ve mânâ, şehadet ve gayb âlemleri üzerinde hüküm sürmektir. Böyle bir ismin muktezası olarak, o nebinin bir eli görünen, diğer eli ise görünmeyen âlemde tasarruf yapabiliyor ve muhaberede bulunabiliyordu. Bu, sair enbiyâda ara sıra ve mucizevî oluyordu ama, Hz. Süleyman'da (aleyhisselâm) ileri derecedeydi. Ayrıca burada, imana ve Kur'ân'a hizmet eden cemaatlerin sahip olmaları gereken yol ve usullere de işaretler vardır.

Nebi, alet u edevatsız ve maddî sebepler olmaksızın cinleri teshîr edip emrine bağlamış, onlar vasıtasıyla haberleşmiş, onları çalıştırmış ve bu sahada nihaî sınırı göstermiştir. Âyetin ifadesiyle, emrinde bulunan cinler, Hz. Süleyman'ın (aleyhisselâm) kendilerinden yapmalarını istediği şeyleri yaparlardı. Çok muhteşem hüsnü sanat eserleri ortaya koyarak, bu sanatın gelişmesi ve ihyası hususunda insanlara büyük destekleri olmuştur. İleride cinler, aynı sahada daha geniş çapta kullanılacak ve onları istihdam edenler, son sınır taşlarını yerlerine koyacaklardır.

Yine Kur'ân'da, –yukarıda ifade edildiği gibi– Hz. Süleyman'ın (aleyhisselâm) cinleri denizlerin diplerine dalma ameliyesinde istihdam ettiği de belirtilmektedir.[33] Telepatinin bu işle alâkası vardır veya yoktur; fakat her hâlükârda, bir gün iaşeleri temin edilerek, cin taifeleriyle deniz altında üç-beş ay kalınabilecektir. Zira Allah'ın bir Peygamberi, bize bu mevzuda da son ufku göstermektedir.

Muhabere sahasında da cinlerin büyük çapta kullanılabileceğine âyet işaret etmektedir. Büyük devletler, teknik ve teknolojik sahada verdikleri kavga ve mücadelede cinleri kullanıp, –haberleşmede dinlenme ihtimali ortadan kalktığı ve çok seri hareket ettikleri için– telsiz ve telgrafın çalışması ve kod, şifre ve anahtarlarının ele geçirilmesi hususunda cinlerden faydalanacaklardır. Gariptir; bu mevzuda bugün en fazla gayret gösterenler de, mânâya karşı en kapalı milletlerden olan Rusya ve Çin'dir.

Cinler ile konuşmanın sağlanması, emniyet teşkilatlarının da işine yarayabilir. Meydana gelen veya gelişme safhasında olan faaliyetler ve grup

olayları anında merkeze bildirilip, kontrol altına alınabilir. Kim bilir belki o zaman, cinlerden de komiserler ve emniyet müdürleri olacaktır.

...Ve gün gelecek, milletlerin gizli bir şeyi kalmayacak, cin ve şeytanlar bütün kapalı şeyleri, milletlerin sırlarını ve gizli yanlarını açığa çıkararak, herkesin en gizli yönlerine muttalî olma imkânını sağlayacaklardır. Ne var ki beşer, her şeyi ruhanîlerin ve cinlerin yaptıklarına inanacak ve bu sahadaki gelişmeler sonucunda cinlerin bu şekilde kullanılması, bir bakıma Allah'ın (celle celâluhu) ve Kur'ân'ın inkârına yol açacak; neticede de insanlar, ruhlarını tatmin için bunları kullanabileceklerdir.

Enbiyâ sûresinin 82. âyetinde, cinlerin daha başka işler de gördükleri belirtilerek, belki cinlerin ileride bizim bilemediğimiz ve tahmin edemediğimiz daha pek çok işlerde de kullanılabileceğine işaret olunmaktadır. Siz bunu, ister bin senelik hâdiselerin kitaplaştırılması, ister yerin altına ve yer altındaki madenlere ıttılâ ve isterseniz deniz dibinde asırlardır bulunamayan batık gemilerin tespiti, yeni zenginlik kaynaklarının keşfi veya cinleri uzay dalgıçları ya da cin uydular şeklinde istihdamla değişik bilgiler edinilmesi olarak düşünebilirsiniz. Fakat, her zaman olduğu gibi bu sefer de, verdiğimiz bu malumatın sonunda yine "Her şeyin doğrusunu Allah bilir." demeyi ihmal etmemeliyiz.

13. Cinler, hastalıklara sebep olabilir mi?

Cinler, maddeye nüfuz edebilecek mahiyette varlıklardır. "Cin şudur" diyemiyorsak da, her hâlükârda cinlerin latîf, görülmeyen, tesir ve nüfuz kabiliyetine sahip varlıklar olduğu açıktır. En basit misaliyle, röntgen şuâları insan bedeninde rahatlıkla yol alabiliyor ve belli ışın çeşitleri maddeyi eritip yapısını değiştirebiliyorsa, bu ışınlardan daha latîf olan cinler, insan bedenine neden nüfuz edemesin ki!. Evet cinler, insanın fizyolojik yapısına tesir edip, çeşitli zararlara yol açabilir; damarlara ve beynin merkezî noktalarına müdahale edebilirler.

Lazer ışını, 1960'lara kadar bilim-kurgu romanlarının hayal silahı idi. Ancak T. Warman'ın ilk kırmızı lazer ışınını tespitinden sonra geliştirilmiş olup, bugün bilgisayardan haberleşmeye, nükleer silah sanayiinden polisiye araştırmalara, hatta tıbba kadar pek çok sahada kullanılmaktadır. Meselâ 40 yıl önce işlenmiş bir cinayetteki hiçbir aletin tespit edemediği parmak izleri lazer ışınlarıyla ortaya çıkarılabilmekte ve çok aletlerin göremediği şeyler

görülebilmektedir. Bundan daha önemlisi de, damarlarımızda âdeta kanla beraber akıp gitmekte ve tıkanmış damarların açılmasında da kullanılmaktadır ki, göz ameliyatlarında kullanılması, bunlardan sadece biridir. Diğer taraftan, ciğerlerimize çektiğimiz havadaki bir miktar oksijen kanı temizlemekte ve damarlarımıza sirayet etmektedir. Tam bu noktada sözü yine Söz Sultanı'na bırakalım: "Şeytan, insanların kanının dolaştığı yerde dolaşır!"[34]; sanki alyuvarlaşır veya akyuvarlaşırmış gibi...

Şu hâlde, başta şeytan olmak üzere, bütün cin taifesinin insanlara zarar verebilecek şekilde yaklaşarak, maddî-mânevî tahribata yol açabilmeleri mümkün görünmektedir. Şeytanın yaklaşmasını, açtığı yaraları ve bunlardan korunma yollarını inşâallah bir sonraki mevzuda ele alacağız.

Şeytan ve cinler, doğrudan doğruya fizyolojik hastalıklara da sebep olabilirler. Alyuvarlarımıza binip, damarlarımızın içinde dolaşabildiklerinden dolayı, bu her zaman mümkündür. Ne biz bu mevzuda mübalâğaya kaçalım, ne de hekimler bu gerçeği reddetsinler. Sözgelimi, biri kalkıp, "İhtimal, kanser hâdisesinde hücrelerin anarşisine sebep olan da bu habis ruhlardır." iddiasında bulunur, buna karşılık siz de "olamaz" derseniz, bu takdirde peşin hükme saplanmış olursunuz. Durum, gerçekten belki de böyledir; en azından, mülâhaza dairesini açık tutmak gereklidir. Kanser hakkında bugüne kadar söylenen sözler ve yapılan tariflerin en mâkulü, onun bir hücre anarşisi olduğudur; vücudumuzdaki en küçük parçaların anarşisi.. yani, vücudun normal nizam ve âhengine başkaldırma ve normal hücre gelişme faaliyetini bozma. Bu, hem iç, hem de dış uzuvlarda olabildiği gibi, kanserli hücrelerin yavaş üreyeni de vardır, seri üreyeni de. Cinlerin kanser bölgesine yerleşip, bir örgüt çalışması gibi hücre anarşisi oluşturmaları, her zaman mümkündür. Cinler nasıl görünmeyen varlıklarsa, kanser de çok kere baştan belli olmayıp, kendini geç hissettirmekte, hissettirdiği zaman da, artık ilaçlar fayda vermemektedir.

Kanser gibi sara hastalığında da habis ruhların tesirini kabul etmek, makul bir yol olsa gerek.. kim bilir belki de cinler, beyinde bir kısım guddelerin normal çalışmasına ve fonksiyonlarını icra etmelerine mâni olmaktadırlar.

Yine, habis ruhlar, insan aklını bozma ve sinir sistemine tesir edip, cinnete yol açmada da tesirli olabilirler. Gerçi, hekimler şizofreninin bütün çeşitlerini maddeye vermekte ve bazılarını da irsî görmektedirler ama, cinlerin damarlara girip kişinin muvazenesini bozmaları, sinir sistemini harap ederek, zaman

zaman dengeli olunurken, bazen de çılgınlığa yol açmaları da mümkündür. Yanlış anlaşılmasın; ne sara, ne de şizofreni mutlaka cin eseridir demek istemiyorum; fakat, “olması mümkündür” diyorum. Çünkü bu hastalıklar, çok defa dualı bir ağzın ciddî bir okumasıyla geçmektedir.

Arkadaşlarımızdan biri, yaşlı bir kadının dua isteğini getirdi. Bu yaşlı kadıncağız için doktorlar, “Kanser metastaz yapmış ve her yanını kaplamış; bir hafta kadar ya yaşar, ya yaşamaz... Götürün, son günlerini evinde geçirsin.” demişler. Kadıncağızın şahsıma büyük hüsnü zannı varmış; arkadaşımızı araya koyup ısrarla, “Dua etsin, şifa bulurum.” demiş. O masumeye nasıl dua ettiğimi şimdi hatırlamıyorum. Altı ay sonra arkadaşıma “O kadına ne oldu?” diye sordum; “Yaşıyor” dedi. Sonra aradan iki yıl gibi bir zaman geçti, “Ne oldu?” diye yine sordum; “Hacca gitti geldi, torunlarını büyütüyor.” cevabını aldım.

Yine, bir saralı hasta getiriliyor; devamlı rahatsız ve nöbeti olan bir adam. Bir hocaefendi açıyor Kur’ân’ı ve üç-beş âyet okuyor; hasta şifa bulup gidiyor.

Bu vâkıaları maddenin fonksiyonlarıyla izah etmek mümkün değildir. Hap vermek suretiyle beyinde belli bir temas temin etmeye muvaffak olabilirsiniz.. bunun bir tesiri de olabilir ama, okuma da şifaya sebep olabilir.

Bir misal daha arz edeyim: Teyzem, cinnet getirdi ve her şeyi yakıp yıkmaya başladı. Zincirlerle ancak zapt edilebiliyordu. Kendini hastahanenin dördüncü katından aşağı attı, bir şey olmadı. Kocası bir hocaefendiye gitti, bir şeyler yazdırdı getirdi ve bıraktı. “Beni niye böyle zincirlere bağladınız?” dedi, sızlanmaya başladı.. hayret, teyzem iyileşmişti...

Tıbbın ve doktorların altından kalkamadıkları öyle vak’alar, öyle misaller var ki, hemen her gün bir tanesini duyar veya yaşarsınız.

Son olarak, yıllar önce Balçova karakolunda bekçilik yapan bir zatın bizzat yaşayıp anlattığı bir vak’ayı nakletmek istiyorum: Bu adamcağızın ilk yedi çocuğu doğumlarının 17. gününde boğulup ölmüşler. Sonunda, ağzı dualı bir hocaefendiye bir şeyler yazdırmış ve artık sekizinciden itibaren çocukları yaşamaya başlamış...

Nasıl şimdi, Avrupa ve Rusya görünmeyen kuvvetleri haberleşme gibi bir kısım hizmetlerde istihdam etmeye başlamışlarsa, büyük ihtimal ileride de cinnî hastalıklara karşı dua ve benzeri tedavi yollarını kullanır hâle gelecekler, hatta, belki de cinlerle tedavi popülerlik kazanıp, üniversitelerde ayrı bir kürsüye bile kavuşacaktır! Bugün bile ülser tedavisinde telkin yolunu kullanan

hekimler var; ayrıca mûsıkî dinletip, hastanın moralini yükseltmekle tedavi denemeleri de yapılıyor. Bütün bunlar ruhun varlığını ve tedavide bile mânânın ne derece önemli olduğunu göstermektedir. O hâlde, şuurlu habis ruhların ve hastalıklara yol açan cinlerin mevcudiyetlerini inkârda ne mânâ var?!..

14. Habis ruhların ve cinlerin şerrinden korunmak için ne yapılmalı ve ne okunmalıdır?

a. Evvelâ, Allah (celle celâluhu) ve Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile iyi münasebet kurup, İslâm'ın prensiplerine uyulmalıdır.

Bu işin birinci ve en sağlam yolu, Allah (celle celâluhu) ve Resûlü'yle (sallallâhu aleyhi ve sellem) çok iyi münasebet kurmak, din-i mübin-i İslâm'ın prensiplerini hayatımıza hayat yapmak, gönülde derinleşmek ve tertemiz havamızla kendi âlemimizi yaşamaktır. Bir yandan bunları yaparken, bir yandan da habis ruhların sızabileceği hiçbir boşluk ve günah penceresi bırakmamak gerekir. Ruhta açılacak bir gedik, onların sızmasına zemin hazırlayabilir.

b. Fiilî ve kavlî dua ile Cenâb-ı Hakk'a (celle celâluhu) ilticâ edilmelidir.

Cinlerin ve habis ruhların şerlerinden korunmada ikinci önemli bir unsur, hususiyetle duanın kulluğumuzun bir parçası ve silahımız olarak dilimizden düşmemesidir. Evet, korunmamız, hâl-kâl, iç-dış, fiil-dil bütünlüğü ve birliği içinde olmalıdır.

Dua, fiilî ve kavlî olmak üzere iki şekildedir. Çiftçinin tarlayı sürmesi, tımar etmesi, ekmesi, sulaması fiilî dua; sonra da el açıp, "Yâ Rabbi, bereket ihsan eyle, rahmetini bol bol ver." diye yalvarması da kavlî duadır. Birinci dua olmaksızın ikincinin yapılması, insana herhangi bir şey kazandırmayacaktır. Buna karşılık, sadece fiilî dua ile yetinilmesi ise, yümün ve bereketi, hele hele kulluğu eksik bırakacak ve bütün yaptığı, başında bir olmayan sıfır yığınından ibaret kalacaktır.

Diyelim ki bir mü'min, "Yâ Rabbi, mü'minleri muzaffer eyle." diye dua eder; bu güzeldir ama, kâfi değildir. Çünkü, tek kanatla kuş uçmaz. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bedir Savaşı öncesi eksiksiz hazırlık yapması ve sonra da bütün benliğiyle Allah'a yönelerek dua etmesi gösteriyor ki, fiilî dua yapılacak, yani, sebepler dairesinde yapılması gerekli olanlar yapılacak ve elden geldiğince sebeplere riayet edilecek, sonra da kavlî dua için eller açılacaktır.

Bunun gibi, vücudumuzda bir rahatsızlık ve hastalık hissettiğimizde hekime gitmemiz, ilaç kullanmamız birer fiilî duadır. Arkasından, şifayı verecek olan Cenâb-ı Hakk'a el açıp, şifa dilememiz de kavlî duadır. Bazen yalnız Allah'a teveccüh ve kavlî dua ile hastalıklarımız, baş ve diş ağrılarımız geçebilir ama, bazen de murad-ı ilâhî başka olur ve hekime müracaatımız istenir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Allah her derdin devasını yaratmıştır, tedavi olunuz."[35] buyurmakla, bu fiilî duaya bizi teşvik etmektedir. Şu kadar ki, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, şifayı Allah'tan (celle celâluhu) bilerek ve bir kulluk vazifesi olarak kavlî duamızı her hâlükârda yaparız.

Ne var ki, bazen münhasıran kavlî duanın yetmediği gibi, fiilî duanın yetmediği de olur. Ve Allah (celle celâluhu), şifayı bazen iki duaya birden, bazen de sadece birine bağlar. Her şey O'nun elindedir. Niceleri vardır ki, kavlî dua nedir bilmedikleri hâlde sıhhat içinde, zevk dolu bir hayat yaşarlar; buna karşılık, ilaç kullandıkları ve duayı da bir an için olsun ağızlarından düşürmedikleri hâlde, Allah'a (celle celâluhu) gönülden bağlı insanların hayatlarını dertlerle kıvrım kıvrım sürdürdükleri görülür. Böyle durumlarda biz, duamızın kabul olmadığını sanırız. Hâlbuki kabul etmek ayrı, cevap vermek ayrıdır. Her dua işitilir ve icabet edilir fakat bu icabet, istenilenin aynen verilmesi şeklinde olabileceği gibi, tehir edilip sonra verilmesi veya dünyada verilmeyip, ahirete bırakılması şekillerinde de olabilir; tamamen, Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine bağlıdır bu. Siz doktoru çağırdığınızda o, icabet eder gelir; fakat "Bana şu ilaçları ver." dediğiniz zaman, doktor o ilaçları size aynen vermeyebilir; neyi uygun görüyorsa onu verir ve uygun görmediğini de vermez ya da daha iyisini, daha faydalısını verir. Teşbihte hata olmasın, Cenâb-ı Hak da kulun dualarını her zaman duyar, duyduğunu duyurur ve onun kalbine huzur verir; çünkü O, insana şah damarından daha yakındır. Fakat hikmetinin muktezası olarak, kulunun her istediğini vermeyebilir; bu vermeyiş, bazen kulun yararına olacağı, bazen de ileride daha faydalı şekliyle vereceği içindir. Sonra, mülkün sahibi O'dur ve mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.. lütfu da hoştur, kahrı da. O, abes iş yapmaz; her yaptığında bir değil, bin hikmet vardır.

Ayrıca kat'iyen bilinmelidir ki, dua da namaz gibi bir kulluktur; sâfiyane, hâlisane, garazsız, ivazsız, karşılıksız ve dünyada peşin bir netice beklemeden yapılmalıdır. İnsan, saf ve dupduru bir gönülle O'na teveccüh edip, rızasını aramalıdır. Ama O, bazen lütuf ve keremiyle ihsanlarda bulunup kulunu hoşnut edebilir... Bu sebeple de, hemen neticesi alınsın ve çarçabuk hedefe nail

olunsun diye yapılan dualar kabul görmeyebilir; hâlis ve safî olmadıkları için, kabul noktasına yükselmeleri mümkün olmayabilir...

Peşin ücretler için ısrarla dua edilmemeli ama, Hak kapısında devam ve sebatta mutlaka ısrarlı olunmalıdır. Rabbine ilticadan bir an dûr olmamak, daima hayırlı olanı istemek, günahların yaprak gibi döküldüğü, fazilet ve insanî değerlerin ziyadeleştiği o kapıda sadakatte bulunmak, sebat etmek ve imtihanda olduğumuzu unutmayarak neticeleri ahirette beklemek, samimî kul olmanın gereğidir.

c. Nezd-i Ulûhiyette makbul kimselerin duası alınmalıdır.

Nezd-i Ulûhiyette kıymet ifade eden duası makbul kimselere müracaat edip dua etmelerini istemek, çok önemli ve yararlıdır. Nitekim, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu şekil müracaatlar çok olurdu: Ahmed İbn Hanbel, Taberanî'nin rivayetlerinde Ümm-ü Hâni (radıyallâhu anha) naklediyor: "Allah'ın Resûlü'ne mecnun bir çocuk getirildi. Efendimiz ona dokunup, "Çık ey Allah'ın düşmanı!" buyurdu; sonra, çocuğun yüzünü yıkayıp dua etti ve çocukta hiçbir şey kalmadı."[36] Biz de, hüsnü zannımız olan böyle kimselere müracaat eder, onlardan dua dileriz. İnşâallah Cenâb-ı Hak da şifa ihsan eder.

Cinlere maruz kalındığında hemen cinlerle uğraşanlara gidecek olursak, bu bizde evhama yol açar ve kuvve-i mâneviyemizi kırabilir.. sonra, başkaları tarafından istismar da ediliriz. Ona gider iki muska, berikine gider iki muska alır ve zavallı hastayı muska hamalı hâline getiririz. Bu muskalardan bir tanesi kaybolacak olsa, hasta titremeye, korkmaya başlar ve ümitsizliğe düşer. Yani, şifa bulayım derken, daha fazla rahatsızlıklara düçar olur. Bu sebeple, dua ettirmek en iyisidir. Abdullah İbn Amr (radıyallâhu anh), çocuklarına dua öğretir, bilmeyenlerin de üzerine yazıp, kordu. Sonra, bu işe de çok bel bağlamamak lâzımdır. Zira, sahih hadis kaynaklarının rivayetine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), 70 bin insanın sorgusuz-sualsiz Cennet'e gireceğini müjdelerken, bunları, pazubent bağlamayanlar, teşe'üm, tefe'ül ve muskaya itibar etmeyip Allah'a mütevekkil olanlar diye saymaktadır.[37] Onun için, hem duayı bırakmamak, hem de Allah'a (celle celâluhu) tevekkül etmek en iyisidir.

d. İnançlı psikiyatrist ve hekimlere gidilmelidir.

Bu mevzudaki diğer tavsiyemiz, materyalist ve inkârcı olmayan ve ruhlara,

cinlere ve onların tesirlerine inanan ehil psikiyatrist ve hekimlerimize gidilmesidir. Fakat inanmayan ve kalb ve ruhun gıdasızlığından ve tatminsizlikten dolayı vicdan ve duyguları arasında muvazene kuramayıp düal yaşayan hekimler, habis ruhların hücumuna uğrayanları daha çok bataklığa teşvik edip, bunalımlı, stresli kimselere, “Git, kadınlarla münasebet kur, ye-iç, eğlen ve kötü düşüncelerini atmaya çalış.” demektedirler. Böyle bir tavsiye, susuzluktan yanıp kavrulmuş birisine, “Biraz daha yan” diye deniz suyu vermek gibi bir şeydir. Zaten, hastayı hasta eden, kalbinin bağırsaklarına yedirilmesi, düşünce hayatının ölüp sönmesi ve habislerle düşüp kalkmasıydı. Evet, böyle düşünen tıp da, tabip de tek gözlü sayılır; kaybettiği diğer gözünü bulunca, o da ilerde müstakim görmeye başlayacaktır...

e. Âyetü’l-Kürsî, Muavvizeteyn vb. dualara müracaat edilmelidir.

Evvelâ, Allah’a (celle celâluhu) sığınma, O’na dehalet etme ve himayesine girme, bu mevzuda en önemli yeri olan bir husustur. Allahü Teâlâ’nın Kur’ân’da kullarına emrettiği de budur: *“Sana şeytandan (şeytanî) bir dürtü olacak olursa, hemen Allah’a sığın.”*[38] yani *“Eûzübillahimineşşeytânirracîm”* de! Bu arada, Mü’minûn suresi 97. ve 98. âyetlerinin ezberlenip okunmasını da tavsiye edip geçelim.

Âyetü’l-Kürsî, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından bizzat tavsiye edilmiştir. Sahabi, zekât malına el uzatmak isteyen insan suretinde bir habis ruhu yakalamıştı. O habis ruh, kurtulmak için “Bırak beni, sana bizden kendini koruyacak dua öğreteyim: O, Âyetü’l-Kürsî’dir.” demişti. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, *“O yalancıdır, fakat bu defa doğru söylemiş.”* şeklinde tenvirde bulunmuşlardı.[39]

Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) Yahudiler tarafından sihir yapıldığında Muavvizeteyn, yani Felak ve Nâs sûreleri okunarak sihir çözülmüştü.[40] Ayrıca Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Âişe Validemiz’in (radıyallâhu anhâ) beyanıyla, sabah-akşam *“Üçer defa Felak ve Nâs sûrelerini okur, birbirine birleştirdiği avuçlarının ın içine üfler ve her defasında ellerini vücudunun erişebildiği yerlerine sürerdi.”*[41]

Yine, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sabah-akşam üçer defa بِسْمِ اللّٰهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ derdi ki –biiznillah– felce maruz kalmamanın teminatıdır.[42]

Yine, أعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ de, tavsiye[43] ve tecrübe edilen dualar arasındadır.

İmam Gazzâlî'nin bu husustaki tavsiyesi, 1 kere Bismillâhirrahmânirrahîm, 10 kere Allahü Ekber, 19 defa لَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى[44] ve مِنْ شَرِّ النَّفَاثَاتِ فِي الْعُقَدِ[45] okumaktır.

Bir başka zatın tavsiyesine göre, her defasında önce bir yudum su, çay, ya da çorba içip, arkadan bir defa yukarda geçen bu iki âyet okunmalı ve bu okuma bu şekilde 19 defa tekrarlanmalıdır.

Bu mevzuda daha pek çok dualar vardır ki, hadis kitaplarına bakılmalı veya ehline sorulmalıdır. Ayrıca Ashab-ı Bedir, Cevşen ve Kaside-i Bür'e de tavsiye edilebilir.

f. Dualarla cinlerden ve habis ruhlardan kurtulanlara misaller:

1. Yakınlarımdan biri felç olduğunda, kendisine bir hafta Kaside-i Bür'e okunmuştu; Allah'ın (celle celâluhu) izniyle bir hafta sonra düzeldi.

2. Çok sevdiğim bir arkadaşımın hanımında evlenir evlenmez cinnet emareleri baş göstermişti. Kaskatı kesilip, gözleri dönüyor ve "Geldiler" diyordu. Gitmedikleri hekim kalmadı; Prof. Dr. Ayhan Songar da bir hayli meşgul oldu. Sonra, Allah (celle celâluhu) başka bir yerden kapı açtı ve böyle arızalı, malûl kimselere okuyan bir hocaefendi, bir ay gelip, bu kadına okudu ve biiznillah hasta belli ölçüde ifakat buldu. Bir defasında Ashab-ı Bedir'in isimlerini de yanıma alarak, hastanın beyi olan arkadaşımı ziyaret etmek istedim. Ben daha merdivenlerden çıkarken kadın, "Hoca geliyor, onun da iflahını keseceklermiş." diye bağırmaya başladı. Ben içeriye girmedim; Ashab-ı Bedir'in isimleri bulunan kâğıdı arkadaşa verdim ve o da götürüp onu kadının üzerine bırakıverdi. Sesi aşağıya kadar gelen hemşiremiz şöyle diyordu: "Niye kaçıyorsunuz? Hz. Hamza geldi diye mi?"

Bunu nasıl izah eder ve hangi maddî sebebe bağlarsınız, bilemeyeceğim..! O mübarek hemşiremiz, şu anda tamamen iyileşmiş durumdadır.

3. Şimdi de, bir arkadaşımızın birkaç müşâhedesini bizzat kendi ağzından nakledelim:

"İzmir-Balçova'da vazifeli iken, 18 yaşlarında, sosyeteye mensup oldukları belli iki genç yanıma geldi. Biz camiden çıkmıştık; onlar da dışarıda bekliyorlardı. Yüzlerinde bir korku ve telaş emaresi hissettim. Ürkek bir

tavırla yanıma sokulup, “Biz falan semtte erkekli-kızlı ruh, cin çağırma seansları düzenliyorduk. Geliyor, fincanlarımızla oynuyor ve harflerle konuşuyorlardı; biz de eğleniyorduk. (Ruh çağırmaya zaten ‘sosyete çerezi’ dense yeridir.) Sonra bıraktık. Fakat, bu işe ara verdiğimizden bu yana ruhlar, gece gündüz peşimizi bırakmaz oldular; bilhassa geceleri çok rahatsız ediyorlar. Yataklarımızı hareket ettiriyor, dolaplarımızın kapaklarıyla oynuyorlar; perişan olduk. Ne yapacağımızı bilemediğimizden camiye geldik.” dediler. –Ah, doğumlarda, düğünlerde, ölümlerde ve darda kalınınca akla gelen camiler ve neslimiz!– Sonra, birden dedi ki: “Biliyor musunuz, şu anda bile ileride şu ağacın altındaki taburenin üstünde bulunuyorlar.” Ben “Gelin, camiye girelim.” dedim. –Tek barınak, tek sığınak Allah’ın evleri...– Girdik ve uzun boylu konuştuk. Malumatım olduğu kadarıyla, bunun tehlikeli bir iş olduğunu, iman ve irfanla, ilmî ve dinî meselelerle meşgul olmakla bu rizikolu badirenin atlatılabileceğini söyledim ve bazı dualar yazıp verdim.

“Akşam evimde odama çekilmiş kitap okuyordum. Bir ara salonda birbiriyle oynaşıp duran oğullarım odama gelip, “Baba” dediler, “yan odada ışık yandı, duvarda dolaşanlar var.”

Meseleyi anlamıştım. Gündüz, ellerinde oyuncak olmaktan kurtardığım gençlerin intikamı alınmak isteniyordu. Akılları sıra bana gözdağı vereceklerdi. Masamın üzerinde bulunan dua kitabını aldım ve Ashab-ı Bedir’in isimlerini okumaya başladım. Daha ben okurken ışıklar söndü ve duvarda dolaşanlar kayboldu. Belli ki, benden hoşlanmamışlardı.”

4. İzmir’in Altındağ semtinde cami görevlisi olarak vazife gören bir arkada da şunları anlatmıştı:

“Her minareye çıkışımda, arkamdan gelen takunya sesleri duyardım. Bilhassa akşamları daha sık oluyordu. Akşam ve yatsı namazlarından sonra cemaat dağılıp da cami boşaldığında, ışıkları söndürüp kapıyı kapamak üzere harekete geçerdim. Çok kere ben daha düğmeye dokunmadan ışıklar sönüverirdi. Bu o kadar uzun süre devam etti ki, dayanamadım, vazifemi başka bir camiye naklettirdim.”

5. Havran’ın Çakırdere köyünden bir köylü de, başından geçen bir hâdiseyi şöyle nakletmişti:

“Bir yaz gecesi, tarlaları domuz sürülerinin zararından korumak gayesiyle, köyde âdet olduğu üzere tarladaki kulübemde kaldım. Yalnızdım. Yakınımda da kimsecikler yoktu. Yanımda tüfeğim olduğu hâlde yatağa uzanmış, duruyordum.

Bir ara kapı açıldı. Gecenin yarısında kim gelmiş olabilir diye hayret ve şaşkınlık içinde kapıdan gelene bakarken, bir de ne göreyim: Gelen bizim hanım, elinde de fener. Bu kadar uzak mesafeden ve böyle geç vakitte hanımımın gelmesi mümkün değildi. Aklıma geldi ve bildiğim duaları okumaya başladım. Gelen, arkasına dönüp gitti. Giderken kapıyı kapatmayı da ihmal etmedi!"

6. "Bir türlü geçmek bilmiyordu…" diye başlıyor bir başkası.. ve devam ediyordu: "Her çareye başvurdum. Doktor doktor dolaştım. Yapılan müdahaleler geçici oluyor ve bir müddet sonra siğiller teker teker ellerimde belirmeye başlıyordu. Birisinin tavsiyesiyle –şimdi hatırlayamayacağım– bir dua okudum. Ertesi gün ellerim tertemiz hâle gelmişti. Hatta o sıralarda, aynı dertten rahatsız bir gence de o duayı tavsiye etmiştim. Birkaç gün sonra karşılaştığımızda ellerini göstermiş ve "İşte, hepsi geçti." demişti."

Bu ve bunlara benzer yüzlerce hâdise vardır ki, hiçbirini madde ile izah mümkün değildir. İlim adamlarımıza düşen vazife, bunları toptan inkâr edip görmezlikten gelmek yerine, bu çeşit tedavilerin de kendi çapında bir ilim olabileceğini kabulle, meseleye bir de bu açıdan yaklaşmalarıdır. Vâkıaları görmezlikten gelmenin kimseye fayda getirmeyeceği ve böyle davranmanın ilim ve fenle uzaktan yakından bir alâkasının bulunmadığı, bilhassa günümüzde artık herkesin malumu olan bir husustur.

1 Tahrim sûresi, 66/6.

2 Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/185.

3 Bkz.: Rahmân sûresi, 55/26-27.

4 Buhârî, *bed'ü'l-halk* 7, 17; *meğâzî* 12; *cihad* 139; *libâs* 88, 94, 95; Müslim, *libâs* 81, 82, 83, 84, 103; Ebû Dâvûd, *hâtem* 6; Nesâî, *zînet* 54.

5 Ebû Dâvûd, *tahâre* 89; *libâs* 45; Tirmizî, *edeb* 44.

6 Buhârî, *ezan* 160; *et'ime* 49; *i'tisam* 24; Müslim, *mesâcid* 72; Tirmizî, *et'ime* 13; Ebû Dâvûd, *et'ime* 40.

7 el-Heysemî, *Mecmeu'z-zevâid* 8/151.

8 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 12; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 123,125; Tirmizî, *menâkıb* 3847; el-Heysemî, *Mecmau'z-zevâid* 9/308-310; *Üsdü'l-ğâbe* 2/221-225; ez-Zehebi, *Siyeri a'lâmi'n-nübela* 1/287,294.

9 Tirmizî, *menâkıb* 16; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/290.

10 Rahmân sûresi, 55/15.

11 Hicr sûresi, 15/27.

12 İbn Manzûr, *Lisanü'l-arab* "cin" mad.

13 Tirmizî, *tefsîru sûre* (11) 1; İbn Mâce, *mukaddime* 13; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/11, 12.

14 Buhârî, *bed'ü'l-halk* 1; Tirmizî, *tefsîru sûre* 3, 5 (11) 9.

15 Rahmân sûresi, 55/15.

16 Hicr sûresi, 15/27.

17 Bkz.: Meryem sûresi, 19/17.

18 Buhârî, *meğâzî* 30.

19 Buhârî, *iman* 37; Müslim, *iman* 271; *menâkıb* 27.

20 Müslim, *iman* 1; Nesâî, *iman* 6; Ebû Dâvûd, *sünne* 17; Tirmizî, *iman* 4.

21 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 1/227; Abdurrezzak, *el-Musannef* 5/390.

22 Buhârî, *vekâlet* 10; Tirmizî, *sevabü'l-Kur'ân* 3; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/423, 6/52.

23 Ahkaf sûresi, 46/29.

24 İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 7/274-285.

25 Ebû Dâvûd, *edeb* 162; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/27.

26 Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 32.

27 Tirmizî, *mevâkît* 141; İbn Mâce, *mesâcid* 4.

28 *"Allahım, serepa pis olan erkek ve dişi şeytanlardan Sana sığınırım."* Buhârî, *vudû* 9; *daavât* 14; Müslim, *hayz* 122, 123; Ebû Dâvûd, *tahâre* 3.

29 Bakara sûresi, 2/102.

30 Buhârî, *tıp* 47, 49, 50; *bed'ü'l-halk* 11; *cizye* 14; *edeb* 56; *daavât* 58; Müslim, *selâm* 43; İbn Mâce, *tıp* 45; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/57, 63-64, 96, 367.

31 Buhârî, *tıp* 36; *libâs* 86; Müslim, *selâm* 41, 42; Ebû Dâvûd, *tıp* 15.

32 Bkz.: Enbiyâ sûresi, 21/82; Neml sûresi, 27/17, 39; Sebe' sûresi, 34/12; Sa'd sûresi, 38/37.

33 Enbiyâ sûresi, 21/82.

34 Buhârî, *i'tikâf* 8, 11, 12; Müslim, *selâm* 24; İbn Mâce, *sıyâm* 65; Ebû Dâvûd, *savm* 79; *edeb* 81.

35 Tirmizî, *tıp* 2; İbn Mâce, *tıp* 1; Ebû Dâvûd, *tıp* 1, 11; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/278.

36 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/171-172; et-Tabarânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 5/275.

37 Buhârî, *rikak* 21, 50; *tıp* 17, 42; Müslim, *iman* 371, 372, 374.

38 Fussilet sûresi, 41/36.

39 Buhârî, *vekâlet* 10; Tirmizî, *sevabü'l-Kur'ân* 3; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/423, 6/52.

40 Buhârî, *tıp* 47, 49, 50; *bed'ü'l-halk* 11; *cizye* 14; *edeb* 56; *daavât* 58; Müslim, selâm 43; İbn Mâce, *tıp* 45; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/57, 63-64, 96, 367.

41 Buhârî, *tıp* 39; *daavât* 12; Müslim, *selâm* 50; Ebû Dâvûd, *edeb* 98.

42 Ebû Dâvûd, *edeb* 101; İbn Mâce, *dua* 14; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/62, 66, 72.

43 Buhârî, *enbiyâ* 10; Ebû Dâvûd, *sünne* 20; Tirmizî, *tıp* 18.

44 Tâhâ sûresi, 20/69.

45 Felak sûresi, 113/4.

Ş EYTAN ve VESVESE

1. Şeytan ve fonksiyonu

Şeytan, isyan etmezden önce, ibadet ü taatte meleklerin içinde görünüyor ve onların yaptığı işi yapıyordu.[1] Nurdan yaratılmış meleklerden olmadığı için de, melekler gibi teminat altında değildi. Melekler, daha önce ifade edildiği gibi, isyan etmez, başkaldırmaz ve emrolunanı yaparlar.[2] Şeytanın içinde bulunan kibir nüvesi ve isyan tohumu, Âdem'e (aleyhisselâm) secde teklifi karşısında çatlayıp hortlayıverince, gerçek mahiyeti ortaya çıkmıştı. Kibirle, *"Ben ondan üstünüm ve hayırlıyım; onu çamurdan, beni ise ateşten yarattın."* dedi.[3] Âyetin beyanıyla, esas isyan eden İblis olup, İmam Şiblî'nin de ifade ettiği gibi, bu isyanından sonra "Şeytan" ismini ve kıyamete kadar da yaşama iznini aldı ve *"Onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım (baştan çıkarıp, isyan ettireceğim) diye yemin etti."*[4]

Burada şu hususu öncelikle belirtmek isteriz: Savaşta düşman ordusunun tek tek fertlerinden ziyade mensubu bulundukları birliklerin kuvvet ve güç durumları, silah ve cephane keyfiyetleri, manevra kabiliyetleri, sayı ve silah üstünlükleri ve tuttukları mevziler gibi, muharebede en mühim yeri olan hususlar etüd edilir ve ona göre vaziyet alınır. Yoksa, düşman subay ve eratının saç ve göz rengi, elbise tipi ve diğer şahsî hususiyetlerini bilip tespit etmek hiçbir işe yaramaz. Yarasa da, diğer hususlar kadar ağırlığı olamaz. Durum, cin ve şeytanlar hususunda da böyledir; belki bu mesele üzerinde biraz fazla durduk, fakat yine de teferruata girmiş sayılmayız.

Bize bu mevzuda esas gerekli olan, şeytanların yaklaşma yollarını ve ebedî hayatımızın teminatı olan iman evimizden bizi vurabileceği hile ve desiselerini tespit edip, gerekli çareleri bulup kullanmaktır.

2. Şeytanın yaratılmasının ve insanları yoldan çıkarmasına müsaade edilmesinin hikmeti nedir?

a. Şeytan yaratılmasaydı, insanın yaratılmasının bir hikmeti olmazdı. Bir defa, Allah'ın (celle celâluhu) asla günah işlemeyen ve şeytanın vesvesesine maruz kalmayan melekler gibi sayılmayacak kadar çok yaratığı vardır. Allah (celle celâluhu), insandan ayrı ve farklı olarak nebatatı ve hayvanatı yarattığı gibi, ilâhî sanatları meleklerden farklı şekilde aksettiren aynalar olarak da

insanları yaratmayı murad buyurmuştur. Evet, yarattığı insanların mahiyetlerinde meknî bulunan kabiliyetlerin inkişafı, gelişmesi ve özlerinin ortaya çıkması için de, karşılarına bir tahrik ve teşvik unsuru ve bir terakki vesilesi olarak şeytan ve habis ruhları çıkarmıştır. İçindeki kibir ve isyan ukdesini dışa vuran şeytan, yaptığı işi şuurlu olarak yapmaktadır. Şeytan, insanı arkadan kovalayan rakip bir maratoncu gibidir. İnsanın hedefe varabilmesi, muzaffer olabilmesi için, peşini bir an olsun bırakmayan bu ezelî rakibini aşabilmesi, geride bırakması ve ondan daima önde ve daha ileride olması gerekmektedir. Eğer kendisine böyle tahrik ve teşvik unsuru olabilecek bir rakip ve hasmı bulunmasaydı, onun bu ciddî yarışı yapması ve kabiliyetlerini geliştirmesi kat'iyen gerçekleşmeyecekti; daha doğrusu, kabiliyetlerini geliştireceği zemini bulamayacak ve neticede de körelip gidecekti. İnsanoğlu, en yüksek insanlık derecesini ve insan-ı kâmil mertebesini bu ezelî hasmına karşı verdiği mücadele ile elde etmiş ve bağrında Ebû Bekir'ler yetiştirmiştir.. ve yine aynı insanoğlu, bu müsabakadaki acz ve iradesizliğiyle de Ebû Cehil'lerin meşcereliği olmuştur.

b. Şer olan, şeytanın yaratılması değil, ona tâbi olup şer işlemektir. Nasıl herhangi bir cinayete, o cinayette kullanılan bıçak veya tabanca değil de, cinayeti işleyen eller gerçek sebep olarak gösteriliyorsa, aynı şekilde, şeytan da insanın işlediği şerlerde kanlı bir alettir ve asıl suçlu, bu aleti istimal eden kanlı eldir. Evet, insandaki nefis ve nefsin emrine girmiş olan iradenin, şeytana ait telkinatın tesiri altında bazı kötülükleri işlemekle ulaştıkları kötü neticelerin esas sebebi şeytan değildir. Şeytan ve şerler, âdi birer sebeptirler; hakikî illet, insanın iradesidir. Evet insanlar, şeytanın var olmasıyla değil, kendi iradeleriyle kötülük işlemektedirler.

c. İnsan, her şeyi kendi dar dairesinde ve elindeki küçük neticelere göre değerlendirme meylindedir; oysa Allah'ın (celle celâluhu) yaratması, umum neticelere ve faydalara bakar. Meselâ ateş, içine elimizi soktuğumuzda elimizi yakar; –ki, bu bir kesbdir– şimdi, ateşe "bütünüyle zararlıdır" diyebilir miyiz? Haddizatında, onu şerli ve zararlı yapan bizzat kendimiziz. Haydi, bu türden cüz'î zararları olduğunu kabul etsek bile, biz onun umumî neticelerine bakıp, ateşin faydalı ve lüzumlu olduğuna hükmederiz. Elektrik de böyledir, yağmur da... Allah (celle celâluhu), bir şeyi yaratırken umum neticelere bakar. İşte şeytan da, yaratılış noktasında böyle umumî neticelere bakar; Ebû Cehil'in iradesinin dahliyle Cehennem'e sürüklenmesinde de, Ebû Bekir (radıyallâhu

anh) gibi elmas ruhlu binlerce evliyâ, asfiya ve kâmil mü'minlerin terakki edip, Cennet'lere yükselmesinde de şeytanın fonksiyonu vardır.

d. Büyük ve küllî neticelerini bırakıp da, cüz'î şerlere sebep oldular diye ateş, elektrik veya yağmuru muzır görüyor ve "olmasalardı!" diyor muyuz? Hayır. Aynı şekilde, "Neden şeytan yaratıldı?" da diyemeyiz. Nasıl umum bedenin sıhhati ve bu sıhhatin devamı adına cüz'î bir şer sayılan, kangren olmuş eli veya kolu kesiyoruz; aynen öyle de, getirdiği büyük netice ve faydalara binaen, birtakım şerlerden dolayı şeytanın varlığına da ses çıkarmamamız gerekir. Askerlerimiz ölüyor diye askerlik mesleğini kaldıralım ve muharebeye gitmeyelim diyebilir miyiz? Bunun gibi, şeytanın süsleyip püslemeleriyle alıp götürdükleri, nebinin iman adına kazandırdıklarının yanında binde bir nisbetinde ya vardır ya da yoktur. "Nasıl olur? Şeytanın iğvasıyla binlerce insan Cehennem'e gitmiyor mu?" denemez. Çünkü mü'mindeki keyfiyet, kâfirdeki kemmiyetten hem daha önemli, hem daha üstündür. Bir insanın hayatı mı daha önemlidir, yoksa bin böceğin hayatı mı? Bin hurma çekirdeğinden 11'i ağaç olup, gerisi çürüdüğünde, bin çekirdeğe sahip olmak mı, yoksa 989'unun çürümesine rağmen 11 hurma ağacına sahip olmak mı daha kârlıdır?

3. Vesvese nedir?

Vesvese, şeytanın insan kalbini kurcalaması ve hayal aynasına bir kısım resim ve manzaralar, hatıra ve hayaller atması demektir. Şeytanın bir insana, bilhassa mü'mine karşı oynayacağı son oyun, kullanacağı son siper, son mevzi ve silah, vesvesedir. O, küfür ve dalâlet adına alt edemediği kimseye karşı çaresizliğinin ifadesi olarak 'vesvese' ok ve mermisini kullanır. Bir cihetle vesvese, şeytanın "Bana yâr olmadın, kendine de olma" düşüncesiyle, mü'mini kendinden etme çırpınış ve gayretidir.

4. Lümme-i şeytaniye nedir?

Lümme-i şeytaniye, şeytanın kendine mahsus topunu, tüfeğini, okunu çevirip, nişan aldığı mü'minin kalb merkezinde önemli bir noktadır... İnsan kalbinde bir bant gibi kayıt yapan, meleğin ilhamının geldiği santralin yanı başında bir de şeytanın yağdırdığı şüphe, tereddüt ve vesvese oklarına hedef olabilecek santral vardır.[5] Bu, aynen aynanın şeffaf ve parlak yüzü ile siyah ve mat yüzünün bir arada bulunması, bir odada mü'minle kâfirin yan yana durması gibidir. Biliyorsunuz, pilde bile (-) ve (+) kutuplar vardır. Bir mânâda bunlar

da, böyle bir tamamlayıcılık içindedir.

5. Vesvese daha çok kimlerde olur?

Mübtedî Müslümanlarda, işe yeni başlamışlarda pek vesvese olmaz. Vesvese, daha çok kendini can ü gönülden dine vermiş, zimamı ve dizginleri şeytanın elinden koparıp almış, Allah'a (celle celâluhu) karşı ubudiyetini az çok yapan ve iman mevzuunda da terakki edip safvete ulaşan bazı Müslümanlarda olur. Kalbî istidatlarıyla iç âleminde ilerleme yolunda olan, arşiye ve kavsiyeler çizerek insan-ı kâmil mertebesine doğru tırmanan mü'minler, yolun puslu noktalarında şeytanın vesvesesi ile yüz yüze gelirler. Evet insan, ruhun semalarına doğru yükselirken, her menzilde şeytan ayrı bir tuzak kurar ve bekler.. kendine göre en müsait anda okunu çekip atar ve kendine ait yamaçların yeşermesi için kalbe vesvese salar. Demek ki vesvese, biraz da iman babındaki derinlik ve istidata karşı şeytanın bir kıskançlık ve reaksiyonu oluyor.

Vesvese, bazen asabî ve hassas ruhlarda, bazen de fazla gıda alan tenperverlerde olur. Mü'mindeki vesvese, buhranlar ve depresyonlar şeklinde değil de, rahatsızlık verebilecek türdendir. Mü'min çok müterakki de olsa, yine kendisine vesvese gelebilir. Hatta, sahabeden sonra en büyük şahsiyetlerden İmam Rabbanî bile vesveseye maruz kalabilir. Her vesveseye müptelâ insanın mutlaka müterakki ve yükseliyor olması gerekmediği gibi, vesveseye mâruz kalmayanın da sukut ediyor olması lâzım gelmez.

Vesvese, kâfirde olmaz. Kâfirin küfrü vesvese değil, belki hesaplı, plânlı ve inadî bir küfürdür. Kâfirde bunalımlar, iç buhranlar, tatminsizlikler, sıkıntılar olabilir. Fakat bütün bunlar, onu iyice saldırgan ve mütecaviz kılar. Şeytan, kendisine orijinal ve yeni yeni felsefeler üfler; inkârcılık adına çeşitli fikirler verir ve sonunda kâfire kendini de inkâr ettirerek, "şeytan yok" dedirtir.

Evet şeytan, kendi defterine kaydolmuş, zimamını eline vermiş ve arkasından tıpış tıpış gelen kimselere vesvese vermez. Keza şeytan, onun atmosferi ve manyetik alanı içinde daire çizip duran, yerinde sayan, gözleri bağlı, beyinleri gözlerinde ve kalbleri midelerinde olanlara da ilişmez. Onlar, onun kafesinde ve tuzağında eli-kolu bağlı avlardır; "Ne yapalım da kurtulalım." demeyen avlar. Onlar şeytandan, o da onlardan memnun geçinip gitmektedirler; tabiî ki gidecekleri yere kadar...

6. Şeytanın vesvese vermedeki gayesi nedir?

Şeytan inanmış, iman ve akide zaviyesinden mamur, ibadetlerini yerine getiren mü'minin kalbine girip, onu küfre sevk edemez. Ve hiçbir zaman onun kalbinde Allah'ın (celle celâluhu) mârifet ve muhabbetinin, Fahr-i Kâinat'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) sünnetine ittiba ve iktida düşüncesinin yerini alamaz; ona ibadetlerini terk ettirme mevzuunda başarı kazanamaz. Çünkü mü'min, her şeye rağmen sürekli terakki etmekte, Allah'a (celle celâluhu) kurbiyet kazanmakta ve ruhuyla, duygularıyla, cismiyle nurdan bir helezon içinde yükselmektedir. Bu durumda şeytan, "Hiç olmazsa son mevziinden ona taş atayım; vesvese oklarıyla kalbini bulandırmaya ve ibadetlerindeki huzurunu bozmaya çalışayım. Belki onu meşgul ederim; ederim de, 'Hiç böyle şey olmazdı, bu da ne?' der, vesveseye sahip çıkar ve derken 'Bu kadarı da çekilmez ki' deme noktasına varır." umuduyla, mü'mine vesvese oklarını göndermeye başlar. Bu oklara maruz kalan vesveseli mü'minin başka zamanlarda aklına gelmeyen şeyler, namazda aklına üşüşür: Abdest aldıktan sonra, "Acaba kolumu yıkadım mı, başımı meshettim mi?" der ve tekrar abdest alır; bir daha, bir daha derken, artık abdest de, diğer ibadetler de ona zor gelmeye başlar ve –Allah (celle celâluhu) korusun– sonunda hepsini bırakıverir; neticede de, zaten hedefi kendisini ibadetlerden soğutmak olan şeytanın oyuncağı hâline gelir.

Vesveseler ibadetle alâkalı olabileceği gibi, akide ile ilgili mevzularda da olabilir. Bunun ötesinde şeytan, günahları süsleyerek hayali bulandırır, hissiyatı tahrik eder ve insanı akıl, mantık, muhakeme dinlemez bir hezeyancı hâline de getirebilir.

7. Şeytanın sağdan, soldan ve daha başka çok değişik yönlerden gelip, insana vurması ne demektir?

Şeytanın insana çeşitli yönlerden gelişi, onun içinde bulunduğu değişik durumlara göre değişik buudlarda fenalıklara karşı uyarılması mânâsını ifade eder. Mânâ ve muhteva itibarıyla çok buudlu olan insan, bu buudları geliştirmekle, cismaniyetine rağmen Cennet'e ehil hâle gelir. Hatta, daha dünyadayken bile Allah'ın (celle celâluhu) kendisine bahşettiği âdeta melek kanatlarına benzer kanatları sayesinde ruhanîlerle temasa geçer, cinlerle görüşüp konuşur, meleklerle münasebet kurar ve ötelerden vicdanlara esip gelen hakikatleri duyup, hissetmeye muvaffak olur. Buna karşılık, şeytanın da insanın içinde işleteceği birtakım madenler vardır; bütün himmet ve gayretini

bu madenleri işletme üzerine teksif edip, insanı yoldan çıkarmak için uğraşır durur o. Evet, bir kısım fayda ve hikmetler için insanın mahiyetine konan şehvet, gazap, öfke, hiddet, akıl, hırs ve inat gibi şeylerden her biri, diyanetle tadil edilmediği takdirde vicdan mekanizması aleyhinde işlettirilebilir.. ve bu işi yapan da şeytandır.

Meselâ, insan nefsanîlik mekanizmasının altında kaldığı sürece, vicdan, yani meleklik mekanizması, bütün erkânıyla ezilip gitmiş demektir. Meleklik inkişaf edince de nefsanîlik, bütün mekanizmasıyla vicdanın emrine girmiş sayılır. Şeytan, insanın özünü bulmasına karşı hep nefis mekanizmasını kullanır. Sözgelimi, vicdan mekanizması veya vicdanın erkânı diyeceğimiz noktalara hiç yanaşmaz veya yanaşamaz; çünkü orada irade vardır; latîfe-i rabbaniye ve şuur vardır. İnsan, iradesini kullanmasını biliyorsa, kendisine şeytan yanaşamaz; şuur ve latîfe-i rabbaniye ile kanatlı ise şeytanî engellere takılmaz ve irfan semalarında pervaz eder durur. Evet, insan kalbinin daima Allah (celle celâluhu) ile doyduğu bu kuşakta kalbin kapıları, her zaman şeytana sürmelidir! Onun bütün velvele ve fırtınaları, dışarıda ve kendine ait sahada cereyan eder.

Şeytanî ve melekî saha, insanın mahiyetinde birbirine o kadar yakındır ki, biri diğerinden her zaman müteessir olabilir. Meselâ, şeytanî tarafta patlayan bombanın radyoaktif tesirleri melekî sahayı da tesiri altına alır. Yukarıda temas ettiğimiz gibi, şeytan şehveti kurcalar ve insanı nefsanîliğe zorlar; aklı kurcalar, cerbezeye sürükler.. keza, insanın hırsını, öfkesini, kibrini, dünyaya tamahını tahrik eder; ağına düşürdüğü kimselerin his ve ruh dünyalarını bulandırmak ve onları kendilerinden uzaklaştırmak ister.

Fakat şeytan, hep fenalıklarını hissettirerek ve fena şeyler yaptırarak üzerimize gelmez. Soldan geldiği gibi sağdan, önden ve arkadan da gelir. Şeytanın, Allah'a (celle celâluhu) karşı o korkunç düşmanlığını ve insanı nasıl baştan çıkaracağına dair terbiyesizce ve küstahça ifadelerini bizzat Kur'ân anlatmaktadır.[6] Şeytan, önden gelir ve insanın ileriye matuf ümitlerini kırar; haşr ü neşri inkâr ettirir; "İslâm dini, vazifesini bitirdi; artık bir daha dirilmeyecek." dedirtir; sinelere yeis atar, geleceği karanlık ve karadelikler, kaoslar gibi gösterir... Arkadan gelir, geçmişle alâkamızı, nur-u nübüvvet ve nur-u vilâyet ile bağlarımızı keser, "Devir değişti, onlar geride kaldı." dedirtir. Yerinde maziye sövdürür ve kökünü inkâr ettirir. Şeytan, bu şekilde geçmiş ve geleceğe ait menfezleri kapatıp, dün ve yarınla alâkalı bütün bağları kopardıktan sonra, bize içi zehir dolu bir düşünce tarzı ve süslü püslü bir hayat

felsefesi takdim eder: “Geçmiş gelecek hep masal, bir daha dünyaya gelecek değilsin; geçen de geçti, sen şimdi yaşamana bak ve ömrünü berbat etme!..” der.

Soldan gelir, insanı açık ve bilinen günah akıntılarına çeker götürür. Beşinci kol faaliyetleri, şeytanın soldan gelip yardımcılarına gördürdüğü faaliyetlerdir. Günümüzde çok yaygın olan bütün haram yolları, şeytanın soldan çarpmasının neticesidir. Burada tek tek bunları sayıp dökerek bâtılı tasvir etmek istemiyoruz...

Evet, şeytanın bir diğer geliş şekli de, suret-i haktan görünmek ve fena şeyleri iyi göstermek suretiyledir ki, bir mü’min için en tehlikeli olanı da budur. Günahlara kapısını kapamış, ibadetine düşkün bir mü’mine şeytan sağdan gelerek kendini beğendirme, muvaffakiyetleri nefsine, fenalık, şer ve hezimetleri de başkalarına nispet ettirme yollarıyla başarı kuşağında ona kayıpların en acılarını tattırır. Evet mü’min, gece teheccüde kalkar; kalkar da, ertesi gün bunu başkalarına anlatırsa, şeytanın sağdan mühim bir darbesine maruz kalmış demektir. Yaptıklarımız ve anlattıklarımızdan ötürü başkaları tarafından medh ü senâ edilmeyi hedefliyor, iş ve hizmet değil de övülmeler hoşumuza gidiyor ve bu övgülerle coşuyorsak, şeytan bizi sağdan vuruyor demektir. Evet, böyle birinin, Kâbe’de tavaf ederken de, cephede en ön saflarda savaş verirken de işi bitiktir.

Ömer bin Abdülaziz (rahmetullâhi aleyh), birine ifade âbidesi bir mektup yazar; sonra da, az çalımlı ve tumturaklı ifadelerle yazdığını fark edince, nefsine bundan pay çıkar mülâhazasıyla tutar, mektubu yırtar.

Yaptığımız işler, vazifeler ve hizmetlerden dolayı nefsimizde bir coşma, bir sevinç meydana geliyorsa, işin içine şeytandan bir şeyler karışmış olabileceği mülâhazasıyla Cenâb-ı Hakk’a yönelmeli ve biatımızı yenilemeliyiz. Evet bize gereken, nefsimizin hoşuna giden şeylere iltifat etmemek; yaptığımızı Allah (celle celâluhu) emrettiği için yapmak, amelin lâzımı olan hazları da ahirete bırakmaktır.

Her insan, Hakk’ın kendisine olan lütuflarını düşünmek ve hangi mertebede olursa olsun, Hakk’ın ihsanlarına mazhariyetin şükrünü eda etmek mecburiyetindedir. O, Allah’a karşı sorumluluk ve şükran vazifesini yerine getirecek, Allah da, engin rahmetinin muktezası olarak, onun niyet ve ihlâsına göre Cennet gibi, ebediyet gibi nimetlerle ihsanlarına ayrı bir derinlik kazandıracaktır.

Bunlardan başka, umumî mânâda, şeytanın sağdan yaklaşıp, büyük meseleleri küçük, küçük meseleleri ise büyük göstermesini de düşünebilirsiniz. Her zaman rastlarsınız; Müslümandır, hacıdır ve caminin müdavimlerindendir. Allah (celle celâluhu), ibadetten ayırmasın. Fakat evinde namaz kılmayan evlâtları vardır; böyle bir durum karşısında kalbi çatlayıp devrilmez de, gelir, camide teferruata ait bir meselenin kavgasını verir.. bazen böyle bir mesele, bid'at bile olabilir. Nesiller, sokaklarda derbeder ve perişandır; hatta bunların içinde onun da oğlu, kızı, torunu vardır; ama gel gör ki, bunları düşünüp üzüleceğine, üzülüp çare arayacağına kalkar, "Camide cenaze bekletilir mi; neden tesbih çekmiyorsunuz; İhlâsları neden okumuyorsunuz?" gibi teferruata ait meselelerin münakaşasını yapar. Bunlar, cenazenin arkasından yedinci, kırkıncı, elli ikinci gecelerdeki şenlikleri kaçırmazlar.. perşembe akşamları nikâh tazelemez ve istiğfar merasimi yapmazsanız, sizi topa tutarlar. Evlerinin en mutena yerinde bir Kur'ân-ı Kerim vardır ama, o hanede hiçbir fert ondan bir şey anlamamaktadır. İşte bu ve benzeri hâller de, şeytanın sağ tokadından da öte sağ kroşeleridir.

8. Vesvesenin faydalı yanı da var mıdır?

Esasen vesvese, yukarıda temas ettiğimiz gibi, çok kimselerin, özellikle de hassas fıtratların mahiyetinde, âhir ömre kadar terakkilerine medar olabilecek bir zemberektir. Tıpkı saat zembereği gibi onun kalbi de vesveseyle kurulduğu sürece daima çalışır ve onu ileriye, daha ileriye götürür; çünkü bu sayede imtihan ve mücadele ölünceye kadar devam eder. İtikadı sağlam, ameli yerinde ve nefsini teslim almış bir mü'minde böyle bir "Cihad-ı Ekber"i yaptıran ve ona gazilik sevabı kazandıran kaynak, vesvesedir.

Diğer bir yönüyle de vesvese, insanı daima müteyakkız ve uyanık tutar. Mü'min, işini halletmiş olmanın ve duruma hâkimiyetinin verdiği rehavet ve rahatlık içinde, uyku bilmez bir düşman olan şeytanın çukurlarından herhangi birine düşmemek için daima tetikte bir asker gibi hep uyanık kalabilir. Hasta, hastalığından dolayı Allah'a (celle celâluhu) karşı yalvarış ve yakarışa geçtiği gibi, vesveseli insan da, her vesvese emaresi karşısında "Aman yâ Rabbi!" der ve kendini o ifritten kurtarıp, gerilime sevk eder.. ve günahları içeri almayacak bir kalenin içine girer kurtulur. Elverir ki, işaret edeceğimiz üzere, vesveseyi büyütüp, zararlı hâle getirmesin.

9. Vesveseden kurtulmanın pratik ön çareleri

a. Vesvese, imanın kuvvetindendir

Önce hemen şunu belirtelim ki, vesvese çok korkulacak bir şey değildir, çünkü iman var ki, vesvese geliyor. Sahabe-i kiramdan Efendimiz'e gelip, "Yâ Resûlallah, vesveseye mübtelâyım." diyen birine, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) cevabı, "Endişe edilecek bir şey yok; o mahz-ı imandır, imanın kuvvetindendir."[7] şeklinde olurdu. Şeytan, sizde de iman cevheri, ibadet hazinesi, namaz ve dine hizmet cevheri olduğunu bildiği içindir ki, korsanlık yapmakta ve size karşı taarruza geçmektedir. Korsanlık, belki denizlerde yapılan şekliyle tarihe gömülmüştür ama, şeytana bakan yönüyle Âdem (aleyhisselâm) ile başlamış olup, kıyamete kadar da devam edecektir.

Nasıl deniz korsanları, hazine taşıyan zengin gemilerine tecavüz eder ve define bulunan adalara saldırırlar, öyle de şeytan dahi, mü'minin iman cevheri taşıyan kalbine hücum eder. Zaten o, tamtakır, kupkuru ve bomboş kalblerle uğraşmaz; böylelerine vesvese okları göndermez. Hırsızlar bile zengin evleri kollarlar; Doğu'nun ve Batı'nın kâfir ve zalimleri de öyle değil mi?..

Vesveseye düşen mü'min, "Şeytan bütün cephelerde mağlup oldu; bu yüzden, şimdi de iman ve İslâm'a ait vesveselerle, şüphelerle beni meşgul etmek, hazineme el atmak istiyor; ama, benden bir şey koparamayacak. Bu, onun son çırpınışlarıdır; bir gün gelecek, benden bir şey koparamayacağını anlayınca çekip gidecektir.. kapıma haydut kılıklı birinin gelip, birkaç gün el açtıktan sonra çekip gitmesi gibi. Hoş, gitmese de kapılar ona sürmeli ve beni koruyan kale de çok sağlam; bana Allah'ın izniyle hiçbir şey yapamaz." diye düşünmelidir.

b. Vesvese, kalbin malı değildir

Kalb rahatsız olduğuna göre, vesvese kalbe mal edilemez; çünkü eğer o, kalbin malı olsaydı, kalb ondan rahatsız ve tedirgin olmayacaktı ve böyle bir kalble şeytan da uğraşmayacaktı...

Kalbin rahatsız ve tedirgin olması şundandır: Kalb, vesveseye razı değil, sahip de değil; vesvese ile arasında mânâ ve mahiyet bakımından bir münasebet olmadığı içindir ki, kalb vesveseden rahatsız olmaktadır. Kişinin gösterdiği reaksiyondan, ateşinin yükselmesi, kaşlarının çatılması, başının ağrıması, iştiha ve ağız tadının kaçmasından anlıyoruz bunu; tıpkı vücuda giren yabancı mikroplara ve bu mikropların fizyolojik yapıda açtığı rahnelere, meydana getirdiği arızalara karşı vücudun muharipler üretmesi, antikorları

devreye sokması ve bu ciddî muharebenin meydana gelmesi neticesinde hararetin yükselmesi gibi. İşte, şeytanın da kalbimize gönderdiği bizim malımız olmayan yabancı hayal, düşünce ve vesveselere karşı mânevî yapımız, iman potansiyelimiz, âdeta antikor üreterek, bu şer ve şerareler ordusuna karşı kavga vermekte, bunun neticesinde de ateşimiz yükselip, kalbimiz sıkılmaktadır. Eğer, vücudumuz herhangi bir mukavemette bulunmuyor ve boğa yılanı görmüş bir keçi gibi hemen teslim oluyorsa, o zaman, AIDS virüsüne karşı antikorların teslim-i silah ettikleri gibi, bizde de iş bitmiş demektir. Gelen vesvese karşısında kalbimiz, imanımız mukavemet etmezse, o zaman vesvese de olmaz, hararet de yükselmez! Bu, "Gel, ne istersen yap!" demektir ki, şeytanın da istediği budur.

c. Vesveseye maruz kalb, içine kötülerin çer-çöp attığı pınara benzer

Meseleyi bir de şöyle düşünebiliriz: Berrak, saf ve tertemiz bir su kaynağı var; bileşikleri, tadı ve takdim ettiği şifasıyla zemzem suyu gibi bir su kaynağı. Herkes tarafından malum ve meşhur hâle gelmiş, dünyaca da kabul edilmiş mübarek bir kaynak. Şimdi, hain biri geliyor, sinsice kaynağa yaklaşıp, su üzerine boya, toz, çer-çöp döküp kaçıyor. Siz bunu görünce, "Eyvah" diyorsunuz; "Pınarım kurudu, mahvoldu, pislendi ve ölüp gitti!" Oysa, hakikat böyle değildir. Akan su, üzerine atılan o çer çöpü götürecek ve safiyetini muhafaza edecektir. Sizin kalbiniz, imanınız berrak, pırıl pırıl bir pınar ise, o zaman bulandırmak için üzerine atılan tozun, toprağın ona hiçbir zararı olmayacaktır. O toz, toprak akıp gidecek ve sizin menbaınız her zaman temiz kalacaktır. Demek oluyor ki, o bulanıklık pınarın kendinden değil... Evet, işte vesveseye maruz kalb de böyledir...

d. Vesvese, iradî olmayıp, fiiliyata da dökülmüyorsa insanı mesul etmez

Bildiğiniz gibi, mükellef ve mesul olmada irade ve şuur şarttır. Hayvanatın yanı sıra mecnunlara, aklı, şuuru yerinde olmayanlara teklif yoktur. Bu itibarla, vesvese için irade devrede değilse ve plân, programı yapıp, "gel" diye kalb ve düşünce kapılarımızı bizzat kendimiz aralamıyorsak, mesul sayılmayız. Elverir ki, onu fiiliyata dökmeyelim, işlemeyelim. İrade, umumiyetle böyle kendi kendine gelen vesveseyi karşısında bulur ve ona mukavemet edemez, çünkü o davetsiz gelir. Ayrıca insan, tedai-i efkâr ile iradesi dahilinde olmadan gördüğü, duyduğu ve okuduğu şeylerle de birtakım hatıralara, hayallere ve düşüncelere maruz kalabilir. Aslında, çok defa bunlardan kurtulmak mümkün de değildir; çünkü insanın bu hâli, yaratılışının muktezasıdır.

e. Vesvese, insanın ilerlemesine mâni olmayan örümcek ağı gibidir

Vesvese, kendine has tutarsızlığıyla bilindiği zaman zararlı olmaz. Kur'ân, *"Muhakkak, şeytanın hilesi zayıftır."*[8] diye ferman etmektedir. Evet var ama, yok gibidir şeytanın hilesi. Meselâ, iki duvar arasından geçmek istiyorsunuz; bakıyorsunuz ki, bir örümcek, ağlarını gerip yolunuzu kapatmış; döner misiniz, devam mı edersiniz? Örümcek ağı sizin ilerlemenize mâni olabilir mi gerçekten? Şüphesiz hayır; onu bir engel olarak görmez ve hiçbir şey yokmuş gibi yolunuza devam edersiniz.

Efendimiz, şeytanın dalâleti, küfrü, küfranı, günahı ve kötülükleri yaptırmadığını ve elinden tutup da kimseye günah işletemeyeceğini beyan buyurur. Şeytanın yaptığı, ancak fenalıkları süsleyip-püslemek, allayıp-pullamak, cazip ve çekici göstermektir.[9] İyiyi de kötüyü de yaratan, dalâlete de hidayete de sevk eden Allah'tır (celle celâluhu). Rengârenk köpüklerle süslenip imar edilmiş bir saray gibidir şeytanın vesveseleri; fakat altında derin çukurlar bulunur, kilometrelere ulaşan derin çukurlar...

Gelip geçiciliği bilindiği zaman vesvesenin zararı olmaz. Vesvese, üflemekle uçup giden tüy kadar zayıftır. Bir ara toplanıp sonra dağılıveren bulutlara benzer o; ardından ne yağmur gelir, ne de yel!.. O, uçak yolcularının bir anlığına içine düştüğü hava boşluğu gibidir; ne feryat etmeye değer, ne de dövünüp yakınmaya!..

f. Vesvese, üzerinde durulmadığı ve dert hâline getirilmediği takdirde hiçbir zarar vermez

Düşüncenize bulaşıp da onu kirletmeyeceğini bildiğiniz zaman vesvese zararlı olmaz. Vesvese, hayal aynasında sönüp gidecek derecede zayıf ve gelip geçici bir iz; leke ve pislik bulaştırmayacak bir görüntü ve çok hafif yansımalardan ibarettir. Akla ve hayale gelen şeyler, hayır kaynaklı ise akıl ve düşünceyi bir derece nurlandırır; fakat şer kaynaklı bir vesvese ise, o zaman da akla, düşünceye ve kalbe tesir etmez, kir bırakmaz ve zarar da vermez. Elinizde tuttuğunuz aynaya karşıdaki yılanın görüntüsü aksetse, aynadaki o yılanın elinize zararı olur mu? Ya da, aynaya akseden bir pislik elinizi kirletir mi? Veya elinizdeki aynaya akseden alevli ateş, elinizi yakar mı? Aynen bunun gibi, nasıl karnınızdaki pisliklerin namaza ve elmasın etrafındaki kömür tozlarının elmasa zararı yoksa, aynı şekilde, şeytanın da dışta ya da içte aslî ve zatî bir varlığı ve hüviyeti olsa bile, attığı okların, gönderdiği

görüntülerin aslî hüviyeti ve hiçbir zararı yoktur.

Üzerinde durmadığınız, merakla üzerine varmadığınız, sahip çıkıp kabullenmediğiniz, küçük görerek şişmesine meydan vermediğiniz ve bir dert hâline getirmediğiniz zaman, vesvesenin hiçbir zararı olmaz. Ona hep tepeden bakacak ve "Allah'ın (celle celâluhu) izniyle bunun altından vurup, üstünden çıkarım." diyeceksiniz.

g. Vesvese, zararlı tevehhüm edildiği zaman zarar verir

Şimdiye kadar anlattıklarımızın hilâfına hareket edildiği takdirde vesvesenin zararı olabilir. Evet vesvese, zararsız olduğu bilinmeyip, zararlı tevehhüm edildiği zaman zararlıdır. Üzerinde durulup kurcalandığı ve merakla karıştırıldığı zaman zararlıdır o; büyük gördükçe, mühimsedikçe büyür ve bir balon gibi şişerek bizi yutacak hâle gelir. Bir arı kovanı içinde yüzlerce arı bulunur ama, siz önemsemeden kovanın önünden geçer gidersiniz.. vesvese karşısında da yapmamız gereken şey, bundan farklı olmamalıdır.

Şeytan, zayıf ve geçici bir görüntü karesini hayalimize atar; biz de cazip bulur ve onu işlettirirsek, o bir karelik manzara, hayal sinemamızda saatleri içine alan bir film şeridi hâline gelir de, farkına bile varamayız. Hususiyle yalnız kalınca, bilhassa gençlerde ve hele bu suretler, nefsanîliğe bakan, bedeni tesir altına alan suretler olursa... Evet, insan onu alır ve hayalinde maceralı bir film hâline getirir. Hâlbuki şeytana ait olan, o ilk sahnedir. Öyleyse, o ilk oltaya sahip çıkmamak, takılmamak ve onu işlettirmemek gerekir ki, şeytan da bizi işletmesin ve işlete işlete hayallerimizi gerçeğe dönüştürmesin; dönüştürmesin ki, biz de neticede o bir karelik görüntünün kurbanı olmayalım.

h. Hassas ve asabî ruhlar, şeytanın vesvesesine önem verip vehme kapılmamalıdırlar

Vesvese, hassas ve asabî ruhlarda daha da zararlı bir hastalık ve meleke hâline gelir. Böyle birisi, vesvese geldiğinde, zararlı olacağı endişesiyle telaşa ve vehme kapılır; sonra da bunu kalben, fikren ve im'ân-ı nazarla büyütüp, kendine mâl eder. Derken onu huy hâline getirir ve onunla bütünleşir. Bu ise, şeytan karşısında yeise düşüp, tam zarara uğramanın ifadesidir. Bu hâle mâruz kalmış biri, ümitsiz bir şekilde "Artık ben mahvoldum." deyip, mağlubiyeti kabul eder ve böylece önce merkezi şeytanın salvolarına açık hâle getirir, sonra da onu terk eder. Bir kumandan düşünün; ileride sağ tarafta birkaç madenî parlama görerek, düşman o taraftan saldırıya geçecek vehmine kapılır ve

ordusunun sağ kanadını boşaltıp o tarafa sürer; sol tarafındaki dağlarda da ağaç yapraklarının kıpırdanmalarından, düşmanın saklandığı ve hücum edeceği düşüncesine kapılarak, ordusunun sol kanadını da oraya sevk eder. Neticede merkez, hasmın taarruz ve imha etmesine açık ve hazır hâle gelmiş olur. Esasen bu, taktik bilmemenin ve düşmanı tanımamanın ifadesidir. Görüyorsunuz ki, şeytanın yaptığının vesvese adına bir kibrit çöpü kadar önemi yokken, insan onu azmanlaştırıyor, azgınlaştırıyor ve kendi başına salıyor. Evet, dikkat edelim, onu hayalimizde ve düşüncemizde büyütmeyelim...

i. Vesvesenin manyetik alanından ibadet ile uzaklaşmalı ve psikolojik tesirinden çıkılmalıdır

Vesveseye karşı sizi vesvesenin manyetik alanından kurtaracak davranışlarda bulunun. Hadiste de ifade edildiği gibi, böyle bir şey arız olduğunda, söz gelimi gadaplandığınızda, ayakta iseniz oturun, oturuyorsanız uzanın veya kalkıp abdest alarak iki rekât namaz kılın ve iç dünyanızda değişiklik yapın; ayrıca o sisi dağıtacak daha başka meşru bir kısım davranışlarda bulunun!.. İradenizi devreye sokarak, psikolojinize tesir edebilecek, elinizde olmadan içine düştüğünüz hava boşluğundan sizi çıkaracak veya tutulduğunuz elektrik akımından sizi çekip alacak küçük de olsa bir vesile arayın.! Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir sefer dönüşü –bir defaya mahsus olmak üzere– yorgunluktan uyanamayıp sabah namazı kazaya kalınca, “Burayı derhal terk edin; şeytan burada hâkimiyet ve saltanat kurmuş.”[10] buyurmuşlardı.

Evet, her zaman şeytanın manyetik alanına karşı dikkatli olunmalı ve bilmeyerek içine girilmişse, çarçabuk oradan uzaklaşılmalıdır. Gaflet ve dikkatsizlik, şeytan ve şeytanî şeylere birer hüsnü istikbalse, evrad u ezkâr, Allah’ı ilan ve O’nunla irtibatlanma, bütün şer kuvvetlere karşı bir müdafaa, hatta bir taarruzdur. Meselâ, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yerde, şeytanın ezan sesinden nasıl kaçtığını anlatır.[11] Demek ki, onun ezana ve ezanın ihtiva ettiği mânâlara tahammülü yok. Öyle ise, şeytan vesveselerle taarruza geçtikçe, biz de Allah ve Resûlü’yle irtibatımızı kuvvetlendirmeli ve hep lâhûtî hâtıralara dalmalıyız. Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) miraç yolculuğunu hatırlamanın vesveseyi, hususiyle namazda akla gelenleri, hatta esnemeyi bıçak gibi kestiği ve keseceği söylenebilir. Keza bir yerde sol tarafınıza atacağınız üç tükürük,[12] bir de bakarsınız onun geldiği sisli perdeyi

yırtıverir. Şeytanın harama teşvik adına gelen vesveselerine karşı bazen yumruğu sıkıp meydan okuma, bazen de hafife alma mânâsına tebessüm edip geçme, onun manyetik alanına karşı gerilimde bulunma ifadesidir.

Bir genç arkadaşımıza şöyle dediğimi hatırlıyorum: "Şeytan, karşına çıkıp da bir harama bakmanı istediğinde şöyle düşün: Bakmakla elime ne geçecek? Bakacaksın, o boş... Daha ileri götürsen, yine boş... Kaldı ki, imanının sana vereceği pişmanlık ve ızdırap da var. Sonu böylesine boş, ızdıraplı ve karanlık olacak bir bakışın ne mânâsı olabilir ki!" Esasen, insan kendini böyle ikna ederken, o haram manzara da çoktan kaybolup gitmiş olur.

Akla gelen her vesvese, her süslü manzara, gelecekte elde edilecek daha mükemmellerini düşünmekle izale olabilir. Kur'ân'ın pek çok yerinde, dünya hayatının bir oyun ve eğlenceden ibaret bulunduğu ve gerçek hayatın ahiret hayatı, yaşanacak gerçek yurdun da ahiret yurdu olduğu ifade edilir.[13] Vesvese, sana ıspanak ve tere otunu mu teklif ediyor; ama Allah (celle celâluhu) diyor ki, orada peş peşe koparılmaya hazır meyveler var.[14] Hem, dünyadaki gibi hazımsızlık, karın ağrısı ve defekasyon lüzumu da duymayacaksın. Buradaki haramlara nazar noktasından gelen vesveseye de aynı şekilde mukabele edilebilir. Ama biz, dünyanın bütün güzelliklerine karşı "İsteyene ver Sen ânı, bana Seni gerek Seni." diyeceğiz. Yaz aylarının kavurucu sıcağını bahane ederek, şeytan sizi hizmetten ve irşad gayesiyle etrafa gidip gelmekten alıkoymak ve başkalarına yaptığı gibi sizi de deniz kıyılarına veya gölgesi serin mesire yerlerine çekmek mi istiyor? Ona Cehennem ateşinin çok daha sıcak olduğunu hatırlatıverin.[15] Öyle zannediyorum ki, kalbinize atmak istediği bu vesvese, kendi gırtlağına tıkanıp kalacaktır.

Hem "Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun sadık yârânı ve arkadan gelen salihler bizi bekleyip dururken, benim şurada burada avare ve bana yakışmayan bir vaziyette dolaşmam hiç doğru olur mu?" diyerek, bu mevzuda şeytanın telkin etmek istediği gaflet ve rehavet vesvesesini izale etmek mümkün olur kanaatindeyim.

j. Abdest ve namazda "Eksik mi yaptım?" şeklindeki vesveselere de önem verilmemelidir

"Abdest ve namazda yanlış ve kusurum oldu mu acaba?" şeklinde gelen vesveselere de aldırış etmemek gerekir. Böyle bir vesvese ilk defa vukû buluyorsa, o abdest veya namaz tekrar edilebilir. Ama mükerreren oluyorsa,

sözgelimi bir abdest uzvunu yıkayıp yıkamadığından devamlı şüpheye düşen birisi, o zaman hiç vesveseye meydan vermeden, o uzvunu yıkadığını kabul ederek namaza durmalıdır. Ve yine namazı kaç rekât kıldığı mevzuunda vesveseye müptelâ olmuşsa, namazının tamam olduğu kanaatiyle hareket etmelidir.

Vesvesenin ilka ettiği şeyin üzerine üzerine gidilmelidir. Vesvesenin üzerinde durmak değil, aksine, tam tersi istikamette yürümek lâzımdır. Hiç kâle almadan, önem vermeden, yapılan yanlış bile olsa, "Mezheplerimizden birine uyar." deyip geçmek maslahata binaen daha muvafık olur kanaatindeyim. Gaye, şeytanın canına okuyup vesveseyi def etmektir.

1 Kehf sûresi, 18/50.

2 Tahrim sûresi, 66/6.

3 Sa'd sûresi, 38/76.

4 A'raf sûresi, 7/17.

5 Tirmizî, *tefsîru sûre (2)* 35.

6 A'raf sûresi, 7/17.

7 Müslim, *iman* 209, 211; Ebû Dâvûd, *edeb* 109.

8 Nisâ sûresi, 4/76.

9 ed-Deylemî, *el-Firdevs bime'sûri'l-hitab* 2/11-12; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl* 1/116.

10 Müslim, *mesâcid* 309; Ebû Dâvûd, *salât* 11; Tirmizî, *tefsîru sûre* 20; İbn Mâce, *salât* 10; Muvatta, *salât* 25

11 Buhârî, *ezan* 4; *el-amel fi's-salât* 18; *sehv* 6; *bed'ü'l-halk* 11; Müslim, *salât* 19; *mesâcid* 83.

12 Buhârî, *tıp* 39; *ta'bir* 10; Müslim, *rüya* 2301.

13 Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/185; En'âm sûresi, 6/32; Ankebût sûresi, 29/64 ; Muhammed sûresi, 47/36; Hadid sûresi, 57/20.

14 Bkz.: Hâkka sûresi, 69/23; İnsan sûresi, 76/14.

15 Tevbe sûresi, 9/81.

KAZA, KADER ve ATÂ ÜZERİNE MÜLÂHAZALAR

MUKADDİME

Kader, ölçme-biçme, biçime koyma ve şekillendirme demektir. Arapça'da fiil şekliyle 'Ka-de-ra' dediğimiz zaman, 'takdir etme, belli hisselere ayırma ve herkese bir pay çıkarma' mânâlarını anlarız. 'Tef'il babında ise, 'Kad-de-ra' 'hükmetti, kazada bulundu, hükmünü geçerli kıldı' mânâsınadır. O hâlde kader, "Mâ yukaddirullahu mine'l-kadâ ve yahkümü bih", yani "Allah'ın kazadan takdir ettiği ve hükmettiği şey" demektir.

Mevzuu derinlemesine ele almadan önce, kaderle alâkalı bazı âyetleri mealen vermede fayda mülâhaza ediyoruz:

"Gaybın anahtarları, O'nun yanındadır, onları ancak O bilir. (O) karada ve denizde olan her şeyi bilir. Düşen bir yaprak –ki, mutlaka O'nu bilir– yerin karanlıkları içinde gömülen dane, yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir Kitap'ta olmasın."[1]

"Gökte ve yerde gizli hiçbir şey yoktur ki, apaçık bir Kitap'ta bulunmasın."[2]

"Şüphesiz Biz, ölüleri diriltiriz ve önden gönderdikleri ve arkada bıraktıklarını yazarız. Zaten Biz, her şeyi apaçık bir kütüğe kaydetmişizdir."[3]

"(Ey şanı yüce Nebi!) Doğrusu sana vahyedilen bu Kitab, Levh-i Mahfuz'da bulunan şanlı bir Kur'ân'dır."[4]

"Doğru sözlü iseniz bildirin, bu azap sözü ne zamandır?" derler. De ki: "Onu bilmek ancak Allah'a mahsustur. Ben ancak apaçık bir uyarıcıyım."[5]

Kaza ile kader, bir mânâda aynı, diğer mânâda ise kader, Allah'ın takdiri, kaza ise, bu takdiri infaz ve yapılacak şeyin eda edilmesi ve hükmün yerine getirilmesi demektir.

Kader, sonsuz ilme sahip, geçmiş, hâl ve geleceği bir nokta gibi görüp bilen –esasen kendisi için geçmiş, hâl ve gelecek diye zaman dilimleri bahis mevzuu olmayan– Cenâb-ı Hakk'ın, mikro âlemden makro âleme, zerrelerden sistemlere ve gelecekteki bütün hayatıyla 'normo âlem' insana kadar en küçükten en büyüğe bütün kâinatı, ilmî plânda, ilmî vücudlarıyla plânlayıp programlaması, plân ve projeleriyle kesip biçmesi, tayin, tespit, tasnif ve takdir etmesi ve bütün bunları tasarı ve ilmî plândan alıp, irade, meşîet, kudret plânına geçirmesi ve haricî vücut meşherlerinde, halk âleminde göstermesi için, hemen her şeyi, daha olmadan evvel 'mübîn' bir Kitap'ta tespit ve takdir etmesidir.

Evet 'Kitab-ı Mübin', henüz zuhur silsilesinde yerini almaya başlayan eşyayı, Levh-i Mahv ve İsbat'ta ve Levh-i Mahfuz'un istinsahları hâlinde Allah'ın mükerrem meleklerinin yazması demektir.

Ve yine kader, insanın kesbiyle Allah'ın (celle celâluhu) yaratmasının mukareneti ve beraberliğidir. Yani insan, bir işe mübaşeret edip, iradesiyle o işin içinde bulunduğunda Allah (celle celâluhu) dilerse o işi yaratır. İşte kader, bu iki ana hususu ezelî ve sonsuz ilmiyle olmadan evvel bilen Allah'ın (celle celâluhu), yine olmadan evvel tespit buyurmasıdır.

Kader, insanın kesb ve iradesi hesaba katılmadan düşünülemez.

Kâinatta kader, plân, program, ölçü ve denge hâkimdir. *"Allah, her dişinin neyi yüklendiğini ve rahimlerin neyi eksiltip artırdığını bilir. O'nun yanında her şey bir miktar iledir."*[6]

"Arzı da yaydık; oraya sağlam dağlar attık ve orada ölçülü mütenasip şeyler bitirdik."[7]

"Göğü yükseltti ve mizanı koydu."[8]

Kâinatta öyle şamil ve geniş dairede bir kader hâkimdir ki, onun dışında hiçbir şey tasavvur edilemez. Kâinatı yaratan Allah (celle celâluhu), çekirdeğin çatlamasından bahara, insanın doğuşundan yıldızların ve galaksilerin doğuşlarına kadar her şeyde muhît ilmiyle öyle bir plân ve program tespit buyurmuş ve bir kader tayin etmiştir ki, dünden bugüne dünyanın dört bir yanındaki ilim adamları ve araştırmacılar, binler eserleriyle bu nizam, bu âhenk ve bu takdire tercüman olmaya çalışmaktadırlar. Bir kısım Marksistlerin bile, 'determinizm' gibi değişik ad ve unvanlar altında kabul ettikleri umumî disiplinler, dost-düşman, inanmış-inanmamış herkesin kâinatta bir plân ve

kaderin bulunduğunu kabul etmesi bakımından çok önemlidir. Marksistlerin anladığı mânâda bir determinizm, bizim için hiçbir zaman söz konusu değildir. Biz sadece, farklı bir mânâda dahi olsa, meseleye kader açısından temas etmek istedik. Gerçi, İbn Haldun gibi bir kısım İslâm müellifleri de bir nevi determinizme taraftar görünür ve son dönem batı düşüncesinde, meselâ historisizmde olduğu gibi, bu determinizmi toplum hayatına da teşmil ederler ama biz, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat düşüncesi içinde bunu belli şartlara bağlar ve 'belki'lerle ifade ederiz.

İşte biz de bu ölçüler içinde, insan iradesinin de dahil olduğu her şeyde küllî bir kaderin hâkim olduğuna inanırız. Evet, nasıl ki bir saat veya bir bina yaparken önce bir plân ve proje çizer, fizibilite çalışmalarında bulunur ve hassas ölçüler ve çizgilerle ileride ortaya çıkacak şeklin takdiratını yaparız; öyle de, şu baş döndürücü sistemlerin ve şu atomlar âlemiyle insanların kendi aralarında ve kendi içlerinde birbirleriyle olan münasebetlerinin belli bir bir plân ve program haricinde olması düşünülebilir mi? Bir saat gibi bozulmadan, en ufak bir çarpma ve çarpışma olmadan idare edilip giden şu madde âlemindeki nizam ve dengenin binde biri kadar bir sistem veya sistemler dev bilgisayarlarla bile yürütülemezken, baş döndürücü büyüklüğü ve ihtişamıyla şu koca kâinatları plânsız, programsız, düşünmeye imkân var mıdır?

Çekirdek ve tohumlar, kader yüklü sandukalardır. İleride geçireceği her bir safhasıyla ağacın bütün hayatı, çekirdekte kaydedilmiştir. Yapı itibarıyla birbirinin aynı görünen ve aynı basit maddelerden meydana gelen pek çok çekirdek, toprağa düştüğünde, çeşit çeşit çiçekler, bin bir türde bitkiler ve ağaçlar meydana gelmektedir. Her bir çekirdek, kaderin kendine biçtiği ya da kendine kader yapılan ölçü içinde ilmî, mânevî bir suret ve şekil alıp, kendine has biçim ve elbiseyle toprak üstünde tüllenir ve seyreden gözlere arz-ı endam eder. Binlerce terzi, yıllarca çalışsa, değil bunca çiçek ve bitkiye, tek bir ağaca bile böyle bir elbise dikemeyecektir. Oysa yüz binlerce ağaç, belki yüz binlerce yıldır, hiçbir ölçü, kesim ve dikiş hatası yapılmadan, âdeta ısmarlama dikilmiş elbiseleri birbiri ardınca giyip çıkarmaktadır. Acaba bunu yapan gerçekten kendileri midir, yoksa onlara o kalıbı, o şekli, o kaderi veren bir yüce takdir edici midir..?

Belli bir kader ve programa tâbi olduğundan dolayı bir sperm asla yalan söylemez; kromozomların dili, RNA ve DNA'nın şaşmaz vazifesi ve hücrelerin beyanıyla, ağız, dil, dudak, göz, kaş, kulak, sima, duygu ve kabiliyetler gibi pek

çok safhalardan geçip "İnsan olacağım" der ve olur.

Astrofizikçilere göre, kâinatın her noktasında hangi buudların var olduğu ve bu noktalarda hangi manyetik etkinin ne tarzda bulunduğu az da olsa bellidir. Çünkü geometrik yerler ve kuvvetlerin şiddeti önceden vardır. Kompüterlerin keşfiyle de anlaşılmıştır ki, atomlardan galaksilere kadar kâinatta yaratılan her varlık yaratılışıyla birlikte programlanmaktadır; evet, her şey önce Levh-i Mahfuz'da tayin ve tespit edilmiştir...

RÜYALAR ve KADER

Doğru rüyalar da kaderin varlığına birer delildir. Ruh bahsinde nisbeten izah ettiğimiz gibi, ileride meydana gelecek herhangi bir hâdisenin önceden rüyalarda görülmesi ve vakti gelince aynen zuhur etmesi, her hâdisenin önceden takdir edilmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Evet, rüyada hayat kitabımızın bir sayfasını önceden okuyor ve sonra da okuduğumuzun pratikte gerçekleştiğini müşâhede ediyoruz.

Kur'ân'ın, Peygamberimiz'in ve evliyânın ileride vukû bulacak bazı hâdiseleri şu veya bu şekilde haber vermeleri de, her şeyde kaderin hâkim olduğunu göstermektedir; öyle ya, yazılmamış, belirlenmemiş ve kararlaştırılmamış olsa, neyi nasıl bilecekler?

Soru: Kader ve irade, neden altı iman esası arasına girmiştir?

Cevap: İnsan, çoğu zaman ülfet ve ünsiyet sebebiyle, Allah'ın (celle celâluhu) kendisine olan lütufları karşısında "Ben yaptım, ben ettim, ben kazandım; bildim, öğrendim, düşünüp buldum..." gibi sözlerle, her şeyi kendi izafî kudret ve kuvvetine, irade ve kabiliyetlerine verir. İşte böyle durumlarda kader hemen karşısına çıkıp, *'Sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır.'* [9] Öyleyse haddini bil! Elindeki o minik düğmeyle bütün bu işleri yapman mümkün müdür? Değildir." der ve onu gururdan kurtarıp, hayatında denge ve muvazeneyi sağlar.

İnsan ruhunda güzellik, meziyet ve semerelere sahip çıkıp, bunlarla övünme, iftihar etme, hatta daha da ötesinde gururlanıp kendinden geçme duygusu vardır. İşte böyle bir duyguya karşı, bütün güzellik ve hayırların gerçek sahibinin nefis değil, ancak Allah (celle celâluhu) olduğunu, buna karşılık, bütün kötülük ve günahların nefisten kaynaklandığını ifade için, *"Sana gelen her iyilik Allah'tandır, sana gelen her kötülük de kendindendir. Seni insanlara elçi gönderdik (buna) şahit olarak Allah yeter."* [10] ihtarını çeken kaderdir.

Hafızanızın şeridini şöyle geriye doğru sardırıp, geçmişinize bir bakın, bakın da, günahlar içindeyken, kaderin sizi en güzelim arkadaşlar arasına katıp, sohbetlerle kafa ve kalbinizi nasıl tedavi ettiğini, bunun neticesinde kalbinizde ve dilinizde rahmet tomurcuklarının açtığını ve göğsünüze ibadet ve ahlâk madalyalarının takıldığını görmeye çalışın; sonra da düşünün, seyredin ve diyebilirseniz "Ben yaptım" deyin!...

Meselenin ikinci bir yönü daha var: İnsan zaman zaman, "Madem beni de, yaptıklarımı da yaratan Allah'tır (celle celâluhu); madem O dilemedikçe ben dileyemem ve madem ben, âdeta kaderin programladığı bir robotum, öyleyse yaptıklarımda ne dahlim var ki, mesul ve günahkâr olayım!" diyerek, Cebrîlik çukuruna da düşebilir. Böyle bir tehlike karşısında da hemen irade karşısına çıkar ve terazinin karşı kefesine binerek, "Hayır, mükellefsin ve mesulsün! Evet, iman ve kullukla mükellef olduğun gibi, yaptığın bütün kötülük ve işlediğin bütün mâsiyetlerden de mesulsün; çünkü ben de varım." der ve dengeyi sağlar. Öyleyse, ne kader iman, küfür, mükellefiyet, tevbe ve günahların doğrudan kendisine havale edileceği bir mesnet ve nefsin çirkinliklerini örtecek bir kılıf, ne de irade, kişinin Allah'ın (celle celâluhu) kendinde yarattığı meziyet ve güzelliklere sahip çıkıp, firavunane "Ben!" demesi ve bütün acz, zaaf ve fakrına rağmen, karşılıksız sağanak sağanak lütfedilen nimetleri sahiplenmesi için bir vasıta ve sebeptir.

Biz, iradenin bütün güzellik ve hayırlara iki elini birden atıp, üzerinde emanet bir gömlek gibi duran faziletlerle gururlanıp çalım satması tehlikesinden ancak kaderle; buna karşılık, nefsin mesuliyet ve mükellefiyetlerden kurtulmaya kalkışması tehlikesinden de ancak iradeyle halâs olabiliriz ki, irade ve takdirin bahis mevzuu edildiği yerde 'sırat-ı müstakîm' işte budur.

İnsanın iyilik ve güzelliklere karşı gayet kısa, günah ve tahribata karşı ise oldukça uzun iki eli vardır. Bu ellerden birine tevbe ve istiğfar verilip, nefsin şerre ve günahlara meyli kesilmeli, tecavüzleri kırılmalı ve bütünüyle Cehennem'e giden yollar kapatılmalı; diğer eline ise dua, Hakk'a teveccüh ve tevekkül verilip, hayır istikametinde şahlandırılmalı; güzelliklere karşı güç, kuvvet ve şevki artırılıp, Cennet yolunda coşturulmalıdır.

Mühim Bir Hatırlatma

"Mazi ve musibetlere kader, istikbal ve mâsiyetlere ise irade açısından bakılır."[11] Böyle bir bakışla, hem insan geçmişte başa gelen belâ ve

musibetlere karşı “kaderimmiş” diyerek rızadîde olur, ye’se ve ümitsizliğe düşmez; hem de geleceğini tayin ve takdir noktasında mükellef ve mesuliyetinin şuurunda olduğunu gösterir.

Geçmişe ve musibetlere kader açısından bakamayan insanın, her ümit kırıcı ve onu kahredici hâdise karşısında apışıp kalması, sürekli hâlinden şikâyet etmesi, kafasını şuraya-buraya vurması, hatta neticede günah ve sefahet bataklığına düşmesi bir bakıma kaçınılmaz olduğu gibi; geleceğe irade açısından bakamayan insanın da, kötülük ve günahlarını kadere yükleyip, saplandığı sefahet bataklığına daha da saplanıp gitmesi aynı şekilde kaçınılmazdır. İnsanın “Felek, zalim felek, kaderimin oyunu...” gibi sözlerle kaderden şikâyeti, nasıl musibetini ikileştirir ve kalb dünyasını ve ruhî hayatını soldurup kurutursa, iradesini devreden çıkarması da, aynı şekilde büyük bir hata ve kendi rağmına kafa ve kalbini nefse, şeytana ve mâsiyetlere teslim etmesinden başka bir şey olmaz. O hâlde, bir kefesinde irade, diğer kefesinde kader bulunan teraziyi daima dengede tutup, hayatımızı ona göre tanzim etmek mecburiyetindeyiz.

Soru: İnsanın kaderi, elindeki veya yüzündeki çizgilerden okunabilir mi?

Cevap: Ruh meselesiyle ciddî meşgul olan kimseler, ruhun insan dublesi veya misalî bedene sahip olmasının yanında, onun, sergüzeşt-i hayatına dair kitabeti, tayinat ve takdiratının mevcudiyetinden de haber vermektedirler. Ruhun belirli şekildeki mahiyet ve fonksiyonlarına muttali olunduğu zaman, insanın başından geçeceklere de belirli oranda ıttılâ olunabileceği ileri sürülmektedir ki, Allah (celle celâluhu) dilerse gösterir ve bildirir.

Ve yine ilm-i kıyafetle, yani maddî yapının ifade ettiği mânâlarla uğraşanlar, elin içindeki çizgilerden, kaderin cisme çizgiler hâlinde aksedişinin ifadesi olarak, kişinin başından geçecek şeyleri kısmen de olsa söyleyebilmektedirler. Yanlış anlaşılmasın, bu, gaybı bilmek demek değildir; sadece, Allah’ın (celle celâluhu) cismaniyetimize yerleştirdiği işaret ve alâmetlerden istifadeyle, kişinin hayatına ait bazı yönleri bilebilme fonksiyonudur. Gaybı tam mânâsıyla ancak Allah (celle celâluhu) bilebilir; ve gayb, sadece bu kabîl haberlerden de ibaret değildir.

Allah’ın (celle celâluhu) cismaniyetimize yerleştirdiği işaret ve alâmetlere bakarak kaderi okumaya çalışmak, Devr-i Saadet’te de var olan meselelerdendir. O zaman, bunu yapan kimselere ‘kâif’ denirdi. Aleyhissalatü vesselâm Efendimiz, azadlısı Zeyd b. Hârise’nin oğlu Üsame hakkındaki

dedikoduya karşı, bir kâif getirtti. Babası ile çocuğu, üzerleri örtülü olarak yatıyorlardı; sadece ayakları açıktı. Kâif, bir arada yatan baba ve oğulun ayaklarına bakmış ve birbirleriyle alâkalı olduklarını söylemişti ki, Efendimiz de bu suretle, bildiği bir gerçeği bir de kâif dilinden anlayanlar için tescil ve tespit buyurmuş ve Hz. Âişe'ye: *"Yâ Âişe, Üsame Zeyd'dendir."* diyerek beşaşet ve bişaret izhar etmişlerdi.[12] Allah'ın (celle celâluhu) bildirmesiyle daha neleri bilen Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) Üsame'nin durumunu bilmemesi düşünülemezdi. Fakat bir kâif getirmekle, halka mâl olmuş bulunan ve içtimaî hayata yerleşmiş olan bir müesseseyi, halkın bakış açısına uygun bir delil olarak kullanmak istemişti. Kâifin söylediğiyle kendi bildiği birbirine mutabıktı; çünkü, Kur'ân'ın sarih beyanıyla, o Kâmet-i Muallâ ne söylemiş, ne yapmışsa hiçbiri hevasından değildi: *"O, hevadan konuşmaz."*[13]

Sözünü ettiğimiz hâdisede, ihtisas ehline müracaata teşvik de olabilir. Nitekim, ağaçların aşılanması hâdisesinde de "Siz dünya işlerinizi bilirsiniz."[14] buyurmuştu. Bu sözde, "Ben bilmem." mânâsı yoktur. –Nebi bilmeyecek de kim bilecek?– İzahı çok uzun sürebilecek bu sözle şunlar kastedilmiş olabilir:

a. Belki, ashabına bir iltifattır.

b. İhtimal o zamanlar, bir kısım sahabi arasında sebeplere tesir-i hakikî verme gibi tevhide münafî birtakım inanç ve anlayışlar hâlâ sürüyordu. Nitekim, Hudeybiye musalahası gecesi de benzer bir hâdise vukû bulmuştu. Yağmur yağmış, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bu gün bazıları mü'min sabahladı, bazıları ise kâfir." buyurmuş; "Nasıl olur?" denince de, "Kim ki, yağmuru Şi'ra yıldızı yağdırdı demişse, işte o kâfir olarak sabahlamıştır; kim de, Allah yağdırdı demişse, o da mü'min olarak sabahlamıştır." açıklamasında bulunmuşlardı.[15] Bunun gibi, o dönemde hurmalar aşılanmakla mutlaka iyi hurma alınacağına inanılırdı. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) her şeyin Allah'ın (celle celâluhu) elinde olduğunu ve sebeplerin neticeler üzerinde fazla tesiri bulunmadığını böyle pratik bir hâdiseyle ders vermek istemiş de olabilir. "Siz dünya işlerinizi bilirsiniz." demekle de, ihtimal sebeplerin mutlaka göz ardı edilmesi gibi bir kaidenin olmadığını da göstermek istemiştir.

c. Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) kıyamete kadar gelecek insanlara nebi ve imam olması hasebiyle, bu sözü teşrî' maksadına matuf olarak

alınabilirdi. Hâlbuki, insan hayatında mutlaka teşrî’ gerektirmeyen veya sükut geçilmesiyle mübah olup, tecrübe ve zamana bırakılan bir sürü mesele vardır. Günümüzde ilimler o kadar ilerledi ki, artık civcivin çıkması için, yumurtalar tavuğun altında 21 gün bekletilmiyor. Şimdi kuluçka makineleri, daha ucuz, daha pratik yolla civciv üretiyor. Yine bitki ve meyvelerin verimini artırmak ve en kısa zamanda en bol ürün almak için seracılık geliştiriliyor. Kim bilir, belki ileride değişik enerji kaynaklarının keşfiyle, meselâ uzaya yerleştirilecek dev aynalarla güneşin ısı ve enerjisi kış mevsiminde dahi dünyanın belirli bölgelerine yansıtılıp, Kur’ân’ın ifadesiyle her mevsim meyve veren ağaçlar misali, yılın dört mevsiminde de ürün alınabilecek ve bunun neticesinde de zekât verilecek kimse kalmayacak derecede bolluk ve zenginlik artacaktır.

d. Efendimiz, “Dünya işlerinizi siz bilirsiniz.” demekle geleceğe açık kapı bırakmış olmaktadır! Bir diğer yönüyle de, “Aşılayın” veya “Aşılamayın” dememekle, vicdanlara, iradelere zincir vurmayıp, çalışma ve araştırmaya teşvikte bulunmuştur.

Hâsıl-ı kelâm, kadere iman tam mü’min olmanın gereğidir. Allah’a, Resûlü’ne, peygamberlere, meleklere, kitaplara, haşre nasıl inanıyorsak, kadere de aynı şekilde inanmak mecburiyetindeyiz. Bu iman esasları, ebedî hayatı kazanma adına burada yaşayacağımız hayatın kaideleri ve sütunları mahiyetindedir. Bu kaidelerden bir tanesini sarstığımız zaman, kurmak istediğimiz şeyi sarsmış, belki de tamamen yıkmış oluruz. Kur’ân ve hadisler, kader etrafında ciddî tahşidat yapmaktadır. Haşirden sonra belki de en fazla üzerinde durulan Allah’ın (celle celâluhu) meşîeti, ilmi ve takdiridir. Kader, pek çok hadislerde, sair iman esasları içinde değil de, mânâ ve ehemmiyetine binaen daha çok Zât-ı Ulûhiyet ve O’nun sıfatlarının anlatıldığı yerde ve onların içinde ele alınmaktadır. Bu demektir ki, Allah’a, Allah’ın istediği mânâda iman etmek isteyen mü’minin kadere de iman etmesi mecburidir. Bir başka deyişle, kadere iman, Cenâb-ı Hakk’ın Zât’ına imanın kemalinin muktezasıdır; yani, kadere iman etmeyen, Allah’ın Zât’ına ve azametine de gerektiği şekilde iman etmiş sayılmaz.

Kadere herkes seviyesine göre inanır, zira Allah (celle celâluhu) hakkındaki mârifet ve Allah (celle celâluhu) ile olan münasebetler farklı farklıdır. Henüz işin başında olan veya başladığı yerde kalan biri, kadere dinî bir formül olarak, taklidî mânâda kendisini mecbur hissettiğinden dolayı ve bir ön şart derecesinde iman etmesi gerektiği için inanacaktır. Çok katmanlar aşmış,

derinlere inmiş, mesafeler katetmiş bir müntehî de, vicdanının derinliklerinde her şeyin üzerinde gerçekten Allah'ın (celle celâluhu) tasarrufunu görme noktasına ulaştığı için, kudsî hadiste ifade edilen "Gören gözü, işiten kulağı, tutan eli... olurum."[16] tecellîsinin mazharı olarak, aksine hiç ihtimal vermeden "Sanki parmağımı dahi Allah'ın oynattığını görüyorum." diyecektir. Bu da, bir idrak, seviye ve zaviye meselesidir.

Kader, ilmî ve amelî değil, vicdanî ve hâlî bir meseledir. Hiç bal tatmamış bir insana, tadı, muhtevası ve faydalarıyla balı ne kadar anlatırsanız anlatınız veya bu mevzuda ne yazarsanız yazınız, bunun, balın tadını tanıma noktasında ağzına sürülecek bir parmak bal kadar tesiri olmayacaktır. Allah'ın (celle celâluhu) varlığı, nübüvvet ve Kur'ânî meseleleri ilmî tahlillerle anlatmak mümkün olduğu hâlde, kaderi ihsan şuuruyla, Allah'ın (celle celâluhu) icraatından görüyor gibi tanıyabilmek için vicdan sayfalarını karıştırmak lâzımdır.

Kader, ayakları kaydırabilen hassas bir mevzudur. İnsanın çok kaygan bir zeminde her an sürçüp düşmesi muhtemel olduğu gibi, kader de, aynı şekilde kayıp düşülebilecek kaygan bir zemin mahiyetindedir. Öyle ki, bazı âlimler talebelerini kader mevzuunda konuşmaktan men etmişler, "Sen konuşuyorsun ya!" diyenlere de, "Konuşmasına konuşuyorum ama, başımda bir kuş var gibi konuşuyorum; kaçırırım diye de tir tir titriyor ve endişe ediyorum." karşılığını vermişlerdir.

Kader mevzuunda bir fikir verebilmek veya bir fikir edinebilmek için şu dört ana hususun çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Kaderle ilgili her meselenin bu dört esas ile izah edilebileceği kanaatindeyiz:

1. Kaderin mertebeleri: İlmî plân, kitabet, meşîet, halk.
2. Allah'ın (celle celâluhu) sonsuz ilmi; geçmişi, hâlihazırı ve geleceği bir nokta gibi bilmesi.

3.Cüz'î irade: Mânâsı, mahiyeti ve varlığının delilleri.

4. Kader ile irade-i cüz'iyyenin telifi ve münasebetleri.

1 En'âm sûresi, 6/59.

2 Neml sûresi, 27/75.

3 Yâsîn sûresi, 36/12.

4 Bürûc sûresi, 85/21-22.

5 Mülk sûresi, 67/25-26.

6 Ra'd sûresi, 13/8.

7 Hicr sûresi, 15/19.

8 Rahmân sûresi, 55/7.

9 Sâffât sûresi, 37/96.

10 Nisâ sûresi, 4/79.

11 Bediüzzaman, *Sözler* s.618.

12 Buhârî, *fezâilu ashabi'n-nebi* 17; Müslim, *radâ* 40.

13 Necm sûresi, 53/3.

14 Müslim, *fezâil* 141; ayrıca bkz.: İbn Mâce, *ruhûn* 15.

15 Buhârî, *istiskâ* 27; Müslim, *iman* 125; Ebû Dâvûd, *tıp* 22.

16 Bkz.: Buhârî, *rikak* 38; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/256.

KAZA ve KADERİN MERTEBELERİ

A. İlm-i İlâhî Açısından Kaza ve Kader

İlm-i ilâhî açısından kaza ve kader, kıyamete kadar zuhur edecek bütün eşya ve hâdiselerin plân ve programlarının Allah tarafından tespiti ve bunlara ilmî bir vücut giydirilmesidir. Kâinat yaratılmadan önce, hadisin beyanıyla, "Allah vardı ve başka hiçbir şey mevcut değildi."[1] Bu kevn ü fesad daha yaratılmadan, Allah muhît ve sonsuz ilmiyle her şeyi tespit etti. Bu, her şeyin Allah'ın ilminde tespit ve takdiriydi.[2]

Allah (celle celâluhu), akla gelen her şeyin verâsının verâsının verâsındadır ve O, hiçbir şekilde kullarına benzemez. Fakat, ilm-i ilâhî açısından kaza ve kaderi açıklamak için –hata olmasın– belki şöyle bir misal verebiliriz:

İnsan yapacağı bir şeyi önce zihninde kurar, tahayyül ve tasavvur eder; sonra plân, tasarı ve proje safhası gelir ve böylece ona safha safha mahiyet ve keyfiyet kazandırır. İşte bu, o insanın yapıp, madde âleminde ortaya koyacağı şeyin bir bakıma ilmî vücududur.

B. Kitabet Açısından Kaza ve Kader

İlim plânında tespiti yapılan plân ve projeler mübîn bir Kitap'ta yazılır: *"O şerefli Kur'ân da Levh-i Mahfuz'dadır."*[3] Kur'ân'da buna, aralarında ufak bir fark olmakla birlikte, *İmam-ı Mübîn*[4] ve *Kitab-ı Mübîn*[5] gibi adlar verilir ve başımıza gelecek her şeyin önceden bu Kitap'ta kaydedilmiş olduğu[6] ve Kitap'ta yazılmadık hiçbir şeyin bırakılmadığı anlatılır.[7] Bu esas kitaptır ve kendinde yazılı olan şeylerde hiçbir değişme olmaz. İlm-i ilâhînin mahlûkata müteallik bir unvanı olan Levh-i Mahfuz, tabir caizse, asıl kütük ve orijinal ana kitap gibidir.[8] Bu kitap esas alınarak, sanki istinsahlar yapılmakta ve başka levhalara, defter ve kitaplara yansıtmalar olmakta, misaller çıkarılmaktadır.

Allah'ın (celle celâluhu) bir de Levh-i Mahv ve İsbat isimli kitabı vardır ki[9] yazıp silmeler ve değiştirmeler bu kitapta cereyan eder.

Kitabet, İstinsah ve Çeşitleri

Allah'ın (celle celâluhu) çeşitli devrelerde değişik kitabeti vardır. Ana Kitap'tan alınan nüshaların levhaları, sayfaları, fihristleri kopyalar hâlinde küçük defterlerde istinsah edilir. Teşbihte hata olmasın, meselâ nüfus

dairesinde ana kütük bulunur; bu kütükten her bir insan için cebine koysun veya boynuna assın diye örnek bir nüsha çıkartılır. Bunun gibi, her insanın hayatı boyunca yapıp edeceği her şey Ana Kitap'tan istinsah edilerek boynuna asılır.

İstinsah, her bir insanın hayatında yapıp edeceği şeylerin melekler tarafından Ana Kitap'tan alınıp benzerinin yazılması demektir. Bu mevzuda Kur'ân'da, *"Şüphesiz Biz, yapageldiklerinizi kaydediyorduk."*[10] buyrulmaktadır.

İnsanların boyunlarına takılan kitapla, Kirâmen Kâtibîn meleklerinin yazdıkları kitap arasında fark yoktur. Levh-i Mahfuz'daki Ana Kitab'ın bir nüshası olan insanın boynundaki bu kitabın[11] veya nüshanın haricî bir vücudu ve hüviyeti olmayıp, sadece görülmeyen ilmî bir vücudu vardır. Dünya hayatında insan iradesi devreye girer ve onun dışta ağırlığı ve hüviyeti olan davranışlarını bir kitap hâlinde yazarlar. Bu şekilde, insanın ileriye gönderdiği de, geride bıraktığı da hiç bırakılmadan bir bir yazılır.[12]

İşte bu iki kitap birbiriyle karşılaştırıldığında, aralarında hiçbir tenakuz olmayıp, tam bir denklik ve benzerlik bulunduğu görülür. Melekler, "Bizim yazdıklarımız bunlar yâ Rabbi." diyecek olsalar, Cenâb-ı Allah da "Ben de şunları yazmıştım." diye karşılık verecek; Ramazanda hafızların okudukları Kur'ân ile takip edenlerin aynı şeyleri görmesi gibi, Allah'ın (celle celâluhu) Levh-i Mahfuz'dan yazdığı ilmî vücudu olan kitapla, meleklerin insanın davranışlarını kaydettikleri 'fiilî' kitap arasındaki mutabakat müşâhede olunacaktır. Bu da, insanın sergüzeşt-i hayatına ait her şeyin önceden Levh-i Mahfuz'da tespit edilmiş olduğunu göstermektedir. Fakat, kader mevzuunun şu önemli noktası çok iyi kavranmalıdır: İnsan, Levh-i Mahfuz'da önceden tespit edilip yazıldığı için öyle davranmaz; bilakis, dünya hayatında iradesini kullanarak neler yapacağı önceden bilinir ve yazılır. Bunu, net ifadelerle birkaç cümle hâlinde ifade edecek olursak:

Allah (celle celâluhu), sonsuz ilmiyle insanın ne yapacağını önceden bilip Levh-i Mahfuz'da yazmış ve bir nüshasını da onun boynuna asmıştır.

İnsan, bu nüshada yazılanları iradesiyle işler.

Allah (celle celâluhu), insanın işlediklerini yaratır.

Melekler de, insanın işlediklerini bir bir kaydederler.

Melekler kaydeder, çünkü insanın lâfzî, fiilî, iradî davranışlarıyla yazdırdığı kitabı veya çevirdiği hayat filmi öbür âlemde önüne açılıp, kendisine *"Oku*

kitabını!"[13] denilecek ve insan kendi çevirdiği hayat filmini kendi seyredip, itiraza imkân ve mahal bulamayacaktır.

Vicdanda Kitabet: Ruhlar âleminde veya misal âleminde ya da zerreler âlemindeyken bizden söz almak suretiyle Rabbimiz tarafından yazılan bu kitabın görülmez yazılarını vicdanımızda âdeta ruhun gözleriyle görür ve hissederiz. Daha sperm ve zerreler âlemine intikal etmeden evvel bütün zerrelerimize kumanda eden ruhun kendi âleminde kendi kulağı ile duyup, kendi diliyle cevabını verdiği vicdanlara kaydedilen bu kitabet, *"Elestü birabbiküm? - Kalû Belâ"*[14] âleminde icra edilen kitabettir.

Cenin için Kitabet: İnsan ana rahmine düştüğü an melekler tarafından ayrı bir kitabet ve istinsah yapılır. Melekler, büyük kitap Levh-i Mafhuz'dan onun hissesine düşeni, "saîd mi, şakî mi olacağını vb.!" yazarlar.[15]

C. Meşîet Açısından Kaza ve Kader

Meşîet, Allah'ın (celle celâluhu) isteme ve dilemesinin eşyaya taalluk etmesi ve taalluk ettiği zaman da eşyanın olur hâle gelmesi demektir. Yukarıda ele aldığımız ilk iki meselede Allah'ın (celle celâluhu) her şeyi ilmî plânda tespiti ve çeşitli şekillerde yazması meşîetle olduğu gibi, bundan sonraki 'halk-yaratma' işi de, dilemesi, yani meşîetinin taallukuyla olur.

Kur'ân'da ve kâinatta 'meşîet'i çok açık şekilde görür ve hissederiz. Kur'ân'da en çok geçen kelimelerden biri *'şâe'* (56 defa) ve muzari şekliyle *'Yeşâü'*dür (116 defa).[16] Bu kelimelerle ifade edilen 'doğrudan dileme' olduğu gibi, yaratılışa ait bütün safhaların da, O'nun meşîeti neticesinde tezahür ettiği gayet vâzıh bir biçimde beyan edilir. İleride yapmak istediğimiz bir iş için kullanmamız gereken *'İnşâallah'*[17] ibaresi de, "Allah dilerse" demektir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Kur'ân'da 'meşîet'le ilgili olarak geçen âyetlerin sayısı pek çoktur; meselâ:

"Dilediğini yapandır."[18]

"Yerlerin, göklerin mülkü ve aralarında bulunan her şey Allah'a aittir; O, dilediğini yaratır."[19]

"De ki: Ey mülkün sahibi Allah'ım, Sen dilediğine mülkü verirsin, dilediğinden mülkü alırsın, dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil

edersin.”[20]

“Dilediğine azap eder, dilediğine merhamet eder.”[21]

“O dilediğini saptırır, dilediğini hidayete erdirir.”[22]

“Allah dilemedikçe, siz dileyemezsiniz.”[23]

Görüldüğü gibi meşîet, insan hayatını çepeçevre kuşatmakta ve hayatın bütün cephe ve safhalarında kendini hissettirmektedir. Ayrıca, bütün peygamberlerin beyanlarında ve Kur’ân’ın ifadelerinde müşâhede edilen de hep aynı hakikattir. Kâinat kitabında okuduğumuz ifadeler ve her bir insanın âfâk ve enfüste, yani kâinatta ve kendi nefsinde bulduğu mânâlar da bundan farklı değildir. Aşağıda ele alacağımız üzere, nasıl güneşin doğup batmasına müdahale edemiyorsak, aynı şekilde kalb atışlarımıza, göz kapaklarımızın hareketlerine de müdahale edememekteyiz. Birinci bölümde ele aldığımız imkân, hudûs, intizam, hikmet, gaye ve sanat delilleri, hep omuz omuza verip, bize aynı meşîet ve iradeyi göstermektedir.

Allah’ın (celle celâluhu) meşîet ve iradesi, varda da vardır, yokta da; yani, Allah’ın (celle celâluhu) yok olmasını dilediği yok, var olmasını dilediği de var olur.[24] İmkân delilinde anlatıldığı gibi, âlemin ve eşyanın varlığı ile yokluğu müsavi olup, olanların olmasını, olmayanların da olmamasını tercih eden yine Allah’ın (celle celâluhu) meşîeti, iradesi ve kudretidir.

D. Halk-Yaratılış Açısından Kaza ve Kader

İleride yapacağımız şeyleri önceden bilir ve kafamızda tasarlarız. İkinci safhada, bu tasarılardan plân ve projeler yaparız; yani, kafadaki bu tasarıları kağıda döker, bir mühendis gibi yazar-çizer ve eğer arzu edersek, bu asıl nüshayı çoğaltabildiğimiz kadar çoğaltırız. Üçüncü safhada bu plân ve projeleri eşya hâlinde şekillendirmek, meselâ, bir bina veya bir başka şey yapmak isteriz. Bunu yapmadığımız takdirde ilim plânındaki tasavvurlarımıza dış elbise giydirememiş oluruz. Dördüncü safhada ise, bildiklerimizi pratiğe döker, taşıyla-tuğlasıyla, demiriyle, çimentosuyla, duvarları ve çatısıyla bir bina kuruveririz. Allah’ın (celle celâluhu) yaratması bunların hiçbirine benzemez ve akla gelen her şeyin verâsındadır ama, yine de O’nun (celle celâluhu) ilminde her şeyin bir tasarısı ve plânı vardır ve O, bunları Levh-i Mahfuz’da tespit buyurmuştur. Sonra, zamanın akışında yeri geldikçe bunları Kudret ve Meşîeti’nin taallukuyla ilimden, kudrete, ademden saha-yı vücuda

çıkarır; yok iken var eder ve Ana Kitap'taki durumlarına göre, ilmî takdirden fiilen yaratma safhasına geçirir.

Bu itibarla, geçmişe uzanan zaman dilimlerinde yaratılmış bütün eşya ve hâdiseler için, "Demek ki, Levh-i Mahfuz'da böyle takdir edilmiş ve bu takdire göre de yaratılmış." deriz. Buna karşılık, göz, hayal, düşünce ve ruhumuzun uzanamadığı, malumatımızın ulaşıp aşamadığı zamanın gelecek dilimleri için de yine, "Levh-i Mahfuz'da nasıl takdir edilip yazılmışsa, öyle yaratılacak." veya "Nasıl yaratılacaksa, Levh-i Mahfuz'da o şekilde takdir edilip yazılmıştır." deriz.

Bu noktada her Müslümanın, hatta her insanın diyeceği şudur: "Şimdiye kadar ne söylemiş, ne yapmış ve nasıl davranmışsam, hepsi de Allah'ın ilminde ve Ana Kitap'ta aynıyla mevcuttu. Gelecekte söyleyeceğim ve yapacağım her şey –ben bilmesem de– yine Ana Kitap'ta kayıtlıdır. İrademle ne yapacaksam, Allah (celle celâluhu) sonsuz ilmiyle, geçmişimde ve geleceğimde hepsini bildiğinden "İradesiyle şunu şunu şöyle yapacak." diye yazmış bulunmaktadır. Ben bu yazının dışına çıkamam; fakat, onun orada o şekilde yazılmış olması beni zorlamaz; çünkü ben yaptığımı irademle yapıyorum ve Allah (celle celâluhu) da zaten irademle yapacağımı ilm-i ezelîsiyle bilip yazmıştır."

Buna göre ortaya iki tür kader, yaratma ve emretme çıkmaktadır:

1. İnsan iradesinin hiçbir tesir ve fonksiyonunun olmadığı, kâinattaki umumî kader ve yaratma (Emr-i kevnî ve cebrî hilkat) ki bu, Allah'a (celle celâluhu) aittir. Allah mülkün sahibidir, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder; Fail-i Muhtar'dır, neyi isterse onu işler ve kimse O'na hesap soramaz.

Fakat Allah, mutlak mânâda Âdil ve Hâkim'dir. Kullar kendilerine zulmeder de, Allah onlara hiçbir şekilde zulmetmez.[25]

Allah'ın (celle celâluhu) bu şekilde, i護ademiz ve müdahalemiz dışında kâinattaki emir ve yaratmasında pek çok hikmetler, bu cebrî yaratılışta pek çok gaye, mânâ ve faydalar vardır. Dünyanın dönmesi elimizde değildir ama, bütünüyle lehimizedir. Güneşe, "Işık gönderme" desek bile o, yine de gönderecektir; fakat biz, onun ısı ve ışığı karşısında kendisine ne yakıt gönderiyor, ne ödemede bulunuyor, ne de vergi veriyoruz. Yani güneş, hiç karşılıksız ve tamamen lehimize çalışmaktadır. İçtiklerimizin posasını, başka bir elin mahkûmu olarak böbreklerden süzüp dışarı atıyoruz; aleyhimize mi bu? Bize hiç karşılıksız verilen 24 altın kıymetindeki 24 saatimizden sadece

birkaçını o altınları verene veriyor, ama karşılığında dünyada melekleri imrendirecek faziletlerle mücehhez bir karakter ve ahirette ebedî Cennet köşkleri alıyoruz. Ne kadar büyük lütuf! Gül simalar arasında reftare gezdiriliyor, 20. asrın tufanları arasında hilâl çehrelilerle saadet semasının yıldızlarının peşi sıra koşturuluyoruz. Ne de güzel bir kader!

2.İnsan iradesinin nazara alınıp hesaba katıldığı emirler ve yaratma (Emr-i şer'î ve dinî): Namaz, oruç, Allah yolunda mücahede ve fuhşa girmeme gibi.

Meşîet ve halk, her iki kader ve emre de taalluk eder; yani Allah, irademiz dışında kâinatta cereyan eden hâdiseleri yaratmayı da, insanların iradeleri nazara alınarak emrettiği hâdiseleri, bizzat insanların işlemeleri neticesinde yaratmayı da meşîetiyle ister ve yaratır. Şu kadar ki, bu ikinci şıkta yarattığı bazı fiillerden hoşnut olurken, bazılarından hoşnut olmaz. Meselâ, namazı emreder, yaratmayı diler ve kul iradesiyle devreye girince hoşnut olarak yaratır. Fakat, küfür ve günahı sevmez; ama insan iradesiyle o yöne yönelince de, meşîeti onlara taalluk eder ve yaratır, fakat hoşnut değildir. Bunun gibi, sözgelimi Allah (celle celâluhu) fesat ve zulmü sevmez;[26] fakat insan, iradesiyle bunlara yönelip yapmaya koyulunca da, hoşnut olmamakla beraber bunları da yaratabilir. Dolayısıyla, hayrın yanında –zâhiren veya hakikaten– şer görülen şeyleri de yaratan O'dur.

Evet, bizzat gördüğümüz ve âyetlerden de anladığımız gibi, Allah (celle celâluhu) her şeyin yaratıcısıdır.[27] Ama O, kendimizi dört bir yandan tam bir cebrîlik ve zorlamayla sarılmış da hissetmeyelim, sebeplerin ve irademiz dışında cereyan eden kanun ve hâdiselerin tazyik ve hücumu karşısında boğulmayalım ve irademizi hissedelim diye bize bir menfez, bir açık pencere de bırakmış ve bizi elimiz-kolumuz bağlı, ümitsiz ve mazlum olarak şu âleme fırlatıp atmamıştır. Ve düğmesine basınca dört bir yanımızı aydınlatacak bir ümit feneri veya bizi karanlıklardan aydınlığa, Serâ'dan Süreyya'ya çıkaracak asansörün düğmesi ya da koca fabrikaları çalıştıran, çarkları çevirecek ve avizeleri yakacak bir hareket düğmesi olarak bize bahşettiği bu menfez veya açık pencerenin adı, cüz'î iradedir.

1 Buhârî, *bed'ü'l-halk* 1.

2 Bkz.: Hicr sûresi, 15/21.

3 Büruc sûresi, 85/22.

4 Yâsîn sûresi, 36/12.

5 En’âm sûresi, 6/59; Yûnus sûresi, 10/61; Hûd sûresi, 11/6; Hac sûresi, 22/8; Neml sûresi, 27/75; Lokman sûresi, 31/20; Sebe sûresi, 34/3.

6 Tevbe sûresi, 9/51.

7 En’âm sûresi, 6/38.

8 Ra’d sûresi, 13/39.

9 Ra’d sûresi, 13/39.

10 Câsiye sûresi, 45/29.

11 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/13.

12 Bkz.: Yâsîn sûresi, 36/12.

13 İsrâ sûresi, 17/14.

14 A’raf sûresi, 7/172.

15 Buhârî, *hayz* 17; *enbiyâ* 1; *kader* 1; Müslim, *kader* 5.

16 Bkz.: M. F. Abdülbâki, *Mu’cemü’l-müfehres li’l-elfâzı’l-Kur’âni’l-Kerim.*

17 Bkz.: Kehf sûresi, 18/24.

18 Bürûc sûresi, 85/16.

19 Mâide sûresi, 5/17.

20 Âl-i İmrân sûresi, 3/26.

21 Ankebût sûresi, 29/21.

22 Nahl sûresi, 16/93.

23 İnsan sûresi, 76/30; Tekvir sûresi, 81/29.

24 Yâsîn sûresi, 36/82; Ebû Dâvûd, *edeb* 110.

25 Nisâ sûresi, 4/40; Yûnus sûresi, 10/44; Kehf sûresi, 18/49.

26 Bkz.: Bakara sûresi, 2/205; Âl-i İmrân sûresi, 3/22-57.

27 En’âm sûresi, 6/102; Ra’d sûresi, 13/16; Zümer sûresi, 39/62; Mü’min sûresi, 40/62.

İLM-İ İLÂHÎ ve KADERLE MÜNASEBETİ

Allah (celle celâluhu), o sonsuz ilmiyle geçmişi, hâzır zamanı ve geleceği bir nokta gibi bilir.

İradesi ve kader münasebetlerini daha iyi kavrayabilmek maksadıyla, her şeye nigehbân bulunan Allah'ın (celle celâluhu) sonsuz ilmini biraz olsun anlayabilme yolunda bazı âyetlerin meallerine bir göz atıp, birkaç misal verelim:

"Allah, yaptıkları her şeyi bilendir."[1]

"Olur ki siz bir şeyden hoşlanmazsınız, hâlbuki hakkınızda o bir hayırdır. Ve olur ki bir şeyi seversiniz, hâlbuki hakkınızda o bir şerdir. Allah bilir, siz bilmezsiniz."[2]

"Yerde ve göklerde olan her şeyi bilir."[3]

"Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a ait olmasın. (Allah) Onun durduğu ve emanet bırakıldığı yeri bilir. Bunların hepsi apaçık bir kitaptadır."[4]

"Allah, onların geçmişlerini de, geleceklerini de bilir; onlar ise O'nu ilmen ihata edemez."[5]

"Allah, insana bilmediklerini öğretti."[6]

"Gaybın anahtarları O'nun katındadır; onları ancak O bilir. O, karada ve denizde olan her şeyi bilir."[7]

"Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa, bir o kadarını da katsak, Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi."[8]

Bunlar, kâinat kitabının da dile getirdiği aynı hakikatlerden başkası değildir. Kâinatta en büyük âlemlerden en küçük âlem olan atomlara kadar her şeyde hassas bir matematik denge ve ölçünün hâkim oluşu sonsuz bir ilmi gösterdiği gibi, ilmin hemen her dalında yazılan binlerce kitap da aynı hakikate parmak basmaktadır. Daha düne kadar tıp sahasında vücudun bütün anatomisi için bir kitap yazılabilirken, bugün göz, karaciğer, kalb, kısaca bütün uzuvlar ve hatta hücreler için ayrı ayrı kitaplar telif ve üniversitelerde ayrı ayrı dallar, bölümler, kürsüler teşkil edilmektedir. Daha binlerce yıl denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa ve gerek Kur'ân, gerekse kâinat kitabı için kütüphaneler

dolusu eserler verilse, kalem de bitecek mürekkep de ama anlatılanlar, bir kuşun gagasına okyanustan bulaşan su damlası kadar ya olacak, ya da olmayacaktır.

Aynaya bakarken, simanızın hayatınız boyunca tanıdığınız simalardan hiçbirine benzemediğini bilmem düşündünüz mü? Ya parmak izlerinizi ve hatta göz yapılarınızı?.. Kim bilir, ileride tespit edilecek daha nelerinizin başka bir insanınkine benzemediğini görüp görüp hayretlere düşeceksiniz... Evet, dikkatle tetkik ettiğinizde, ağaçlarda ve yapraklarda bile ciddî bir farklılık müşâhede edersiniz. Kar taneciklerini özel aletlerle büyütmek suretiyle tetkik eden ilim adamları, hiçbir kar kristalciğinin bir diğerine su molekülü sayısı ve model olarak benzemediğini ortaya koymuş bulunmaktadırlar.

Ne demektir bütün bunlar? Herhangi bir sima veya parmak izini önceki, o anda hayatta olan ve gelecekteki bütün insan simalarından farklı olarak meydana getirebilmek için milyarlarca insanı simaları ve parmak yapılarıyla bilen, karıştırmayan, unutmayan muhit bir ilim sahibinin varlığı gerekir. Nasıl biz, arkadaşlarımızın simalarını Levh-i Mahfuz'un pek küçük bir misali olan hafızalarımızda yazıyor ve arkadaşlarımızı gördüğümüzde simalarıyla tanıyıp ayırt ediyoruz, –teşbihte hata olmasın– Allah (celle celâluhu) da gelecek milyarlarca insanın simasını ve parmak yapılarını sonsuz ilmiyle bilip, çok öncelerden Kader Kitabı'na yazmış bulunmaktadır. Hafızamızda yerleşmiş bulunan tarihçe-i hayatımız, yazılmışın yaşanmışından ibaret olduğu gibi, zaman geçtikçe ortaya çıkan simalar ve parmaklar da, aynı şekilde yazılmışın yaratılmasından ibarettir.

Allah (celle celâluhu), sonsuz ve her şeyi kuşatan ilmiyle bütün geçmiş ve geleceği bir nokta gibi bilir ve görür. Her şeyi, manzar-ı a'lâ'dan, –tabir caizse– bir zirve noktadan âdeta bir nokta içinde bilip tespit buyurur. Diyelim ki, dağda bir ağaç altında kitap okuyorsunuz ve o anda zamanın ve mekânın kayıtları içindesiniz, fakat ruh bahsinde temas edildiği gibi, birden madde buudlarından sıyrılıp yükselmeye başladınız ve dağın en yüksek noktasına ulaştınız. İşte, bu tepe noktada mahrûtî (konik) bir bakış açısı kazanıp, dağın önünü de arkasını da görürsünüz. Bunun gibi, Rabbimiz de –her türlü maddî ölçü ve izahın ötesinde– geçmişi ve geleceği bütün sebep ve neticeleriyle, yaptığımız, yapacağımız her davranışımızı –irademiz de dahil olmak üzere– muhit ve sonsuz ilmiyle çok önceden görüp bildiğinden tespit ve takdir buyuruyor, biz de, zamanı gelince irademizle onu yapıyoruz.

Hep biliriz, her yıl, 365 günlük namaz vakitlerinin dakikası dakikasına önceden bilinip kaydedildiği takvimler basılır. Takvimlerdeki vakit cetveline göre zamanı gelince ezan okunur, biz de irademizle Hakk'ın divanında el bağlayıp, namazımızı kılarız. Bu da, gelecekte yapacağımız ibadetlerin bir bakıma vakit be vakit önceden bilinip, tespit ve takdir edilmiş olmasının neticesi değil midir?

1 Nûr sûresi, 24/41.

2 Bakara sûresi, 2/216.

3 Âl-i İmrân sûresi, 3/29.

4 Hûd sûresi, 11/6.

5 Tâhâ sûresi, 20/110.

6 Alak sûresi, 96/5.

7 En'âm sûresi, 6/59.

8 Kehf sûresi, 18/110.

İRADE-İ CÜZ'İYYE BAHSİ

1. İrade-i cüz'iyyenin varlığına deliller

a. Vicdan, işlediği kötülüklerin ağırlığını insana hissettirir. Evet, çok zaman insan, yaptıklarından dolayı pişmanlık duyar; ızdıraptan kıvranır, hatta, muvazenesiz insanların bu sebeple intihara sürüklendiği bile olur. İnsan irade ve istekten mahrum olup, yaptığını cebrî bir kaderin zorlamasıyla yapıyorsa, o zaman neden vicdan azabı çeksin ve günahlarının ağırlığı altında ezilip gözyaşı döksün, istiğfarda bulunsun? Hem neden bir insanı kırdığınızda gidip kendisinden af diler ve beyan-ı i'tizarda bulunursunuz? Bütün bunlar, yaptıklarınızı bizzat dileyerek, yani kendi iradenizle yaptığınızı göstermiyor mu?

b.Söz ve davranışlarımızda, hareket ve faaliyetlerimizde hür müyüz, değil miyiz? İstediğimiz zaman elimizi kaldırıp, ayağımızı, kolumuzu, dilimizi hareket ettirebiliyor muyuz, yoksa, kollarımıza zincir, ayaklarımıza pranga vurmuş ve boynumuza da tasma geçirmişler de, ancak bunları çözdükleri zaman mı yapacaklarımızı yapabiliyoruz? Oturup-kalkmak, yiyip-içmek ya da Hak adına bir iş yapmak istediğimizde, müspet veya menfi mânâda bizi zorlayan var mı? Hak ve hakikati duyurma mevzuunda irademizle mi hareket ediyoruz, yoksa zorlamayla mı? Hayır, hiçbirimiz, kumanda düğmesi başkasının elinde, istenilen yöne çekilen bir robot veya –olmayan– ipimiz çekildikçe oraya buraya hareket eden bir kukla, bir piyon değiliz.

c. Tereddüt, mukayese, muhakeme, düşünüp değerlendirme ve tercih edip karar verme faaliyetleri de iradeyi gösterir.

Güzel bir arkadaşımız güzel bir yere davet ediyor; fena birisi de aynı anda fena bir yere. Böyle bir durumda nereye gideceğimizi düşünür, mukayese ve muhakemede bulunur, neticeye bakar ve sonunda tercihimizi yaparız. Aynı şekilde, günde belki yüz kere içimizde melek ve şeytanın ters istikametteki davetleri karşısında aynı mukayese, aynı muhakeme ve aynı tercihlerle karar verme faaliyetlerinde bulunmaktayız. Zira biz, rüzgârın önünde her tarafa savrulan bir yaprak veya akıntıya kapılıp sürüklenen bir saman çöpü değiliz.

d. İşlediğiniz bir suçtan ötürü, mazlumun veya adalet mekanizmasının önünde "Ne yapayım, iradem yok ki!" diyebilir misiniz; deseniz bile, böyle bir özrü kabul ettirebilir misiniz? Gerçek bu istikamette olsaydı, o zaman ne hükümet, ne adliye, ne polis ve ne de mahkemeler olurdu ve hayat sahnesi, ölenleri ve

öldürenleriyle milyarlarca ‘kader kurbanı’yla dolardı. Oysa, insanların bir yanda faziletleri, güzel ahlâk ve davranışları, öte yanda kötü ahlâk ve hareketleriyle; bir yanda suçsuzları, öte yanda suçlularıyla; bir yanda çalışıp ter dökenleri, öte yanda miskin miskin oturanlarıyla ve hayat basamaklarında çeşitli meslek, karakter ve vazifeleriyle sınıf sınıf ve rütbe rütbe oluşları, her bir insanın, iradesinin kavgasını vererek kendine bir yer hazırladığını göstermiyor mu?

e. Ancak, mecnun veya deli dediğimiz insanlar mükellef değildirler, çünkü onların iradeleri, bizim anladığımız mânâda fonksiyon îfa etmez. Bu sebeple, onların söz ve davranışlarını normal karşılamaz, “Bunlar, akıllı işi değil” deriz. Nedir öyleyse bizi onlardan ayıran şey? Nedir akıllılığın hakkı? Akıl ve kalbin, düşünce ve iradenin hakkını vermemek, ayrı buudda bir deliliğin ifadesi olmaz mı? Malın, paranın, dünyanın ve makamın delisi olmak, çok buudlu bir cinnet ifadesi değil midir? Mefhum kargaşası içinde, akıllılık da delilik de anlaşılmaz oldu... Burada, Hasan Basri Hazretlerine atfedilen şu sözün mânâsını bir daha düşünmek yerinde olur:

“Eğer siz sahabeyi görseydiniz, onlara “deli” derdiniz; onlar sizi görselerdi, “Bunlar mü’min değil!” derlerdi.”[1]

f. Hayvanlarda şuur, idrak ve irade yoktur. Onlar ‘sevk-i ilâhî’ ile hareket ederler. Meselâ arı, Allah’tan (celle celâluhu) aldığı sevk ve ilham, yani sevk-i ilâhî ile (sevk-i tabiî veya içgüdü değil) peteklerini devamlı altıgen şeklinde yapar; çünkü, ne irade sahibidir ne de kendine değişik bir model meydana getirme kabiliyeti verilmiştir.

Bazen farkına varmadığınız, irade dışı davranışlarınız da olur. Plânsız, programsız, düşüncesiz, fakat kafanızda bin bir düşünce ile evinizden çıkarsınız.. kalbleri doğranan, imanı alevler içinde yanan ve kendini kelebekler gibi ateşe atma cinneti içinde bulunan neslimizi ve ümmet-i Muhammed’in hâlihazırdaki durumunu düşünürsünüz.. yağmur yağıyordur ama, siz yağmuru fark etmediğinizden elinizdeki şemsiyeyi açmaz, yürürsünüz. Neden sonra ayağınızın yağmur sularıyla dolmuş bir çukura kaçması ya da yanınızdaki arkadaşınızın gittikçe yükselen sesiyle daldığınız âlemlerden sıyrılıp, kendinize gelirsiniz.. tıpkı, çok zaman ümmetinin derdiyle dopdolu, başına konan işkembelerin, yüzüne atılan çamur ve savrulan yumrukların farkına ancak kızı Fatıma’nın (radıyallâhu anha) veya dostu Ebû Bekir’in (radıyallâhu anh)

ağlamalarıyla varan ve “Niye ağlıyorsun Fatıma?”, “Niye ağlıyorsun Ebû Bekir?” diye soran Kâinatın Efendisi gibi.

İrşad ve hizmet aşkıyla öylesine şahlanmış ve öylesine hizmet âşığı olmuşsunuz ki, akşam evime gideyim diye attığınız adımlarınız, bir de bakmışsınız sizi evinize değil de, bir Allah evine getirmiş...

Bu şekilde, irademiz dışında yaptığımız davranışları farkına vardıktan sonra değiştirmemiz de, irade-i cüz'iyyeyi göstermektedir.

İrademizle yaptığımız işlerimizin de, yine Allah'ın (celle celâluhu) ilim ve kudreti dahilinde olduğunu ve yine bizzat Allah (celle celâluhu) tarafından yaratıldığını tekrar belirtmeye gerek yok. Evet, âyetin ifadesiyle, bizi de, yaptıklarımızı da yaratan Allah'tır (celle celâluhu).[2]

2. Cüz'î iradenin mânâ ve mahiyeti

Cüz'-i ihtiyarî de dediğimiz 'irade-i cüz'iyye', esasen haricî vücudu bulunmayan, itibarî bir varlığa sahip insanî bir temayül ve eğilim hissidir. İtibarî vücudu var demek, var-yok gibi bir şey demektir. Bu itibarla, vücud-u haricîsi olmadığından, ona mevcut nazarıyla da bakmıyoruz. Meselâ başımız, kolumuz ve kulağımız vardır; çünkü bunlar yaratılmış olup, haricî vücuda sahiptirler. Hariçte yaratılmayan şey ise, esasen mevcut değildir. Yine meselâ, “İki gözüm var” deriz; çünkü yaratılmıştır ve vardır. Fakat, üçüncü bir gözün varlığını kabul etmiyoruz, zira yaratılmamıştır. Fakat siz, “Benim öyle bir iç gözüm var ki, onunla iki gözün gördüğünden daha ilerisini görürüm.” diyebilirsiniz. Böyle bir vazife icra eden bir iç göz de olabilir; fakat yaratılmış bir vücud-u haricîsi olmadığından, ona “yoktur” da diyebiliriz. Binaenaleyh, hakikatte bir varlığı olmadığı ve yaratılmış bir vücudu bulunmadığı için, cüz'î iradeye de “yoktur” diyebiliriz, fakat fonksiyon, vazife ve neticesini sürekli müşâhede edip durduğumuz bir meyelanı ve âdeta zar gibi incecik bir tercih noktasının varlığını insana isnad etmekle de Allah'a (celle celâluhu) şirk koşmuş olmayız; zaten, Allah (celle celâluhu) da kulun fiillerini bu meyelan ve tercih üzerinde yaratır ve inşa eder.

Cüz'î irade, aslında hiçbir şey, fakat belki de kendine çok şey dedirtecek bir şart-ı âdîdir. Çapı ve ağırlığı, mânâ ve mahiyeti ne olursa olsun, Allah (celle celâluhu), cüz'î iradeyi azîm ve cesîm icraatı için basit, âdî bir şart ve bir sebep kabul etmiştir. İrade-i cüz'iyye çok küçük, basit, zayıf ve dış âlemde yok olmakla beraber, büyük, mükemmel ve kendi üzerinde yaratılan pek mühim

neticelerin de sebebi durumundadır.

Yapmak istediğiniz bir binanın plânı, kâğıt üzerinde dolabınızın çekmecesinde kaldığı sürece hiçbir fayda ve mânâ ifade etmeyecektir. Ama, çekmeceden çıkarılıp ona göre bir bina yapımına başlandığı ve bina ortaya çıktığı zaman, o plân mühim bir mânâ ifade edecek ve âdeta binanın temel sebebi mevkiine yükselecektir. Aynen öyle de, –lâ teşbih– insanın iradesi, üzerinde kendine göre çok önemli hizmetler îfa edecek, belki de pek çok kötülüklere sahne olacak bir binanın yapılacağı hatlar ve çizgilerden ibaret böyle bir plân gibidir. Bu plân üzerinde binayı asıl kuracak olan Allah'tır (celle celâluhu); fakat Allah (celle celâluhu), binayı kuracağı zaman, sizin irade-i cüz'iyyeniz olan plâna bakacaktır.. böylece iradeniz, zatında herhangi bir kıymet ve mevcudiyet ifade etmese de, Allah'ın (celle celâluhu) yaratmasına âdî bir sebep teşkil ettiğinden, kendi çapından kat kat fazla önem kazanacaktır.

Evet, her şeyi yaratan Allah (celle celâluhu) olmakla beraber, yine de hilkatte hiçbir zaman mutlak cebir değil, belki insan iradesinin sebep olduğu 'şartlı cebir' bahis mevzuudur. Allah (celle celâluhu), insanın fiillerini plân mesabesindeki iradesine göre yaratmakta ve nasıl davranacağını önceden bildiği için de, yarattıklarını ta baştan 'Kader Kitabı'na yazmış bulunmaktadır.

Büyük bir sarayın aydınlatılması için önce mükemmel bir elektrik şebekesinin kurulması gerekir. Fakat, avizelerin yanar hâle gelip, sarayı aydınlatması için de, basit ve âdî bir şart olarak parmağın düğmeye dokunması zarurîdir. O parmak o düğmeye temas etmediği sürece, o dev ve mükemmel elektrik şebekesine rağmen saray aydınlanmayacak ve o şebeke âdeta işe yaramaz bir hâlde bekleyip duracaktır. İşte, iman adına bir meyil ve isteği olan insan, kalb sarayındaki meş'aleleri yakmak için o düğmeye dokunacak, Allah da meşîetiyle bütün lambaları yakacak ve onu aydınlıklar ülkesi Cennet'e varan yola sevk edecektir.. tabiî ki, küfür meyli olan da ona göre muamele görecektir.

Geda, fakrını, aczini ve ihtiyacını dile getiren kulluk dilekçesiyle ve gedalığına yakışır şekilde Sultan'ın kapısına müracaat etse, dilekçesine Sultan'a yakışır bir sultanlıkla cevap verilecek; bu basit ve cüz'î müracaat, gedayı kâinata sultan yapacağı gibi, ebedî âlemde de dünya sultanlarına taç giydirir hâle getirecektir. Yine, bir üfürmekle yıldızların dağılıp saçılmasını, bir kaşık su ile ummanlara sahip olunmasını, bir damla ile arz yüzünün boyanmasını ve bir asansör düğmesiyle galaksiler ötesine yolculuk yapılmasını

da aynı zaviyeden düşünebiliriz.

Demek ki, küllî irade cüz'î iradeye bakmakta olup, cüz'î irade de çok büyük neticelerin yaratılması için âdî ve basit bir şart hükmündedir. Evet, görülüyor ki insan, kader önünde eli kolu bağlı robot gibi cebren hareket ettirilen, hele bazı edep bilmeyenlerin iddia ve ifade ettikleri gibi, "Kader kurbanı, kaderin mahkûmu, zalim feleğin mazlumu." bir varlık değildir. Ne var ki –hakkını inkâr etmemekle birlikte– irade de kendi adına hiçbir şeye sahip çıkmamalıdır. Çünkü, gayet âdî, basit ve küçük olan insan iradesiyle, son derece büyük olan neticeler arasında herhangi bir tenasüp ve uygunluk mevcut değildir. Evet, küçük bir düğmenin koca bir sarayın aydınlatılmasında veya yine bir düğmenin insanın galaksiler arası seyahat yapmasındaki rolü ne kadar olabilir..? Öyleyse, meydana gelen hareketi yaratan ve çok küçük, zayıf ve basit sebeplere azîm ve cesîm neticeler terettüp ettiren bir Zât vardır ve O, her şeye hâkimdir. İrade, ihtiyar ve çapımıza göre cüz'î bir kudretimiz olsa bile, kâinat çapında teşhir edilen tecellîler içinde bize düşen pay, milyonda bir bile değildir. Bu ve bunun gibi, bize karşılıksız hibe edilen lütufları saymanın üstesinden gelemeyiz.[3] Allah (celle celâluhu) bizden, kendimize düşenle, Zât-ı Ulûhiyeti'ne düşeni ayırmamızı istese, herhâlde kendimize en yakın bilip, "sahibiyiz" dediğimiz 'ben' dahil, elimizde 'sıfır'dan başka bir şey kalmayacaktır.

Meselâ, her gün menşeini ve akıbetini hiç düşünmeden yediğimiz bir lokma ekmekteki payımız ne kadardır? Her şeyden önce, o lokmanın ana kaynağı toprağı var eden ve ekime müsait hâle getiren kimdir? Toprağa atılan buğday tanesini yaratıp, ona çimlenme, başak verme ve nihayet ekmek olma yolunda nemi, havayı, bulutu, yağmuru, rüzgârı, ısı ve ışığı halkeden kimdir? Hatta, tanenin toprak altındaki macerasını; toprakla içli-dışlı olmasını, gübreyle tanışmasını, bakterilerle dost ve kardeş olmasını tanzim eden kimdir? Sonra, toprağı sürme, ekip biçme, ürün alma ve taneyi un hâline getirip ekmek yapma ilmini, kabiliyet, güç ve kuvvetini bize kim verdi, kim öğretti? Öğrenmek ve bütün bu işleri yapmak için lüzumlu aklı, düşünceyi, beyni, kas ve kemikleri bize hediye eden kim? Lokmayı ağzımıza götürüp çiğnemek ve sonra vücudumuza yarayışlı hâle getirmek için gerekli olan el, kol, dişler, birtakım bezler ve yutaktan yemek borusuna, mideden bağırsaklara ve pankreasa kadar bütün uzuvlar kimin eseri ve kimin emriyle çalışıyor? Lokmanın tadı ve dilimizin o tadı alma fonksiyonu nereden geliyor? Hem, bizden habersiz lütfedilmiş olan acıkma ve doyma hissinde irade ve kudretimizin ne dahli var?

Sonra, o lokma ile beden arasındaki sıkı hayatî ilişkiyi tanzim eden kim? Lokmanın kan, gıda ve hücrelere yapı taşı oluşundaki kompleks keyfiyet ve kompleks faaliyet kimin eseri? İşte böyle, bir lokma için zeminden âsumana, soğuktan sıcağa, güneşten diğer sistemlere, yağmurdan kara kadar nerdeyse bütün kâinat iş birliği yapıyor ve bu işbirliği en dakik biçimde vücut mekanizmasıyla birleşip, bütünlük kazanıyor... Acaba, bu sergüzeşti içinde lokmanın masrafı ve fiyatı nedir? Dünyadaki gelmiş geçmiş ve gelecek bütün insanların serveti bir araya getirilse, bu masrafı ödemeye kâfi gelir mi? Ve bu sergüzeşt içinde bizim payımız ne kadardır, hiç düşündük mü?!.

Lütfedilen ve daha da lütfedilecek bunca nimeti acaba hangi ibadetimiz karşılayabilir? Bir günlük cüz'î bir ücret için sekiz saat yorucu bir mesai yapmıyor muyuz? Yeryüzünde üzümün kendi değil de sadece resmi mevcut olsaydı, bütünüyle insanlık olarak gücümüzü, kabiliyetimizi ve servetimizi birleştirerek, bir salkım gerçek üzüm elde edebilir miydik? Oysa, Allah (celle celâluhu) bütün nimetleri karşılıksız vermiş ve vermektedir de; karşılığında istediği nedir? Meselâ, bir çuval buğday için bin rekât namaz emredebilir, insanlar da açlıktan ölmemek için bu emri mecburen yerine getirirlerdi. Kuraklık zamanında dağlara, sahralara çıkıp, dualar ediyoruz; ya her damla su bir rekât namaz karşılığı olsaydı, milyonlarca rekâtı eda etmekten başka ne gelirdi elimizden? Çölde kalıp, ciğeri yanmış bir insana bir şişe suyu keselerce altına satamaz mısınız?

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ifade buyurdukları üzere,[4] vücudumuzdaki her bir eklemin şükrünü ne ile ödeyebiliriz? Hastahanelerde idrarını yapamayan, kolunu, bacağını ya da gözünü kaybetmiş veya kendilerine patatesten başka bütün yiyeceklerin yasaklandığı insanlar görürsünüz. Şimdi, sıhhatin şükrü nasıl eda edilebilir, düşünün! Mü'min ve Müslüman olmanın, mü'min insanlarla bir arada bulunmanın mukabilinde nasıl teşekkür edilmesi gerektiğini tefekkür edin! Sonra, kulluğumuzu hakkıyla yapamamanın murâkabe ve muhasebesiyle, Cennet'i müşâhede nimetini hesap edin.! Bütün bu nimetlere Allah'ın (celle celâluhu) sonsuz rahmetinden ve bu rahmeti harekete geçiren acz, fakr ve hiss-i ihtiyacımızdan başka ne ile hak kazanabiliriz? {Yâ Rab, bizi Sana kulluktan ırak etme, sırat-ı müstakîmden ayırma ve Habib-i Edibi'nin izinden ve Sünnet'inden mahrum etme! (Âmin)}

Herhâlde, sahip olduğumuz iradeyle, perverde kılındığımız nimetler arasında herhangi bir tenasübün olmadığı anlaşıldı. Gerçek bu iken, Allah (celle

celâluhu) sonsuz merhametiyle bizim için çeşitli vesileler yaratmış ve o küçücük ve incecik cüz'î irademizi Cenneti'ni lütfetmeye sebeb-i âdi kılmıştır. "Allah!" diye inleyip, "ah!" ile bir buhurdanlık gibi kaynayınca, Allah'ın (celle celâluhu) affina mazhar olursunuz. Ebediyyen iman, sebat ve azim niyetiyle bir defa *"Lâ ilâhe illallah"* dersiniz, Allah (celle celâluhu) da "Cennetimi size vacip kıldım." karşılığında bulunur. İşte, dilde kolay, mizanda ağır ifadeler ve işte cüz'î irademiz, işte neticesi!.

Netice olarak, her ne kadar şudur diyemesek de, cüz'î irade, varlığı bedîhî ve açık ama, mahiyeti ve ağırlığı bizce meçhul bir meyelandan ibarettir. Hariçte elle tutulur ve gözle görülür bir mevcudiyeti yok; ama, kendi var olan bir sır.. belki, insana göre beyin ne ise, ruha göre de irade odur.

1 Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/134.

2 Sâffât sûresi, 37/96.

3 Bkz.: Nahl sûresi, 16/18.

4 Buhârî, *sulh* 11; *cihad* 72, 128; Müslim, *müsafirîn* 84; *zekât* 56; Ebû Dâvûd, *tatavvu* 12; *edeb* 160.

KADER-İRADE MÜNASEBETİNDE ORTA YOL

Kader mevzuunda zihinleri en fazla meşgul eden husus, kaderle insan iradesinin tevfiki meselesidir. Bir yanda, kaderi tenkide varan, zorlayıcı, bağlayıcı ve insanı bir kurban ve mahkûm durumuna düşürücü kader anlayışı, öte yanda, kaderi de, yaratmayı da tamamen insana veren kıt anlayış.. bu her iki anlayış da, bulundukları uç noktalarda kaderin ve iradenin hakkını vermekten çok uzaktırlar (Cebriye ve Mutezile). Hâlbuki kader adına gerçek, bu ikisinin tam ortasındadır. Yani, yukarıda izahına çalıştığımız gibi, hem bütün kâinatta ve insan hayatında kaderin hâkimiyeti bahis mevzuudur; hem de insan meyil, niyet, düşünme, muhakeme, mukayese, tercih ve karar verme adına cüz'î bir iradeye sahiptir. Öyleyse, mesele terazinin iki kefesi gibi ele alınmalı ve denge sağlanmalıdır.

Kur'ân, peş peşe iki âyette, iki makamı birden cem etmek suretiyle meseleyi halletmektedir: Tekvir sûresi 27 ve 28. âyetlerde *"O (Kur'ân) âlemlere ancak bir öğüttür.. sizden istikamet üzere olmayı dileyen için."* buyrulurken, hemen arkadan gelen 29. âyette ise, *"Âlemlerin Rabbi Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.."* denilerek, her şeyi dileyenin de yine Allah (celle celâluhu) olduğu, fakat bu meşîetin, insana da bir meyil ve isteme hakkı verilmesine aykırı bulunmadığı ifade edilmektedir. Bir başka âyette, *"Allah, sizi ve bütün yaptıklarınızı yaratandır."*[1] buyrularak, yaratma ve var etmenin tamamen Allah'a (celle celâluhu) ait olduğu beyan edilmekte, daha başka âyetlerde ise, *"İnsana çalıştığından başkası yoktur..! Allah yolunda mücahede edin.! Cennet'e koşun.! Allah'tan vesile isteyin.! Okuyun, yazın, düşünün!"*[2] şeklindeki beyan ve teşviklerle, insanın kader karşısında eli kolu bağlı bir mahkûm olmadığı ve âdi bir şart olarak iradenin kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Bazı âyetlerde bu, daha da vâzıhtır:

"Bana verdiğiniz sözü tutun ki, Ben de size verdiğim sözü tutayım."[3]

"Siz Allah'ın (dinine) yardım ederseniz, Allah da size yardım eder."[4]

"Bir millet, kendi durumlarını değiştirmedikçe, Allah onların durumlarını değiştirmez."[5]

Öyleyse, 'mutlak cebir' cemadat, nebatat ve hayvanat, kısaca irade sahibi olmayan varlıklar için olup, insanlar ve cinler için ise, 'şartlı cebir' vardır. Şu kadar ki, cüz'î irade ve neticelerini yaratmak; bütünüyle Allah (celle celâluhu)

tarafından önceden yazılıp çizilmiş ve kader kitabında harfi harfine tespit edilmiştir.

a. Allah (celle celâluhu), irademizle nasıl davranacağımızı önceden bildiği için kaderimizi öyle yazmıştır

Önceden izah edildiği gibi, kader insanı belli bir istikamette davranmaya zorlamaz; bilakis, kulun neyi nasıl yapacağı önceden Allah (celle celâluhu) tarafından bilindiği için, kaderi de öyle tespit edilir. Yani, kader ilim nev'inden olup, irade ve kudret nev'inden değildir; ilim ise maluma tâbidir. Ancak, Allah'ın ilmi için tâbi demek doğru da olmayabilir.

Kaderin ilim nev'inden olması demek, her şeyin Allah'ın (celle celâluhu) ilminde kesilip biçilmesi ve tayin, tespit ve sonra da bir plân ve proje hâline getirilmesi demektir. Bilmek ayrı, bilineni yapmak, yani dış âlemde tezahür ettirmek ayrıdır. Zihnimizde ne kadar plân, proje çizersek çizelim, bunlar hiçbir zaman, meselâ bir fabrika veya bir ev olmayacaktır. İlmin maluma tâbi olması da, bir tasarı veya plânın dışta, yani pratikte alacağı şekle bağlı olması demektir. –Lâ teşbih vela temsil– Allah'ın (celle celâluhu) ilminin bir unvanı olan kader de, böyle bir plân ve proje gibidir ki, bu plân veya proje pratikte insanın iradesiyle yapacağı fiillerle şekil ve hüviyete ulaşır. Bu, kâğıt üzerinde görülmeyen yazıların, o kâğıda kudret ve irade eczasının sürülmesiyle vücut bulması gibidir. İnsan, cüz'î iradesiyle teşebbüste bulununca, Allah (celle celâluhu) da, kâğıttaki görünmez yazılara kudret ve iradesiyle tecellî eder ve böylece kâğıttaki yazılar dışta bir vücut ve şekil alır. Şu kadar ki, Allah (celle celâluhu), insanın iradesiyle neler yapacağını önceden bildiğinden, hepsini önceden tek tek defterine yazmış bulunmaktadır.

İzmir-Ankara arasında çalışan bir tren düşünün. Bu trenin hangi saatlerde hangi istasyonlarda olacağı dakikası dakikasına tespit edilip, bir vakit cetveli hâlinde asılmıştır. Tren, bu vakit cetvelinde yazılı olan saatleri hiç şaşırmadan varacağı istasyonlara varır. Hâlbuki trenin hızı, üzerinde gideceği demiryolunun çeşitli hususiyetleri, trenin ne kadar yolcu veya yük alabileceği, yani taşıma kapasitesi, yol boyunca bulunan istasyonlar ve hatta mevsimler ve hava durumu trenin seyahatine tesir eden faktörler olup, bütün bu faktörler de, vakit cetvelini hazırlayan ilgili büro tarafından bilinmektedir. Şimdi tren, vakit cetvelini hazırlayan büro yazdığı için mi belli saatlerde belli istasyonlara varmaktadır; yoksa, sözünü ettiğimiz bürodan bağımsız faktörlere göre mi trenin seyahati düzenlenmiştir? İşte, iradenin durumu da böyledir.. ve o, kaderin

mutlak mahkûmiyeti altında değildir.

Güneş tutulması gibi astronomik hâdiseler önceden tespit edilip takvimlere ve ilmî raporlara saati saatine, dakikası dakikasına kaydedilir. Şimdi, güneş ya da ay tutulması, takvimde yazıldığı veya ilim ehlince tespit edildiği için mi o saatte ve o dakikada gerçekleşir; yoksa o saatin o dakikasında gerçekleşeceği için mi takvimlere yazılır veya ilim adamlarının raporlarına geçer? Güneş veya ay, takvimlerde yazıldığı için tutulmuyor, bilakis tutulacağı için takvimlere yazılıyor. İnsan, yaptığını Allah (celle celâluhu) kaderinde yazdı diye yapmaz; insan yapacağı için Allah (celle celâluhu) yazar. İnsanın iradesini kullanarak yapacağı her şeyin kaderî olarak yazılması, iradesini kullanmasına nasıl mâni değilse, insanın irade sahibi olması da, yapacağı şeylerin önceden kader hâlinde yazılmasına aynı şekilde mâni değildir.

b. İradenin hesaba katılmadığı tek yönlü bir kader, bahis mevzuu olamaz

Kader mevzuunun nirengi ve can alıcı noktası diyebileceğimiz husus şudur: Allah (celle celâluhu), sonsuz ilmiyle olacağı olmadan evvel bilip Kader Kitabı'nı yazarken, insanın kesbi veya o kesbi meydana getiren iradesi bu yazının haricinde ve devre dışı bırakılmamıştır. İnsanın yaptığı şeydeki payı, kesb, yani düğmeye dokunmak, Allah'ın (celle celâluhu) ise yaratmak, meydana getirmek, neticeyi hâsıl etmektir. İşte, bu ikisinin aynı zamanda beraberce tespit edilip yazılmasına 'kader' diyoruz.

Yan odada göremediğiniz, fakat 'tik tak' sesini duyduğunuz bir saat düşünün. Size, bu saatin çalışıp çalışmadığı sorulsa "Evet, çalışıyor." diye cevap verirsiniz.. ve artık size "Bir bak bakayım, akrep ve yelkovanı da dönüyor mu?" denmez. Saatin çalışması, akrep ve yelkovan hareketi de içinde olmak üzere, bütün mekanizmanın devrede olması demektir; ya da tersinden bir deyişle, akrep ve yelkovanın durmadan dönüp saatleri göstermesi, saatin çalıştığına ve çarkın da döndüğüne delâlet eder. Aynen bunun gibi, kader varsa irade de vardır veya iradeyi ele almak istiyorsak, ancak kaderle birlikte ele alabiliriz.

Şu hâlde, insan kaderin önünde eli kolu bağlı bir robot değildir. Yani insan, bir örümcek ağı gibi kaderin ağlarıyla sarılmış, elleri arkadan kelepçelenmiş, idam fermanı boynuna asılmış, soluk alamaz hâle getirilmiş.. veya denize atılmış, sonra da kendisine, "Sakın ıslanma!" denerek alaya alınmış zavallı bir mahkûm değildir. Evet, kader bu olmadığı gibi, insan da o kader rüzgârının

önünde savrulup duran kuru bir yaprak değildir. İslâm'ın her meselesinde bir itidal ve istikamet vardır. Meselâ, olur olmaz her yerde öfkelenme bir 'ifrat' ise, her söz ve davranış karşısında susma da bir 'tefrit'tir. Hiç evlenmeyip, kadını âdeta inkâr etme bir tefritse, önüne gelen her kadından istifade düşüncesi de ifrattır. Kapitali totemleştirme 'ifrat'sa, bunun tam tersi, servete hayat hakkı vermeme de bir 'tefrit'tir. İşte, kader mevzuunda her şeyi insana verme ve "İnsan kendi fiilini kendi yaratır." (İ'tizal) deme ifrat ise, bunun tam zıddı, "Kulun, kendi fiilinde hiçbir dahli ve fonksiyonu yoktur." deyip, insanı kader karşısında hiçbir uzvunu oynatamaz felçli duruma düşürmek de (Cebriyecilik) tefrittir. Bahsimiz boyu görüşlerine tercüman olmaya çalıştığımız Ehl-i Sünnet ise, "Kesb ve irade kuldan, yaratma ise Allah'tandır (celle celâluhu)." diyerek, bu mevzuda da hakikati ve itidal yolunu ortaya koymuştur.

Hidayeti de dalâleti de, sevabı da günahı da yaratan Allah'tır.[6] Hidayet ve dalâlete, sevaba ve günaha sevk etme ve bunları yaratma on tonluk bir yükse, bunların yaratılması tamamen Allah'a ait olup, kula düşen gramla ifade edilebilecek bir miktar, ama neticesi büyük bir miktardır. İnsan cami, mescit veya Allah evlerinden birine gelme istek ve niyeti taşıyıp, o yönde bir tercih ve meyil ortaya koyduğunda, Allah (celle celâluhu) da onu arzu ettiği o büyük ve mühim neticeye götürür. Bir sohbet dinlemesi ya da temiz bir arkadaşın dizi dibinde Allah (celle celâluhu) hakkında malumat edinmesi, hidayete sevkine bir vesile olabilir; çünkü düğmeye dokunmuştur artık. Öte yandan, meyhaneye gitme niyeti içinde yolu veya meyli o yöne olan bir insanı da Allah (celle celâluhu) dalâlete sevk edip, o yolda batırabilir, ama dilerse batırmayabilir de. Allah (celle celâluhu) ve Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında sarf edilen çirkin bir söz, Allah'ın (celle celâluhu) Mudill (dalâlete götüren) isminin tokmağına dokunmak olabilir ve niyetine göre ona cevap verilince de haksızlık yapılmış olmaz. Kısaca, hidayet ve dalâlet yollarından birini tercih eden insan, tercih edip yöneldiği yolun encamına ve neticesine vardırılır; vardıran Allah (celle celâluhu), varan ve varmaya meyleden kuldur.. ve amelinin cinsine göre de öbür âlemde ceza veya mükâfat görecektir.

c. Kader, sebeple müsebbebe bir bakar; iradenin elinde bulunan malzeme ve vasıtalar da Kader Kitabı'nda yazılıdır

Bir kaza, bir ölüm, kısaca üzücü bir hâdiseden sonra çok defa "Keşke oraya gitmeseydi, keşke tüfeği eline almasaydı; keşke bu kadar sürat yapmasaydı!"

gibi sözler sarf ederiz. Oysa, kaderde hâdiseyle birlikte, o hâdiseye yol açacak âmiller ve insan iradesi dahilinde bulunan sebeplerle, dahilinde bulunmayan sebepler birlikte yazılmış, yani, her hâdise, hayatın her ânı bütün yönleriyle ve teferruatıyla kaydedilmiştir.

Sözgelimi, bir insan, iradesini kullanarak tüfekle bir başkasını öldürmüşse, bu hâdise Allah'ın (celle celâluhu) ezelî ilminde vukûundan evvel görülüp bilinmiş ve ikisi birlikte kaydedilmiştir. "Tüfeği kullanan bu işi iradesiyle yapacak, tetiği parmağıyla çekecek ve neticede diğeri ölecektir." diye önceden yazılmıştır. Öldürmede kullanılan veya ölüme sebep olan kurşunun atıldığı tüfeği ve parmağı oynatan sebebi ortadan kaldırınca, karşıdakinin ölümüyle ilgili takdir nasıl ve ölümüne sebep başka ne olabilirdi? Diyelim ki, "Trafik kazasında ölebilirdi." O zaman da, onun ölümünün trafik kazasından olacağı yazılmıştır deriz. Bir başka sebep gösterilip, meselâ, hastalık dense, o zaman da, netice olan ölümün, hastalıkla beraber yazıldığını söyleyecektik...

d. Netice olarak, kader iradeyi teyid eder ve ikisi omuz omuzadır. Ne irade kaderi, ne de kader iradeyi nefyeder

Mevzuu net cümleler hâlinde ifade edecek olursak:

1. Kâinatta ilâhî bir kader ve program hâkim olup, insanda da bir irade ve meyil vardır.

2. Allah (celle celâluhu), sonsuz ilim sahibi olduğundan, geçmişi, hâzır zamanı ve geleceği bir nokta gibi görür ve bilir.

3. Allah (celle celâluhu), gelecekte vukû bulacak bütün hâdiseleri muhtelif kitaplar hâlinde kaydeder ve yazar.

4. Biz yaptıklarımızı Allah (celle celâluhu) öyle yazdı diye yapmayız; bilak Allah (celle celâluhu) önceden irademizi hangi yönde kullanacağımızı bildiği için öyle yazar.

5. Allah (celle celâluhu), kaderimizi yazarken irademizi dışta tutmaz ve onu nasıl sarf edeceğimizi hesaba katarak yazar.

6. Allah (celle celâluhu), engin rahmetiyle bize lütfettiklerinden ayrı olarak irade düğmemizi yolunda kullanmamızın neticesinde de Cennetler vaad etmektedir.

1 Sâffât sûresi, 37/96.

2 Bkz.: Necm sûresi, 53/39; Mâide sûresi, 5/35; Tevbe sûresi, 9/41,86; Âl-i İmrân sûresi, 3/133; Hacc sûresi, 22/78; Alak sûresi, 96/1.

3 Bakara sûresi, 2/40.

4 Muhammed sûresi, 47/7.

5 Ra'd sûresi, 13/11.

6 Bkz.: İbrahim sûresi, 14/4.

KADER, KAZA ve ATÂ KANUNLARI

Kaza, Levh-i Mahfuz'da, yani Ana Kitap'ta Allah'ın (celle celâluhu) takdir buyurduğu hükümlerin, mevsimi gelince kulun da iradesiyle eda ve icra edilmesi, yani takdirin infazıdır.

Atâ, 'verme' kökünden Arapça bir kelime olup, Cenâb-ı Hakk'ın vergisi, ihsanı, lütuf ve bahşişi demektir.

Levh-i Mahfuz'dan ayrı olarak, Allah'ın (celle celâluhu) bir de Levh-i Mahv ve İsbat'ı vardır. 'Levh-i Mahfuz', daha önce sözünü ettiğimiz gibi 'İmam-ı Mübin' veya 'Ümmü'l-Kitab' olup, kendinde değişme ve silinme olmaz. Levh-i Mahv ve İsbat ise, *"Allah dilediğini siler, mahveder; dilediğini de yerinde bırakır; Ana Kitap O'nun katındadır."*[1] âyetinde ifade olunduğu üzere, Allah'ın (celle celâluhu) 'atâ' kanunuyla takdiratından bazısını değiştirip, infaz buyurmadığı kitabının adıdır.

Atâ kanunu kazayı bozar. Meselâ, hakkındaki takdirin infaz edilebileceği, yani kaza buyrulabileceği herhangi bir kul, kendine has bir latîfeyi kullanarak Allah'la (celle celâluhu) münasebete geçer, kurbiyet kazanır.. veya dua ve sadaka gibi Cenâb-ı Hakk'ın hoşuna gidecek bir amelde bulunup, O'na yaklaşır ve kazandığı bu kurbiyetten dolayı Allah (celle celâluhu) kendisine hususî bir atâ-yı şahanede bulunur ve hakkındaki bir kazayı infaz etmeyip, lehinde değiştirir.

Meselâ, kul bir günah yerine gitmek niyet ve meyliyle evden çıkar.. o bu niyetle irade düğmesine dokunduğu için, Allah da meylinin neticesini yaratacak ve onu irade ettiği yere götürecektir. Fakat, o kulun güzel bir hâli, Allah'ın (celle celâluhu) hoşuna gidecek bir tarafı, sözgelimi gecesinin zülfünde iki damla gözyaşı ya da arabasıyla bir-iki arkadaşını bir sohbete götürüşü vardır da, bunlar rahmet-i ilâhiyeyi ihtizaza getirmiştir ve Allah (celle celâluhu) da yolda o kulun karşısına kendisini günah mahalline değil de gülzâra götürecek bir arkadaş çıkarır ve kulun iradesiyle hak ettiği hükmü değiştirir. İşte, Allah'ın (celle celâluhu) sebepli sebepsiz kulu hakkındaki bir hükmü veya bir kazayı onun lehinde değiştirmesi, O'na ait bir atâdır.

Bu değiştirmesinden dolayı Allah'a (celle celâluhu), "Niyet ettiği hâlde, neden o kulun meyhaneye gitmesine müsaade etmedin? Neden hakkındaki kazayı atâ ile değiştirdin?" diye sorma hakkımız yoktur. O, dilediğini dilediğine dilediği kadar lütfeder; dilediğini hidayete, dilediğini dalâlete sevk eder. Bu

sebeple, bizim bütün hasenatımız Allah'ın (celle celâluhu) lütfu, bütün seyyiatımız ise kendi müktesebatımızdır.[2] Fakat çok defa Allah (celle celâluhu), seyyiatımız ve günahlarımızla baş aşağı düşeceğimiz zaman, elimizden tutup bizi kurtarır. Lütfudur bu; bu lütufla belâ ve musibetlerin önünü aldığı gibi, küfre, küfrana ve günahlara dalma izni de vermez. Bunlar, hak etmedikleri ve liyakatleri olmadığı hâlde bir kısım kullarına onun atâyâ-yı Sultaniyesidir.

Allah (celle celâluhu), atâsıyla kazasını bozmayıp, irademizi sarf etmek suretiyle yapmaya meylettiğimiz işi yaratsaydı, bu mahz-ı adalet olurdu.. ve yine kimse bir şey diyemezdi. Yaratmaması ise, hususî bir lütuf ve ihsandır. Kur'ân'da sık sık ifade edildiği üzere, Allah (celle celâluhu), çeşitli kavim ve milletlerin helâkini küfür, şirk, zulüm, tuğyan ve isyanda temerrütlerine bağlamıştır.[3] Ama Yunus kavmi, tam hak ettikleri belâ ve helâk gelmeye başlayınca duaya durmuş, bunun neticesinde de Allah (celle celâluhu) o belâyı kendilerinden def'etmiştir;[4] yani atâ, Yunus (aleyhisselâm) kavmi hakkındaki kazayı bozmuştur.

1 Ra'd sûresi, 13/39.

2 Bkz.: Nisâ sûresi, 4/79.

3 Bazıları için bkz.: A'raf sûresi, 7/165-173; Hûd sûresi, 11/95-102; Rûm sûresi, 30/47; Neml sûresi, 27/45-51; Nahl sûresi, 16/113.

4 Yûnus sûresi, 10/98.

KADER ve İRADE İLE ALÂKALI MÜTEFERRİK MESELELER

Bu yeni başlık altında, şimdiye kadar yaptığımız izahların belki değişik zaviyeden tekrarı olmakla birlikte, kader hakkında çokça sorulan sorulara cevap vermeye çalışacağız.

Soru: Allah (celle celâluhu), neden bana sormadan, işin başında irademe danışmadan beni yaratıp, kaderin mahkûmu yapmış? Sonra, benim kaderim neden zengin ve müreffeh olmak değil de, belâ ve musibetlere maruz kalmak şeklinde tecellî ediyor?

Cevap: Kader zorlayıcı, zulmedici ve hele asla çirkin değildir.

Şimdiye kadar yaptığımız izahattan anlaşıldığı üzere, insanın iradesi hesaba katılmadan yapılan bir takdir yoktur; kaldı ki, peygamberler gönderip, kitaplar indirmekle Allah (celle celâluhu) bizi devamlı surette ikaz da etmiştir.

İnsan bir işe iradesiyle sahip çıkmadan herhangi bir çirkinlik ve günah meydana gelmez. İnsan, nefsinin tesiriyle iradesini kötüye kullanıp, kötülüklere davetiye çıkarmakla düğmeye dokunmuş ve düşeceği çukurun kapağının açılmasına sebep olmuş olur; sonra da gider o çukura yuvarlanır. Meselâ, bembeyaz nur parçası güneşimiz kirsiz, lekesiz olduğu gibi, hayat için mutlaka gerekli olan ısı ve ışığın kaynağı, aynı zamanda çiçeklerin simasında akseden renk ve güzelliklerin de menbaıdır. Fakat, insan onun altında saatlerce oturur ve gerekli tedbiri de almazsa hastalanır, hatta ölebilir de. Şimdi, bu durumda suç güneşin midir? O kendi suiistimaliyle sebep olduğu hastalığı veya ölümü karşısında, "Güneş olmasın, neden yaratıldı ki?" diyebilir mi? "Altında kaldık, hasta olduk; yemeklerimiz güneşin harareti altında kalıp bozuldu." gibi tamamen iradî hatalarımızdan kaynaklanan cüz'î şerlerden dolayı güneşin yaratılması ve varlığı şer kabul edilebilir mi?

Evet, kadere yüklenen günah, zarar ve çirkinlikler, esasen kulun iradesini suiistimal etmesinin neticesidir. İrademizi hesaba katmadan birtakım zulüm ve çirkinlikleri kadere yüklersek, hem musibeti ikileştirmiş, hem de kadere karşı küstahlık etmiş oluruz.

Meselâ, insana hem bir lezzet, hem de neslin çoğalması gibi hayırlı bir neticeye götürücü bir sebep olarak şehvet hissi verilmiştir. İnsan, iradesini kötüye kullanarak bu hissini fuhuş gibi yanlış ve haram yollarda tatmine

çalışırsa, bu takdirde suç kaderin mi, yoksa bizzat o insanın mı olacaktır? Burada insan, hayra vesile olsun diye verilen ve yerinde kullanılması için her imkânın hazırlandığı bir vesileyi şerre alet etmekle, şer işleyip günaha girmekte ve neticede kendisine zulmetmektedir. Cinayet gibi benzeri meseleleri de buna kıyas edebilirsiniz... Şu kadar ki, insanın suiistimali olmadan içine düştüğü bir kısım belâ ve musibetler de vardır ki, bunların hikmet, fayda ve güzelliklerini yeri geldikçe anlatmaya çalıştık ve çalışacağız da.

Kader, netice ile beraber sebeplere de bakar. İnsan ise, yaratılışı icabı ve kaderi de tam mânâsıyla anlayamadığından, ancak zâhirî ve görebildiği netice ve sebeplere atf-ı nazar etmekle, yanlış hükme varır ve zulmeder. Meselâ, yaşlı birinin, bir çocuğun kulağını çektiğini gördüğünüzde, hâdise yakışıksız olduğundan, hemen çocuğa zulmedildiği neticesine varırsınız. Oysa kulağı çeken kişi belki de çocuğun babasıdır ve sizin de yapabileceğiniz gerekli bir şeyi yapmaktadır. İleride dizini dövmemek, testinin kırılmasını daha baştan önlemek için, yani çocuğunun mânevî hayatı mahvolmasın ve ebedî hayatı ölmesin diye ahlâk dışı bir hareketinden dolayı böyle bir tedibe tevessül etmiştir... Ama, siz zâhire bakıp, görünüşe göre hüküm verdiniz ve o babayı zulümle itham ettiniz; böylece ona değil, kendinize zulmettiniz. Hâlbuki kader, bütün sebeplere birden bakar ve hakikî, görünmeyen sebepleri de bilir; dolayısıyla hükmünü tam ve adaletli verir.

Bir avcı görürsünüz, bir aslanı vurur ve öldürür. Aslana acırsınız ama, bilmezsiniz ki, o aslan bir ceylanın yavrularını anasız bıraktığından, kader ona o cezayı vermektedir. Beri yanda, bir gün gelir, avcının ayağı kırılır; o da, aslanı öldürmesinin cezasını bulur. Bir insan bir başkasını bıçaklar ve yaralar; cezasını görmez ve hâdise unutulur gider. Fakat, bir gün bu şahıs zina iftirasıyla mahkemeye düşer.. böyle bir isnat itibarıyla o suçsuzdur; fakat, hâkim zâhirî sebeplere bakarak kendisini mahkûm eder. Şimdi siz, "Hâkim zulmetti." dersiniz ama, o kimse hakkında kader, hakikî sebebe bakarak adaletle hükmetmiş ve o şahıs da, unutulup giden bıçaklama suçunun karşılığını görmüştür. İşte kaderdeki güzellik ve bizim hükümlerimizdeki çirkinlik! Evet, kaderin her hükmü ya bizzat güzeldir veya neticesi itibarıyla güzeldir.

Yeri gelmişken, Hz. Musa (aleyhisselâm) ile alâkalı olarak rivayet edilen bir hâdiseyi anlatmakta fayda mülâhaza ediyorum:

Hz. Musa (aleyhisselâm), "Yâ Rabbi, bana adaletini göster." diye dua eder. Cenâb-ı Allah da kendisine, "Falan çeşmenin yakınında bekle ve olup

bitecekleri gözetle.” diye vahyeder. Derken, çeşmenin başına bir atlı gelir, atını sulayıp giderken bir kese altın düşürür. Arkadan hemen bir çocuk gelir ve o bir kese altını alıp uzaklaşır. Sonra, çeşmeye bir âmâ gelir ve o esnada altın kesesini düşürdüğünü fark eden atlı geri döner. Altınlarını âmâdan ister; âmâ, ne kadar ben almadım derse de dinletemez ve atlı âmâyı öldürür. Hep zulüm gibi görünen bu hâdiselerdeki adaleti Hz. Musa, Cenâb-ı Hak'tan sorar ve şu cevabı alır:

“Atlı, vaktiyle çocuğun babasının bir kese altınını çalmıştı; böylece o bir kese altını sahibine iade etmiş olduk. Âmâ ise, vaktiyle atlının babasını öldürmüştü, onu da atlıya öldürterek, kısas uyguladık.”

Evet, hakikî sebepler bilinmeyip, dıştan bakılınca serapa zulüm görülen hâdiseler zinciri, hakikî sebepleriyle serapa adalet olup çıkıyor. İşte kaderin hükmü de böyledir; onda en ufak bir zulüm ve çirkinlik olmayıp, her hükmü mahzâ adalet ve mahzâ güzelliktir.

İnsanın zâhire bakarak kerih gördüğü şeylerde Allah (celle celâluhu) onun için pek çok hayırlar murad etmiştir. Buna karşılık, insanın fayda mülâhaza ettiği pek çok şeyde ise, kendisi için şerler vardır.[1] Meselâ, bilhassa soğuklarda insana abdest almak zor gelebilir, fakat abdestin gerek kendisi, gerekse neticesi pek güzeldir. Cihad, âyetin ifadesiyle[2] ağır ve kerih gelebilir; fakat netice itibarıyla pek çok lütuf ve mükâfatlar getirir. Öyle olur ki, Allah (celle celâluhu) sevdiği bir kulu iflâs ettirir; ama o kul bilmez ki, mal kendisinin sırat-ı müstakîmden sapmasına vesile olacaktı. Kul dua eder, fakat duada istediklerinin verilmemesi karşısında ümitsizliğe düşer; oysa ya istediği aleyhinedir ya da ileride veya ahirette çok daha fazlası ve güzel şekliyle karşılanacaktır.

Öyleyse, Allah'ın (celle celâluhu) hakkımızdaki her hükmünde bilemediğimiz pek çok fayda ve hikmetler vardır. Allah (celle celâluhu), mutlaka kulunun faydasını esas alarak ona hikmetiyle muamele etme mecburiyetinde değildir; fakat nasıl o Hâlık'tır ve Alîm'dir, aynı şekilde Hakîm'dir de; hiçbir zaman abes iş yapmaz; ne var ki, biz çok zaman onun ef'âlindeki hikmetleri bilemeyebiliriz. O hâlde bize düşen, kadere razı ve Cenâb-ı Hakk'a teslim olmak ve O'na teveccüh etmek, “lütfun da hoş, kahrın da hoş” anlayış ve inancıyla, hakkımızdaki her takdirine boyun eğip, itirazda bulunmamaktır.

Soru: Son derece basit, küçük ve zayıf bir iradeye mukabil, sonsuz bir Cennet veya Cehennem'in verilmesi nasıl izah edilebilir?

Cevap: Daha önce temas edildiği üzere, aslında bizler Cennet gibi gelecekle ilgili lütf-u ilâhîye nail olmayı değil, daha çok, başımızdan aşağı sağanak sağanak dökülen nimetlerin şükrünü nasıl eda edebiliriz diye düşünmeliyiz. Karşılıksız ve peşin verilen nimetlerin şükrünü yaptığımız kullukla eda etmemiz asla mümkün değildir. Dünya hayatında bir gün yaşamak için bir gün çalışırız; altı ay yaşamak için altı ay çalışırız ve "Keşke altı ay çalışıp, bir sene yaşasaydım." der ve iki günlük hayat için bir günümüzü seve seve vermeye razı oluruz. Gerçek bu iken, dünya nimetleriyle asla kıyaslanamayacak kadar muhteşemlerden muhteşem Cennet'i kazanmak için, çoğu uyku, çocukluk ve dünyalık çalışmalarla geçen kısacık hayat nasıl yeterli olabilir? Bir de bu kazançta insanın yaptığı sadece düğmeye dokunmak ve parmağını uzatmak kadar ehemmiyetsiz bir fiil olursa?.. Ya, bu kadar basit bir meyil ve niyetle ebedî Cehennem'e nasıl müstahak olur insan? Şimdi meseleye birkaç cihetle ışık tutmaya çalışalım:

a. Niyet Yönünden

Ebedî Cennet, ebedî nimetler ve ebedî Cemalullah... Bütün bunlar, şu fâni, kısacık hayatımızın neticesi olamaz ve bizim maddî yönümüz de ebediyeti kat'iyen kucaklayamaz. Fakat, 'ebedî iman niyeti'dir ki, bizi ebediyete sahip kılabilir. Elhamdülillah, Rabbimiz'e iman ediyoruz; bu imanda sebata ve sadakate kararlıyız. İrade düğmemizi bu istikamette kullandık ve yine irademizle bu ebedî imana niyet yönünden sahip olacağız. Rabbimiz'in kalbimizde bir meş'ale hâlinde yakıp tutuşturduğu bu hidayet yoluna da yine bizzat O'nun tarafından sevk olunmuş bulunuyoruz. Yetmiş yıl yaşayacaksak eğer, yetmiş yıl imanlı olmaya niyetliyiz; Rabbimiz yetmiş değil, yüz yetmiş yıl ömür verse, hatta bin yetmiş yıl ömür verse, yine dönmeyecek ve imanımızda sadakatle sebat edeceğiz. Yaşadığımız müddetçe, hatta ebediyen dünyada kalsaydık, yine imanımızdan dönmeyecek ve ebedî olarak Allah'a (celle celâluhu) inanacaktık.

İşte, Cennet ve Cehennem'e girmekte asıl olan da bu niyettir. Zaten, Allah'ın Resûlü de (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ameller niyetlere göredir."[3] buyurmuyor mu? Herkes, niyetinin karşılığını görecektir. Niyetimiz ebedî iman çizgisinde kalmaksa, mükâfatımız da ona göre olacaktır. Ceza ve mükâfat,

amelin cinsine göredir; ebedî imana ve ebedî iman niyetine ebedî Cennet. Bunun tam karşısında ebedî küfre ve ebedî küfür niyetine de ebedî Cehennem. Allah (celle celâluhu) suretlerimize, şeklimize ve şu fâni dünyada maddemizle ne kadar süre kaldığımıza değil, taşıdığımız niyete, sahip olduğumuz azme, kalbimizdeki imana, bu imandaki devamlılık niyet ve düşüncemize bakar.

Evet, niyet, yaşanan kısacık ömürde, imandaki sadakat ve sebat düşüncesiyle, yaşanmasa da, yaşanmış gibi ebedlere kadar zamanları aydınlatan bir ışıktır. Buna karşılık, her şeyi karanlık gören, karanlık niyetli kâfirin de ebedî hayatı, Cehennem mânâsına kapkaradır. Çünkü kâfir, ebedî iman nurunu yakmamak, daha doğru bir deyişle, irade düğmesini Allah'ın (celle celâluhu) kalb sarayının iman avizelerini yakmasına vesile kılmamak inat ve ısrarı içindedir ve milyonlarca yıl da yaşasa, bu inat, bu ısrarında devam edecek ve bir defa olsun o düğmeyi aydınlık yolunda kullanmak istemeyecektir. Böylece de kalbini, dünyasını ve ebedî hayatını karartan kara niyetinin kurbanı olacaktır.

Ebede uzansın niyetleriniz, ebede uzansın da, ebedler size bağrını açsın. Has niyetle geçen her saniyeniz, mukabele sırrıyla binlere ulaşsın...

b. Cezada takdir, suçun ağırlığına ve işlenmesindeki kasıt, niyet ve neticeye bakar; işlenme süresine değil

Dünyada 5 dakika süren bir adam öldürme suçuna ceza olarak bazen 25 yıl, yani yaklaşık 13 milyon dakika, bazen müebbet hapis, hatta bazen de idam veriliyor ve hiçbir zaman bu cinayetin ne kadar sürede işlendiği hesaba katılmıyor; belki, suçun ağırlığına, suçu işlemekteki kasıt, niyet ve neticeye bakılıyor. Küfür ve inkârın sırtında taşıdığı cinayetler, bir insanı öldürmekten çok daha fazla, çok daha ağırdır. Kâinatın Yaratıcısı'nın varlığına zerreler, hücreler, melekler, yağmur damlaları, atomlar ve moleküller adedince.. kısaca, sayılamayacak kadar çok şahitler vardır ve küfür, bu kadar şahidin şehadetini bir anda yok saymak demek olduğu gibi, bütün kâinatı karanlığa mahkûm etmek ve aynı zamanda bu kadar şahide âdeta yalancılık ithamında bulunmak demektir. Hem küfür, Yüce Sanatkâr'ı tahkir, onun kâinattaki nakışlarını tezyif ve sayısız delillerini tekziple, kâinatın zerreleri adedince büyük bir cinayet sayılır. Dahası, hayatlarında yalanın mümkün olmadığı binlerce peygamberi, milyonlarca evliyâyı ve en önemli hususiyetleri sıdk olan milyarlarca mü'mini inkârdır, yalanlamaktır. Böyle bir suçun cezası da, herhâlde kendi cinsinden, dolayısıyla da ebedî Cehennem olması gerekir.

c. Cüz'î irade gerçekten küçüktür ama, neticesi pek büyük olup, Allah (celle celâluhu) da cezayı neticeye göre verir

Bir düğmeye basmakla bir anda milyonlarca lambayı söndürüp, çok büyük bir memleketi karanlıklar içinde bırakabilirsiniz. Veya bir davranışınızla –Birinci Cihan Harbi'nde olduğu gibi– milyonlarca insanın ölümüne, milyonlarca ailenin yıkılmasına, şehirlerin yerle bir olmasına, asırlık emeklerin bâd-i heva gitmesine ve dünya çapında pek büyük değişikliklere sebep olabilirsiniz. Aynı şekilde, bir kibritle koca bir ormanı yakabilir veya bir tuğlasını çekmekle büyük bir sarayı yerle bir edebilirsiniz. Küfür, tahrip demektir ve tahrip ise pek kolay ve netice itibarıyla pek şümullü, pek şedittir.

İşte, kâfir iradesini küfür istikametinde kullanmakla, neticesi böyle pek büyük bir tahribata sebep olduğu içindir ki, ebedî Cehennem'i hak eder. Buna karşılık mü'min, irade düğmesini müspet yöne çevirmekle hem dünyasını, hem de ahiretini aydınlatır.

d. Hadsiz nimetlerin sahibine sırtını çeviren insan, elbette tokatlar yemeye müstahaktır

Allah'ın (celle celâluhu) sonsuz azamet ve kudretini gösteren ve varlık adına sonsuz ağırlığı ve kıymeti bulunan o hadsiz nimetlerin sahibine sırtını çeviren.. sonra, vicdan gibi, Allah'ın (celle celâluhu) varlığının sessiz şahidi bir kitabı dürüp kapatarak akıl, şuur ve ebede âşık his ve duygularını öldüren.. ayrıca, kâinat kitabını Kur'ân'la dile getirerek, saadet yolunu gösteren nebiye gözlerini kapayan ve kalbinin kapısını sürmeleyen bir insan, kâinat çapındaki bu ağırlığa hüviyeti pek zayıf olan iradesini alet etmek; yaratmada ve icrada hiçbir ağırlığı olmayan birtakım hayalî ve itibarî şeylerin tüy kadarcık ağırlığını, tercihte kullanıp, nefsinin ve şeytanın iğvalarına kapılmakla, elbette kâinat ağırlığında tokatlar yemeğe müstahak olacaktır.

e. Emanete ihanetin cezası, emanetin ve sahibinin değeriyle doğru orantılı olarak verilir

Bir pencere camını kıran çocuğa verilecek ceza ile sultanın kristal tacını suiistimalle ziyan eden bir yaverin cezası bir olmaz. Yine, bir askerle bir ordu komutanına, rütbelerine uygun sermaye verilse ve her ikisi de gidip bu sermayeyi çarşı-pazarda çarçur etseler, elbette ki komutan Divan-ı Harp'te mahkeme edilecek ve askere verilecek cezanın çok üstünde bir cezaya çarptırılacaktır. Ve yine, ömrünü dağlarda koyunlarının arkasında geçiren bir

çobanla, hayatını büyük keşiflerle geçiren bir ilim adamına durumlarına ve vazifelerine göre sermaye verilse ve ilim adamı o sermayeyi tıpkı çoban gibi koyunların bakımı ve yemi için harcasa, herhâlde çobana nazaran çok daha başka şekilde cezalandırılacaktır.

Misallerimizde olduğu gibi, dünya hayatında hayvanlara verilen ömür sermayesi ve daha başka sermaye ve nimetler, kendi çapları ve fonksiyonlarına göre tayin ve tespit edilmiş olup, onlar da bu sermayeyi hiç suiistimal etmeden kullanmaktadır. Evet, bu sermayeleri kimi yük taşımada, kimi et ve süt vermede, kimi de daha başka vazifelerde kullanır. Hâlbuki insan, ne bir hayvandır, ne de sermayesi hayvanlara verilen gibidir; bir insan eli, bin örümcek elinden, bir insan parmağı bin serçenin kanadından kıymetlidir. İnsan, kendisine verilen onca kıymetteki sermayeyi, vicdan, akıl, şuur, idrak, düşünce, muhâkeme, binlerce his, duygu ve kabiliyet gibi nimetleri suiistimal ettiğinde, elbette cezası da aynı ölçüde olmak gerektir. Hele, Allah'ın (celle celâluhu) mârifeti, saygı ve muhabbeti ile dolup doyması ve başkasına karşı sürmelenmesi gereken has tecellîler yurdu kalb, nefse ezdirilecek olursa, bu takdirde o kalbin sahibi elbette, yakıtı insanlar ve taşlar olan Cehennem için taştan bir yakıt olma seviyesine düşecektir. Öyleyse, iradeyi yerinde kullanıp, kalbi Kalbin Sahibi'ne has kılarak, O'na kalb-i selîmle gitmelidir.

Soru: Ruhların yaratılışı esnasında veya daha anne karnında cenin safhasındayken insan için saîd veya şakî, ya da Cennetlik veya Cehennemlik yazılması nasıl olur?

Cevap: Bu mesele, yerinde yeterince izah edilmiş olmakla beraber, burada da birkaç satırla açıklamaya çalışalım:

Her şeyden önce Allah (celle celâluhu), kulunun ileride iradesiyle nasıl davranacağını, Cennetlik ameller mi yoksa Cehennemlik ameller mi işleyeceğini, sonsuz ilmiyle ezelde bilir ve bildiği için yazar; yoksa kul, Allah (celle celâluhu) öyle yazdığı için Cennetlik veya Cehennemlik, saîd ya da şakî olmaz.

İkinci olarak, Allah (celle celâluhu), kulunun iradesini hangi yönde kullanacağını bildiği gibi, fiillerine tesir eden bütün sebepleri de bilir ve ona göre yazar. O insan üzerinde ailesinin tesir ve terbiyesi nasıl olacak, muhiti kendisini ne yönde etkileyecek, imana ya da küfre götürücü vesileler neler olacak ve o iradesiyle bunları nasıl aşacak, bütün bunları Allah (celle celâluhu) bilir ve ona göre yazar.

Biz, insanın Cennetlik mi Cehennemlik mi olacağını bilemeyiz; çünkü kaderden habersiziz. Hadisin beyanı içinde, sadece zâhirdeki davranışlarına, söz ve fiillerine bakar, bunları din ölçüsüne vurur, küfrünü gerektiren zâhir söz ve davranışları varsa, en fazla 'kâfir' der, fakat Cehennemlik diyemeyiz. Çünkü, zâhire göre davranma mecburiyetindeyiz. İşin hakikatine, o kişinin kalbine ve son nefesini nasıl vereceğine vâkıf bulunmadığımızdan, bu hususları Allah'a havale ederiz. Bugün ateist bildiğiniz birisi, bakarsınız bir zaman sonra imanı bütün bir insan oluvermiştir.

Burada yeri gelmişken, Almanya'da bir hoca arkadaşımızın şahit olduğu hâdiselerden birini nakledeyim:

Mescitler herkese açık, sohbet yapılıyor ve önemli bazı mevzular arz edilmeye çalışılıyor. Dinlemeye gelen gençlerden bir tanesi "Biliyor musunuz?" diyor, "Ben komünisttim." Bu gence hemen 'Cehennemlik' der misiniz? Bu genç, bir kısım temiz arkadaşlarla tanışıyor, kendisine usulüne uygun olarak iman meseleleri takdim ediliyor ve bir cumartesi bu genci, yanında yabancı bir arkadaşıyla yatsı namazında görüyoruz. Ona da bir şeyler anlatılsın diye arkadaşını da getirmiş...

Evet, bu gence "Ben komünisttim." dediğinde hemen 'Cehennemlik' yaftası vurup reddetseydiniz ne kazanacak ve son hâlini gördüğünüzde utanmayacak mıydınız? İnsanlar hakkında hüküm vermek ne vazifemizdir, ne de salâhiyetimiz dahilindedir.

Bir başka gencin, neslimizin hissiyatına tercüman olan şu sözlerine bakalım:

"Ben Köln'de kızıl bayraklar altında yürüyüşlere katılıyordum. Bir gün arkadaşlarımın yanına geldim. Sorular soruluyor, cevaplar veriliyordu. Komünizm sempatizanı olduğum için de bir tedirginlik duyuyor, konuşulanları can kulağı ile dinlemekle beraber, "Acaba totemlerime saldıracaklar mı, aleyhte söz söylenip, sloganlar atılacak mı?" diye teyakkuzda duruyordum. Bunların hiçbiri olmadı; fakat hiç duymadığım imanî mevzular anlatıldı. Aksi hâlde, tatmin olmayacak ve içki, kumar gibi alışkanlıklarımı da bırakmayacaktım."

Yine soralım: Şu anda, hak ve hakikati başka insanlara da anlatmak için arabasıyla sağa sola koşturan bu genci, o hâliyle ve o yaşında nasıl Cehennem'e mahkûm edecektiniz? Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaptığı şekilde, ismi fıtratına uygun olarak 'Yasir' yapılan bu yiğidi hemen

gayyalara mı atacaktınız?

İşte, verdiğimiz misallerde görüldüğü üzere Allah (celle celâluhu), insanın irade düğmesini bütün sebepleriyle hangi istikamette kullanacağını ve hangi istikamet üzerinde son nefesini vereceğini bildiği için, ruhlar âleminde veya anne karnında onun şakî-saîd, Cennetlik veya Cehennemlik olacağını yazar. İnsan da, hadisin ifadesiyle nasıl yaşarsa öyle ölür, nasıl ölürse öyle haşrolur.[4] Bize düşen, Allah'tan (celle celâluhu) ümit kesmeden ve neslimizin geleceğini de karanlık görmeden çalışmak ve imana, hidayete vesile olma yolunda gayret göstermektir.

Soru: İslâm fıtratı ne demektir? Hidayet nedir ve hidayete nasıl vesile olunur?

Cevap: Sahih bir hadiste, "Her doğan, İslâm fıtratı üzerine doğar. Sonra, anne-babası onu Hıristiyan, Yahudi veya Mecusi (günümüzde de falan filan.....izm'den) yapar."[5] buyrulmaktadır.

a. Her insan, yaratılış itibarıyla lekesiz, tertemiz, iman ve İslâm'a en müsait bir hüviyette doğar

Fıtrat, yani yaratılış ve mahiyet itibarıyla her insan, lekesiz, tertemiz ve iman ve İslâm'a en müsait bir hüviyettedir; evet, doğuşunda insan lekesiz, bembeyaz, üzerine her şey yazılabilecek bir kâğıt veya üzerine hiç ses kaydedilmemiş bir bant, her şekle müsait bir macun, kalıplara dökülmeyi bekleyen maden cevheri veya eğilmeye müsait bir rüşeym, bir fidan gibidir.

Nasıl dupduru, saf ve berrak bir pınar suyu, kaynağı ve mahiyeti itibarıyla tertemiz olup, en faydalı, en şifalı, en yararlı kalmaya müsaitse, ya da üzerine toz-toprak saçmak suretiyle bulandırılıp başka bir mahiyete sokulabiliyorsa, aynen öyle de her doğan çocuk, fıtrat ve kâinat kanunlarına göre hakikatleri kabule, bulanıklık ve dalâleti de reddetmeye muvafık ve müsait bir hâlde doğar. Bu sebeple, 5-15 yaş grubu çocuklara ne anlatırsanız, onlar hemen onu hafizalarına kaydedip, iman ve İslâm adına kalb dünyalarına yerleştirirler. Sözgelimi, "Bir köy muhtarsız, bir iğne ustasız olmaz; öyleyse, şu koca kâinat da sahipsiz olamaz. O'nun sahibi de Allah'tır (celle celâluhu)." dediğinizde, karşınızdaki alıcı o kadar lekesiz ve bu tür mesajların öylesine frekansındadır ki, hiç parazitsiz söylediklerinizi hemen kaydediverir. Yaratılış vakumu, fıtratın manyetik sahası, mesajı hemen çeker. Öyle simalar görürüz ki, âşinası bulunduğumuz mânâ ve ölçülere binaen kendileriyle karşılaşır karşılaşmaz,

"Temiz fıtratlı, iyi ahlâklı, çok müsait ve müspet bir insan." deyiveririz.

b. Temiz ve selîm fıtrat, küfür ve günahlarla kirletilip, köreltilebilir

İnsan, küfür ve inkârla, kâinat çapındaki delillere gözlerini yummuş, kulaklarını tıkamış, vicdanını söndürmüş ve fıtratını da köreltip, kendini bütün bütün ışık kaynaklarından mahrum bırakmış, karanlıklar içine gömülmüş ve temiz olan fıtratının üzerine Allah'ın (celle celâluhu) sevmediği kapkara lekeler sürmüş sayılır. Buna karşılık insan, iman ve amelle, aslında temiz olan fıtratını muhafaza eder ve safvetini korur. O hâlde denebilir ki, insanın fıtratında iman aslî, küfür ise ârizî bir husustur. Yaratılışta temiz olan fıtrat, sonradan kirletilebilir. Şayet, fıtratın ilk baştaki hâli korunmaz, imdadına koşulmaz ve bu yolda gerekli tedbirler alınmazsa, insanın ya Hıristiyan, ya Yahudi ya da Mecusî olması veya aklınıza gelebilecek küfür cereyanlarından herhangi birisine yem olup gitmesi mümkün ve muhtemeldir.

c. Temiz fıtrat kirletilip bozulunca, insan ikinci bozuk bir fıtrat kazanmış olur

Yumurtadan çıkan yavru kuş, uçamasa da yine kuştur. O, yaratılıştan uçmaya müheyya ve elverişlidir. Palazlanma döneminde koşup sıçradığını, düşe kalka uçmaya çalıştığını görür, "Bu kuş, uçacak." deriz. Ancak, haricî bir sebep devreye girer de kuşun uçma kabiliyetini götürürse, o zaman ne kadar kuş da olsa, uçamaz. İşte küfür de böyledir; yani küfür, uçmaya müsait bir kuşun kanatlarını kırma, güdük bırakma ve kümeslerde onun kabiliyetlerini öldürme gibi, insandaki ilk fıtratı köreltip, onu ikinci bozuk bir fıtrat ile uçamayacak hâle getirir. İradesinin suiistimaline ve dış sebep ve saiklere binaen fıtratı köreltilen bir insan, ikinci bir fıtrat kazanmış, temiz ve selim yaratılışını da kirletmiş olur. Nasıl kuşun ilk hâline bakıp da, "Kuştur bu, uçar" diyorsak, aynı şekilde yeni doğan bir çocuğa da "Müslüman bu" veya "Müslüman olur bu" deriz. Ne var ki, zamanla o yavrunun üzerinde muhalif sam yelleri eser ve o da iradesini suiistimalle bunların üzerine tuz biber ekerse, işte o zaman kolu kanadı kırılır ve fıtrat çekirdeği küfür toprağının karanlıklarında gömülü ve örtülü kalır.. çimlenip filiz çıkarmak ve neticede her mevsim meyve veren bir ağaç olmak için gerekli ısı, ışık ve yağmuru alamaz ve dolayısıyla da hiçbir zaman sünbüllenemez, boy atıp gelişemez ve başak salamaz.

d. Tahşidatta bulunduğumuz bütün bu meselelerde kader mevzuuyla alâkalı iki hususun her zaman karşımıza çıkma ihtimali vardır: Dış

sebepler ve irade

Evet, her doğan İslâm fıtratı üzerine doğar fakat, anne-baba, arkadaş, muhit, toplum ve okul gibi dış etkilerle, bunları lehinde veya aleyhinde değerlendirecek olan irade, fıtrata müsbet veya menfî yönde müdahalede bulunur. Kaderde ise, bütün bunlar hesaba katılarak, "Bu insan, ya fıtratını temiz tutup saîd olacak ya da fıtratını köreltip küfre batacak ve şakî olacak." diye yazılır.

Hidayet: Hidayet, cüz'î iradesini kullanmasının neticesinde insanın içinde Allah'ın (celle celâluhu) yaktığı bir nur ve ışıktır. Daha evvel de işaret ettiğimiz gibi, dalâlet de hidayet de tamamen Allah'ın (celle celâluhu) yaratması ile meydana gelir. Bir âyet-i kerimede, *"Rabbin dileseydi, yeryüzünde kim varsa hepsi topyekün iman ederdi."*[6]; bir başka âyette ise, *"Allah dileseydi, onları hidayet üzere toplardı."*[7] buyrulmaktadır. Hatta Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), *"Şüphesiz sen ölülere söz dinletemezsin, sağırlara da işittiremezsin... ve sen, körleri de dalâletlerinden hidayete iletici değilsin."*[8] denmektedir. Zaten biz de, her namazın her rekâtında hidayeti Rabbimiz'den diler ve günde kırk defa "İhdinâ's-sırata'l-müstakîm"[9] deriz.

"Sen sevdiğin kişiyi hidayete erdiremezsin; fakat Allah, dilediğine hidayet eder."[10] âyeti de, bu mevzuda zikredilecek âyetlerden biridir. Allah'ın (celle celâluhu) Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, *"Ben insanları hidayete, imana davet edici olarak gönderildim. Hidayete sevk edip, kalblere imanı koyacak Allah'tır (celle celâluhu)."*[11] buyururlar. Şeytan da küfür, dalâlet ve günahları süslü gösterir, kalbe vesveseler atar; fakat dalâleti ve günahları yaratan yine bizzat Allah'tır (celle celâluhu).

Hidayete Vesile Olma

Bir âyette, *"Şüphesiz sen, doğru yola hidayet edicisin."*[12]; bir diğer âyette ise, *"Şüphesiz sen onları doğru yola çağırıyorsun, davet ediyorsun."*[13] buyrulur. Birinci âyette "hidayet edicilik" bahis mevzuu iken, ikincide "davet etme" söz konusudur. Âyetlerden anlaşıldığına göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), hidayete vesile, şeytan da dalâlet ve günahlara vesiledir; fakat yukarıda ifade ettiğimiz gibi, dalâleti de hidayeti de yaratan Allah'tır

(celle celâluhu).

Allah (celle celâluhu), başta peygamberler olmak üzere çeşitli hidayet vesileleri yaratmıştır. Şayet kullar bu vesilelere sahip çıkmaz ve iradelerini hidayet istikametinde kullanmazlarsa, Allah (celle celâluhu) onlar için hidayeti yaratmaz; yani, vesileleri yaratır da neticeyi yaratmaz. Meselâ, bu mevzuda Kur'ân'da, *"Semûd kavmini hidayet etmiştik; fakat onlar, körlüğü hidayete tercih ettiler."*[14] buyrulmaktadır. Demek oluyor ki, işin bir yanı insana ait olup, onun meyillerine ve iradesine bakarken, öbür yanı tamamen Allah'ın (celle celâluhu) hidayet veya dalâleti yaratmasına bakmaktadır.

Hidayete Götürücü Vesileler Araştırılmalıdır

Kur'ân, bir yandan küfre götürücü ve hidayetin önüne set çekici sebep ve vesilelere karşı tahşidat yaparken, diğer yandan da hakka götürücü vesilelere teşvikte bulunur. Yani, bir taraftan imana mâni kibir, gurur, istiğna, kendini beğenme, çalım satma, şartlanmışlık, karşısındakini hafife alma, dünyayı tercih ve cehalet gibi vasıflardan uzak bulunmayı talim ederken, diğer taraftan da okumayı, düşünmeyi, kâinatı araştırmayı, ibret almayı, muhakemeyi, Hak adına konuşanları dinlemeyi ve onların aydınlık yollarını takip etmeyi terğib ve teşvik eder.

Kur'ân'da iki yerde 'vesile' kelimesi geçer. Bunlardan biri olan Mâide sûresi 35. âyette mealen, *"Ey iman edenler, Allah'tan korkun. (Kur'ân ve kâinat kitabını mütalâa ile tanımaya çalıştığınız) Rabbinize karşı saygılı olun ve O'na yaklaşmaya vesile arayın; (sizi görmek istediği şekilde, küçüğüyle-büyüğüyle nefis, şeytan ve isteklerinize karşı olduğu kadar, dış dünyada sizi siz olmaktan çıkaracak ve her plânda içinize sızabilecek maddî düşmanlara karşı da) cihad edin ki, kurtulasınız."* buyrulur. Daha başka âyetlerde ise, *"Ve Bizim yolumuzda cihad edenleri Biz de mutlaka hayır yollarımıza erdiririz."*[15], *"Kim Allah'tan korkarsa (Allah) ona bir çıkış (yolu) yaratır."*[16] buyrulmaktadır.

Âyetlerden anlaşıldığı üzere, kalbin derinliklerine doğru yolculuk yapıp, Allah'a (celle celâluhu) seyr ile ermiş kimseleri, Allah (celle celâluhu) kat'iyen şaşırtmaz. Tasavvuf erleri ve erenler, hepsi de Allah'a (celle celâluhu) giden değişik yollardan ve değişik usullerle cehd edip, Allah'a (celle celâluhu) yürümüşlerdir. Hidayet yolları olan bu yollarda, Allah onların gören gözleri,

işiten kulakları ve tutan elleri olmuştur.[17] Yani, Allah adına görmüşler, Allah adına duymuşlar ve Allah adına yürümüşlerdir; Allah da onlara başka yollara ait şeyler göstermemiş, duyurmamış ve ayaklarını başka yollara çekmemiştir.

Günümüzde ise, hak ve hakikate tercüman olan, dine omuz verip sahip çıkan ve gönüllerde Allah (celle celâluhu) adının, Resûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yâdının duyulması istikametinde çalışanları, Allah (celle celâluhu), –inşâallah– hidayet ettiği yolunda şaşırtmayacak, yanıltmayacak, günahlar içine atıp helâk etmeyecek...

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), hayat-ı seniyyelerinde –O'na bir mânâda ölmüş diyemiyoruz– son nefeslerine kadar daima bu vesilelik vazifesini eda etmişlerdir. Allah (celle celâluhu), Habibini *"En yakın akrabalarını inzâr et!"*[18]; *"Hatırlat, öğüt ver!"*;[19] *"Sana emredileni (başlarını çatlatırcasına) açıkça anlat!"*[20] fermanlarıyla imana davet adına harekete geçirmiştir ki, onun bütün eza ve cefalara, eziyet, işkence ve hakaretlere katlanması; dünya adına cezbedici bütün teklifleri reddederek, vazifesine –yine Kur'ân'ın beyanı içinde– neredeyse intihar edecek ve kendisini mahvedecek derecede[21] hırs, istek ve arzuyla koşup durması; gezip seyran eylediği Cennetleri bile ümmetinin kurtuluşu ve onları da alıp oraya götürmek için bırakıp, kavminin arasına dönmesi, evet bütün bunlar, onun dava düşüncesi adına ne baş döndürücü fedakârlık örnekleridir..!

Mübarek ayaklarına taşların atılması ve bütün vücudunun kan-revan içinde bırakılması pahasına Taif'e gidip Hakk'a tercüman olması,[22] kendisine her türlü kötülüğü yapan insanları, bilhassa Mekke fethinde "Gidiniz, serbestsiniz!"[23] diye affetmesi ve ashab-ı kiramına, kılıçların kınından çekilip, başların vücutlardan ayrılacağı dakikalarda, önce düşmana "iman ve İslâm" davetinde bulunulmasını tavsiye etmesi;[24] ayrıca, "Ey Ali, senin elinle bir kişinin hidayete ermesi, yeryüzünde bulunan ve güneşin üzerine doğduğu her şeyden, –başka bir rivayette– vadi dolusu koyun ve develerden daha hayırlıdır."[25] irşadı ve emsali daha başka pek çok hâdiseler ve hadis-i şerifler, hidayete vesileliğin ne derece ehemmiyetli olduğunu göstermektedir.

Vesile olan, o işi yapan kadar sevap kazanır. Bu mevzuda Söz Sultanı, "Kim iyi bir çığır açar da hayra vesile olursa, onun açtığı bu çığırda yürüyenlerin sevapları eksiksiz olarak yürüyenlere verildiği gibi, o yolu açana da verilir;

kötü ve günah çığırı açanlara da, o yolda yürüyenlerin günahları kadar günah yazılır."[26] buyurmaktadır. Bir mescit bina etmişseniz, bir cami yapmış veya yaptırmışsanız, o mescit veya camide namaz kılanların sevabı kadar bir sevap sizin defterinize kaydedilecektir; aynı şekilde, o mescit veya camiyi dolduracak nesilleri yetiştirme yolunda sa'y ü gayret etmiş, bu maksatla müesseseler kurmuş, muhtaç talebelere burs vermiş, defter-kitap almış ve bir eğitim seferberliğine siz de katkıda bulunmuşsanız, yetiştirdiklerinizin sevapları kadar bir sevap size de verilecek ve amel defterleriniz kapanmayacaktır. Kalbi imanlı, kafası aydın, anne-babasına itaatkâr, vatan ve milletine hizmetkâr fertleri bu millete kazandırma yolunda atacağınız her adım, alıp-vereceğiniz her soluk, ibadet ve vesilelik adına yapıp geride bıraktığınız her amel, sizin için ahiret azığı ve saadet vesilesi olacaktır.

Vesilenin sadece bir vesile, buna karşılık, yapan ve yaratanın Allah (celle celâluhu) olduğu çok iyi bilinmeli ve kat'iyen akıldan çıkarılmamalıdır. Bir kimse, imanımızın kurtulmasına, kuvvetlenmesine ve ibadetlere alışmamıza vesile olabilir. Bu durumda, vesile olanın "Ben olmasaydım sen kurtulamayacaktın; ben alıştırmasaydım sen namaz kılmayacaktın; imanını ben kurtardığım gibi, seni namaza alıştıran da benim." demesi ne derece tehlikeli bir tefrit ve yanlış bir yol ise, aynı şekilde bizim de, "Sen olmasaydın, ben küfür içinde yüzüyor olacaktım; ibadet nedir bilmeyecektim." şeklinde düşünmemiz, o derece tehlikeli bir ifrattır.

Bunun yerine, hidayete vesile olan kişi şöyle düşünmelidir: "Allah'a (celle celâluhu) hamdolsun; benim gibi nâehil, liyakatsiz ve muhtaç birini böylesi bir güzelliğe vesile kıldı. Ben, belki bir üzüm çubuğuyum ve Allah (celle celâluhu) benim gibi kara, kuru ve çelimsiz bir dal parçasında şerbet tulumbacıklarını var etti."

Birinin vesile olmasıyla hidayete eren kişi de şöyle demelidir: "Sultanımın benim aczimi ve ihtiyacımı görüp, bir kapıcısı ve hizmetkârı ile bana elmastan hediyeler göndermesi karşısında, benim O Sultan'ı unutup, kapıcının ellerine sarılmam, ona temenna durmam ve hediyeleri ondan bilmem, O'na karşı su-i edebdir. Hamd ve minnet ancak Sultanım'adır, yani Allah'adır. (celle celâluhu)"

Burada şu hususun belirtilmesinde de yarar var: Hamd ve minneti Sultan'a verip, hidayeti O'ndan bilmek, hiçbir zaman, hidayete vesile olan kişiye hürmet

gösterip, şükran hisleriyle dolu bulunmaya mâni değildir. Her mevzuda olduğu gibi bu mevzuda da Kâinatın Efendisi'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) getirdiği ölçüler içinde hareket edip, mutlaka dengeyi korumalıyız. Meselâ, en büyük hidayet vesilesi olan Peygamberimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) Yahudi ve Hıristiyanların peygamberlerini yaptığı gibi 'ulûhiyet' mertebesine çıkarmamalı; buna karşılık, O'nun için "Abdühû ve Resûlühû" derken, bütün bir beşeriyetin O'na medyun bulunduğunu unutup, *"Medyundur O'na bütün bir beşeriyet/Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrar ile haşret."* dua ve inancından da uzak olmamalıyız. Çünkü, O'nun yolunda ve O'nun aşkıyla yaşanmayan bir hayata hayat değil, ancak 'mevt' olarak bakılır; Kur'ân'ın ifade ve benzetmesiyle, belki de olanca hakikatiyle, O'nu kalblerinde taşımayanlara ve hayatlarında rehber ve getirdiklerini de hayata hayat edinmeyenlere ancak kabirdekilere bakıldığı gibi bakılabilir.

Evet, kaderde temiz fıtratların bozulup bozulmayacağı ve hayat boyu insanın karşısına çıkacak vesile ve sebeplerle birlikte, iradenin bu vesile ve sebeplere karşı tutumunun da çok öncelerden bilinip kaydedilmesi, hayır ve şerrin Allah (celle celâluhu) tarafından yaratılması meselesinden farklı değildir. İnsanın iradesiyle devreye girdiği her yerde Allah (celle celâluhu), hayrı da şerri de yaratır; fakat bazen atâ kanunuyla tecellî edip, şerri yaratmaz; çünkü O'nun şerre rızası yoktur. Buna rağmen, kul iradesini şer yönünde kullanmada ısrar ederse, razı olmamakla beraber şerri de yaratır; zira dünya bir imtihan, bir müsabaka ve kulluk dünyasıdır... Kaldı ki, şerrin yaratılmasının değil, kesbinin şer olduğunu, bizim şer bildiğimiz pek çok şeyde mühim hayırlar bulunduğunu, melekût cihetiyle, her şeyin hayır ve hikmet dairesinde olup bittiğini, dolayısıyla da şerri yaratmaya şer denemeyeceğini daha önce belirtmiştik.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/216.

2 Bakara sûresi, 2/216.

3 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 1; *ıtk* 6; *menâkıbü'l-ensâr* 45; *talak* 11; *eymân* 23; *hiyel* 1; Müslim, *imâre* 155.

4 Bkz.: Müslim, *cennet* 83; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/331.

5 Buhârî, *cenâiz* 80, 93, *tefsîru sûre* (30) 1, *kader* 3; Müslim, *kader* 22-25.

6 Yûnus sûresi, 10/99.

7 En'âm sûresi, 6/35.

8 Rûm sûresi, 30/52-53.

9 Fatiha sûresi, 1/6.

10 Kasas sûresi, 28/56.

11 ed-Deylemî, *el-Firdevs bime'sûri'l-hitab* 2/11-12; Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl* 1/116.

12 Şûrâ sûresi, 42/52.

13 Mü'minûn sûresi, 23/73.

14 Fussilet sûresi, 41/17.

15 Ankebût sûresi, 29/69.

16 Talâk sûresi, 65/2.

17 Buhârî, rikak 38.

18 Şuarâ sûresi, 26/214.

19 Gâşiye sûresi, 88/21.

20 Hicr sûresi, 15/94.

21 Bkz.: Kehf sûresi, 18/6; Şuarâ sûresi, 26/3.

22 İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/168.

23 İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 4/55; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 4/344.

24 Müslim, *cihad* 3; Ebû Dâvûd, *cihad* 82.

25 Buhârî, *cuma* 29; *cihad* 102, 143; *fedâilü's-sahabe* 9; *meğâzî* 38; *libâs* 38; *et'ime* 1; Müslim, *fedâilü'l-Kur'ân* 32, 34.

26 Müslim, *zekât* 69; İbn Mâce, *mukaddime* 203.

Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillah eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned,* I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed (v. 1014/1606); *Şerhu'ş-Şifâ li'l Kâdı İyâz I-II,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v. 1162); *Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs, I-II,* Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1988.

Bediüzzaman, Said Nursî; *Sözler,* Işık yayınları, İzmir, 2003.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin (384-458 h.); *Delâilü'n-nübüvve, I-VII,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1985.

el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî, I-VIII,* el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen,* [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ,* I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut-1405 h.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.), *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb,* [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi, Evliyâ Çelebi (v. 1093 h.), I-XV, Zuhuri Danışman Yayınevi, İstanbul, 1970.

el-Hâkim, Ebû Abdillah Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn, I-V,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/ 1990.

El-Heysemî, Ali İbn Ebî Bekr (v. 807 h.); *Mecmeu'z-zevâid, I-X,* Dâru'r-reyyan li't-türas-Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Kahire-Beyrut, 1407 h.

İbn Hişâm, Abdülmelik İbn Hişam İbn Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); *es-Sîratü'n-Nebeviyye,* I-IV, Dâru'l-Kalem, Beyrut, tsz.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.);

Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm, I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

; *el-Bidâye ve'n-nihâye,* I-XIV, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1988.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen, I-II,* Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

İbn Manzûr, Muhammed b. Zekeriyyâ (v. 711/1311); *Lisânü'l-Arab,* I-X, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1414/1994.

İbn Sa'd, Ebû Abdillah Muhammed b. Sa'd el-Menî' (168-230 h.); *et-Tabakâtü'l-kübrâ,* I-VIII, Dâru sâdir, Beyrut, tsz.

Kâdı İyâz, Ebu'l-Fazl İyaz İbn Musa İbn. İyâz el-Yahsubî (v. 544/1149); *eş-Şîfâ bi ta'rîfî hukûki'l-Mustafa (s.a.s.),* [Tahkik: Hüseyin Abdulhamid Nil], Dâru'l-erkam, Beyrut, 1415/1995.

Kutup, Seyyid; *Fî Zılâli'l-Kur'ân,* I-VI, Dâru'ş-Şurûk, 1986.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillah el-Esbahî (93-179 h.); *el-Muvatta', I-II,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim, I-V,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Müttakî, Alâaddin Ali, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl,* I-XVIII, Müessesetü'r-Risâle, 5. baskı, Beyrut, 1405-1985.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *Amelü'l-yevm ve'l-leyle,* Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1406 h.

; *es-Sünen,* [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], I-VIII, Mektebetü'l-matbûâti'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

; *es-Sünenü'l-kübrâ,* [Tahkîk: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/ 1991.

Ostrander, Shelia; Schroneder, Lynn: *Rusya'da Tanrıya Dönüş,* Altın Yayın, İstanbul, tsz.

Ruhselman, Dr. Bedri; *Ruh ve Kâinat,* I-III, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1946.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-kebîr,* [Tahkîk: Hamdi b. Abdilmecîd es-Selefî], I-XX, Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, Musul, 1404 h.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh, I-V,* Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

50001-20110427